

Myten om muslimer

En analyse av mediernes beskrivelser av muslimske innvandrere i Norge i lys av Roland Barthes' mytebegrep

Kjersti Rogde Næss

Hovedfagsoppgave i religionsvitenskap ved IKRR
Universitetet i Bergen våren 2003

KAPITTEL 4 MYTEN OM DE MUSLIMSKE INNVANDRERNE 97

4.1.	Innledning.....	97
4.2.	Fokus for kapitlet	98
4.3.	Barthes' myteteori sammenholdt med medievitenskapelige teorier.....	98
4.3.1.	Midlertidig konklusjon	102
4.4.	Myten om de muslimske innvandrere i Norge	103
4.4.1.	Beskrivelse av myten med utgangspunkt i de konkrete hendelser	105
4.4.2.	Beskrivelse av myten med utgangspunkt i identifikasjonen	111
4.4.3.	Beskrivelse av myten med utgangspunkt i fjernelsen av historien	115
4.4.4.	Følgene av mytens virksomhet	116
4.5.	Avslutning	120

KAPITTEL 5 OPPSUMMERING OG KONKLUSJON 122

5.1.	Introduksjon.....	122
5.2.	Fokus for kapitlet	123
5.3.	Helhetlig perspektiv	123
5.3.	Konklusjon og funn	124
5.4.	Funnene sett i lys av tidligere forskning	133
5.5.	Utblick på videre forskning.....	136
5.6.	Avslutning	136

TILLEGG LITTERATURLISTE 138

Primærlitteratur	138
Omskjæringssaken.....	138
Tvangsekteskap	141
Gjengvold.....	145
Sekundærlitteratur	147

Til minne om mamma,
Astrid Rogde Næss

Da jeg begynte på hovedfag, tenkte jeg at den største utfordringen var å skrive en god hovedfagsoppgave. Ettersom tiden gikk, fant jeg etter hvert ut at den største utfordringen i det å være hovedfagsstudent, er selve det å lære å skrive en hovedfagsoppgave. Nå kan jeg forhåpentligvis det.

Veien fra idéskriblerier til et ferdig produkt har vært kronglete og til tider vanskelig, men også interessant og spennende. En av dem som har hjulpet meg fram, er veilederen min Richard Johan Natvig ved institutt for klassisk, russisk og religionsvitenskap v/Universitetet i Bergen. Foruten å ha kommet med gode innspill, har han også vært en oppmuntrende og inspirerende lærer, som har gjort veiledningstimene til trygge og gode møter.

Jeg vil også takke den “gamle” gjengen på faget for det gode samholdet og de mange morsomme stundene vi har hatt underveis. I den anledning går også en takk til kantinen på Sydneshaugen skole (som har stoler jeg nå vet man kan pådra seg gnagsår av). Kantinen har vært et ypperlig sted for spennende samtaler og altfor lange kaffepauser.

Spesielt vil jeg takke Cathrine Tau, som med sitt store hjerte og humor uten sidestykke, alltid har funnet tid for støtte og hjelp av ethvert slag. Takk til familien min, for at dere motiverte meg, og en spesiell takk til tante Sidsel for all oppmuntring og omtanke. Hjertelig takk også til mormor og morfar, som er noen fantastisk kloke og gode mennesker, som til stadighet gjorde meg i godt humør igjen når det så mørkt ut.

Sist, men ikke minst, vil jeg takke Kåre Dag for å ha orket å leve med meg det siste halvåret, der jeg enten var opptatt med oppgaven, eller hadde dårlig samvittighet for at jeg ikke var opptatt med oppgaven. Takk for at du har gitt meg all den tid jeg har hatt behov for, til å bli ferdig, og takk for en overveldende omsorg og tålmodighet!

Oslo, 23.01.03
Kjersti Rogde Næss

KAPITTEL 1 INTRODUKSJON

“Det ville hjelpe mye om pressen begynte å bruke personer med minoritetsbakgrunn som kilder til andre saker enn omskjæring og tvangsekteskap.”

Noman Mubashir, NRK-journalist, til “Kulturnytt” NRK P2, referert i Dagbladet 9/2-01 s.5

1.1. Innledning

Ovenstående sitat fungerer som en god pekepinn for hva denne hovedfagsoppgaven befatter seg med. Noman Mubashirs utspill viser til hvordan innvandrere og spesielt muslimske sådanne – behandles av norske medier. En slik spissformulering antyder ikke bare etniske nordmenns oppfatninger av muslimske innvandrere, men også muslimske innvandreres egen oppfatning av seg selv i det norske mediebildet. Mubashir har et poeng der han anklager pressen for kun å bruke muslimske innvandrere som kilder i problematiske/negative situasjoner. Stemmer dette med virkeligheten?

Paradoksalt nok fremstår Mubashirs utspill som en positiv tendens – denne oppgavens resultater tatt i betraktning. Oppgaven viser at beskrivelser direkte relatert til muslimske innvandrere i flesteparten av tilfellene svarer seg fra etniske nordmenns uttalelser – og ikke de muslimske innvandrerne selv.

Oppgavens mål er å se hvorvidt norske medier står som formidlere, opprettholdere og sågar forsterkere av nordmenns konstruerte myter om muslimske innvandrere og islam i Norge. I denne sammenheng står mytebegrepet for forenklede og feilaktige oppfatninger som har oppstått i tilknytning til faktiske hendelser. Oppgaven vil også ta for seg sentrale elementer og prosesser som medvirker til en slik mytologisering.

Et overordnet utgangspunkt for undersøkelsen er at den offentlige, og dermed kanskje også den private norske diskurs ofte omfatter muslimske innvandrere og dermed også islam. I denne forbindelse preges debattene tidvis av fordommer. Videre later debattene også til å være preget av mangel på fagkunnskap om islam og generell førstehåndskjennskap til muslimske innvandrere generelt blant debattantene. Diskursen må sees i lys av at Norge i dag har en stadig økende innvandring av mennesker med muslimsk bakgrunn. Videre må diskursen også sees i sammenheng med det faktum at en negativ holdning til muslimske

innvandrere har praktiske konsekvenser for menneskene som omtales. Det er en kjent sak at mange muslimske innvandrere, og ellers innvandrere fra Afrika og Asia, ofte taper kampen mot andre i f.eks. bolig- og jobbsøkermarkedet¹. Det er også viktig å se hvordan nordmenn ser på muslimske innvandrere fordi dette henger sammen med hvordan innvandrerne ser på nordmenn. Sist men ikke minst er nordmenns holdninger til muslimske innvandrere viktige elementer i bildet som muslimske innvandrere har om seg selv, sin egen livssituasjon og identitet.

1.2. Problemstilling

Oppgavens siktemål baserer seg på en i utgangspunktet generell problemstilling; hvorvidt mediernes eventuelle makt får konsekvenser for hvordan majoriteten ser bestemte samfunnsgrupper, f.eks. ved ensidige fremstillinger av disse gruppene. Undersøkelsens spesifikke formål dreier seg om hvordan mediernes potensielle makt påvirker nordmenns oppfatninger og holdninger til muslimske innvandrere (heretter kalt MI) og dermed også islam i Norge. Dette vil vises ved å beskrive hvordan medievridding og begrepsutskiftning er viktige faktorer i holdnings- og mytedannelser. Dette kan igjen relateres til innvandringsdebatten generelt.

Den generelle innvandrings- og minoritetsdebatt er utbredt i de fleste medier, men opererer ikke vanligvis direkte med religiøse begreper i sine beskrivelser. De fleste debattene dreier seg om problemstillinger som defineres som kulturelle og etniske. Derimot ser man at store deler av den norske argumentasjonen – majoriteten, likevel definerer mange tilfeller og situasjoner som religiøst fundert, fordi hendelsene forekommer blant muslimer. Bl.a. defineres MI i stor grad ut fra deres muslimske identitet, og innvandrernes identitet defineres i stor grad som muslimsk. Generelt ser man at fremmedkulturelle elementer defineres i

¹ Dagbladet, 01.10.00, “Diskriminering vanlig i Norge”, <http://www.dagbladet.no/nyheter/2000/10/01/221452.html>. Her refereres til UDIs rapport om diskriminering blant innvandrere, <http://193.71.11.42/default.asp?MenuID=2498&pubid=1837&intStrukturID=11243#integrering1> under “Art og omfang av rasisme og diskriminering i Norge 1999 – 2000”. Rapporten viser at et flertall av spurte 29 norske kommuner svarte at det foregår “alvorlige” eller “svært alvorlige” tilfeller av diskriminering på boligmarkedet i Oslo kommune. Diskrimineringen tar form av sjikane, utestengning og trakassering og indirekte bruk av høyere garantier og depositum. Det meldes også om diskriminering på jobbmarkedet, en kommune opplyser at stedets arbeidskontor får beskjed fra arbeidsgivere om at de ikke ønsker innvandrere. Det slås også fast at offentlige arbeidsgivere er diskriminerende, og ofte langt mer enn private arbeidsgivere. Videre reportasjen “Utdanning under press”, 03.11.00, av Marianne Store Søndmør på nettstedet www.fundamental.net, refererer et intervju med organisasjonen Mangfold i Arbeidslivet. Disse forteller at ungdom med innvandrerbakgrunn ikke blir behandlet i arbeidslivet grunnet sine utenlandske navn. Det fortelles også at innvandrerungdom som tar yrkesfag får også vanskeligere praksisplass enn norske. Av dem med høyere utdanning er det vanskeligst for de med afrikansk opphav. Url: <http://www.fundamental.net/2000/11/03/1162.html>

relasjon til den religiøse sfæren. En kan spørre seg hvem som legger premissene for disse debattene.

En undersøkelse av mediens dekning av en religiøs minoritet i Norge betyr at en ikke kan se bort fra det spesielle ved det norske samfunnet. Det er viktig å huske på at den norske befolkning i store drag er spesielt homogen, både kulturelt og etnisk. Dette kan muligens være vanskelige momenter i forhold til integreringen av fremmedkulturelle mennesker. I tillegg til dette fikk ikke Norge innvandring av nevneverdig størrelse før i slutten av 60-årene/begynnelsen av 70-årene. Slik sett ligger Norge nærmest 10 år etter sine naboland som opplevde innvandring allerede i begynnelsen av 60-årene.

De første innvandrerne til Norge var av pakistansk og tyrkisk opprinnelse, og kom som arbeidssøkende. Etter at innvandringsstoppen ble iverksatt i 1975 ble og er innvandringen etter denne tid preget av asylsøkere og flyktninger. I innvandringens startfase var det stort sett positive konnotasjoner knyttet til fenomenet, og man anså innvandringen for å være et positivt tilskudd til landet. På begynnelsen av 90-tallet ble det en politisk klimaendring som resulterte i at innvandringen fra nå av ble omtalt i mer negativ retning. Dette skiftet kom i en tid hvor den økonomiske nyliberalismen spredte seg i mange nord-europeiske land. Endringen førte med seg en oppfordring om å være mer realistisk, og innvandring ble herfra omtalt som å være problematisk for det norske samfunn. Det later til at dagens debatter rundt innvandring fremdeles er preget av en tilnærming til fenomenet som problematisk.

Videre preges det norske samfunn av likhetstanken. Norge har en lang sosialdemokratisk historie som også kan ha påvirket norske bevissthetsdannelser og holdninger. Det sosialdemokratiske ideal om likhet har fått godt fotfeste i den norske kulturen. Slik har ideen om likeverd i Norge fått preg av likhetsverdi. Dette ser man f.eks. ved det faktum at mange sosiale fellesskap i norsk kontekst, er snarere basert på likhetspunkter enn på ulikheter mellom partene. Dette kan eksempelvis være felles yrke, utdanning, interesser, bakgrunn etc. Slik opphøyes likheten, og forskjeller oppleves gjerne som problematiske. Slik ser man at den norske (sosialdemokratiske) måten å leve på (som i stor grad baserer seg på likhetstankegangen) kan innebære en løsning (krav om likhet) på et problem den selv kanskje bidrar til å skape.

En ytterligere grunnforutsetning for norske holdninger til MI er å se Norge som et vestlig, protestantisk, kristent land. Selv om det norske samfunn i dag ikke kan karakteriseres som et utpreget religiøst samfunn, må man ikke overse den protestantiske kristendommens medvirkning i nasjonsbyggingen av landet. Kristendommen anses å være en vesentlig del av den norske kulturarv, og dermed som en sentral del av det å være norsk. Det er dermed også

grunn til å tro at norske anskuelsesformer også baserer seg på vestlige, protestantisk-kristne grunntanker – som journalister så vel som mediekonsumenter kan være påvirket av.

Med henblikk på mediernes dekning av MI, kan disse grunnforutsetningene bidra til å forstå det norske utgangspunktet for mediebeskrivelsene.

Det er også andre momenter å ha i minne når en vil bruke mediebeskrivelser til å si noe om holdninger til MI. Undersøkelser viser f.eks. at nordmenn generelt har liten førstehåndskjennskap til MI. I boken *Svart på hvitt: norske reaksjoner på flyktninger, asylsøkere og innvandrere* har Gudmund Hernes og Knud Knudsen gjennomgått norske meningsmålinger om holdninger til innvandrerne (Hernes og Knudsen 1990). De fant at sju av ti nordmenn aldri hadde privat kontakt med såkalte “eksotiske” innvandrere, og at nordmenn visste lite om de fremmedkulturelle innvandrerne. Undersøkelsen konkluderte med at nordmenns oppfatninger av innvandrere stort sett er dannet på bakgrunn av slik massemediene beskriver dem.

Merete Lindstad og Øivind Fjeldstads undersøkelse *Innvandrere, fremmedfrykt og norske medier. En undersøkelse av utvalgte mediers dekning av saker knyttet til innvandrere og flyktninger, fremmedfrykt og rasisme* (Lindstad og Fjeldstad 1997) viser at pressen beskriver innvandrerne i negative vendinger, samt at innvandrerne generelt knyttes til problemer. Dette negative bildet kan bidra til å problematisere situasjonen rundt holdninger til MI, når mediene blir viktige informasjonskilder.

Sosiologen Lowe Hedman påpeker mediernes generelle rolle i henhold til holdninger til minoriteter. Han påpeker i boken *Innvandrere i tystnadsspiralen* (Brune, Hedman og Öberg 1985) at hvis man har liten direkte erfaring med et objekt, blir massemediene viktige informasjonskilder. Hvis det i tillegg også finnes en viss overensstemmelse mellom de ulike mediernes behandling av disse objektene, vil de i enda større grad kunne påvirke et menneskes holdninger.

I boken *Pressen og de fremmede* refererer Merete Lindstad og Øivind Fjeldstad til en medieundersøkelse foretatt av Øystein Gaasholdt og Lise Togeby (Gaasholdt og Togeby referert i Lindstad og Fjeldstad 1999:19). De finner her at mediene har størst effekt på områder hvor publikum har begrensede personlige erfaringer. Undersøkelsen viste også at ca. 80 % av den danske befolkning får sin viten og informasjon om etniske minoriteter ene og alene fra massemediene, fordi de selv ikke møter mennesker med minoritetsbakgrunn i sin hverdag.

En kan av dette anta at mediene har en viktig rolle i konstruksjonen og opprettelsen av holdninger til innvandrere – og herunder muslimske innvandrere – og det kan også antas at

det helhetlige bildet av denne minoriteten (og islam som deres religion), i utgangspunktet er problematisk.

Konkret vil problemstillingen utformes ved å se om norske medierbedrifters utvelgelse av nyhetsstoff, vinkling, språk- og symbolbruk i dette materialet kan videreføre, opprettholde og forsterke mytedannelser om MI, og derav også islam. Det vil være relevant både å se hvordan denne prosessen i så fall foregår, dvs. hvilke elementer og prosesser som er til stede for at mytedannelser skjer. Jeg vil også fokusere på hvilke resultater som eventuelt fremkommer av en slik mytedannelse, og hva de konkrete følgene faktisk blir av en slik prosess.

1.3. Materiale og metode

Metodisk vil jeg benytte dokumentanalyse, ved å gjennomgå nyhetsreportasjer omhandlende MI. Reportasjene tar utgangspunkt i tre konkrete saker/debatter: Kvinnelig omskjæring, tvangsekteskap og gjengvold. Reportasjene vil analyseres med bakgrunn i en generell medieteorier. Resultatene vil videre settes i sammenheng med Roland Barthes myteteori hvor de vil analyseres. Barthes' teori om myter tar utgangspunkt i språk- og symbolbruk, og ser språket i seg selv som katalysatorer for holdningsformasjon. Ut fra dette forutsettes det at språket kan formidle, opprettholde og forsterke ulike holdninger, og slik virke dannende og forsterkende på mytedannelser.

Nyhetsreportasjene ble skaffet til veie fra den enkelte avis og mediebedrifts nettsted og deretter skrevet ut på papir. I alt er det hentet ut 200 reportasjer fordelt på de tre sakene. Innsamlingsperioden strakk seg over seks måneder, og med hensyn til tvangsekteskapsdebatten er det gjort et unntak i tidsintervallet. Dette henger sammen med at debatten i innsamlingsperioden bar et svært generelt preg, hvor det ofte ble henvist til tidligere konkrete episoder. Av denne grunn ble innsamlingsperioden for denne saken utvidet med noen måneder fremover så vel som bakover i tid. Utvidelsen tilbake i tid ble gjort for å hente inn reportasjer om de tidligere konkrete hendelser som det ble henvist til i hovedinnsamlingsperioden.

Jeg fant flest reportasjer fra debatten om kvinnelig omskjæring og størsteparten av disse tok utgangspunkt i konkrete hendelser. Gjengvolddebatten var også konsentrert rundt konkrete hendelser, men var mindre i omfang. Debatten om tvangsekteskap bar som sagt et større generelt preg enn de tidligere nevnte debatter.

I hovedsak befatter analysen seg hvordan nyhetsreportasjene er skrevet, hva som gjør at nyhetene velges ut, deres vinkling, perspektiv og den enkelte journalists ordvalg. Oppgaven befatter seg ikke med de konkrete hendelsenes sannhetsverdi. Dette er selvsagt for øvrig

interessant, men i forhold til oppgavens formål ligger ikke dette i sakens kjerne, da denne analysen har som mål å avdekke hvorvidt og i så fall hvordan skrivingen resulterer i eventuelle mytiske holdninger.

I den medievitenskapelige analysen vil jeg sitere tekstutdrag fra de ulike mediene, og grunnet plassmangel og varierende viktighet vil enkelte reportasjer også refereres indirekte. I medieanalysen vil jeg gjennomgå hver sak individuelt, og før hver konkrete debatt analyseres vil det presenteres et kort helhetlig referat fra den spesifikke saken. I myteanalysen, som medieanalysen legger grunnlaget for, vil deler av den ta for seg sakene hver for seg, mens sakene tidvis vil analyseres som en helhet.

1.3.1. Hvilke medier?

Mediene som er valgt ut for analysen er nettutgavene av avisene Aftenposten, Dagbladet, VG og samt nettsidene til TV2s programpost "Rikets tilstand". Når jeg tar utgangspunkt i nettutgavene bør disse være velutviklede og rimelig omfangsrike. De aktuelle mediene viste seg alle å ha store og utfyllende nettsider. Valget av medier skulle være representativt for hva den norske befolkning får av informasjon. Å ta for seg nettutgaver fører til en liten usikkerhet vedrørende representativitet. Jeg har imidlertid gjennomført stikkprøver som viste at avisenes papir- og nettutgaver stort sett hadde samme innhold.

For at oppgaven skulle være representativ er de nevnte aviser valgt med hensyn til lesertall. VG er Norges største løssalgsavis, Dagbladet landets nest største, mens Aftenposten er landets største abonnementsavis. Dermed kunne en anta at en stor del av kildematerialet i rimelig stor grad ble lest av nordmenn daglig. Undersøkelser viser også at nordmenn generelt leser mye aviser. En undersøkelse fra Norsk Gallup viser at i 2000/2001 var det hele 86% eller 3.229.000 personer som leser minst én avis daglig (alle ukedager), mens det var 91 % på ukedager².

TV2 er en av Norges største mediebedrifter, og programposten "Rikets tilstand" er en svært populær post³.

Den høye prosentandelen for avislesere i Norge må tolkes positivt, men det stiller samtidig krav til avisene. At mange nordmenn leser aviser gir også en forventning om at avisene er bevisst sitt ansvar å formidle de ulike begivenhetene på en korrekt og etterrettelig måte.

² Norsk Gallup, http://www.gallup.no/arch/_img/178520.ppt

³ Etter flere forsøk har jeg ikke lyktes i å få opplysninger om antall besøkende på nettsidene til TV2.

1.3.2. Hvilke saker?

Kildematerialet er knyttet til tre spesifikke saker som var aktuelle i innsamlingsperioden. En avgrensning av tema gjorde at nyhetsstoffet ble kategorisert, og dermed gjorde analysen lettere. En slik avgrensning som gjør at antall reportasjer begrenses, gjorde også at nyansene ble lettere å avdekke.

Igjen må en av grunnforutsetningene bak oppgaven nevnes, at det skrives mye om muslimske innvandrere i Norge i ulike sammenhenger. Sakene jeg vil se på er ikke tilfeldig valgt, men gir et inntrykk av dagens diskusjoner og debatter som til tider får stor mediedekning i Norge. Ved å se på disse sakene blir det mulig å se hvilke assosiasjoner og holdninger til muslimer som formidles.

Sakene som ble valgt ut var debatten om ulovlig kvinnelig omskjæring i Norge, som også var den største diskusjonen i tidsrommet. Saken fikk stor omtale i oktober 2000, etter at TV2-programmet "Rikets tilstand" avslørte at på tross av norsk lovforbud var det en viss positiv innstilling til kvinnelig omskjæring blant enkelte muslimske innvandrere i Norge.

Videre valgte jeg ut diskusjonen om tvangsekteskap blant muslimske innvandrere. Saken var gjenstand for debatt gjennom hele perioden, men hadde ingen virkelig store overskrifter. Innsamlingsperioden for denne saken er utvidet. I tillegg til at materialet fra avisene strekker seg utover perioden, er TV2s nettsider om "Rikets tilstand"s fjernsynsdokumentar om tvangsekteskap høsten 1999 også inkludert.

Til slutt så jeg nærmere på debatten som var et resultat av periodens ulike voldsepisoder, hvor spesielt unge andregenerasjonsinnvandrere var involvert i form av ungdomsgjenger. Hendelsene tok sted i Oslo-området rundt årsskiftet 2000/2001.

Alle sakene er problembaserte. Gjennomgangen av materialet for innsamlingsperioden viste at mediene hadde lite eller ingen dekning av annet nyhetsstoff om MI.

1.3.3. Tidsavgrensning

I utgangspunktet strekker kildematerialet seg fra primo september 2000 til ultimo februar 2001. Halvåret kjennetegnes av få, spesifikke hendelser.

Omskjæringssaken fikk spesielt mye omtale og var aktuell gjennom hele perioden fra den oppsto i oktober 2000 og frem til innsamlingen ble avsluttet. Gjengvoldsaken var i en kort periode gjenstand for hissig debatt, men ikke i samme omfang som omskjæringssaken.

Tvangsekteskapsdebatten hadde lavere intensitet uten de store overskriftene; sannsynligvis skyldes dette mangel på spesifikke hendelser i perioden. Aftenposten, VG, og Dagbladet ble

benyttet til å belyse samtlige hovedtema. TV2s nettsider ble ikke brukt i gjengvolddebatten, men ble benyttet vedrørende omskjæringsdebatten og i den utvidede innsamlingsperioden vedrørende tvangsekteskap.

Nyhetsstoffet gir en god pekepinn om hvordan mediebildet ser ut, idet perioden både var preget av sensasjonelle nyheter, samtidig som den også tidvis kan karakteriseres som rimelig fattig på oppsiktsvekkende hendelser.

1.3.4. Dokumentanalyse som metode

Selve metoden for medieanalysen vil være dokumentanalyse. I boken *Mellom nærhet og distanse* (Repstad 1993 (1987)) beskriver religions sosiologen Pål Repstad dokumentanalyse som kvalitativ metode for samfunnsvitenskapelige fag. Han hevder at metoden kan beskrives som en prosess der man leser et skriftlig materiale, og benytter seg av det i en analyse i den grad man finner at det er med på å kaste lys over ens problemstilling.

Dokumentanalyse er en metode som gir visse tekster status av kilder, slik en i andre sammenhenger kan gi feltnotater og intervjuutskrifter samme status.

Repstad minner om at den praktiske bearbeidelsen av et på forhånd eksisterende dokumentmateriale nødvendigvis må følge de samme retningslinjer som analyse av observasjons- og intervjudata.

Det er viktig at en vurderer kildene, og er bevisst metodeproblemer. Det skjer en siling i flere ledd fra en hendelse finner sted til leseren sitter med et skriftlig dokument foran seg.

Hva har forfatteren tenkt å oppnå med teksten og hvordan kan motivene ha påvirket fremstillingen? Repstad mener det er sentralt å være bevisst på at intensjon og funksjon ikke trenger å være identisk. Forfatteren kan mene noe med en tekst, mens den kan bli nyfortolket og oppfattet annerledes av leseren.

Stilt overfor det konkrete kildematerialet mener Repstad en kan foreta kategoriseringer; kildene kan enten ha et vurderende (normativt) eller beskrivende (kognitivt) siktemål. For meg vil det være interessant å vurdere begge typer kilder, både for å se den saklige argumentasjonen i en normativ kilde, og for å se den konkrete ordbruken og skrivemåte i de beskrivende kildene. I virkeligheten er de fleste dokumenter (inklusive mange av mine) av "blandingstypen", ofte med vurderinger innbakt i beskrivende tekster.

Mitt kildemateriale dreier seg om skrevne reportasjer. De kan beskrives som offentlige dokumenter, fordi tekstene er skrevet til offentlig anvendelse og på vegne av en institusjon.

Når en baserer seg på offentlig materiale, mener Repstad det er viktig å tenke på bakenforliggende faktorer. Repstad mener det er viktig å se at både svartmalende

overdrivelser og idyllisering kan være taktisk motivert. I tillegg kan ulike grupper ha hver sine mer ubevisste perspektiver på virkeligheten.

Det vil også være et poeng å se hvordan leseren reagerer og former sine holdninger ved å være mottaker av dette budskapet.

Det går et sentralt skille mellom første- og annenhåndskilder (primær-/sekundærkilder). Referater skrevet av direkte observatører har høyere kildeverdi enn beretninger basert på hva andre har sett og hørt.

Det er viktig å kryssjekke avisene som inneholder hver sin artikkel om samme hendelse. Dette kan brukes til å sjekke de individuelle kildenes troverdighet, og til å se verdiprioriteringer og nyanser de ulike avisene formidler. Det kan være nyttig å sammenligne ulike beskrivelser av den samme situasjonen, og troverdigheten kan også til en viss grad vurderes avhengig av om stilen er nøktern eller polemisk. Ifølge Repstad kan det her bli lett å la seg lure. F.eks. kan en tilsynelatende nøytral og velbalansert fremstilling være grovt misvisende, mens en arrig, krakilsk form til tider kan “treffe spikeren på hodet”.

Når det stilles spørsmål om hvorvidt mediene skaper og forsterker myter, er det viktig å se etter hvordan saker fremstilles i forbindelse med de faktiske hendelsene. Mange av reportasjene for denne oppgaven skriver seg fra konflikter/problemstillinger som ikke var avsluttet idet de ble referert i mediene. I den anledning er det ikke alltid lett å sammenlikne ord med praksis, men noen muligheter finnes. En kan ut fra artiklene lese hvem journalisten velger å intervju, hvilken adferd og hvilke meninger som favoriseres og hvilke(n) synspunkt/adferd som nedvurderes⁴. Hvem oppfattes som allierte og hvem som fiender? Metodisk mener Repstad det finnes mange muligheter. Han fastholder at det gjelder å finne balansen mellom på den ene side å tro alt man leser, og på den annen side drive mistankens hermeneutikk. Sistnevnte innebærer å alltid tro at folk mener det motsatte av det som uttales.

Kildene taler ikke for seg selv. De må fortolkes, og Repstad mener at analysen og tolkningen i praksis vanligvis vil foregå samtidig, og dermed gli over i hverandre. Analysing og tolkning er også et spørsmål både om personlig stil og personlig kreativitet, men arbeidet må utføres systematisk. I tillegg til innsamling av data, handler kvalitativ analyse også om å systematisere sine egne data. Repstad hevder at et mål innen kvalitativ forskning har vært at teorien ikke skal være abstrakt og spekulativ. I dette henseende referer han til Glaser og Strauss' “grounded theory”, som sier at enhver teoretisering skal være

⁴ jfr. *utdefinering*, pkt. 2.4.3.

fundert i de konkrete data (Glaser B.G. og Strauss, A.L 1967 referert i Repstad 1993 (1987):84).

Den rent journalistiske beskrivelse kan ifølge Repstad nødvendig kalles samfunnsvitenskap. Den kan imidlertid ha journalistisk, reformpolitisk eller annen verdi, men blir ikke vitenskap før beskrivelsene kobles til teori, og når fortolkningene skjer på bakgrunn av samfunnsvitenskapelig innsikt. Repstad viser her til Loflands ordbruk i boken *Doing Social Life* (Lofland 1976 referert i Repstad 1993 (1987):84-85), og beskriver forskeren som å gå en balansegang mellom “narrativisme” og “overfortolkning”. Selve avveiningen mellom fortelling og teoretisk fortolkning kan ha noe forskjellig tyngdepunkt over tid, selv om det jo samtidig hevdes at fasene i forskningsprosessen griper inn i hverandre i kvalitative studier.

Under datainnsamlingen mener Repstad en må vektlegge en mest mulig åpen og forutsetningsløs registrering av det som skjer, og hvilken mening aktørene tillegger det som skjer. Deretter kan forskeren gradvis koble inn sitt repertoar av teoretiske begreper og perspektiver til bruk for fortolkningen.

I en tolkningsprosess sier Repstad at det kan være vanskelig å vite hvor en skal plassere seg. Hvor mye skal en forvente av funn eller vanskeligheter før en går til selve analysen? I forhold til denne analysen vil det ikke være tjenelig å gå inn i stoffet uten noen tanker på forhånd, samtidig som det vil være uheldig om jeg på forhånd har “bestemt meg” for hva jeg vil finne. Det beste er om erkjennelsen kommer ettersom arbeidet skrider frem. Repstad mener enhver samfunnsforsker vil være sosialisert til å filtrere data ut fra en eller annen form for faglig perspektiv, og hevder at det er en fordel at denne filtreringsprosessen er mest mulig bevisst. Repstad siterer Ottar Brox som i sin bok *Praktisk samfunnsvitenskap* sier: “Jo mer “vorverstehen” en har, jo mer får en ut av deltakelsen” (Brox 1990 sitert i Repstad 1993 (1987):86), og hevder at poenget med et åpent sinn ikke er å gå inn i analysen uten faglig og hverdagslig forforståelse, men at man er villig til å justere antakelsen underveis. Om en ikke lykkes med å finne relevante teoretiske begreper i starten, må en da likevel fortsette arbeidet og beskrive så presist som mulig, da relevante teoriforklaringer jo kan dukke opp underveis. I siste instans kan en sette opp ulike “sunn fornufts”-forklaringer på det som skjer og drøfte disse opp mot hverandre. Repstad mener et kvalitetskriterium til en kvalitativ forskningsrapport må være at man gir berørte aktører eller andre med et visst kjennskap til feltet en følelse av overskridende gjenkjennelse.

Ifølge Repstad snakker en nødvendig om teoritestning innen kvalitative studier. Snarere bør en søke å sannsynliggjøre dem, gjøre dem mer eller mindre troverdige. Til slutt hviler avgjørelsen i leserens kritiske vurdering, ikke i utfallet av en statistisk test. Kvalitative

undersøkelser gir dessuten rike muligheter til å få data om samspill og prosesser. I løpet av en kvalitativ forskningsprosess mener Repstad at det også skjer en form for kontinuerlig dobbel tilpasningsprosess mellom empiri og teori; bilder av forskeren som først lager en raffinert hypotese, så samler inn data og til slutt tester hypotesen ved hjelp av dataanalysen er et bilde som ofte er retusjert etter selve prosessen. Kvalitativ forskning slik den stort sett foregår i praksis, går ut på at forskeren forfølger et tema –mer eller mindre forhåndsutformet – leter etter observerbare fakta som belyser temaet, og utvikler etter hvert hypoteser som passer med de registrerte fakta. Forskeren bør være både våken, ærlig og profesjonell nok til også å ta inn i analyse og tolkning inntrykk fra virkeligheten som går i motsatt retning av hans eller hennes forventninger. Det eksisterer ingen absolutt objektivitet, bare mer eller mindre troverdige fortolkninger av virkeligheten, og dette gjelder all samfunnsforskning uansett metode.

Kvalitativ analyse forutsetter som kjent en fortolkningsprosess hos forskeren. Denne bearbeidingsprosessen bringer en inn på hermeneutikk. Hermeneutikk kan beskrives som en fortolkende prosess, som innebærer å lese allmenne trekk og sammenhenger inn i de konkrete observasjoner en gjør. På denne måten tillegges det enkelte uttrykk en mening som rekker ut over dets umiddelbare og løsrevne fremtreden.

Repstad mener hermeneutikk i utgangspunktet er et forsøk på refleksjon over hvordan en faktisk forstår og tolker i humanistiske vitenskaper, f.eks. litteraturanalyse, historieforskning, teologi og jus. Likevel kan prosessen sees som en refleksjon over tolkningsprosessen i et kvalitativt samfunnsvitenskapelig prosjekt. I dette henseende kan fortolkningsprosessen sees som en spiral, og Repstad refererer Steinar Kvale for å beskrive dette: “Ut fra en innledende ofte vag og intuitiv global oppfattelse af teksten som en helhed, så tolkes de enkelte dele, hvorefter tolkningen af delene igen relateres til helheden [...]” (Kvale, S “Det kvalitative forskningsinterview – ansatser til en fænomenologisk-hermeneutisk forståelsesform”, i Broch, T (red.) *Kvalitative metoder i dansk samfundsforskning*, 1979 i Repstad 1993 (1987):91) Repstad mener spiralbevegelsen er et godt bilde på prosessen. Den gir mulighet for en kontinuerlig utdyping av meningsforståelsen. Man kan se det som å ha en tekst foran seg. Først leser man vanligvis gjennom det hele for å prøve å danne seg et helhetlig inntrykk. Man går så tilbake til de enkelte temaer og delutsagn, og søker å utkrystallisere deres mening og betydning. Tilslutt vender en igjen tilbake til en mer reflektert helhetstolkning, osv.

Både kreativitet og fantasi hører til den hermeneutiske prosess, men Repstad påpeker at disse egenskapene delvis disiplineres av egen viten om emnene som teksten tar opp, og dels at man samtidig er seg svært bevisst egne forutsetninger for tolkningsarbeidet. Disse forutsetningene, som f.eks. forskerens eget verdisyn, må beskrives eksplisitt.

Alle eventuelle skjevheter i den hermeneutiske prosessen kan imidlertid ikke tillegges fortolkerens verdisyn. I den hermeneutiske pendlingen mellom helhet- og delforståelse kan det ligge innebygd en harmoniserende skjevhet, idet man forutsetter at materialet er helhetlig og konsistent. I jakten på en “alt går opp”-fortolkning mener Repstad man lett kan overse indre motsetninger, ambivalens og sprik i stoffet en fortolker. De siste tiår har man problematisert statistiske, kvalitative tilnæringsmåter. Det er blitt sagt at slike metoder ikke uttrykker virkeligheten på en nøytral og objektiv måte. Tross dette er det allment kjent at enhver samfunnsvitenskapelig analyse har elementer av subjektiv fortolkning i seg. Repstad mener poenget er å ikke gå for langt. Dette betyr at en må unngå at alt styres av fortelleren, og at idealet om virkelighetstroskap forsvinner. Den ideelle posisjon for samfunnsforskningen mener Repstad er et sted mellom den naive tro og en fullstendig erkjennelsesmessig relativisme.

1.4. Tidligere forskning

Av tidligere relatert forskning kan nevnes historikeren Norman Daniel, som i sin bok *Islam and the West* (Daniel 1993 (1960)) oppsummerer og analyserer den skriftlige polemikken mellom kristne og muslimer. Tidsspennet strekker seg fra middelalderen og frem til moderne tid.

Daniel finner at kristen middelaldersk polemikk mot islam har mange likhetstrekk med den moderne vestlige litteratur om islam. Analysen av kristne middelalderbeskrivelser som i sin tid fungerte som kunnskapskorpus om islam, viser at disse først og fremst er preget av en påpeking av ulikhetene mellom islam og kristendommen. Videre er det her en tendens til å underkommunisere likhetene mellom religionene/kulturene, og man beskrev ikke islam ut fra dets tilhengers perspektiv.

Daniel mener det er et gjennomgående trekk gjennom hele tidsperioden han undersøker, at tekstene preges av en fiendtlighet til alt som er fremmed, og at islam beskrives på kristne, ikke muslimske premisser. Daniel hevder videre at en slik utenfra og negativ beskrivelse ofte bærer preg av misforståelser, og fører til at muslimene som omtales, ikke kjenner seg igjen i beskrivelsene.

Denne subjektive virkelighetsforestilling, får ifølge Daniel konsekvenser. Han mener disse misoppfattede og mistolkede forestillingene har ført til en mytifikasjon av det muslimske samfunnet. Slik kan mytene som fremstår knapt ha bunn i virkeligheten. Dette fører bl.a. til at doktriner og fakta forvrenges og modifiseres. Selv beskrivelser som foretas med god vilje

kan bli forfeilet, fordi det er et overordnet hensyn til å tilpasse materialet inn i gjeldende rammebetingelser hos forfatteren.

I mange av beskrivelsene av islam, fant Daniel at muslimske kilder ikke ble prioritert, og videre at man sammenblandet sikre og usikre kilder. Dette ble dessuten kombinert med konfliktfylt materiale. Autensiteten av kilder ble ofte avgjort ut fra hva som ble sagt, og ikke ifølge den som kom med utsagnet. Enkelte beskrivelser av muslimske elementer ble dessuten ofte redegjort for uten at de historiske fakta ble tatt med i konteksten.

Videre mener Daniel at tekstene fokuserer på det spektakulære, magiske og fremmede, og dette resulterte i en for mange meget attraktiv sammenblanding av underholdning, informasjon og kontrovers.

Beskrivelsene av islam bar også preg av en oppfatning om islam som en feilaktig etterlikning av kristendommen, alle islamske elementer ble målt etter den standard som kristendommen, med dens sannhetskriterium, satte. Slike misoppfattelser av islam ble også delvis forsterket ved at de gjentok seg. Slike tendenser fikk gjerne konkrete følger. Når en kristen og en muslim f.eks. hadde begått en lovovertrødelse i samfunnet, som samtidig var motstridende sine religioner, ble den kristne ansett for å ha begått et brudd på den kristne doktrine, mens muslimens forbrytelse ble sett på som et eksempel på muslimsk doktrine. Daniel hevder også at all autentisk informasjon var laget slik at kristne kunne bevare deres allerede eksisterende holdning til islam.

Om det var kulturelle eller religiøse skiller som initierte uenighetene, mener Daniel det er vanskelig å avgjøre, men han mener debatten om religion var den mest bevisste. Han mener at det trolig handlet om en interaksjon mellom disse sfærene, bl.a. fordi religiøs forutinntatthet ble brukt for å avdekke kulturell mistenksomhet, og kulturelle fordommer gav kraft til religiøst hat og fordømmelse.

Ifølge Daniel har vesten, med sine bevisst europeiske beskrivelser laget et deformert bilde av islam. Dette karakteriseres ved en beskrivelse av islam ut fra vestlige forutsetninger, med det resultat at beskrivelsene ikke gjenkjennes hos muslimer.

Slik konstitueres en anskuelsesform av det muslimske samfunn – basert på hva de omtalende, og ikke omtalte objektene anser for sannhet. Av dette mener Daniel man også kan identifisere sannhetsbegrepet; sannheten står i motsetning til hva “fienden” holder for sant, og fordi denne “fiende” sjeldent får uttale seg, blir det som identifiseres verken verifisert eller falsifisert.

I sin gjennomgang finner Daniel mangfoldige eksempler på muslimsk moral beskrevet som en fornektelse av eller bekreftelse på kristen moral, men aldri avbildet som selvstendig moral.

I tillegg til en generell nedvurdering av andres religion, mener Daniel noe av grunnen til at kristne attribuerte kriminalitet til islam, også var at de følte et sinne overfor muslimene, som ifølge de kristne befant seg utenfor sivilisasjonens grenser. Daniel mener dette kan tilbakeføres til den menneskelige tendensen til å mislike andre folks tankegang som er ulik ens egen.

Daniel påpeker dog at feiltolkningen foregikk i atskillig mindre grad blant forfattere som levde i nærheten av muslimske kilder, og mener tydelig å ha sett at samvær mellom kristne og muslimer avverget fiendtligheten.

Oppsummerende hevder Daniel at middelalderens skriving er ansvarlig for en stor del av den vestlige oppfatning av islam. Han medgir at det selvsagt også eksisterer mye riktig informasjon i mange av disse beskrivelsene, men alt for mange feilaktigheter. Til tross for at den rene vitenskap etter hvert slapp til, mener Daniel at det fortsatte å eksistere en gjensidig mistillit mellom kulturene, bl.a. fundert på denne litteraturen, helt frem til nyere tid.

I sin bok *Orientalismen: Vestlige oppfatninger av orienten* (Said 1994 norsk overs. (1978)), vektlegger den palestinsk-amerikanske forfatteren Edward Said betydningen av den arabiske ekspansjon i forhold til en europeisk frykt for islam, der islam da utgjorde et verdensomspennende trusselbilde for vesten. Videre hevder Said at den vestlige imperialismen siden øvet et politisk og økonomisk overtak på den muslimske verden. Said konkluderer med at dette har resultert i et skisma mellom vesten og “ikke-vesten”, eller oksidenten og orienten som han selv betegner verdenshjørnene. Said mener orientalismen, som vestlig vitenskap fra 1800-tallet og fremover har skapt et bilde av islam og arabere generelt, modellert ut fra eksotiske stereotypier. Disse stereotypiene har i stor grad bidratt til å definere islam og dets tilhengere som fremmede og annerledes.

Said hevder balansen mellom verdenshjørnene fremdeles er forrykket, og at det er svært viktig for mediene å ha en bevisst holdning til dette i sine beskrivelser. Han påstår at det ennå er mange journalister som mer eller mindre ubevisst er forankret i denne tenkningen, og dette gjenspeiles i deres tekster.

Denne problemstillingen blir grundigere gjennomgått i Sids bok *Covering Islam: how the media and the experts determine how we see the rest of the world* (Said 1997 (1981)). Her analyserer han pressens beskrivelser av islam, muslimer og arabere, og hovedvekten av analysen er lagt til amerikanske medier. Said konkluderer med at mediene i høy grad fremstiller islam og muslimer stereotypisk, og på en måte som opprettholder fordommer og hindrer økt forståelse mellom de to kulturer. Et hovedtrekk i funnene er bl.a. at muslimer i langt høyere grad fremstilles som tilhengere av en religion enn vestlige mennesker blir. Han

ser også at populærforestillinger om islam ofte preges av at dogmatiske regelsett gjøres til determinanter, dvs. at dogmene alene sees som bestemmende for hvordan handling og adferd utformes.

Artikkelsamlingen *Islam og muslimer i de danske medier* (Dindler og Olesen (red.) 1988), er ytterligere et bidrag til problemstillingen. Artikkene gir en helhetlig beskrivelse av danske mediers behandling av muslimske innvandrere, og kildematerialet er for det meste aviser. Mange artikler refererer til undersøkelser som viser at nyhetsstoff om muslimske innvandrere i stor grad er negativt ladet.

Ole Hammer sier i sin artikkel "Slik gjør man en befolkningsgruppe synlig" at MI er overrepresentert i forbindelse med kriminalreportasjer, selv om ikke innvandrerne sto for majoriteten av lovbrudd i landet i det nevnte tidsintervallet (Hammer referert i Dindler og Olesen (red.) 1988:104).

Mustafa Hussein hevder i sin artikkel "Billedet af muslimer i pressen – Et mediesociologisk perspektiv" (Hussein referert Dindler og Olesen (red.)1988:147-162) at det er størst uvilje blant den danske befolkning å akseptere innvandrere med muslimsk bakgrunn i forhold til innvandrere med ikke-muslimsk bakgrunn. Videre hevder han at islam alltid betones i omtalen av muslimske innvandrere. Dette mener Hussein kan forklare den generelt stigende kulturelle, men ikke rasemessige intoleransen som har blitt sporet i den danske innvandringsdebatten, hvor MI har vært spesielt utsatt for kritikk. (Hussain referert i Dindler og Olesen (red.)1988:149).

Jeppe Sinding Jensen hevder i sin artikkel "Billedets virkelighet og den abnormale diskurs" (Sinding Jensen referert i Dindler og Olesen (red.)1988:189-200) at informasjon om fremmedkulturelle innvandrere preges av fremmedhet og eksotisme, altså opplysning og underholdning. Det man kan fortelle om de såkalte "Andre" mener Sinding Jensen alltid har vært en kilde til morskap og undring (Sinding Jensen referert i Dindler og Olesen (red.)1988:190).

Det påpekes i Hammers artikkel at innvandrere sjeldent figurerer i pressen uten negative relasjoner. Dette forklarer han bl.a. med at innvandrerne selv ikke uttaler seg mye til pressen, da det generelt er vanskeligere for innvandrere å komme til orde. Dette har sin delvise årsak i det faktum at innvandrersorganisasjoner må være langt mer offensive for å skape en ønskelig oppmerksomhet i danske medier (Hammer referert i Dindler og Olesen (red.)1988:104). Hammer hevder videre at nyhetsstoff om innvandrere prioriteres generelt lite i mediene. Bare unntaksvis er gruppen gjenstand for eksepsjonelt mye oppmerksomhet. Dette medfører at kun de mest dramatiske hendelsene dekkes, slik at orienterende stoff av den typen som bringer

innvandrernes tilværelse inn i en større sammenheng) vektlegges lite. Ved å usynliggjøre vesentlige sider ved innvandreres tilværelse, unnlater man også å sette deres tilstedeværelse inn i en historisk sammenheng. Hammer mener dette kan føre til mytedannelser om minoriteten (Hammer referert i Dindler og Olesen (red.)1988:102).

Sosialantropologen Thomas Hylland-Eriksen tar for seg den norske medieomtalen av MI i sin bok *Det nye fiendebildet* (Hylland-Eriksen 1995). Han hevder her at medienes beskrivelser av MI både er avstandsskapende og fremmedgjørende. Som forklaringsmodell for dette benytter Hylland-Eriksen seg av Rune Ottosens *fiendebilde*⁵-begrep, presentert i Ottosens bok *Mediestrategier og fiendebilder i internasjonale konflikter* (Ottesen 1994). Hylland-Eriksen mener at medienes fremstillinger av islam og muslimer er kan karakteriseres som et slikt fiendebilde, og at dette er med på å legitimere en dikotomisering han mener råder mellom muslimene og etniske nordmenn. Slik Edward Said hevdet, mener også Hylland-Eriksen at det eksisterer en rotfestet, overveldende negativ innstilling til muslimer, og han mener at islam som helhet har overtatt den rollen kommunismen tidligere hadde i et slikt vestlig konstruert fiendebilde. Den negative følgen av opprettelsen av et slikt fiendebilde er at opprettholdelsen av det forutsetter vedvarende overforenklede stereotype negative holdninger til den gruppen som allerede er kategorisert som fiender.

Hovedfunnene fra Lindstads og Fjeldstads undersøkelse *Innvandrere, fremmedfrykt og norske medier* er presentert i boken *Pressen og de fremmede* (Lindstad og Fjeldstad 1999). Undersøkelsen baserer seg på en analyse av radio, aviser og fjernsyn, og konkluderer med at det finnes et lite antall ulike stereotypier som de fleste innvandrerne kan kategoriseres etter. Spesielt fremtredende er stereotypien de kaller “den fremmedkulturelle innvandreren”. Denne fremstillingen preges av at innvandrerne beskrives som annerledes og fremmed, og hvor beskrivelsen av MI i stor grad fokuserer på islam.

Den nederlandske medieforskeren Teun A. van Dijk presenterer i sin bok *Racism and the Press* (Dijk 1991) analysefunn etter å ha studert pressens dekning av etniske spørsmål i flere land. Van Dijk hevder at dominerende medier tenderer å vedlikeholde stereotypier og fordommer mot minoritetsgrupper. Slik mener van Dijk en også kan se massemediene som representanter for en “hvit maktstruktur”, som markerer et avgjørende skille mellom “oss” og “de andre”. I pressen omtales innvandring først og fremst som et problem, og utlendinger assosieres med kriminalitet, vold og konflikter.

5 Fiendebilde-begrepet defineres av Ottosen som “[...] en negativ, stereotyp beskrivelse av en nasjon/stat/religion/ideologi el. regime/statsleder. Dette kommer til uttrykk gjennom metaforer, billedbruk eller

I boken *Kildenes makt*, beskriver Sigurd Allern (Allern 1996 (1992)) sine funn fra en undersøkelse av innvandrrelatert kriminalstoff i pressen. Han finner at hans resultater i stor grad stemmer med Van Dijks (Allern 1996 (1992): 247-248), og konkluderer bl.a. med at mediene gir en feilaktig beskrivelse av innvandrerne, hvor et sentralt poeng er at de omtales som å være mer kriminelle enn de egentlig er.

Sosialantropologen Marianne Gullestad tar det som en forutsetning at det eksisterer en “oss” og “de andre”-problematikk i relasjonen mellom etniske nordmenn og innvandrere. Hennes bok *Det norske sett med nye øyne* (Gullestad 2002) er et bidrag til innvandringsdebatten generelt. Ved hjelp av begrepet *underliggjøring*⁶, har Gullestad finlest ytringer som reportasjer, taler, brev og bøker av norske elitepersoner. Hun påviser at velmenende ytringer i innvandringsdebatten og andre diskusjoner hvor innvandrere nevnes, ofte bygger på samme forestillinger og begreper som ligger til grunn for mer hatefulle og diskriminerende utsagn. Disse felles og grunnleggende rammer og symboler er dermed de samme, om de kommer fra akademikere eller hverdagsrasister. Disse tankesettene som Gullestad destillerer ut av tilsynelatende betydningsløse ytringer, mener hun hindrer at nordmenn får respekt for innvandrerne. Denne bevisstløse prosessen fordrer i Gullestads øyne en kritisk gjennomgang av det moralske grunnlaget som det norske samfunnet har bygget på gjennom mesteparten av 1900-tallet. Gullestad mener dette er bekymringsfullt, siden selv den intellektuelle og politiske eliten - som hevder å være velmenende - også bidrar til en sementering av grensene mellom innvandrere og nordmenn, ved sin begrepsbruk og sine bilder.

Gullestad mener innvandringsdebatten fokuserer nok på de fremmede, “de andre”, men etterlyser oppmerksomhet rettet mot den norske majoriteten, “oss”. Hun mener at mye av problemet ligger i at det er en påfallende mangel på refleksjon over egne verdier blant nordmenn.

Dette begrepsapparat som ifølge Gullestad mener deles av nordmenn fra alle sosiale sjikt, mener hun ofte baserer seg på tabloidiserte stereotyper hvor innvandrerkvinner fremstilles som ofre, og innvandrer menn som overgripere. Hun mener “norsk” og “norskhet” er en biologisk betegnelse fremfor en geografisk. Ifølge Gullestad er den norske befolkningen

andre språklige, visuelle, grafiske effekter som skaper forventninger om umenneskelige, aggressive eller fiendtlige handlinger.” (Ottosen 1994:103)

⁶*Underliggjøring* er opprinnelig et begrep fra den russiske formalismen, og betyr å se det kjente og dagligdage i et nytt og fremmed perspektiv. Begrepet har som formål å få mottakeren til å stusse, og dermed til å reflektere over kjente forhold på nye måter (Gullestad 2002:59).

nostalgisk fokusert på kultur, avstamning, slekt og sted. Grunnet dette fremtrer todelingen mellom nordmenn og innvandrere som bastant og hierarkisk.

Et bilde på resultatet av en slik todeling – som spesielt foregår innenfor innvandringsdebatten – er forestillingen om nordmenn som verter og innvandrere som gjester. Nordmenn sees som en familie, med Norge som deres hjem. Innvandrerne må imidlertid oppføre seg pent, være takknemlige, rose oss og akseptere våre verdier – dersom de vil bli akseptert av oss. Hvis gjesten ikke tilpasser seg, kan verten sette foten ned, fordi ethvert besøk foregår på vertens premisser. Gjesten kan dermed raskt risikere å bli omdefinert til inntrenger.

Gullestad mener det i dag ikke er langt mellom innvandrernes rolle som gjester og som okkupanter/fiender.

I likhet med de fleste undersøkelser som her er nevnt, vil denne oppgaven ta utgangspunkt i nåtidige nyhetsreportasjer om muslimske innvandrere. Derimot vil analysen ikke bare befatte seg med de konkret skrevne, men den omfatter også en beskrivelse av hvordan tekstene blir til. Dette vil si at kildesituasjonen og utvelgelsen av nyheter også vil analyseres i tillegg til selve beskrivelsene.

Det er ikke et mål for oppgaven å utmeisle stereotyper, men å gi et mest mulig helhetlig bilde av hvordan MI sees av pressen og dermed dets konsumenter. Presentasjonen av dette bildet vil være preget av myteteorien som jeg legger til grunn for denne presentasjonen av hvordan mediene kan stå som opprettholdere og forsterkere av myter om MI.

Myteteorien som skal anvendes definerer mytebegrepet i relasjon til kommunikasjon og språket slik det tolkes i betydningsvitenskaper. Fordi teorien kan i forbindelse med kommunikasjon, hefter det derfor formale og ikke substansielle krav til myten. Før neste kapittel følger en kort presentasjon av mytebegrepet og dets tradisjon.

1.5. Mytebegrepet

Studiet av myter har en lang tradisjon innenfor religionsvitenskapen, og begrepet er på mange måter sentralt i faget. Begrepet anvendes ut fra mange ulike definisjoner, men forklares vanligvis som et sammenlignende begrep for trosforestillinger av narrativ art. Myter sees i stor grad også som fortellinger om skapelsen, eller noe som foregikk i skapelsestiden, “den opprinnelige tid”.

Mens den tradisjonelle religionsvitenskapelige definisjonen av *myte* ofte innebærer et moment av en historie eller fortelling, er den hverdagslige definisjonen av myter annerledes. En myte i dagliglivet kan i store trekk betegnes som en påstand eller oppfatning som ofte baserer seg på forenklinger eller generaliseringer. Påstanden kan ved gjentagende bruk

fremstå som en faktisitet, men på grunn av dens tilkommenhet, består den som regel av usanne elementer, og blir i sin alminnelighet feilaktig. Denne definisjonen henviser dermed ikke til et kulturelt objekt av en bestemt type.

I boken *Nytt blikk på religion: studiet av religion i dag* (Gilhus og Mikaelsson 2001) påpeker Lisbeth Mikaelsson og Ingvild S. Gilhus at i fag hvor interessen for samfunnsforhold, politikk og maktstrukturer er større enn i religionsvitenskapen, knyttes mytebegrepet til ideologi og ideologiproduksjon. Her forbindes myter med idealer og idésystemer som utgis for å være universelle og nødvendige, men som i virkeligheten tjener enkelte samfunnsgruppers interesser. Myter underkastes da en mistankens hermeneutikk, som handler om at de beskytter privilegier eller tåkelegger samfunnets maktforhold. Mikaelsson og Gilhus hevder denne typen ideologikritikk også befinner seg innenfor religionsvitenskapen, da vedrørende arbeider om religionens sosiale funksjoner tilknyttet ideologiske aspekt (Gilhus og Mikaelsson 2001:103)

En slik tilnærming til begrepet er beslektet med myte definisjonen som ligger til grunn for denne oppgaven. Oppgaven problematiserer spørsmålet om hvorvidt norske holdninger og oppfatninger av muslimer og islam er avhengig av maktstrukturene mange mistenker mediene å være en del av – og formidlere av.

Bruk av mytebegrepet i denne oppgaven fordrer et krav om en adekvat definisjon/betegnelse som både er beskrivende så vel som anvendbar. For at en definisjon skal være god å arbeide etter, må den ha en konstruktiv intensjon. I tillegg må den ha et kommunikativt aspekt ved seg, da begrepet beskriver en dynamisk prosess som foregår mellom mennesker.

Jeg finner derfor Roland Barthes myteteori, presentert i hans bok *Mytologier* (Barthes 1999), nyttig for dette formålet. Barthes hevder at en myte ikke er et objekt, men en måte å snakke på. Ut fra dette må man se myten som et kommunikasjonssystem, en beskjed. Ved å se bort fra myten som et objekt, kan man dermed se den som det sammensatte system Barthes hevder den er. Siden myte er en måte å snakke på, mener Barthes at alt kan bli en myte, forutsatt at den er formidlet i en diskurs, at den omtales. Myten er ikke identifisert gjennom objektgjenstanden, men i måten den uttaler sin beskjed. I forhold til mytens funksjon hevder Barthes bl.a at den fungerer som en slags naturaliserende formaterer av tilfeldige, historiske forhold, som først og fremst kommer de rådende maktforhold tilgode.

1.6. Avslutning og videre plan for oppgaven

Det er nå blitt redegjort for oppgavens formål, problemstilling, metode og kildebruk. Neste kapittel vil befatte seg med det teoretiske rammeverket som skal ligge til grunn for den medievitenskapelige delen av analysen, samt deler av den senere myteanalysen.

Kapitlet deretter vil omfatte den medievitenskapelige analysen, som igjen vil legge grunnlag for det neste kapitlet, hvor analysefunnene sees i lys av Roland Barthes myteteori, som i grove trekk vil forutsettes kjent. Ut fra denne analysen vil det tilslutt konkluderes hvorvidt en kan se MI som et produkt av den mystifiseringsprosess Barthes hevder griper fatt om mange fenomen i samfunnslivet. Deretter vil det endelig konkluderes hvordan funnene kan sees i lys av medienes eventuelle rolle som myteformidlere og –forsterkere i forhold til muslimske innvandrere og islam i Norge.

KAPITTEL 2 TEORI

“Norge trues ikke av innvandring, men av språkbruk som sementerer fordommer og lar individer forsvinne bak grupper eller bli klienter”

Leder, Dagbladet 15.08.95

2.1. Innledning

Samfunnsforskeren og journalisten Per Olav Reinton beskriver det journalistiske ideal i sin artikkel “Kildenes tyranni – om journalisten som medium” som det å “[...]frigjøre seg fra kildene, finne en yrkesmessig holdning til kildene som gjør journalistikken fri og våken – i stedet for å være medløper for den institusjonelle elite og dermed gi den institusjonelle elite mer makt” (Reinton 1984:28)

Et godt ideal, men i hvilken grad fungerer dette i praksis eller blir etterfulgt? Forutsettes det dermed at mediene har en eliteforsterkende effekt? Hvem er i så fall denne eliten, og hvordan foregår denne eventuelle prosessen? Går dette i så fall på bekostning av andre samfunnsgrupper?

Tar en Maktutredningens bok *Til dagsorden! Journalistikk, makt og demokrati* (Eide (red.) 2001) i nærmere øyesyn, leser en at gjennom mange hundre dybdeintervjuer av representanter for den økonomiske, politiske og byråkratiske eliten er redsel for mediene det første som nevnes. Slik det tradisjonelt har vært, og som bl.a. mediesosiologen Thomas Mathiesen mener det fremdeles er, virker mediene i flere tilfeller som maktens tjenere heller enn folkets.

Det viser seg altså at det er ulike oppfatninger om hvilke samfunnsgrupper mediene understøtter. Ser man mediene som formidlere av makthavernes interesser, må man spørre seg hvordan dette preger beskrivelsene av MI.

Som en generell forutsetning kan man regne mediene for en sentral maktfaktor, selv om sammenhengen mellom medier og makt er komplisert. At mediene har makt må dessuten være en forutsetning for at man kan tillegge dem å ha en aktiv bevissthetsformende rolle hos sine forbrukere.

Først og fremst formidler mediene nyheter, og Thomas Mathiesen beskriver i sin bok *Makt og medier: En innføring i mediesosiologi* (Mathiesen 1993 (1986)) selve nyhetsprosessen fra

begynnelse til slutt. Mathiesens har som utgangspunkt at mediene utøver makt og beskriver nyhetsprosessen primært i forhold til aviser. Mathiesen sier at presentasjonen av nyheter er et resultat av en prioriteringsprosess hvor nyhetene avveies på bakgrunn av visse kriterier (se under). Utvelgelsen er ifølge Mathiesen avgjørende for hvordan virkeligheten presenteres av mediene. I tillegg avhenger presentasjonen av de ulike fremstillingsmåtene nyhetene kan ha. Formålet med en slik teoretisk presentasjon er å se hvordan disse prosessene eventuelt avtegner seg i mediens beskrivelser av muslimske innvandrere.

2.2. Fokus for kapittelet

Kapittelet vil legge det teoretiske grunnlaget for den kommende medieanalysen av kildematerialet. Funnene vil videre legges til grunn for den senere myteanalysen. Grunnleggende forutsetninger og hovedlinjer vil i stor grad ta utgangspunkt i Mathiesens bok, men jeg vil også benytte andre relaterte teorier om medier og makt. Analysen av nyhetsreportasjene er basert på hvordan nyhetsprosessen preger dem.

Nyhetsprosessen er komplisert, og utgangspunktet for mine beskrivelser er stort sett hentet fra Mathiesens (Mathiesen 1993 (1986)) og Ottosens (Ottosen 1994) redegjørelser rundt begrepet.

På grunnlag av dette deler jeg beskrivelsen av nyhetsprosessen opp i tre ulike nivå, slik at det blir lettere å se prosessens bestanddeler.

Når nyhetsprosessen skal forklares, kan det være naturlig å først fokusere på ulike kriterier som ligger til grunn for at nyhetsstoffet enten velges eller vrakes. Videre kan man se på situasjonen rundt selve kildene. Det første trinnet kan derfor karakteriseres som **seleksjonsprosessen og kildesituasjonen**.

Videre kan en ta for seg journalistens rolle, som ved sin skriving kan bidra til å vinkle nyhetene i bestemte retninger. Dette trinnet kalles **journalistens vinkling av nyhetene**.

Det siste trinnet fokuserer i likhet med det forrige på journalistens skriving, men fokuserer mer på journalistens konkrete ordvalg i sine nyhetsbeskrivelser. Dette kalles dermed **journalistens ordvalg/språkbruk**.

I det følgende vil jeg beskrive nærmere disse kategoriene/trinnene, da disse i hovedsak vil være bakgrunnsstruktur for analysen av reportasjene. Denne teoretiske gjennomgangen gir forhåpentligvis et bilde av hvordan makten kan befinne seg i mediene.

Videre i kapittelet vil jeg beskrive ulike synspunkter på eventuelle følger av en slik makt, dvs. hvordan makten **fra** mediene fungerer i sitt mottakerapparat; leserne. Endrer, bekrefter eller skaper mediene holdninger eller oppfatninger? Hvordan skjer i så fall dette?

Denne gjennomgangen av følgene av mediernes makt knyttes ikke direkte opp mot medieanalysen, men skal fungere som supplement for den senere mytologiske analysen, hvor de medievitenskapelige analysefunn skal utgjøre basis for tolkningen. I det følgende vil jeg gi en detaljert beskrivelse av nyhetsprosessen, oppdelt i nivåene; seleksjonsprosessen og kildesituasjonen, journalistens vinkling av nyhetene, samt journalistens ordvalg/språkbruk⁷.

2.3. Nyhetsprosessen.

2.3.1. Seleksjonsprosessen og kildesituasjonen

Under denne kategorien fokuseres det på hva som betraktes som nyheter og hvilke kriterier som ligger til grunn for å definere en hendelse som nyhet. Her spør en seg også hvem som påvirker denne utvelgelsen. Påvirker utvelgelsen leserens inntrykk av virkeligheten? Her inngår også hvilke fakta som presenteres for journalisten, og hvor informasjonen kommer fra.

Johan Galtung og Mari Holmboe-Ruge presenterer i artikkelen “The structure of foreign news” (Galtung og Holmboe-Ruge 1965:64-91) en rekke nyhetskriterier som de mener ligger til grunn for mange valg av nyheter. Faktorene baserer seg på Walter Lippmanns arbeider om det vestlige nyhetsbegrep, som hevder at det vesentligste kriteriet for en nyhet er om nyhetsformidleren tror nyheten vil vekke oppmerksomhet eller følelser/gjenkjennelse hos mottakeren. Galtung og Holmboe-Ruge forutsetter at mediemottakeren i dag utsettes for mange inntrykk, og da man ikke kan registrere alt, blir det avgjørende hva som fanger ens oppmerksomhet. Ut fra et persepsjonpsykologisk utgangspunkt resonnerer Galtung og Holmboe-Ruge seg frem til tolv faktorer de mener er avgjørende for nyhetsvurderingen: Frekvens, terskelverdi, entydighet, meningsfullhet, konsonans, det uventede, kontinuitet og komposisjon, referanse til elitenasjoner, referanse til elitepersoner, personifisering og negativitet (Galtung og Holmboe-Ruge 1965:65-72). De påpeker at de fire siste faktorene er særlig viktige i Nordvest Europa.

I analysen vil ovennevnte faktorer nevnes der en eller flere av disse er gjenkjennbar i forhold til de tre sakene.

Mathiesen understreker at utvelgelsen av nyheter må sees i en større sammenheng. Mediene i seg selv fungerer ikke som en “upåvirket påvirker”, men er omgitt av andre strukturer. Dette påpekes av politisk redaktør i Aftenposten, Harald Stanghelle som i en

⁷ Det skal påpekes at rekkefølgen av disse er tilfeldig, de fungerer individuelt, selv om de i praksis henger sammen.

kommentar i Aftenposten⁸ understreker at mediene ikke opptrer i et samfunnsvakuum. Stanghelle kritiserer det faktum at enkelte medieforskere har en tendens til å overse nettopp dette.

Mathiesen presiserer at det er et faktum at mediene er omgitt av andre samfunnsstrukturer, som f.eks. private organisasjoner, domstoler, statlige organer og politiske partier. Mathiesen mener disse strukturene øver innflytelse på mediene, da det er et faktum at mediene definerer politiske og administrative beslutninger som primære nyheter. Dette medfører at andre og mindre viktige grupperinger i dette henseende blir “informasjonssvake”, og dermed vil være mindre interessante for mediene.

I forhold til nyhetsprosessen mener Mathiesen man må ha som forutsetning at virkeligheten ikke er nøytral, men avhenger av utgangsstillingen og perspektivet på hvordan ting presenteres. Dette betyr at kildevalg blir et viktig element, i tillegg til kildenes utgangspunkt.

Kilder er i mediasammenheng ofte ensbetydende med intervjuobjekter. I forhold til analysen kan det være fruktbart å se i hvilken grad intervjuobjektene i reportasjene er representative for situasjonene som omtales. Det kan også være interessant å se hvorvidt det finnes en adekvat balanse mellom kildene i fremstillingen av en sak med to sterkt motstridende oppfatninger. Er det slik at det mest “sympatiske” synspunkt beskrives ut fra flere/fyldigere kilder, enn det eventuelle motstridende, mer usympatiske synspunkt?

Mathiesen påstår at mennesker som først og fremst intervjues har sentrale administrative og/eller politiske jobber, eller er mennesker med sentrale verv i ressurssterke organisasjoner. Dette har ifølge Mathiesen negative konsekvenser. Såkalte “svake” samfunnsgrupper i betydningen egne sosiale ressurser, vil – sammenholdt med det politisk-administrative systemets kommandoposisjoner og nettverk – ikke benytte seg av mediene for å kompensere for manglende deltakelse og innflytelse på andre felt og i andre kanaler. Dette svekker igjen gruppen, og gjør dem enda mer hjelpeløse.

Videre viser Odd F.Vaages undersøkelse *Kritikk av journalistikk* (Vaage 1985) at kildene i pressen stort sett er gjengangere. Vaage hevder også at det er en overrepresentativitet av personer ansatt i den offentlige administrasjonen, undervisning og kunst/kultur blant intervjuobjektene.

⁸Aftenposten 21.11.01 Harald Stanghelle, “Elitens medieangst”, <http://www.aftenposten.no/meninger/kommentarer/article.jhtml?articleID=233129><http://www.aftenposten.no/meninger/kommentarer/article.jhtml?articleID=233129>

Av dette finner jeg grunn til å tro at innvandrere er en underrepresentert samfunnsgruppe i mediene, i likhet med f.eks. trygdede, pensjonister, studenter og skoleelever.

Selv om Mathiesen stadfester en relasjon mellom mediene, maktbegrepet og samfunnselitene, mener han at det unntaksvis forekommer at mediene avslører elitene. Ser man mediene som en kanal som stort sett formidler elitens makt, kan dette både bekrefte og forklare den institusjonelle elites monopol på forklaringer og bortforklaringer av ulike hendelser, vanskeligheter og konflikter. Dermed kan elitens svar samtidig være dens forsvar. Slik mener Mathiesen eliten har mulighet for å definere rådende ideologi (jfr.1.5, s.22).

I myteanalysen ser jeg på om mediene kan sees som kanaler for en ideologi som avkrefter eller bekrefter eventuelle myter om MI.

Da alle tre sakene i undersøkelsen er klassifisert som problemrelaterte, vil jeg også se om medienes forklaringer er i samråd med elitens rådende ideologi.

2.3.2. *Journalistens vinkling av nyhetene*

En annen faktor i nyhetsprossen er journalistens vinkling på nyhetene. Her fokuserer jeg på journalistens rolle i nyhetsformidlingen. I hvilken grad skriver journalisten ut fra sin egen oppfatning av saken? I hvilken grad skriver hun med nyhetsformidlingen i seg selv som mål, og hvor mye er skrivingen preget av hva hun tror vil appellere best til leserne? Går eventuelle beskrivelser etter lønnsomhetskriterier på bekostning av sakens innhold? Har fremstillingsmåten positive eller negative implikasjoner for objektene som er gjenstand for omtalen? Hvem er det journalisten eventuelt styrker eller stigmatiserer med skrivingen?

Det er viktig også på dette nivået å huske at virkeligheten ikke må sees som nøytral. Virkelighetsbegrepet bør i denne sammenheng defineres som et fenomen som alltid er filtrert og formet gjennom perspektiver man ureflektert eller reflektert anlegger, normer man tror på og verdensanskuelser en danner seg. Dette betyr at en ikke kan se bort fra at journalistens persepsjon av virkeligheten påvirker hennes skriving. Mathiesen viser til at medienes representanter i vid klassemessig forstand kan identifiseres med den institusjonelle elite, og mener dette kan prege deres fremstillinger (Mathiesen 1993 (1986):167). At mediene vektlegger elitene som primærkilder, i tillegg til at medienes representanter til en viss grad kan identifisere seg med disse, mener Mathiesen er argumenter for at mediene lettere fører en videreformidling av elitens synspunkter, i stedet for å kritisere dem. Slik øker dermed faren for at mediene ivaretar de informasjonssterke grupperingenes interesser på bekostning av de informasjonssvakes.

En gjengivelse av virkeligheten avhenger av hvem mediene vil informere, og “hvem” deres lesere er. Det vil være rimelig å anta at mediene forsøker å nå et bredest mulig publikum. Dette henger sannsynligvis sammen med målet om å øke salgstallene – noe som dagspressen spesielt ikke legger skjul på. En må derfor ta høyde for at nyhetene like fullt skrives for innvandrere som for etniske nordmenn.

Sosiologen Gudmund Hernes presenter i sin bok *Det medievriddede samfunn: forhandlingsøkonomi og blandingsadministrasjon* (Hernes (red.) 1978) teorien om “Det medievriddede samfunn” Hernes mener mediernes mål – foruten å formidle nyheter – er høye salgstall. Dette motivet kan ifølge Hernes være en bakenforliggende faktor til den subjektivitet og skjeve representasjon som han mener forekommer i enkelte nyhetsfremstillinger. Hernes tar utgangspunkt i at det finnes bevisste så vel som ubevisste maktelementer. Følgene av et slikt utgangspunkt kan dermed bli en presentasjon av detaljer, som endelig fremstår som en helhetlig, oversiktlig antakelse om sannhet, fremkommet ved en kombinasjon av visse detaljer til rett sted og til rett tid.

Denne journalistiske “medievriddningen” eller “formingen” mener Hernes foregår etter bestemte normer som samsvarer med mediernes interesse for salg. Særlig gjelder dette i nyhets- og oppmerksomhetsskapning. Med dagens medieinflasjon blir det stadig mer krevende å få oppmerksomhet for sitt budskap, og Hernes mener dette ofte går på bekostning av den omtalte gruppe. Jeg vil se om mediernes beskrivelser av MI er gjenstand for en slik bearbeiding.

Hernes beskriver ulike fokuseringsstrategier som journalistene bruker for å “vri” nyhetene til å bli mer salgbare. En måte å gjøre dette på er å *tilspisse* nyhetene. Dette skjer ved å erstatte detaljer med spissformuleringer, samt å rive enkelthendelser ut av sin sammenheng. Dette kan medføre at en sitter tilbake med feil helhetsinntrykk.

Nyhetene kan også *forenkles*. Her reduserer man budskapetets kompleksitet, begrenser mangfoldet og innskrenker nyanseringene, slik at det innviklede fremstilles enkelt og tilsynelatende konsist. Forenklingen forekommer gjerne i forlengelsen av tilspissingen og preges av journalister som søker enkle og motstridende svar av typen “ja/nei”, “enig/uenig” og “støtter/tar avstand fra”.

Videre kan nyhetene *polariseres*. Denne tendensen til fokusering handler også om at journalistene vektlegger motstridende og bombastiske uttalelser, og beskrivelsene er ofte av sterkt todelt art, der man fremhever forskjeller for å tydeliggjøre uenighet mellom to parter, og hvor den ene gjerne fremstilles som positiv og den andre som negativ.

Hernes nevner videre *intensivering* av nyhetene. Han mener mediene i dag i større grad enn før søker intervjuobjekter som gir intense svar, og gjerne svar som inneholder ord som “vrøvl”, “avleggs”, “forferdelig”, “bestialsk”, osv. Hernes mener det er en tendens i dag til å trykke de mer intense deler av en persons svar, enn det tidligere var vanlig å gjøre. Å intensivere betyr også at en beskriver en nyhet som mer dramatisk enn den egentlig er.

Til slutt nevner Hernes *konkretiseringen* av nyhetsstoffet. Konkretiseringen beskrives som den tendens mediene har til å mye lettere redegjøre for et enkelt spesifikt problem, enn å fremstille hva som er felles for en serie eller spesifikk problemtype av mer allmenn art, da dette krever mer abstrakt tankegang. En slik “tabloidisering” av nyheter betyr gjerne at generelle og mer overgripende beskrivelser og årsakssammenhenger skyves i bakgrunnen for fremstillingen av den individuelle sak eller person. Et godt eksempel på en slik konkretisering ser man i kriminaljournalistikken. Man ser her at den konkrete kriminalsak alltid får fortrinn for mer generelle beskrivelser av kriminalitet. Med henblikk på analysen kan en spesielt merke seg en slik individualisering i forbindelse med gjengvolddebatten, da den kun ble beskrevet som konkrete lovovertrедelser.

Disse nevnte elementer som danner Hernes’ medievridningsteori, setter Mathiesen opp som et første trinn i sin egen tre-steps fremstilling av medievridning, hvis kulminering kalles for “det mytiske samfunn” (Mathiesen 1993 (1986):188-192). Dette begrepet kan beskrives som en mytisk basert beskrivelse av samfunnslivet basert på forhold som kanskje reelt ikke eksisterer. Det fullendte mytiske samfunn trer ifølge Mathiesen frem ved at alle tre trinn i en slik prosess oppfylles. Trinnene kaller han fokusering, utvidelse og systemskildring. Myter kan fremtre selv om ikke alle trinn oppfylles, men disse fremstår da som enkle og lett gjennomskuelige. Oppfylles alle trinn derimot, kommer en solid myte til syne, som medfører at gjetningsbaserte spekulative presentasjoner får preg av å representere faktiske forhold. Samtidig som dette gir myten uttrykk for hvilke bakenforliggende krefter det er som styrer verden, dvs. hvilke naturmessige, menneskelige eller demoniske forhold det er som har bestemmende kraft over oss.

Fordi mytebegrepet i oppgaven defineres etter Roland Barthes’ begreper, vil jeg ikke gå videre inn på Mathiesens begrep om det mytiske samfunn, selv om dette har enkelte sammenfallende trekk med Barthes’ definisjon av myter. Derimot vil jeg benytte meg av trinnene i Mathiesens teori, men ikke se dem som trinn som konstituerer myter, men trinn som viser graden av den fremmedgjøring og skjeve representasjon som mediene kan utføre. Disse tre trinn vil benyttes som en underkategorisering av den kategorien som her beskrives (journalistens vinkling på saken).

Fokusering, det første trinn i en slik prosess beskrives som helheten av Hernes' teori om medievridding. Fordi leserne normalt ikke er i stand til å kontrollere og korrigere fokuseringen, tar leseren den dermed for "god fisk". Grunnlaget for myten er lagt ved fokuseringen.

Utvidelse, det neste trinn, beskriver fenomenet der de fokuserte trekk utvides, forstørres sterkt og generaliseres til andre presumptivt liknende personer eller hendelser. Beskrivelsen utvides m.a.o. til å gjelde en hel kategori. En slik utvidelse til en større eller mindre kategori er som regel ikke i samsvar med de tallmessige anslagene over hvor mange beskrivelsen egentlig dreier seg om. Utvidelsen er gjerne diffus og uuttalt og er ofte formet slik at leseren selv må trekke konklusjonen om utvidelse.

Det siste trinnet, *systemskildringen*, realiseres når en konkret hendelse både er blitt fokusert og utvidet, og her står myten ifølge Mathiesen totalt frem. Systemskildringen trer frem når ulike trekk ved konkrete episoder fokuseres, og utvides til liknende kategorier mennesker/hendelser. Systemskildringen fremtrer når de fokuserte person- eller hendelsesbeskrivelsene fungerer som utgangspunkt for en nærmere fremstilling av detaljene i et helt miljø, med dets konkrete samværsformer og andre mellommenneskelige forhold og egenskaper. Skildringene fremtrer som velfunderte sosialpolitiske eller allmennpolitiske skildringer og analyser, men bygger i realiteten på svak empiri, hvor noe selvsagt kan være sant, men ofte bare den fokuserte beskrivelsen av den aktuelle hendelsen.

I analysen vil jeg dermed kommentere eventuelle beskrivelser av MI som er fokusert, utvidet og systemskildret. Jeg vil se etter beskrivelser preget av fokuserende trekk, og etter utvidede og generaliserende beskrivelser. Her vil jeg se om eventuelle beskrivelser av en spesifikk hendelse/person regnes som gjeldende for resten av den muslimske innvandrerbefolkningen. Jeg vil også se på behandlingen av et eventuelt tallmateriale/statistikker, for å se om bruk av slike virkemidler fører til utvidelser. Til slutt vil jeg se etter tilfeller av systemskildring i kildematerialet, dvs. om fokuserte og dertil kanskje utvidede beskrivelser av MI brukes som utgangspunkt for en forklaring/beskrivelse på andre elementer/egenskaper/handlinger innenfor det muslimske innvandrer miljø i Norge.

Fullendes en myte, skildrer den da hele miljøer, og dette mener Mathiesen utgjør en viktig opptrapping i forhold til enkle og vanlige retts- og kriminalreportasjer. Dette er interessant for oppgaven, da alle saker omfatter kriminelle handlinger. Et kjennetegn ved saker Mathiesen mener gjerne utsettes for slike vriddinger, - er at de får mye omtale, samtidig som de etter en kort tid forsvinner helt. Dette er fordi det ofte ikke kommer noe ut av disse sakene, fordi man ikke visste så mye om saken da den først ble presentert. Slik sett sammenfaller alle

sakene med dette, da de alle n t rimelig stor oppmerksomhet da debattene pågikk, men forsvant fra mediebildet nesten like fort som de kom.

2.3.3. *Journalistens ordvalg/språkbruk*

Neste nivå tar utgangspunkt i journalistens spesifikke valg av ord og uttrykk i sine beskrivelser og hvordan dette kan påvirke nyhetsinntrykket i sin helhet. Dette forutsetter dermed at selve ordvalget kan påvirke, tendere og signalisere meninger i teksten. Daniel Heradstveit og Tore Bj rgos bok *Politisk kommunikasjon: Introduksjon til semiotikk og retorikk* (Heradstveit og Bjørgo 1987) tar for seg medienes (og da spesielt avisenes) beskrivelser fra et semiologisk synspunkt.

Man ser her medienes språk som overtaleelsesprosesser, og viser her hvordan medienes aktører i konkrete sosiale kontekster manipulerer språket ut fra bestemte intensjoner for å oppnå politiske og retoriske gevinster.

Videre kan Robert Paine nevnes, der han i sin bok *Politically speaking: Cross-Cultural Studies of Rhetoric* (Paine 1981:10) hevder at det er innenfor retorikken er et hovedpoeng   få folk til å se et problem eller en situasjon som en del av en bestemt større sammenheng. På denne måten vil visse handlinger og verdier fortone seg som naturlige og selvvinnlysende. Det finnes mange innfallsvinkler til denne anskuelsen, og i analysen vil jeg se på vekslingen mellom et ords denotasjons- og konnotasjonsbetydning. Med et ords denotasjon menes det her ordets grunnbetydning eller dets (tegnets)leksikalske betydning. Konnotasjonsbetydningen av et ord beskrives som ordets tilleggsbetydning, eller de assosiasjoner som oppstår i møtet mellom ordet (tegnet) og mottakerens kulturelle forutsetninger og verdier. Slik kan konnotasjonen av et ord sees som den subjektive delen av kommunikasjonsprosessen, der tegnet m ter følelser og sinnstilstander.

Slik nyhetsprosessen nå er blitt oppdelt og beskrevet, vil den stå som bakgrunnsstruktur for den forestående medieanalyse. Resten av kapitlet befatter seg med medienes virkning på sine mottakere, der fokuset vil ligge på medieforbrukerne og hvordan mediemakten innvirker på disse. Teoretiseringene vil ikke tas opp i medieanalysen, men i relasjon til den mytologiske analysen.

2.4. **Medienes påvirkning**

Mathiesen mener nyhetenes presentasjon f r følger utover den rene informasjons kning. Han mener f.eks. at medienes økonomiske motiv er kraftige nok til å velte mottakerens

virkelighetsforståelse. Ved hjelp av journalisten kan mediene besitte ulike egenskaper som setter dem i en særposisjon i forhold til makt over virkeligheten.

Igjen minnes det om Mathiesens forutsetning at kontroll med, og bruk av medier, gir makt. Ved hjelp av ulike sosiologiske og medievitenskapelige forskningsarbeider, forklarer han at medienes kontroll på ulike måter bidrar til å befeste etablerte regimer, institusjoner og sosiale systemer. De to viktigste måtene mediene kan kontrollere på er gjennom *informasjonskontroll* og *holdningspåvirkning* (Mathiesen 1993 (1986):209-248).

2.4.1. *Informasjonskontroll*

Informasjonskontroll er en samlebetegnelse for funksjoner som virker befestende på den rådende maktstruktur. Denne kontrollen kan utøves på mange måter.

Gjennom *adferdskanalisering* sprer en informasjon selektivt, slik at menneskelig adferd kanaliseres eller dirigeres i bestemte retninger. Dette kan gjøres f.eks. ved tydelig å godskrive enkelte atferder og misbillige andre. Kanaliseringen kan foregå direkte, ved at mediene vender ens oppmerksomhet slik at en stimuleres eller motiveres til å handle på bestemte måter. Når kanaliseringen foregår indirekte kan f.eks. medienes belysning føre til “kjedereaksjoner” i det sosiale eller politiske miljø som belyses. Mediene virker i sin belysning ikke bare på én part, men også inn på forholdet til andre parter.

En annen måte å utøve kontroll på er gjennom *administrasjonsutvikling*. Her kontrollerer en ved å spre informasjon gjennom bestemte kanaler eller kontaktledd, som letter administrasjonen av en organisasjon/et område. Dette styrker og integrerer det innarbeidede administrative systemet.

Videre har man *forklaringskontroll*, der opplysninger som spres kan fungere som samlede “forklaringsmodeller” for ulike forhold i samfunnet.

Temakontroll, eller “dagsordenfunksjonen” er et annet moment. Dette går ut på å velge hvilken informasjon som spres. Dermed setter mediene dagsorden for hva man skal være opptatt av, de styrer oppmerksomheten.

Til sist kan nevnes *kontroll med historien*. Gjennom kontroll med informasjonen, kan man beskrive historien på bestemte måter ved å betone og utelate ulike sider av denne.

Noen av informasjonskontrollens funksjoner har en romlig karakter, i tillegg til å virke befestende. Dette betyr at systemet befestes i geografisk utstrekning, og gjelder spesielt adferdskanalisering og utvikling av administrasjonshensyn. *Kontroll med historien* har imidlertid en tidskarakter. Her befestes systemet gjennom kontroll med subjektets fortid, nåtid og fremtid, samt opplevelsen av sammenhengen mellom disse.

2.4.2. *Holdningspåvirkning*

En annen måte å se mediernes makt er å undersøke hvorvidt de påvirker holdninger. Det er forsket mye på holdningsbegrepet, men grunnet både definisjonsvanskeligheter⁹ og metodiske vansker er begrepet vanskelig å behandle. Holdninger kan ikke observeres direkte, bare gjennom utsagn eller adferd. Mathiesen beskriver holdningspåvirkningen i flere komponenter, basert på ulike forskningsresultater over flere tidsperioder.

Først og fremst finner Mathiesen at mediene virker *bekreftende* på allerede eksisterende holdninger i den aktuelle befolkningen. Han hevder videre at denne tendensen synes å bli stadig sterkere med tiden. I artikkelen “The missing dimensions: News and Media and the Management of Social Change” understreker medieviteneren Peter Golding mediernes bekreftende rolle (Golding 1981 referert i Mathiesen 1993 (1986): 219), og bekrefter Mathiesens karakterisering av nyhetsformidlingen som statisk. Golding mener den moderne nyhetsformidling har et spesielt uhistorisk preg, og mener det er en total mangel på historisk dimensjon. Han mener historien defineres som en “sosial prosess” som oppstykket ved dagens nyhetsformidling. Slik evakueres historien, som en “stadfestelse av kollektiv glemsel”.

Fra dette perspektivet kan man se nyheter som å virke befestende for den rådende makt- og samfunnsordning, mens mediene mangler arbeider som tilvirker endring av rådende ordning, som forutsetter en forståelse for historisk prosess og utvikling. Det vil være interessant å se hvorvidt mediene beskriver MI og deres tilstedeværelse i en historisk kontekst.

Selv om det er sjeldent, kan mediene tidvis ha en *endrende* funksjon på eksisterende holdninger¹⁰.

Mediene er også effektive i å *skape* holdninger og meninger i såkalte “meningstomme” rom. Mathiesen sier også at nyere undersøkelser også viser at mediene er effektive til å skape

⁹ *Holdning* kan defineres som en predisposisjon eller tilbøyelighet til å reagere på en bestemt påvirkning på en bestemt måte. Videre kan en holdning sies å ha en kunnskaps-, en følelses- og en handlingskomponent (Waldahl, Ragnar *Mediepåvirkning*, Ad Notam Gyldendal, Oslo 1989:73)

¹⁰ Mht. mediernes endrende kraft, kan Elisabeth Noelle-Neumanns “taushetsspiral”-teori nevnes. Teorien blir beskrevet i de to artiklene “The spiral of Silence, a Theory of Public Opinion” og “Mass Media and Social Change in Developed Societies” og kan ha betydning for de svake parters situasjon, og tar utgangspunkt i antagelsen om at man frykter isolasjon. Grunnet dette holder en oppsyn med hvilke meninger som vokser og som avtar. Hvis ens meninger vokser i betydning, gir en gjerne uttrykk for ens synspunkter, men hvis meningene taper terreng, vil en skjule meningene. Når mediene domineres av en oppfatning, vil de med motsatte oppfatninger forsøke å skjule sine meninger og bli tause. Jo mer dominerende oppfatninger blir i mediene, desto tause blir dets motstandere. En slik mediedominans besvart med taushet blant sine motstandere virker dermed i samme retning og får en spiraleffekt – taushetsspiralen. Dermed bringer en folk til taushet, som allerede har *gjort seg opp en mening* (som er motsatt mediernes egen). Dermed endres den offentlige opinion – den opinion som kommer til offentlig inntrykk. (Noelle-Neumann 1974, 1981)

holdninger som er langsiktige. Tilslutt nevner Mathiesen det faktum at mediernes holdningspåvirkning avhenger av den aktuelle befolkningens *bilde* av kommunikasjonskilden. Kilder som nyter stor prestisje og tillit er dermed mer virksomme enn sine motstykker.

Av dette kan man konkludere med at mediene først og fremst virker bekreftende på eksisterende holdninger, og at de dermed har en sementerende samfunnsmessig funksjon. Denne virkningen beskrives i Lazarsfeld og Mertons bok *Massekommunikasjon, folks smak og organisert sosial holdning* (Lazarsfeld og Merton i Dahl, H.F (red.) 1973). Den tillegges et passiviserende preg, der “sementen” er støtte for rådende forhold, og at menneskers lyst til å handle i opposisjon blir dempet, stilnet, stoppet opp.

Mathiesen konkluderer med at mediene sjeldent vil samvirke med andre forhold som betinger opprør og omveltning i samfunnet. Videre sier han at det vil være en sjeldenhet at mediene fremstår meget samstemte og gjentakende rundt saker som går imot rådende ordning.

2.4.3. *Svake og sterke grupper*

Tas det som en forutsetning at mediene befester den etablerte maktens holdninger og ønsker, vil dette automatisk medføre at informasjonssvake grupper vil ha vanskeligheter med å vinne makt gjennom mediene. Dette fordi disse partene normalt ikke “kommer til” i mediene, men også fordi informasjonskontrollen og holdningspåvirkningen virker mot dem. Mathiesen sier denne virkningen er gjeldende selv når representanter for informasjonssvake grupper kommer til orde i mediene. Dette er fordi de maktsterke parter på forhånd har etablert seg i mediesammenhengen (på det feltet det er snakk om). Konteksten som består av en forhåndsskapt ramme, utkonkurrerer dermed virkningene av de svake parters budskap (Mathiesen 1993 (1986):244). På forhånd vil det eksistere en solid forståelsesramme som tendensiøst taler imot budskap fra slike parter, og dette virker nøytraliserende på budskapet.

Av dette kan man se to store prosesser avtegne seg, som bidrar til å bevare maktsterke gruppers herredømme over svakere grupper, *inndefinering* og *utdefinering*.

Med inndefinering menes at individet/gruppen det er snakk om, absorberes inn, og gjøres medansvarlig for toneangivende tenkesett. Gruppen mister dermed evnen til å gå egne veier på egne premisser. Gruppen kan da få innpass i mediene, men dette forutsetter tilpasning til disse medier.

Utdefinering forekommer ved at den aktuelle gruppen eller personen settes “utenfor”, stemples som så avvikende at meningene som kommer derfra ikke teller. Dermed mister en evnen til å komme effektivt ut med sine budskap; de høres ikke. Utdefinering forekommer når en kommer til i mediene og fortsetter sin kritikk “utilpasset” og ikke i tråd med de ledende

forhold. Utdefineringsprosessen består i å ta frem nye momenter som kan inneholde en kjerne av sannhet, trekke disse til sitt ytterste, tilspisse og rendyrke dem.

Hovedforskjellen mellom inn- og utdefineringen er at mens inndefineringen sender et budskap til aktøren (inndefineringen er stilet til den aktør som ønskes kontrollert) sender utdefineringen et budskap om aktøren (utdefinering er stilet til andre i samfunnet). I praksis går disse prosessene ofte om hverandre, der budskap om innordning sendes sammen med budskap om “utsparking”. Slike sammenfall mener Mathiesen er effektive for å marginalisere samfunnsgrupper.

Dette kan være viktig for analysen, der jeg vil se på hvordan uttalelser fra MI mottas i mediene, samt om medienes omtale av dem virker inn- eller utdefinierende.

Mathiesen innvender mot å se denne prosessen som ren todelt, og hevder at det også her finnes såkalte “mellomtyper”, eksemplifisert ved svake parter som gradvis blir sterkere, f.eks. nye regimer eller institusjoner som har begynt å få utberedelse og støtte, og derfor er på vei “oppover”.

2.4.4. Bourdieus Doxa-begrep

Den franske sosiologien Pierre Bourdieu nevnes ofte i forbindelse med maktbegrepet.

Forutsetter man at mediene motvirker opprørstendenser som retter seg mot den rådende makt, kan dette også sees i lys av Bourdieus tanker om den *doksiske debatt*.

I boken *Outline of a Theory of Practice* (Bourdieu 1977) hevder Bourdieu at det i ethvert samfunn befinner seg et såkalt “doksisk rom”. Med doksa menes ikke-politiske eller ikke-diskuterbare, ferdigtenkte tanker eller elementer i samfunnet som tas som en selvfølge, da man ikke stiller spørsmål ved dem. Slik står det doksiske rom for det selvsagte, opplagte og naturgitte i samfunnet. Den debatt som eventuelt forekommer innenfor dette rom, vil i utgangspunktet være “ortodoks”, dvs. at den vil holde seg innenfor hoveddrammene, som fortsatt tas for gitt. Bourdieu tenker seg også en mulig “heterodoks” debatt. Dette er en situasjon hvor det stilles spørsmål ved hoveddrammene som ellers tas for gitt. En slik debatt vil sterke (maktens) krefter forsøke å motarbeide, slik at det doksiske rom holdes intakt. Kraftene som her virker kan karakteriseres som *dominerende klasser*. Slike grupper vil være interessert i å forsvare det doksiske roms integritet, og hvis ikke det er mulig vil slike grupperinger prøve å sette den ortodokse og mindre farlige debatt i den heterodokse debattens sted.

Dermed kan Bourdieus bidrag tilknyttes de overnevnte antagelser om medienes rolle som forsterkere av den etablerte makt eller elite. Ut fra Bourdieus synspunkt kan mediene sees

som agitatorer for den doksiske debatt, dvs. at de vil forsøke å motvirke eventuelle heterodokse debatter, hvis kjennetegn er å sette kritisk lys på elementer ved den rådende maktordning.

2.4.5. *Skaper mediene et dominerende paradigme?*

En mer helhetlig perspektiv på hvordan makten fra mediene kan virke, er tanken om at mediene produserer et dominerende paradigme (Mathiesen 1993 (1986):256-312). Dette beskrives som en antakelse om at medienes budskap kanskje innvirker på sine mottagere som en total "orientering". Tar man utgangspunkt i oppgavens kildemateriale, vil man ved denne anskuelsen se om helheten i budskapene om MI forplanter seg og tilslutt inngir til en generell opplevelse av MI på ulike måter.

Dette går frem av Gerbnergruppens arbeider (Gerbner 1972, Gerbner og Gross 1976 referert i Mathiesen 1993 (1986):225-228, 256-257) rundt dette tema. Gruppens konklusjoner er basert på fjernsynsundersøkelser, men perspektivet kan utvides til å gjelde mediene generelt. Gerbnergruppen hevder at seere, lyttere og lesere sosialiseres eller opplever gjennom totaliteten av medienes formidlinger, til å ta opp i seg en bevissthet, et perspektiv, en forståelse av virkelighetens indre logikk og konstruksjon. Her kan også Hans M. Enzenbergers artikkel "Constituents of a theory of the Media" og Gaye Tuchmans artikkel "Myth and the Consciousness Industry: A New Look at the Effects of the Mass Media" (Enzenberger 1972, Tuchman 1981 referert i Mathiesen 1993 (1986):257) nevnes. Begge artikler sier en slik forståelse betyr at man gjennom totaliteten av medienes formidlinger, sosialiseres til en mer eller mindre bestemt måte å tenke og tolke verden på. Dette synspunkt mener Mathiesen i stigende grad er blitt sentralt i mediesosiologisk tenkemåte.

Paradigmatanken underbygges av en totalitet av virkelighetsforståelse. I forbindelse med kommunikasjon kan ideologier virke som paradigmer. Når man tolker et budskap vil ideologiene fungere som paradigmatisk grunnlag for tolkningene, og av dette kan mediene virke paradigmeskapende gjennom sin ideologiformidling. Ved dette mener Mathiesen man kan se medienes totale uttrykkssett som formidlere av et relativt samlet paradigme, og Mathiesen nevner noen av hovedkomponentene av paradigmets innhold (Mathiesen 1993 (1986):52).

Paradigmat preges av fokusering på *det individuelle mennesket*. Hos den rendyrkede mediekonsument får individfokuseringen og det individuelle en generelt fremtredende plass. Videre kjennetegnes paradigmat av et fokus på *det individuelle menneskets skjebne*, som betyr

at man beskriver det individuelle mennesket i skjebnetermer¹¹. En annen komponent er fokuseringen på *den enkeltstående hendelse*.

Enkelthendelser er ofte sentrale i mediens oppmerksomhet, og følges gjerne av et annet moment, *det dramatiske ved den enkeltstående hendelse*. Dette elementet beskriver mediens understreking av det voldelige, tragiske, skrekkelige, intense i nyhetene.

Videre preges paradigmet av en fokusering på *avviket* ved fenomener, der avviket fra det normativt godtatte og/eller statistisk vanlige betones, og vanligvis da negativt.

Avslutningsvis kan komponenten *det avvikende ved avvikeren* nevnes, og dette beskrives som mediens fokusering på de avvikende trekk ved avvikeren, der disse gjøres til sentrale trekk, mens de mer normale sider ved avvikeren underkommuniseres til mottakeren¹².

Disse faktorene, det individuelle, skjebneaktige, enkeltstående, dramatiske og avvikende mener Mathiesen er til stede i mediens beskrivelser av hva som er i ferd med å knekke samfunnet, eller deler av det. Når slutningene trekkes om det samfunnstruende i samfunnet, så trekkes disse nettopp på grunnlag av det individuelle, skjebneaktige, enkeltstående, dramatiske og avvikende. Dette kan føre til at frykten for de mer kollektive, ordinære, generelle, normale samfunnsmessige farer, som kan være minst like store som deres motstykker, ikke skremmer folk og forblir uberørt.

Dermed blir det samfunnstruende å finne i det individuelle, skjebneaktige, enkeltstående, dramatiske og avvikende. Av dette får man et helt bestemt inntrykk av hva som er farlig i samfunnet, og Mathiesen sier en videreføring av en slik tendens etter hvert kan medføre en oppbygging av langvarige moralske panikker med dyptgripende sosiale konsekvenser (Mathiesen 1993 (1986):52).

Paradigmet har flere kjennetegn. Mathiesen hevder at nyhetsstoffet i sin helhet har et maskulint preg: Det formidles i høy grad en primær mannlig forståelse av nyheter, og typiske mannlige verdier vektlegges da historiene har et typisk "actionpreg". Videre gjenspeiles det ofte en mannlig vurdering av viktighet, samt en mannlig sosial orden. Kvinner fremstilles ofte som passive, avhengige og ubesluttsomme (Mathiesen 1993 (1986):269). Kvinner er dessuten kvantitativt underrepresentert i mediene, spesielt i forhold til formidling av nyheter om viktige hendelser. Videre er nyhetsbildet generelt over- og middelklassepreget.

¹¹ Skjebnetermer kan forklares med at mennesket er/var i en situasjon, velger/valgte handlinger, som får sterke og langsiktige konsekvenser

¹² Dette er et svært viktig punkt å være seg bevisst, idet de "normale trekk" tross alt er klart de hyppigste i realiteten: I virkelighetens verden er også lovbrutere egentlig vanlige folk som gjør vanlige ting, i alle fall i de aller fleste tilfeller.

Hvordan virker så paradigmet, hvordan skjer den konkrete overgangen mellom det paradigmet mediene former, og det som blir bevisstgjort hos deres mottakerne? Mathiesen mener forklaringen på dette sorterer under “sosialiseringen”, og hevder at mediens vinkling av stoffet er subtil, men virksom. Slik blir tankemønsteret en del av det vi tar for gitt, og dette skjer gjennom et omfattende sett av betegnelser som inngår i formidlingen av tankemønsteret. Språket blir overgangen mellom paradigmet og mottakernes bevissthet og kan dermed betegnes som “meningsbærer¹³”. Den paradigmeskapende tanke har dermed mange likhetstrekk med ideologioverføring.

Martin Eide hevder at mediens logikk og stil også innvirker på samfunnets kulturelle og ideologiske atmosfære. Eide mener dette må utforskes, og benytter seg av Antonio Gramscis *hegemoni*-begrep (Gramsci 1971 referert i Eide 1992:138) for å forklare dette. Gramsci beskriver hegemoniet som den herskende klasses dominans over underordnede klasser og grupper. Makten opprettholdes ved at den herskende klasse utvikler og påtvinger sin ideologi i folkets fornuftsbegrep, den “sunne fornuft” samt deres hverdagslige praksis. Gramsci hevder at det til enhver tid eksisterer en allianse av mektige grupperinger som søker en stabil basis for legitim autoritet. Den hegemoniske ideologi er derfor enkel og enhetlig, samtidig som den reflekterer de herskende klassers komplekse indre struktur. Relatert til dette, beskriver Todd Gitlin i sin artikkel “News as Ideology and Contested Area: Toward a Theory of Hegemony, Crisis and Opposition” (Gitlin 1979:17) en egen “borgerlig ideologi”. Ifølge Gitlin er denne ideologi i sitt vesen ustabil og skiftende. Ettersom rivaliserende grupper finner bestemte posisjoner hensiktsmessige for å fremme sine interesser i bestemte historiske situasjoner, blir denne ideologi alltid innrammet og omskapt.

Gramsci på sin side, hevder at mediene er en hegemonisk institusjon, slik som han mener skolen, kirken og rettsvesenet også er eksempler på. (Mathiesen 1993 (1986):274) Gjennom sine ulike “hegemoniske apparater”, ved normativ påvirkning og tolkning, mener Gramsci staten sikrer oppslutning om, og samtykke til borgerskapets politikk. Mathiesen forklarer dette med at institusjonene skaper allmenn oppslutning gjennom den måten den ytre verden betegnes på, skaper disse institusjonene en allmenn oppslutning. Gjennom den subtile og detaljerte betegnelsen av en ytre verden, bidrar disse institusjonene (og herunder mediene), til å få folk til å føle seg rimelig tilfredse under de rådende politiske forhold (Mathiesen 1993 (1986):274).

¹³ Et viktig mønster som gir mening

2.4.6. *Foreløpig konklusjon*

Mye tyder på at mediene er en maktfaktor i dagens samfunn. Makten utøves på ulike måter, og resultatene tyder på at mediene snarere fungerer som maktens tjenere enn som irettesettende “vaktbikkje.”

Videre er grunn til å tro at mediene virker befestende og forsterkende på de sterke parter i samfunnet, de institusjonelle eliter, samfunnstoppene. Av årsaker som har vært diskutert, har informasjonssvake grupper en tendens til å fortsette å være informasjonssvake. Dette kan føre til at de utdefineres, noe som innebærer at de kun blir omtalt, og ikke selv taler.

En måte å se medienes maktutøvelse på, er ved informasjonskontroll og holdningspåvirkning. Det er vist at mediene har innvirkning på ens holdninger, først og fremst ved at de virker bekreftende på allerede eksisterende holdninger i samfunnet.

En kan også se makten fra mediene kan medvirke til avtegnelsen av medieskapte paradigmer, bestående av mer eller mindre faste innholdselementer. Også gjennom denne strukturen ser man at mediene virker befestende på etablerte regimer eller grupper, og at det som ikke faller inn under den rådende makt, utdefineres.

Betegnelsesfunksjonen er sentral i overføringen av dette paradigme til dets mottakere; dette skjer gjennom språket. Denne prosessen som er virksom, men skjult, normaliserer språket slik at en enten ikke har mulighet for å opponere mot rådende maktforhold, eller at makten påvirker en slik at en faktisk føler seg tilfreds med den rådende ideologi.

Når mediene befester elitens konservative og borgerlig pregede makt – ser man her at det gjøres på en naturlig måte, samtidig som dette virker passiviserende på mottakerne, slik at det ikke forekommer motstand mot den rådende ideologi. En ser av dette flere sammenfallende trekk mellom medievitenskapelige tanker om mediemakt og Roland Barthes' teoretiseringer rundt mytebegrepet. Barthes postulerte en myteteori som viser hvordan myter blir konstituert av den rådende makt (borgerskapet), og som virker å underbygge denne makt. En slik maktutøvelse kan skues gjennom de ulike måter å betegne den eksisterende situasjon på – og dette skjer gjennom språket. Ved å benytte seg av et skjult maktspråk (som nettopp ER selve myten), som nedfelles i alle deler av samfunnet, gjøres makten både usynlig og tilsynelatende uskyldig. Dette medfører at beskrivelsen av verden transformeres til et bestemt bilde av verden, samt at ideen om en evig uforanderlig situasjon fremmes, og fremstår som naturlig, snarere enn skapt. Ved å kamuflere historiske hendelser i naturlighetens forkledning, forhindrer den rådende makt mennesker i å stille spørsmål ved den eksisterende orden. Videre hindrer man dem i å se verden slik den stadig er og har vært; et produkt av historiske og samtidige hendelser og tilfeldigheter. Når myten inntreffer ser man ikke verden som en slik

blanding av historie og samtid, men som en samling naturlige og selvsagte “essenser”. Samtidig som dette bildet trer frem, faller samtidig erkjennelsen av dette som den etablerte makts (borgerskapets) maktstrategi helt bort, den skjules.

I lys av en slik myteteori, som har mange sammenfallende trekk ved medievitenskapelige funn, kan jeg ved å analysere de medievitenskapelige funn, se om mediens behandling av MI kan beskrives som en maktstrategi av den rådende makt, hvis mål er å motvirke endring av eksisterende maktstruktur, og som virker forsterkende på en slik makt.

2.5. Svakheter med teoriene

Mediene er en utvilsom maktfaktor, og det er sannsynlig at deres formidling kan føre til mentale konstruksjoner hos dets mottakere. Disse konstruksjoner er tankesett rundt hendelser som i ulik grad svarer til virkeligheten – noe som tyder på at våre holdninger utsettes for påvirkninger.

Et spørsmål i denne anledning er om ikke disse påvirkningene fungerer ulikt på ulike mennesker, samt hva som egentlig menes med slike virkninger, når man vet at deres målbarhet er et diskutert tema.

Mentale konstruksjoner er ikke lett å påvise, og spesielt ikke om man vil vite hvordan tanker formes i forhold til allerede eksisterende holdninger og oppfatninger. Mathiesen mener at holdninger til sammensatte og omfattende spørsmål ofte er bygget opp av mer spesifikke holdninger, og disse er gjerne strukturelt organisert (Mathiesen 1993 (1986):221).

Hvordan avtegner mediens holdningspåvirkning seg rent konkret? Som nevnt kan ikke holdninger observeres direkte, men må avledes av muntlige eller skriftlige utsagn eller av atferd. Dette fører til en mangel på dekkende indikatorer som gjør at en kan studere “holdninger”. Like fullt er det vanskelig å avgjøre hvordan mediens “virkning” på holdninger skal måles (Mathiesen 1993 (1986):221). Innenfor medieforskningen har en forsøkt å isolere virkningene av f.eks. avislesning fra virkningene av andre samfunnsforhold for å undersøke deres virkning i samfunnet. Det viser seg å være svært vanskelig å påvise klare virkninger av mediens fremstillinger. Mathiesen mener mediene alltid virker sammen med andre samfunnsforhold, slik at en utskillelse av mediens virkning blir kunstig. Mediene virker i en interaksjon med andre forhold, slik kan man se mediens bekreftende funksjon på allerede eksisterende holdninger som en fastsettelse på at mediene ikke fungerer isolert fra andre forhold i samfunnet. Dette kan forklares med at man selektivt eksponerer seg for mediene, oppfatter dem selektivt og lagrer selektivt i hukommelsen.

Man kan ikke se bort fra at målbarheten av pressens påvirkning kompliseres ved det faktum at lesere, lyttere og seere velger ut og fortolker det mediene formidler på grunnlag av egne oppfatninger og interesser. Ingen leser alt som står i en avis, og de enkelte artikler og innslag kan forstås og fortolkes på ulike måter.

Rent persepsjonspsykologisk er det dessuten et faktum at en lettere tilegner seg tanker og oppfatninger som støtter allerede eksisterende kunnskap og holdninger, snarere enn oppfatninger som virker imot på forhånd eksisterende holdninger. Mathiesen mener man metodisk må ta utgangspunkt i den “rendyrkede” mediekonsument, og hvordan hun/han vil oppfatte mediens presentasjon (Mathiesen 1993 (1986):258).

I forhold til oppgaven er det viktig å ha i minne at det kan være forskjell på hva mediebudskapet rent objektivt bringer, og hva som nedfelles hos den enkelte mediekonsument. Da kunnskap om medieforhold ikke nødvendigvis forteller oss noe om bevissthetsdannelse, samt at leserbevissthet alltid preges av sosiale og biografiske forhold, blir dette dermed en teoretisk svakhet ved oppgaven.

Ottar Brox skriver om MI i sin bok *Jeg er ikke rasist, men... Hvordan får vi våre meninger om innvandrere og innvandring?* (Brox 1991). Han hevder her at mediens påvirkningskraft er begrenset, og at de spiller en relativt passiv rolle i forhold til meningsproduksjon. Derimot vektlegger Brox meningsutvekslingen på “grasrotplanet”, som han beskriver som det primære sted for utveksling av fastlåste oppfatninger, vandrehistorier og myter.

2.6. Oppsummering og avslutning

Dette kapittelet har sitt rammeverk for den medievitenskapelige analysen, som igjen skal legge grunnlaget for den mytologiske delen av oppgaven. Mediene er maktfaktorer i samfunnslivet, og det er mer sannsynlig at de forsterker de institusjonelle elitens interesser, enn at de setter spørsmålsteget ved dem. Nyhetsprosessen er delt opp i tre nivå, og disse trinn vil være den konkrete grunnlagsstrukturen i den medievitenskapelige analysen i neste kapittel.

Det er blitt diskutert hvorvidt mediene kontrollerer informasjon og skaper holdninger, og man har sett at ideologier, i kommunikasjonssammenheng, fungerer som paradigmer (Mathiesen 1993 (1986):258). I forhold til mytebegrepet som legges til grunn i oppgaven, kan de medievitenskapelige funn sees i sammenheng med myter, da myter kan fungere som paradigmer i kommunikasjonssammenheng.

Mediene virker negativt inn på underrepresenterte, ressursvake grupper. Det er også grunn til å tro at MI konstituerer en slik gruppe, men dette gjenstår altså å se.

Fra første kapittel ser man at mediene er viktige formidlere av informasjon om MI. Man vet f.eks. at de fleste nordmenn danner seg sitt bilde av innvandrere gjennom massemediene, og i den anledning er det viktig å huske at Norge som verdens mest avislesende land produserer svært mange aviser.

KAPITTEL 3 UNDERSØKELSE OG ANALYSE

“Hos alle europæere fremkalder selve navnet islam en rygmarvsreaktion i form af et sæt ubehagelige associationer til grusomhed, fanatisme, kvindeundertrykkelse og andre ting, som vi ikke bryder os om.”

Peter Christensen

3.1. Innledning

Ovenstående sitat av er hentet fra Peter Christensens artikkel “Opfattelsen af islam i Vesten: En gammel fjende opstår” (Christensen referert i Kristiansen og Rasmussen (red.) 1988:107). Jørgen Würtz Sørensen mener det er et kraftig utsagn, men om enn satt litt på spissen, mener han det er en gyldig beskrivelse av det inngrodde fiendebilde som den vestlige befolkning har av islam og muslimer (Würtz Sørensen referert i Dindler og Olesen (red.) 1988:78). I hvilken utstrekning er massemediene ansvarlig for en slik holdning? Vi vet at negative holdninger til MI eksisterer. Bidrar mediene til dannelsen av slike; formidler eller forsterker de slike holdninger ved sine valg av nyheter, vinkling og ordvalg?

Høsten og vinteren 2000/2001 var i stor grad preget av prangende overskrifter som omhandlet MI. Omskjæringssaken med Kadra som “hovedrolleinnehaver”, debatten om tvangsekteskap og skyteepisoder på Tøyen – alle sakene hadde MI som fellesnevner.

Under gjennomgangen av analysen er det viktig å huske at nyhetsprosessen er en omstendelig prosess som inkluderer mange valg fra redaksjonens og journalistens side, og at nyhetene ytterligere kan dreies ved avissetterens plassering av teksten og bruk av eventuelle bilder og overskrifter. En må også huske at leserne, i tillegg til journalistene også til en viss grad former nyhetsbildene med bakgrunn i sin erfaringsverden, forutgående kunnskap og personlige assosiasjoner, slik at informasjonen til slutt kan ta mange ulike former. Jeg har forsøkt å se reportasjene med et så nøytralt blikk som mulig.

3.2 Fokus for kapitlet

Kapitlet vil bestå av en analyse av 204 nyhetsreportasjer, fordelt på nettsidene til Aftenposten, VG, Dagbladet og TV2. Analysen baserer seg på en helhetlig tolkning av

samtligte reportasjer, som blir illustrert med utdrag fra reportasjer. Noen utdrag refereres direkte, mens andre refereres mer helhetlig og indirekte.

De tre nyhetssakene gjennomgås enkeltvis, og før hver saksgjennomgang presenteres saken helhetlig i et kort referat. Hver sak vil analyseres ut fra de nevnte nivå i nyhetsprosessen: seleksjonsprosessen og situasjonen rundt kildene, journalistens vinkling på saken, og journalistens ordvalg. Til slutt vil hovedfunnene fra analysen oppsummeres.

3.3. Omskjæringsdebatten

TV2 viste høsten 2000 to fjernsynsdokumentarer om kvinnelig omskjæring. Inntil da hadde det vært lite å lese om tradisjonen, med unntak av sporadiske artikler i forskjellige ukeblad.

Det første programmet fortalte om norsk-afrikanske muslimske kvinner som ble truet til å tie om denne tradisjonen, som ble hevdet å leve videre i Norge innenfor det afrikansk-muslimske samfunn. TV2 påsto at unge jenter ble sendt utenlands for å omskjæres. Videre ble følgene av omskjæring beskrevet, så vel som fysiske som psykiske plager. De muslimske kvinnene i programmet påpekte vanskelighetene med å slutte med skikken, man snakket ikke åpent om skikken fordi omskjæring - eller snarere det å ikke la seg omskjære – er forbundet med skamfølelse og tap av ære for de impliserte.

Dokumentarens redaksjon hevdet å kjenne til 29 jenter/unge kvinner som var blitt omskåret etter at de kom som innvandrere til Norge. Redaksjonen hevdet også å kjenne til 12 jenter¹⁴ i alderen 3 til 14 år som det var planlagt omskjæring for. Det ble ikke oppgitt eller antydnet hvor denne informasjonen kom fra.

I det andre programmet i serien, kom det frem at fire imamer/religiøse ledere i det afrikansk-muslimske miljøet i Oslo stilte seg positiv til kvinnelig omskjæring, tross det norske lovforbudet mot skikken. Dette ble oppdaget da fire muslimske ledere/imamer ble oppsøkt av TV2s reporter som spurte om deres holdning til kvinnelig omskjæring. Samtlige ledere svarte at de tok avstand fra skikken, og begrunnet det med det norske lovforbudet samt at tradisjonen ikke hadde bunn i Islam.

Deretter sendte redaksjonen en ung norsk-somalisk kvinne, Kadra, til de samme personene i et "uoffisielt" ærend. Kadra fortalte dem en oppdiktet historie om at hun skulle gifte seg med en somalier som krevde at hun lot seg omskjære. Av denne grunn ville foreldrene hennes sende henne til Djibouti for omskjæring. Kadra sa at hun i utgangspunktet var imot å

¹⁴ TV2, "Lemlestes for livet", <http://www2.tv2.no/riktetstilstand/n2i.vis?par=6189>

la seg omskjære, men var i tvil. Av denne grunn søkte hun de religiøse ledernes råd. Kadra filmet samtlige samtaler med et medbrakt skjult kamera.

To av de religiøse lederne oppfordret raskt Kadra til å la seg omskjære, og de to siste konkluderte etter lange samtaler med at hun kunne la seg omskjære hvis hun selv ønsket dette.

Det ferdigredigerte programmet viste klipp både fra journalistens og Kadras besøk hos lederne. Det ble ikke vist noen helhetlige samtaler mellom Kadra og de religiøse lederne/imamene.

Programmene fikk stor mediedekning, og spesielt det siste programmet fikk mye oppmerksomhet. Umiddelbart etter at dette var sendt, ble de religiøse ledernes dobbeltmoral referert i alle mediene. Særsilt fokuserte mediene på en av de religiøse lederne, Kebba Secka, som på det daværende tidspunkt også var ungdomsskolelærer, leder i den muslimske paraplyorganisasjonen Islamsk Råd Norge, samt medlem av Verdikommisjonen.

Dagen etter det siste programmet var sendt, trakk Secka seg fra vervet i Verdikommisjonen og ledervervet i Islamsk Råd Norge.

Det kom mange reaksjoner på programmet. Islamsk Råd Norge gikk ut med en pressemelding hvor det sto at de tok avstand fra kvinnelig omskjæring og organisasjonen påpekte dessuten også at det store flertallet av verdens kvinnelige muslimer ikke var omskåret.

De påfølgende dager skrev avisene flere reportasjer om emnet hver dag, og en av de mange artiklene TV2 publiserte i anledning saken, sa at de religiøse lederne/imamene ifølge islam ikke hadde handlet galt ved å lyve. Dette ble forklart med det muslimske begrepet “Krigens hus” – som ifølge TV2 rettfærdiggjorde løgn for muslimer i situasjoner der de var i mindretall.

Politikere og andre offentlige personer uttalte seg også om saken. Nestleder av styringsgruppen i Verdikommisjonen, Inge Eidsvåg, beskrev skikken som “bestialsk”, daværende barne- og familieminister Karita B. Orheim ble referert som å være sjokkert over programmet, og daværende justisminister Hanne Harlem uttalte sin avsky for de muslimske lederne. Hun truet med å kutte statsstøtten til enkelte muslimske miljøer på bakgrunn av det som var kommet frem i programmet. Påtalemyndigheten lovet å iverksette etterforskning basert på det som ble vist i programmet og stortingsrepresentant Odd Einar Dørum (V) foreslo å kreve obligatorisk helsesjekk av alle jenter med opprinnelse fra omskjæringsområder. Varaordfører i Oslo, Svern Kristiansen (Frp) krevde at Secka ble avskjediget fra sin lærerstilling.

Oppmerksomheten rundt saken resulterte i en fremskyndet utgivelse av et lenge planlagt informasjonshefte for helsepersonell om kvinnelig omskjæring. Kadra ble tildelt “Fritt ord”-prisen for sin innsats i programmet.

Retrospektivt kan man si debatten nøytt stor pressedekning, men over en relativt kort periode. Saken fikk størst oppmerksomhet i dagene rundt TV2s visning av det siste dokumentarprogrammet, da det i gjennomsnitt var tre artikler om emnet i hver avis hver dag. I alt er det hentet ut 79 reportasjer om saken, hvorav flesteparten ble publisert i Aftenposten. TV2 publiserte 29 reportasjer om saken, som ble lagt ut kort tid etter dokumentarene. To-tre måneder senere var det imidlertid så godt som ingenting å lese om saken i mediene.

3.3.1. Analyse med utgangspunkt i seleksjonsprosessen og kildesituasjonen

For først å ta for meg seleksjonsprosessen, går jeg ut fra Galtung og Holmboe-Ruges liste av kriterier som later til å påvirke nyhetsvurderingen (Galtung og Holmboe-Ruge 1965:65-72)

Følgende kriterier er til stede i omskjæringsdebatten:

Nyhetene har en høy terskelverdi – Spesielt hadde innholdet i det siste programmet en absolutt intensitet, da en kunne lese at de religiøse lederne svarte et klart offisielt nei til kvinnelig omskjæring, men svarte motsatt da spørsmålet kom fra en ung norsk-somalisk kvinne.

Nyhetene er entydige – Slik programmet fremstilte imamene som gav to ulike svar, avhengig av hvem som spurte, sammen med vinkling, utforming og redigering av programmet, resulterte dette i en temmelig entydig negativ nyhet for de fleste. Nyansene i enkelte av de “uoffisielle” samtalene ble redusert til et minimum. Økt entydighet gir en sterkere nyhet.

Nyhetene er meningsfulle – Hendelsene var sensasjonelle og nyheten ble meningsfull da hendelsene utspant seg i Oslo. At det var lett å relatere problemet til den kvinnelige innvandrerbefolkning i Norge, var også av betydning. Den kulturelle nyheten fenget fordi reportasjene var fra Norge. Hadde de f.eks. vært fra Gambia, hadde nok interessen vært betydelig mindre.

Nyhetene har rimelig høy konsonans – Det skjulte kameraet vitner om at mediene kanskje forutså hvilket svar Kadra ville få, og man hadde i den anledning gjort store forberedelser, f.eks. de mange artiklene på nettsidene. Da deres mistanker ble bekreftet kunne mediet dermed raskt presentere et tilrettelagt materiale, som avisene videre benyttet seg av.

Nyhetene er uventede – Nyheten om kvinnelig omskjæring kom overraskende på folk, da det på forhånd var presentert lite eller ingen informasjon om temaet. Uventetheten avspeilet seg

også da man ved hjelp av skjult kamera kunne presentere svært motstridende holdninger fra samme personer avhengig av hvem som spurte.

Nyhetene er personifiserte – Oppmerksomhet rundt debatten om kvinnelig omskjæring skyldtes i stor grad den ekstreme personfokuseringen på Kadra, og man kunne se store deler av debatten som en følge av Kadras handlinger.

Nyhetene er negative – Debatten om kvinnelig omskjæring beskrives ensidig negativt.

Kildemessig er reportasjene i omskjæringsdebatten i høy grad konsentrert rundt myndighetenes reaksjon på hendelsene, det er først og fremst deres mening som kommer til syne. Myndighetenes perspektiv betonet straffeperspektivet, og slik ble det fokusert på straff i mange reportasjer. I storparten av reportasjene ble det understreket at skikken var forbudt ved lov. En avis hadde f.eks. lovvedtaket som fast spalte under hver eneste reportasje som ble skrevet om temaet. Noen reportasjer var ensidig fokusert på straff, og listet opp strafferammer for de ulike parter i forbindelse med kvinnelig omskjæring¹⁵, mens andre foreslo straffetiltak mot forbrytelsene. I hovedsak dreiet straffeaspektet seg rundt dem som omskjærer kvinner, og det ble mindre fokusert på at den som blir omskåret, like fullt er strafferettslig ansvarlig for handlingen¹⁶. Mediene fokuserte mye på de aktuelle imamene i den konkrete hendelsen, og dette gjorde at muslimske menn i høy grad ble fremstilt som ansvarlige for handlingene – tatt i betraktning av at skikken utføres på, og stort sett også av kvinner.

Beskrivelsene rundt imamene/de religiøse lederne, var også preget av at de hadde oppfordret til lovbrudd. Det ble også diskutert om en skulle straffe det samlede afrikansk-muslimske miljøet i Norge, der justisministeren vurderte å kutte statsstøtten til de gjeldende menighetene på bakgrunn av TV-programmet.¹⁷

Medieforbrukernes reaksjoner vitnet også om fokusering på straff, og disse ble gjerne referert i mediene. Et eksempel følger:

Hvem har ansvar for å håndtere denne loven? (mot kjønnslemlestelse) Hvem bør stilles til ansvar her? HVEM?¹⁸

¹⁵ Et eksempel her er TV2, "Loven mot omskjæring" <http://www2.tv2.no/riktetstilstand/n2i.vis?par=6200>

¹⁶ Dette gjelder selvsagt ikke når den som blir omskåret er mindreårig.

¹⁷ Aftenposten 05.10.00, Dag Herbjørnsrud, "Omskjæring må stoppes, sjekk alle 11-åringene", [wysiwyg://163/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166405.htm](http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166405.htm), Aftenposten 05.10.00, NTB, "Harlem raser over imamene", [wysiwyg://166/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166339.htm](http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166339.htm)

¹⁸ TV 2, "Ikke kultur, men tortur", <http://www2.tv2.no/riktetstilstand/n2i.vis?par=6278> der kommentaren var et seerinnlegg som reaksjon på fjernsynsprogrammet.

De mange uttalelsene fra påtalemyndigheten og politi i saken fikk støtte fra storting og regjering, og saken fikk dermed en sterk ensidig fremstilling. Synspunktene som kom frem stammet som regel fra autoriteter, og innvendinger som kunne nyansere hendelsen, ble nesten nøytralisert i møte med slike uttalelser.

Noen ganger hentet avisene nyhetsstoffet fra pressemeldinger fra NTB, som avisene presenterte med varierende grad av nyansering. TV2s materiale stammet fra egen research, samt noe lånt materiale (som regel i form av egne linker til eksterne kilder).

Det ble funnet 93 intervjuer i saken, hvor 53 med politikere eller andre autoritative samfunnsstopper, og 40 var rettet med MI.

Ved nærmere ettersyn viste det seg imidlertid at en stor del av innvandrerintervjuene baserte seg på ett opprinnelig intervju, referert i tre ulike aviser. I realiteten betyr dette at antallet intervju med MI var langt lavere enn førsteinntrykket tilsa. Man ser altså at mediene var langt mer oppsøkende (hadde flere ulike intervjuobjekter) i forhold til etniske nordmenn, enn de var i forhold til MI.

Dessuten viste det seg at de fleste MI som ble intervjuet, var kjent i mediene fra før, slik at de kanskje ikke kan sies å være representanter for den samlede MI-befolkning.

Videre fant jeg at etniske nordmenns uttalelser nesten alltid ble referert fyldigere enn MIs uttalelser.

Det var ingen reportasjer som fokuserte på MI som ikke var involvert i kvinnelig omskjæring, ei heller reportasjer om muslimer som på tross av tradisjonen tok avstand fra den. Slik sett ble det formidlet en tanke om at de fleste afrikansk-muslimske kvinner ble omskåret, og Kadra sto dermed som et unntak fra denne regelen.

3.3.2. Analyse med utgangspunkt i journalistens vinkling av nyhetene

Når kildematerialet skal analyseres med utgangspunkt i journalistens vinkling av nyhetene, foretar jeg her en underkategorisering i trinnene *fokusering*, eventuelle *utvidelser* av denne og *systemskildring* på bakgrunn av fokusering og utvidelse.

Fokusering

I debatten forekommer det flere tilfeller av tilspissing av nyhetsstoffet. En måte å gjøre dette på er å vri helhetsinntrykket ved at dramatiske overskrifter ikke samsvarer med det tilhørende mindre dramatiske innhold:

[overskrift]Drapstruet av muslimer¹⁹

Overskriften indikerer en reportasje som handler om drapstrusler. I selve teksten nevnes det i en setning at Kadra har mottatt drapstrusler, men ingenting mer utover dette. Det ble ikke fortalt når dette angivelig hendte, heller ikke hvorfor. Med unntak av den ene setningen, dreier reportasjen seg om Kadras skuffelse over at hun ikke hadde mottatt støtteerklæringer fra mannlige muslimer etter sin innsats. Innholdet sammenholdt med den dramatiske overskriften får overskriften dermed til å virke misvisende. Videre:

[overskrift] Imamer skal etterforskes²⁰

Denne overskriften innleder en reportasje som forteller at det skal iverksettes politietterforskning på bakgrunn av det som er kommet frem i TV2-programmet. Her ble det fortalt at etterforskningen skal rette seg mot de aktuelle miljøer som ble omtalt i programmet, ikke nødvendigvis mot de religiøse lederne som ble omtalt i fjernsynsprogrammet. På tross av dette formidler overskriften klart og tydelig at det er de religiøse lederne/imamene som skal etterforskes. Videre:

[overskrift] Omskjæring er voldtekt²¹

Reportasjen tilhørende denne overskriften er et intervju med et ressurscenter som jobber med å forhindre kvinnelig omskjæring. Overskriften er et fragment av en uttalelse fra en av de ansatte, der frasen var en av flere beskrivelser som skulle understreke hvor traumatisk skikken var for de involverte. Ved å løsrive dette fragmentet fra sin kontekst og gjøre den til overskrift, gjør man samtidig denne detaljen til et hovedanliggende.

Tilspissing forekommer også ved å fremheve noen elementer og nedtone andre, slik at helhetsinnholdet dreies. I neste eksempel ser man hvordan dette skjer ved at journalisten bare lar den ene av to motstridende parter komme direkte til orde:

I[...]Barnevernskonsulent og lærer Kebba Seckas reagerer sterkt på programmet "Rikets tilstand" i TV 2, som med skjult kamera avslørte at han rådet en muslimsk jente til å omskjære seg, skriver Dagbladet. Han mener TV 2 redigerte opptaket på en måte som gir feil inntrykk av hva han står for. (*) –Min første reaksjon

¹⁹ Dagbladet, 06.10.00, Rønnaug Jarlsbo, Cato Vogt-Kielland og May Linn Gjerding, <http://www.dagbladet.no/nyheter/2000/10/06/222109.html>

²⁰ Aftenposten 05.10.00, Halvor Hegtun, "Imamer skal etterforskes", [wysiwyg://160/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166404.htm](http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166404.htm)

²¹ Aftenposten 05.10.00 NTB, "Omskjæring er voldtekt", [wysiwyg://133/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166593.htm](http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166593.htm)

var at jeg ble rasende, sier justisminister Hanne Harlem til TV 2. Hun truer med å kutte statsstøtten til flere islamske menigheter.²²

Journalisten siterer ikke Secka direkte, samtidig som Harlem siteres direkte. Slik reportasjen var utformet i sin helhet, lot Seckas svar til å være uviktig for mediene, da hans uttalelse verken ble vektlagt eller kommentert, slik fremstår Seckas uttalelser som en svært subjektiv erfaring. En reportasje fra samme avis samme dag, er nesten identisk med den første. Denne reportasjens første del er identisk med den ovenfor nevnte, (til *), men i siste del er Harlems reaksjon byttet ut med følgende:

II.[...]Likevel trekker han seg både fra Verdikommisjonen og som leder av Islamsk råd. [...] Lov om forbud mot kjønnslemlestelse kom i 1995 og strafferammen er opp til åtte års fengsel. Minst 29 norske jenter er allerede omskåret.²³

Her kommer informasjonen om at Secka trekker seg fra sine verv, uten at Secka får mulighet til å kommentere dette. For leserne kan dette kanskje fremstå som en indirekte erkjennelse av skyld.

Begge reportasjene fremstår imidlertid som balanserte, der begge parter i en sak refereres. Like fullt blir inntrykket skjevt ved at Secka ikke siteres, samt at hans uttalelser ikke kommenteres, men etterfølges av faktaopplysninger og direkte uttalelser fra autoritetspersoner, samtidig som det kanskje insinueres at han de facto ble “avslørt”. Begge reportasjene utelater å nevne at Secka flere ganger understreket overfor Kadra at hun bare burde la seg omskjære hvis hun selv ønsket det.²⁴

Ved å redusere kompleksiteten og innskrenke nyanseringene kan nyhetsstoffet forenkles. Forenklingen kan sees som en fortsettelse av tilspissingen, og kan ta mange ulike former. Neste eksempel viser hvordan en påstand forenkles til å fremstå som et faktum:

[tekst][...] Minst 29 norske jenter er allerede omskåret.²⁵

Denne påstanden, referert i en avis ble først presentert av TV2²⁶. TV2-reportasjen som forteller om dette nevner ingenting som kan bekrefte et slikt utsagn. Mangel på dokumentasjon gjør påstanden tvilsom, og situasjonen forverres når en avis refererer

²² Aftenposten 05.10.00 Dag Herbjørnsrud, ”Omskjæring må stoppes, sjekk alle 11-åringer”, [wysiwyg://163/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166405.htm](http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166405.htm)

²³ Aftenposten NTB 05.10.00 “Kebba Seckas trekker seg”, [wysiwyg://169/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166338.htm](http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166338.htm)

²⁴ TV2, “Les hele samtalen mellom Seckas og Kadra”, <http://tv2.no/riktetstilstand/ekstra/secka02.htm>

²⁵ Aftenposten, NTB, 05.10.00, “Kebba Seckas trekker seg” [wysiwyg://169/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166338.htm](http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166338.htm)

²⁶ TV2, “Lemlestes for livet”, <http://www2.tv2.no/riktetstilstand/n2i.vis?par=6189>

påstanden uten å nevne at den stammer fra TV2. Slik utsagnet i avisen er plassert i sin sammenheng, fremstår den også som gyldig, som en realitet.

Reportasjen “ Dette er kvinnelig omskjæring²⁷” redegjør for de to vanligste omskjæringsmetoder, den “faraoniske” omskjæringen og “sunnaomskjæringen”. Her er beskrivelsen av sunnaomskjæringen sterkt forenklet, ved at de mindre dramatiske variantene av denne metoden ikke beskrives. Metoden fremstår dermed som ytterligere dramatisk, grunnet en slik forenkling. Nyhetene forenkles også når skikken skal beskrives i generelle termer. En reportasje presenterer argumenter som afrikanere selv bruker for å forklare skikken²⁸, men ingen av reportasjene omtalte selve fenomenet på en generell basis, eller forklarte tradisjonen i en videre historisk/sosiologisk sammenheng som kunne belyse den i en større årsaksrekke. De involvertes argumenter, som for nordmenn kanskje fremstår som uforståelige og naive vil dermed være den eneste forklaring.

En reportasje forklarer omskjæringstradisjonen med islam, uten at det opplyses om at flesteparten av verdens muslimer ikke anser kvinnelig omskjæring som en muslimsk skikk. Det opplyses ikke noe om kildebruk i reportasjen, og journalisten konkluderer til slutt selv – og forklarer for leserne:

Den opprinnelige årsaken er imidlertid å redusere kvinnens seksuelle lyst og dermed sørge for at mannen har kontroll over kvinnen.²⁹

Videre et eksempel på en reportasje som betegner skikken som muslimsk:

Britiske forskere mener over 3000 unge jenter blir lemlestet i Storbritannia hvert år på grunn av den islamske tradisjonen³⁰.

Hendelsene som igangsatte omskjæringsdebatten ble også forenklet. Mediene fremstilte de religiøse lederne/imamene som en enheltig gruppe, som alle egentlig støttet kvinnelig omskjæring. Denne unyanserte fremstillingen tydeliggjorde ikke forskjellene blant imamenes svar. To av de spurte imamene svarte et klart ja da Kadra spurte om hun burde la seg omskjære. De to andre frarådet henne umiddelbart fra dette, men etter at Kadra antydte at hun ville la seg omskjære konkluderte de tilslutt med at hun kunne gjøre det, men bare hvis hun selv ville det.

²⁷ Dagbladet, 05.10.00, ” Dette er kvinnelig omskjæring”,

<http://www.dagbladet.no/nyheter/2000/10/05/221943.html>

²⁸ TV2, “Hvorfor omskjæres jenter?”, <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=6202>

²⁹ TV2, “Andre forklaringer”, <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=6203>

³⁰ Aftenposten, NTB-DPA, “sjokkert over oppgang i kvinnelig omskjæring”, [wysiwyg://118/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166942.htm](http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166942.htm)

Et unntak fra dette er en reportasje hvor imamen Ebrahim Saïdy får fortelle sin side av historien, at hans råd til Kadra var et resultat av en lang diskusjon, hvor han hadde foreslått mange andre muligheter enn at Kadra skulle la seg omskjære³¹. En kan også lese samtalene mellom Kadra og Seckas og Kadra og Saïdy i sin helhet på TV2s nettsider. Disse samtalene var vanskelig tilgjengelig i forhold til andre reportasjer³².

Et av Seckas utsagn i dokumentaren fikk mye oppmerksomhet, og ble i mediene gjenstand for forenkling, der han av mediene ble beskrevet som å være fiendtlig innstilt til nordmenn.

Utsagnet ble behørig referert, og her et eksempel:

[...]Secka sa også at den unge somaliske jenta ikke burde diskutere forholdet med norske venner fordi nordmenn ikke har evnen til å forstå problematikken rundt omskjæring[...].³³

Seckas utsagn blir av mediene tolket som en nedvurdering av nordmenns fatteevne, og dermed kan han fremstå som både nedlatende og kritisk i forhold til nordmenn. Slik utsagnet ble referert flere steder, fremsto det også som en kryptisk beskjed til Kadra om å tie om samtalen. Ser en Seckas uttalelse i sin rette sammenheng³⁴, sier Secka til Kadra at det kan være vanskelig å snakke med folk fra en annen kultur, og eksemplifiserer med at det er spesielt vanskelig å snakke med nordmenn om religion. En slik negativ forenkling av Seckas uttalelser befinner seg i grenselandet mot et annet virkemiddel; polariseringen.

I omskjæringssaken finnes det flere tilfeller av polarisering, spesielt på den måten at mediene tydelig viser preferanse for den ene av to parter, der den ene part fremstilles positivt, og den andre negativt. Et eksempel på dette er beskrivelsene av Kadra og innvandrere med sympati for henne. Disse fremstilles som sterke, gode og modige, som dem som tar et oppgjør med destruktive krefter i det MI-miljøet. På den andre siden finner man beskrivelser av de religiøse lederne/imamene og det resterende MI-miljø. Disse fremstilles som overgripende tradisjonister, og fremstillingen er generelt negativ:

³¹ Aftenposten, 07.10.00, Per Th. Magnor "Jeg kom til feil konklusjon", [wysiwyg://121/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166842.htm](http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166842.htm)

³² Linker til Kadras samtale med Secka og Saïdy, finnes begge nederst på TV2s side "skjulte opptak", under "Les samtalen mellom Kadra og Kebba Secka her" og "Les samtalen mellom Kadra og Ebrahim Saïdy her", TV2, <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=6359>. Her kan en bl.a. lese der Secka oppfordret Kadra videre til å selv å komme med en avgjørelse – fordi hun var i tvil, og påpekte flere ganger at han ikke ville råde henne til noe hun selv ikke ville. Da Kadra så antydte at hun var villig til å la seg omskjære og foreslo dette som en løsning, støttet Seckas henne i dette, men påpekte at det måtte være hennes egen avgjørelse. Paradoksalt nok ble det gjentatte ganger i ulike aviser annonsert at Seckas oppfordret unge jenter til å la seg omskjære. Leser man samtalene i sin helhet, kommer det også fram at Kadra også tidligere hadde snakket med Secka – noe som verken ble filmet eller kommentert videre av TV2.

³³ Aftenposten, 05.10.00, NTB, "Råd om omskjæring har blitt personalsak" [wysiwyg://157/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166450.htm](http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166450.htm)

³⁴TV2, "Skjulte opptak", under fotnote 32.

Den somaliske yndlingen som satte hele seer-Norge i kok gjennom avsløringene om omskjæring[...]På bordet foran det fryktløse ansiktet ligger det et berg av blomster [...]³⁵

Hun kom alene, hele Norges Kadra. Men hvor var livvaktene? Hvor var Gerhard Helskog? Hvor var blodtørstige somaliere bevæpnet med sylskarpe skalpeller?³⁶

Polariseringen avbilder seg også på andre måter. Det er en gjennomgående tendens i mediene å sette positiv adferd i assosiasjonsfellesskap med benevnelsen “norsk” eller “norsk-*utenlandsk*³⁷”. Innvandrere/mennesker med minoritetsbakgrunn kalles ofte norske hvis de betegnes positivt. Likeså knyttes negativ adferd til benevnelsen “*utenlandsk*”, “av *utenlandsk* opprinnelse” eller “muslimsk”. Det kan igjen vises til det foregående eksempel, hvor man beskriver Kadra som en som tilhører “hele Norge”, mens det somaliske samfunnet kalles for “blodtørstige somaliere”.

Videre forekommer det forskjeller i beskrivelsene i forhold til offer/overgriperperspektivet, der ofre som regel betegnes som “norske”, og overgripere som “utenlandske”.

Det går igjen i materialet at personer som innehar offerroller, i langt større grad enn personer som sees som overgripere/forbrytere betegnes som “norske”. I denne saken sammenfaller offer-overgriperkategorien med mann-kvinnekategorien, slik at innvandrerkvinnene i debatten i langt høyere grad enn innvandrer menn, fremstilles som norske (da de fleste overgripere er menn). Flere eksempler:

Minst 29 norske jenter er allerede omskåret³⁸

I Norge I dag er rundt 3000 norsk-afrikanske jenter er i faresonen for omskjæring³⁹

Ved å lese om “norske” mennesker aktualiseres nyheten, slik at dette kanskje fører til et større engasjement hos leserne enn å lese om “*utenlandske*” mennesker.

Polarisering resulterer ofte i intensivering av nyhetsstoffet, der det heftige og dramatiske understrekes. Dette kan illustreres ved en NTB-melding som omtales i to ulike aviser. Meldingen refererte den britiske avisen “The Observer”, som fortalte at Storbritannia opplever en plutselig økning i antall omskårne kvinner, på tross av lovforbud mot dette. En

³⁵ Aftenposten 05.10.00, Trond Viken, ”Positive reaksjoner strømmer inn til Kadra”,
wysiwyg://154/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166517.htm

³⁶ VG, 23.12.00, Trond Viken, ”En flyktning setter sine spor” <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=475288>

³⁷ I tekstene forekommer det aldri selve ordet *utenlandsk* for å indikere nasjonalitet, men ulike nasjonalitetsadjektiv, som f.eks. “somalisk”, “gambisk”, “pakistansk” etc. Derfor er det brukt *-tegn foran og bak ordet *utenlandsk*, slik at dette kan leses som en fellesbetegnelse på alle disse ulike nasjonalitetsordene.

³⁸ Aftenposten 05.10.00, NTB, “Kebba Seckas trekker seg”,
wysiwyg://169/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166338.htm

³⁹ TV2, “Lemlestes for livet”, <http://www2.tv2.no/riktetstilstand/n2i.vis?par=6189>

av avisene refererer saken under den dramatiske overskriften “Sjokkert over oppgang i kvinnelig omskjæring”⁴⁰, mens en annen avis intensiverer ytterligere ved å sette overskriften for meldingen til “Omskjæringssjokk”⁴¹.

Intensiveringen foregår også ved at ulike aviser presenterer flere reportasjer om samme hendelse på samme dag. Dette fører til flere dramatiske overskrifter over opprinnelig ett innhold. Et eksempel på dette er en reportasje som refererer Hanne Harlems reaksjon på dokumentarprogrammet, der hun uttaler at hennes første reaksjon på programmet var at hun ble rasende og at kvinnelig omskjæring var lemlestelse og terror.⁴² Samme dag i samme avis fantes det en annen mindre reportasje, med overskrift “Harlem raser over imamene”⁴³. Denne reportasjen refererer også Harlems reaksjon på programmet.

Når kvinnelig omskjæring beskrives, gjør mediene ofte dette ved bruk av sterke ord og en dramatisk skildring:

Omskjæringen blir beskrevet som ubegripelig smertefull[...]Operasjonen er uhyre smertefull[...]⁴⁴

Kvinnelig omskjæring er en bestialsk praksis. Den innebærer lemlestelse av mennesker og frarøver kvinner muligheten til seksuell glede. Den er et særlig grusomt utslag av mannlig undertrykkelse[...]⁴⁵

I avsnittet om forenkling ble det nevnt hvordan utelatelse av informasjon rundt selve skikken førte til at fremstillingen ble forenklet. En slik forenkling resulterer ofte i økt dramatisering og intensivering av stoffet (jfr en utelatelse av de mindre dramatiske omskjæringsteknikkene, som fører til at skikken fremstår som øket dramatisk).

Videre noen eksempler på andre intensiverende momenter:

Det var ganske ekkelt. En stund vurderte vi å avbryte hele greia. Men Kadra kom seg ut av moskeen, og inn i TV2-bilen. Heldigvis.⁴⁶

[...]med fare for sitt eget liv, ville Kadra stå frem for å hjelpe andre jenter. En handling som vurderes såpass farlig at hun nå bor på skjult adresse og har livvakt, ifølge TV2.⁴⁷

⁴⁰ Aftenposten 08.10.00, NTB-DPA, “Sjokkert over oppgang i kvinnelig omskjæring” wsiwyg://118/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166942.htm

⁴¹ Dagbladet, 08.10.00, NTB, <http://www.dagbladet.no/nyheter/2000/10/08/222410.html>

⁴² Aftenposten, 05.10.00, Dag Herbjørnsrud, ”Omskjæring må stoppes, sjekk alle 11-åringer”, wsiwyg://163/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166405.htm

⁴³ Aftenposten, 05.10.00, NTB, ”Harlem raser over imamene”, wsiwyg://166/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166339.htm

⁴⁴ Dagbladet, 05.10.00, ”Dette er kvinnelig omskjæring”, <http://www.dagbladet.no/nyheter/2000/10/05/221943.html>

⁴⁵ Aftenposten, 06.10.00, Trond Viken, ”Riktig å trekke seg fra Verdikommisjonen”, wsiwyg://127/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166597.htm, intervju med leder av styringsgruppen av Verdikommisjonen, Inge Eidsvåg, der han uttaler seg om saken.

⁴⁶ VG, 23.12.00, Thomas Holst-Hansen, ”En flyktning setter sine spor”, <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=475288>, der den ene Tv2-reporteren uttalte seg om hvordan det var å vente utenfor mens Kadra snakket med en av imamene.

Reaksjoner. Somaliske Kadra blir passet på døgnet rundt etter programmet med den sterke historien om jenta som bidro til å avsløre imamenes positive holdning til omskjæring av jenter. Kadra blir passet på i en hemmelig leilighet, og Oslo-politiet har i lang tid planlagt det omfattende sikkerhetsopplegget rundt henne.[...]. Programleder Gerhard Hølskog er taus om hva Kadras sikkerhetstiltak går ut på. Han henviser til at politiet har bedt ham tie[...].⁴⁸

Først og fremst ser en her hvordan reportasjene intensiverer og dramatiserer selve situasjonen rundt Kadras besøk hos de religiøse lederne. Videre viser disse fremstillingene hvordan mediene også sammenblandet Kadras private situasjon med hennes historie til imamene. At Kadra fremla en oppdiktet historie i sine samtaler med lederne ble lite vektlagt. Historien hun fortalte dem hadde riktignok likhetstrekk med selvopplevde situasjoner, men det ble lite påpekt at problemstillingen for Kadra var et forbigått stadium. Kadras situasjon var at hun flere år tidligere hadde motsatt seg familiens ønske om å la seg omskjære, og som følge av dette hadde hun flyttet hjemmefra.

En slik sammenblanding resulterer i at historien gjøres mer ekte og personlig, og dermed mer dramatisk. Her følger et eksempel hvor skrivingen antyder at Kadras historie med de religiøse lederne var sann:

I et skjult opptak på TV 2 denne uken sier imam Ebrahim Saïdy, som er av gambisk opprinnelse, at den unge kvinnen Kadra (20 år) må adlyde sine foreldre. Ifølge Kadra krever hennes mor at hun må la seg omskjære.⁴⁹

I neste eksempel foretar mediene også en sammenblanding av to historier til en:

Norsk-somaliske Kadra angreir overhodet ikke på at hun avslørte muslimske lederes løgner om omskjæring. Hun forteller at hun har levd et vanlig liv, til tross for at hun har vært i dekning i om lag ett år etter å ha mottatt trusler fra norske muslimer.⁵⁰

Mediene blander her sammen Kadras medvirkning i dokumentarprogrammet med at hun har vært i dekning i et år på grunn av trusler. Det sier seg selv at det må ha vært andre årsaker enn hennes opptreden i programmet til at hun har levd i skjul i et år, men det er imidlertid ikke saken her. Ved overfladisk lesning kan det virke som programmet fikk usedvanlig dramatiske følger.

⁴⁷ Aftenposten, 05.10.00, Frode Pedersen, "Riksadvokaten vurderer å ta ut tiltale mot imam", [wysiwyg://172/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166326.htm](http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166326.htm)

⁴⁸ Aftenposten, 05.10.00, Trond Viken, "Positive reaksjoner strømmer inn til Kadra", [wysiwyg://154/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166517.htm](http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166517.htm)

⁴⁹ Aftenposten, 07.10.00, Per Th.Magnor, "Jeg kom til feil konklusjon", [wysiwyg://121/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166842.htm](http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166842.htm)

⁵⁰ Dagbladet, 06.10.00, Rønnaug Jarlsbo, "Drapstruet av muslimer", <http://www.dagbladet.no/nyheter/2000/10/06/222109.html>

Flere reportasjer refererer ulike følelsesmessige reaksjoner fra publikum, og både politikere og vanlige folk refereres. Ved å poengtere det emosjonelle, understrekes dermed det sensasjonelle. Noen eksempler:

Dette får selv de tøffeste guttene til å tørke tårer og bli lyn forbanna på hva som egentlig skjer i Norge.[...] Gårsdagens program med Kadra var rystende, ord som sjokkert og forferdelig strekker ikke til for hvor opprørende programmet var.[...] Lemlesting av kvinner er ikke kultur, det er tortur[...] Det er handler ikke om kultur, det handler om lemlestelse og tortur[...] for dette er terror mot unge kvinner.[...]Dagens program, om omskjæring av unge jenter, gjorde meg rett og slett kvalm[...] Dette er noe av det mest makabre jeg har sett[...] Utrolig at slike sinnssyke handlinger fremdeles pågår i år 2000[...]⁵¹

–Sjokkert Daglig leder i Verdikommisjonen, Fred Olav Sørensen, sa til TV 2 etter å ha sett innslaget at han var sjokkert. – Det som er kommet frem på dette programmet, er vanskelig å svelge. Umulig å svelge, sa han. [...] Også barne- og familieminister Karita Bekkemellem Orheim oppfordrer Statsadvokaten til å ta ut tiltale mot imamene. Hun reagerer kraftig på uttalelsene fra Kebba Secka. –Han har mistet all troverdighet. Jeg vet nesten ikke hvilke ord jeg skal bruke, sier hun.⁵²

Programmet rystet blant annet Barne- og familieminister Karita Bekkemellem Orheim som krever at riksadvokaten tar ut tiltale mot imamene.⁵³

Av konkretiserende trekk i debatten står fokuseringen på Kadra som et eksempel.

Enkelthendelsen med Kadra i hovedrollen bidro i stor grad til å fortrenge mer saksorientert og allmenn informasjon om kvinnelig omskjæring. Mediene skrev få faglige reportasjer om saken, og det var få reportasjer som omhandlet kvinnelig omskjæring generelt.

I tillegg til personfokuseringen bar debatten et konkretiserende preg også ved å betone enkelthendelsene. Dette kan man se ved at f.eks. mange i dag omtaler debatten som “Kadra-saken.” Man kan også spørre seg hvor mye oppmerksomhet saken hadde fått hvis den ble aktualisert uten en enkeltskjebne.

Utvidelse

De fleste mediene presenterte den konkrete hendelsen i et utvidende perspektiv. Episodene man så og leste om ble i stor grad gjort gjeldende for mange afrikanske muslimer. Et eksempel følger:

Med skjult kamera tok somaliske Kadra oss med inn i en verden som oser av dobbeltmoral om et fenomen som i Norge er ulovlig.⁵⁴

⁵¹ TV2, “Ikke kultur, men tortur”, <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=6278>

⁵² Aftenposten, 05.10.00 NTB, ”Kebba Secka trekker seg”, <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166338.htm>

⁵³ Dagbladet, 05.10.00, Mads Larsen, ”Søppel-tv”, <http://www.dagbladet.no/nyheter/2000/10/05/222062.html>

⁵⁴ Aftenposten, 05.10.00, Frode Pedersen, “Riksadvokaten vurderer å ta ut tiltale mot imam”, <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166326.htm>

Videre generaliserte mediene med hensyn til muslimske kvinners pressede situasjon, muslimske foreldres kontroll over sine barn, og imamers positive holdninger til omskjæring. I tillegg til dette forekom det en overfladisk bruk av statistikk. Utdraget nedenfor er eksempler på hvordan først TV2, og deretter Dagbladet skrev om det tallmessige anslag av forekomsten av kvinnelig omskjæring i Norge:

I Norge i dag er rundt 3000 norsk-afrikanske jenter i faresonen for omskjæring⁵⁵

Ovennevnte antall begrunnes ikke noen steder i reportasjen – og man kan være tilbøyelig til å tro at statistikken som ligger til grunn baserer seg på kjønn, alder og opprinnelsesland, sammenholdt med den prosentvise andelen omskårne kvinner i disse områdene. Dette kan føre til at en tror at alle kvinner i Norge som kommer fra disse områdene er i fare for å bli utsatt for skikken. Videre:

I Norge bor det 4000 kvinner og piker med opprinnelse i land der kvinnelig omskjæring er vanlig. Noen av disse er små jenter, som kan stå i stor fare for å bli omskåret, andre er kvinner som allerede er omskåret og som kan trenge medisinsk [behandling?](ord mangler) Anslagsvis 3000 muslimske jenter bosatt i Norge risikerer å bli utsatt for omskjæring, ifølge TV 2. Det finnes ikke tilstrekkelig dekning for å si at omskjæring er et religiøst krav i islam.⁵⁶

Denne reportasjen gir inntrykk av at kvinner bosatt i Norge med opprinnelse fra et land som praktiserer omskjæring er i fare for å bli omskåret, hvis de ikke allerede er omskåret. Det sies også at noen av disse små jentene kan stå i stor fare for å bli omskåret, uten at det foreligger noen som helst informasjon som underbygger dette.

Neste eksempel viser hvordan mediene antar at de enkelte religiøse lederne/imamenes oppførsel også gjelder for andre religiøse ledere /imamer:

[...]Hva man hadde fått frem av holdninger dersom man hadde kommet på skuddhold av de store somaliske imamene, kan man bare tenke seg.⁵⁷

Neste eksempel viser en generalisering av muslimske foreldre, hvor det fremstår som et generelt ønske blant muslimske foreldre å få sine døtre omskåret:

For åpen skjerm anbefalte Verdikommisjon-medlem Kebba Secka at han mener islamske jenter skal følge foreldrenes ønske og omskjære seg.⁵⁸

⁵⁵ TV2, "Lemlestes for livet", <http://www2.tv2.no/riktetstilstand/n2i.vis?par=6189>

⁵⁶ Dagbladet, 05.10.00, "Dette er kvinnelig omskjæring", <http://www.dagbladet.no/nyheter/2000/10/05/221943.html>

⁵⁷ Aftenposten, 05.10.00, Inger Anne Olsen, "Hvem skal hjelpe dem nå?", [wysiwyg://151/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166518.htm](http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166518.htm)

⁵⁸ Aftenposten 04.10.00, NTB, "Verdikommisjon-medlem anbefalte omskjæring", [wysiwyg://178/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166298.htm](http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166298.htm)

Systemskildring

I omskjæringsdebatten vil en systemskildring tre frem hvis de **fokuserte** trekk ved MI **utvides**, og sees som utgangspunkt for en videre beskrivelse av det muslimske miljøet i Norge generelt, eller av deler av det. Dette vil også innbefatte beskrivelser av MIs adferd også i andre sammenhenger, basert på den konkrete hendelsen.

Mediene omtalte imamenes tilsvarende svar til Kadra som om de antydte overfor Kadra at hun ville få samme svar hos andre imamer. I tillegg spekulerer mediene i hvordan religiøse ledere/imamer vil oppføre seg i andre situasjoner:

[...]–Programmet viste jo nokså tydelig hvordan enkelte i disse miljøene kan snakke med to tunger. Det er heller ikke vanskelig å forestille seg hvilken versjon av saken vi hadde fått frem under vanlige politiafhør [...] ⁵⁹

[...]I dagene fremover kommer Norges imamer til å løpe om kapp for å ta avstand fra omskjæring[...] ⁶⁰

[...] To tunger. -To seriøse afrikanske ledere i Norge er tatt i å snakke med to tunger. I dagene fremover kommer Norges imamer til å løpe om kapp for å ta avstand fra omskjæring. Et annet spørsmål er om de vil støtte de unge kvinnene i striden mot foreldrene, [...]. ⁶¹

Daværende leder i helse- og sosialkomiteen, Tom Pape (A) refereres i en reportasje i forbindelse med debatten, og sier at problemet er av komplisert natur. Videre sier han:

Slik vil det alltid være når det er full skjæring mellom tenkemåten og kulturen i et etnisk miljø og det norske samfunn. ⁶²

Den muslimske minoriteten i Norge fremstår her som en gruppe individer, som også i andre anliggender motsetter seg tilpasning til det norske samfunn. I tillegg til dette, gjør han enkeltpersoners oppførsel til en generell egenskap hos gruppen som helhet, og kritikken antyder at uoverensstemmelsen bærer et generelt preg, snarere enn å være situasjonsbetinget. Forskjellen mellom innvandrere og nordmenn er også ifølge Pape av kulturell type. Når utgangspunktet er en gruppe som identifiseres av sin religiøse tilhørighet, dreier det seg

⁵⁹ Aftenposten, 05.10.00, Halvor Hegtun, "Imamer skal etterforskes", [wysiwyg://160/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166404.htm](http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166404.htm), der statsadv.Soknes uttaler seg om den potensielle etterforskningen.

⁶⁰ Aftenposten, 05.10.00, Trond Viken, "Avslørt imam vil innføre helsekontroll", [wysiwyg://148/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166516.htm](http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166516.htm), der uttalelsen til Ebrahim Saidy kommenteres. Saidy hadde uttalt at han angret på rådet han gav til Kadra, og i den anledning ville ta initiativ til å innføre helsekontroll på alle kvinner i deres miljø. Han uttalte også at han aldri ville omskjære sine døtre, og opplyste om at han var gift med en kvinne som selv ikke var omskåret. Den refererte frasen over er journalistens syn på saken.

⁶¹ Aftenposten 05.10.00, Trond Viken, "Avslørt imam vil innføre helsekontroll", [wysiwyg://148/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166516.htm](http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166516.htm)

⁶² Aftenposten, 06.10.00, Erik Hollie, "Lunkne til obligatorisk helsesjekk", [wysiwyg://130/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166594.htm](http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166594.htm)

dermed om den muslimske kulturen. Dermed fremstår den muslimske kulturen som destruktiv for samarbeidet mellom nordmenn og den minoriteten.

Videre brukes den konkrete episoden som utgangspunkt for å si at islam aksepterer løgn. Et eksempel fra en reportasje i debatten:

[overskrift]Hvorfor lyver imamene? [tekst] Ifølge ulike skrifter skal Islams profet, Muhammed, ha gitt tillatelse til løgn i tre ulike situasjoner: 1) I krig, 2) I mekling mellom parter, 3) Ektemannen kan lyve overfor hustruen. Tradisjonsbundne muslimer kaller samfunn der Islam råder for "Fredens hus", og samfunn der muslimer er en minoritet for "Krigens hus". Norge kan derfor betraktes som "Krigens hus". For å beskytte og forsvare Islam, er det derfor tillatt å lyve når man opplever at Islam kolliderer med Norges lover og kultur.⁶³

Her sies det at det er akseptabelt for muslimer å lyve i situasjoner hvor de er i mindretall. Imamenes dobbeltmoral forklares dermed også med islam.

Videre:

[...]Den unge jenta som avslørte imamenes løgnaktighet i TV2-programmet om omskjæring av kvinner, [...]⁶⁴

Av sitatet fremkommer det at imamenes løgnaktighet er blitt avslørt. Det sies at disse imamene er løgnaktige, men gjennom måten det sies på, insinueres det at dette gjelder for imamer generelt. Det spesifiseres heller ikke tydelig nok om hvorvidt en snakker om de impliserte imamene i den spesifikke saken, eller om dette er en generell karakteristik av imamer.

Avslutningsvis kan det refereres et spørsmål førsteamanuensis i religionshistorie, Kari Vogt, ble stilt i et intervju i forbindelse med saken, som tydelig viser hvordan journalisten søker systemskildrende uttalelser:

Vi var vitne til at imamer snakket usant i programmet, Er dette utbredt også på andre områder?⁶⁵

3.3.3. *Analyse med utgangspunkt i journalistens ordvalg/språkbruk*

Det forekommer flere ord i omskjæringsdebatten som gir tydelige negative konnotasjoner, selv om de tidvis opptrer som øyensynlig nøytrale:

Norsk-afrikanske jenter som utsettes for omskjæring, lures med til afrikanske land under påskudd av ferie eller familibesøk.⁶⁶

Her er de skjulte opptakene som avslører afrikanske lederes støtte til omskjæring⁶⁷

⁶³ TV2, "Hvorfor lyver imamene?", <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=6380>

⁶⁴ Aftenposten, 20.12.00, "Kadra: Meld fra!", <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d181347.htm>

⁶⁵ Aftenposten, 05.10.00, "Også kristne blir omskåret", <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166511.htm>

⁶⁶ TV2, "Lemlestes for livet", <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=6189>

I det første eksempelet ser en at mediene definerer det som “luring” enhver situasjon hvor en norsk-afrikansk jente reiser sammen med sine foreldre til deres gamle hjemland. Det antydes her en generell mistillit til muslimske foreldre, som ut fra dette ikke kan ønske det beste for sine barn. I det andre eksempelet brukes ordet “avsløring”, som er en feilaktig beskrivelse på to av de involverte imamene, Secka og Saidy. Avsløring konnoterer en tanke om overraskende avdekking av noe en vil holde skjult. Begge disse imamene satte det som en forutsetning at omskjæring kun måtte foregå under fri vilje. Hvis en frivillig lar seg omskjære i et land som tillater dette, kan man ikke si at imamene juridisk har noe å skjule, som det var risikabelt å la andre vite.

Videre beskrives selve omskjæringen med ord som gir både dramatiske og negative konnotasjoner:

Det handler ikke om kultur, det handler om lemlestelse og tortur[...]⁶⁸

Ikke kultur, men tortur⁶⁹

Omskjæring er voldtekt⁷⁰

For dette er terror mot unge kvinner⁷¹

Kvinnelig omskjæring er en bestialsk praksis.⁷²

Overgrepet ble som regel utført under vold og tvang.⁷³

Tortur, voldtekt, terror, bestialitet og tvang. Disse ordene brukes alle for å beskrive hva det innebærer å bli omskåret som kvinne. Tortur vet man har smerten som et mål i seg selv. Voldtekt er et seksuelt overgrep som vitner om perversitet, vold og maktbruk, mens bestialske gjerninger utføres av dyr. Det er alle ord som assosieres med alvorlige, destruktive gjerninger, og disse settes herved i assosiasjonsfelleskap med en tradisjon blant noen segmenter i det muslimske Afrika. Intervju med muslimske kvinner som kunne ha beskrevet saken fra sitt utgangspunkt glimrer med sitt fravær.

⁶⁷ TV2, “Skjulte opptak”, <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=6359>

⁶⁸ Daværende barne- og familieminister Karita B.Orheim, referert 27.09.99, på i TV2, “Ikke kultur, men tortur”, <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=6278>

⁶⁹ Overskrift, <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=6278>

⁷⁰ Aftenposten 05.10.00 NTB, ”Omskjæring er voldtekt”, [wysiwyg://133/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166593.htm](http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166593.htm)

⁷¹ Daværende barne- og familieminister Karita B.Orheim, referert 27.09.99, på www.tv2.no/Rikestilstand under tittelen “Ikke kultur, men tortur”, <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=6278>

⁷² Aftenposten, 06.10.00, Trond Viken, ”Riktig å trekke seg fra Verdikommisjonen”, intervju med leder av styringsgruppen av Verdikommisjonen, Inge Eidsvåg, der han uttaler seg om saken, [wysiwyg://127/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166597.htm](http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166597.htm)

⁷³ TV2, “Norske jenter som er omskåret”, <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=6191>

Det brukes også språklige grep som er mer subtile i sin fremtoning. Enkelte reportasjer antyder muslimske kvinner som svake og passive:

[...]at det som regel er et krav om at de er omskåret dersom de giftes bort til en mann[...]74

At en muslimsk kvinne ikke gifter seg, men giftes bort, vitner om passivitet og hjelpeløshet. Dermed står også den muslimske mann som den dominerende, aktive part. Å beskrive noen som å bli “giftet bort” fører også med seg en antakelse om generell uvilje, slik at en tror alle muslimske kvinner gifter seg mot egen vilje.

3.4. Tvangsekteskapsdebatten

Debatten om tvangsekteskap hadde et mindre intenst preg enn omskjæringsdebatten.

Diskusjonen bar også et generelt preg, med unntak av at det flere ganger ble referert til tidligere dramatiske hendelser rundt temaet. En slik hendelse dreide seg om en norskmarokkansk jente, Nadia, som ble bortført av sine foreldre til Marokko i 1997. Ifølge avisene ble hun også her forsøkt tvangsgiftet. En annen hendelse man refererte fra var den såkalte “Sarwar/Asma-saken” hvor en pakistansk mann i 1999 drepte sin norskpakistanske kone.

I tillegg til disse sakene, var det i 1999 stor oppmerksomhet rundt en fjernsynsdokumentar, produsert av TV2s “Rikets tilstand”. Programmet tok for seg tvangsekteskap, og programmet var gjenstand for til tider stor diskusjon, og dette ble også referert i innsamlingsperioden. Som tidligere gjort rede for er innsamlingsperioden pga. et generelt preg og dermed mange knappe reportasjer, utvidet med noen måneder i for- og etterkant. På grunn av refereringen til de ovenfornevnte konkrete saker, utvides perioden også til deler av 1998 og 1999, da disse hendelsene foregikk.

For kort å oppsummere “Nadiasaken”, handlet denne om et ektepar som ifølge mediene bortførte sin 17-årige datter til foreldrenes hjemland Marokko, for å la datteren tvangsgiftes med en marokkaner. Saken fikk publisitet ved at Nadia etter å ha vært i Marokko en uke, ringte sin arbeidsgiver i Norge og bad om hjelp til å reise tilbake til Norge. Arbeidsgiveren kontaktet UD og politiet, og Norges ambassadør i Marokko ble koblet inn. Ambassadøren fikk kontakt med Nadia og familien, og etter mange diskusjoner med foreldrepåret, fikk Nadia til slutt reise hjem til Norge, og flyttet siden i fosterhjem. Saken kom opp for retten et år senere, hvor tiltalen lød på at foreldrene skulle: “[...]ha satt håndjern på Nadia og/eller slo henne og/eller truet henne med kniv, for deretter å tvinge henne inn i en varebil.[...][videre at]

de kjørte fra Oslo til Marokko, hvor de holdt henne innesperret og/eller under streng bevoktning[...].”⁷⁵ Tiltalen omfattet ikke forsøk på tvangsgifting, noe Nadia tidligere hadde fortalt. Hun vedkjente seg heller ikke dette forholdet under senere politiavhør. Mediene beskrev hendelsen først og fremst som en tvangsekteskapssak.⁷⁶

“Sarwar/Asma-saken” dreide seg om en norsk-pakistansk kvinne som ble drept av sin pakistanske ektemann. Kontakten mellom dem var blitt opprettet gjennom et ekteskapsbyrå via foreldrene og paret var forlovet i et års tid før de inngikk ekteskap. Kvinnen, som var syv år yngre enn mannen, var oppvokst i Norge, mens mannen var født og oppvokst i Pakistan, der han inntil bryllupet hadde arbeidet som journalist.

Under en krangel noen måneder etter bryllupet hadde ektemannen trukket kniv og truet med å drepe konen. Etter dette flyttet kvinnen hjem til sin mor, og ektemannen oppsøkte henne her gjentatte ganger hvor han ba om unnskyldning og bad henne om å komme hjem. Da dette ikke hjalp, ønsket mannen å ta ut skilsmisse og returnere til Pakistan, men ble nektet av sine foreldre i Pakistan å komme tilbake. Ifølge mannen selv, så han til slutt så ingen annen løsning enn å ta sitt eget liv – eller i alle fall true med det, for å signalisere sin fortvilelse ovenfor sin kone, i håp om at hun ville tilgi ham. Ifølge mannen oppsøkte han enda en gang sin kone og proklamerte sin fortvilelse. Da han fortalte hvordan han hadde det, parerte både konen og hennes mor med å håne og fornærme ham. Mannen forklarte da at det svartnet for ham, og at han da en kniv og stakk sin kone. Kvinnen døde senere av skadene, og mannen meldte seg til politiet under en halv time senere.

I oktober 1999 sendte TV2s “Rikets tilstand” en fjernsynsdokumentar om tvangsekteskap. Det ble her satt et særlig fokus på situasjonen i Pakistan, og TV2 publiserte mange reportasjer om temaet på sine nettsider. Dokumentaren fikk stor oppmerksomhet, bl.a. ved at mye av den offentlige debatt tok utgangspunkt i programmets innhold.

Ellers var innsamlingsperioden bl.a. preget av regjeringens lansering av en kriseguide mot tvangsekteskap. Her sto det skrevet at innvandrerdødsdom som var i konflikt med familien, ikke burde dra på ferie med sine foreldre til foreldrenes hjemland. Guiden skulle distribueres gjennom Oslo-skolene, og det kom mange reaksjoner på tiltaket. Spesielt var politikere med innvandrerbakgrunn kritiske til tiltaket, og mente en slik strategi heller ville skape problemer enn å løse dem.

⁷⁴ TV2, “Hvem gifter seg med hvem?”, <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=620>

⁷⁵ VG, 26.10.98, NTB, “Nadias foreldre nektet straffeskyld”, <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=33980>

⁷⁶ Eksempelvis kan nevnes VGs artikkel 26.10.98, NTB, ”Nadias foreldre nektet straffeskyld”, der det står under ingressen: “Det er stor interesse rundt denne saken som gjelder tvangsekteskap”, <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=33980>

I tillegg til dette, består kildematerialet av større og mindre notiser, som f.eks. politikeres uttalelser om emnet, foruten enkelte kommentarer og kronikker om fenomenet.

Det er samlet inn 69 artikler i denne saken, med flest artikler fra Aftensposten (28 stk.).

3.4.1. Analyse med utgangspunkt i seleksjonsprosessen og kildesituasjonen

Igjen tas det utgangspunkt i Galtung og Holmboe-Ruges punkter over hva som påvirker utvelgelsen av nyheter (Galtung og Holmboe-Ruge, 1965: 65-72). Følgende kriterier er til stede i tvangsekteskapsdebatten:

Nyhetene har høy terskelverdi – Både “Nadiazaken” og “Sarwar/Asma-saken” hadde spesielt høy intensitet, da begge hendelser var sensasjonelle og dramatiske. Det dreide seg om vold, tvang og drap. TV2-programmets mange beskrivelser av ulykkelige kvinneskjebner var dramatiske, og noen av kvinnene ble drept som en følge av tvangsekteskap.

Nyhetene er meningsfulle – Tvangsekteskapsdebatten forekom å være meningsfull for mange, bl.a. fordi problemstillingen ble gjort nærværende når dette kunne relateres til den kvinnelige muslimske innvandrerbefolkningen, spesielt andregenerasjons innvandrerjenter/kvinner⁷⁷. Dessuten er temaet i seg selv meningsfullt: ekteskap mot ens vilje har de fleste mennesker sterke meninger om.

Nyhetene er uventede – Mange av de konkrete hendelsene som ble debattert i saken kan absolutt karakteriseres som uventet informasjon, noe som bidrar til at nyhetene får desto større oppmerksomhet, når de først kommer.

Nyhetene er personifiserte – Tvangsekteskapsdebatten ble aldri så personifisert som omskjæringsdebatten, men likevel så man at enkelte elementer i debatten var til dels sterkt preget av personfokusering, som f.eks. Nadia-saken.

Nyhetene er negative – Det er ingen tvil om at nyhetene som formidler debatten om tvangsekteskap er preget av at en anser nyhetene for å være sterkt negative.

Også i tvangsekteskapsdebatten er det fokusert på straff. Det fokuseres på skikkens ulovlighet og mange reportasjer refererer fra loven om forbud mot tvangsekteskap som en nærmest “avsluttende konklusjon”. Mange reportasjer lister opp lovforbudet som en fast spalte under selve teksten, og reportasjene etterfølges også ofte av utdrag av regjeringens handlingsplan mot tvangsekteskap.

Generelt bar likevel tvangsekteskapsdebatten bar et langt mer balansert preg enn f.eks. omskjæringsdebatten. En mulig forklaring på dette kan være at en god del av diskusjonene

også besto av meningsytringer fra mennesker med innvandrerbakgrunn. Det var også en rimelig stor andel intervjuer av mennesker med minoritetsbakgrunn i anledning saken.

Imidlertid var mange av disse intervjuobjektene kjent i pressen fra før, og dermed kan deres representativitet for resten av den muslimske innvandringsbefolkning i Norge trekkes litt i tvil.

Ingen av de innsamlede reportasjene omtalte selve fenomenet tvangsekteskap på en generell basis, eller forklarte tradisjonen i en videre historisk/sosiologisk sammenheng som kunne belyse den i en større årsaksrekke. TV2s nettsider baserte seg i stor grad på dokumentarprogrammet, og forklarte fenomenet i stor grad ut fra en pakistansk kontekst. Videre sto disse beskrivelsene tidvis som utgangspunkt for en beskrivelse av norske tilstander. Dette vil imidlertid bli videre belyst i det følgende.

3.4.2. *Analyse med utgangspunkt i journalistens vinkling på nyhetene*

Før kildematerialet analyseres ut fra journalistens vinkling av nyhetsstoffet, vil jeg bemerke en spesifikk gjennomgående tendens i store deler av kildematerialet rundt denne debatten. Journalistene benytter seg av begrepene “tvangsekteskap” og “arrangert ekteskap” om en annen, til og med innenfor en enkelt sak, og det er tidvis vanskelig å vite når begrepene brukes korrekt, selv om de omkringliggende beskrivelsene indikerer at en ofte karakteriserer “arrangert” for “tvang”, enn omvendt.

Det forekommer tilspissede momenter i debatten. En reportasje med overskrift “Selvmord”⁷⁷ hevder i ingressen at redaksjonen har vært i kontakt med flere muslimske innvandrerjenter i Norge som har vurdert/vurderer å begå selvmord. Reportasjen sier også at noen muslimske innvandrerungdommer påstår at både gutter og jenter i dette miljøet i Norge har begått selvmord grunnet trusler om arrangert ekteskap. Reportasjen forklarer ikke dette videre, og underbygger heller ikke disse påstandene. Det sies ikke noe om hvorvidt det her ligger en undersøkelse til grunn, og redaksjonen forteller ikke hvor mange personer den har spurt. Det som fortelles i selve teksten er en helt annen historie. Her handler det om en engelsk undersøkelse som viser til at det er en høy selvmordsprosent blant innvandrerkvinner med muslimsk bakgrunn i Storbritannia. Det gis overhodet ingen forklaring på den høye selvmordsfrekvensen i reportasjen.

Ved å ikke forklare høye selvmordstall blant kvinnelige muslimer, og ved å knytte dette til norsk muslimsk innvandrerungdoms depresjoner grunnet trusler om “arrangert ekteskap”, er

⁷⁷ At gutter/menn også blir tvangsgiftet sier ikke debatten så mye om.

⁷⁸ TV2, “Selvmord”, <http://www2.tv2.no/riktetstilstand/n2i.vis?par=13049>

det lett å tro at større og mindre grad av tvang i forhold til ekteskap kan være forklaringen på den høye selvmordsprosenten i Storbritannia.

I forbindelse med rettsaken rundt “Nadisasaken”, ble deler av den norske ambassadør i Marokkos vitneprov referert i mediene. Det ble spesielt lagt vekt på diskusjonene mellom ham og Nadias foreldre. En episode ble spesielt mye referert, der Hønningstad fortalte at Nadias mor i raseri hadde uttalt: “Alle norske kvinner er horer. Jeg vil ikke at Nadia skal bli norsk”⁷⁹ En avis omtalte uttalelsen slik:

[overskrift]Alle norske kvinner er horer.[ingress] Nadias foreldre med kraftig skyts mot Nadia, Norge og norske kvinner.⁸⁰

Uttalelsen taler for seg selv, men man kan ikke se bort fra at utsagnet ble dratt ut av sin sammenheng, hvor detaljen ble gjort til et hovedanliggende. Denne biten av ambassadørens vitneprov ble gjort til overskrift, og det er grunn til å tro at uttalelsens sensasjonalitet var årsaken til dette. Omstendighetene rundt uttalelsen var en opphetet krangel mellom kvinnen og Hønningstad, hvor ambassadøren sa han skulle ta kvinnens datter fra henne og sende henne til Norge. Uttalelsen var da en del av et kraftig følelsesutbrudd, som igjen var en reaksjon på Hønningstads trusler.

Ser man videre på eksempelet, indikeres det også at Nadias far ansvarliggjøres for morens uttalelse. Avisen forteller også at kritikken ikke bare var rettet mot Nadia og norske kvinner, men også mot Norge. Det finnes ingenting i reportasjen som indikerer at Nadias far uttalte noe i denne sammenheng, heller ikke at Norge på noe tidspunkt ble kritisert.

Videre følger et eksempel på tilspissing som forekommer i en reportasje⁸¹ om to ran begått av to kvinner. Reportasjen refererer i stor grad kvinnenes forklaring på ranene, i dette tilfelle for å skaffe penger til alkohol og narkotika. Reportasjen var delt i to, hvor dens første del refererte det første ranet. Reportasjens andre del ble introdusert under underoverskriften: “-Tvangsgiftet”. Denne delen beskrev først det andre ranet, og det ble opplyst at ranerne var ruset under ranet. Videre er det et kort avsnitt som forteller at før de begikk det andre ranet, hadde den ene kvinnen fått beskjed om at hennes far var blitt alvorlig syk. Ifølge avisen hadde ikke kvinnen hatt kontakt med sin far på flere år, “etter at hun klarte å rømme fra et tvangsekteskap i Iran”⁸². Etter dette avsnittet ble ranene videre beskrevet.

⁷⁹ Aftenposten, 28.10.98, Robert Gjerde, “Alle norske kvinner er horer” <file:///Al/nadia.htm>

⁸⁰ ibid.

⁸¹ Aftenposten, 21.12.00, Frode Sætran, ”Ranskvinne tiltalt for tredje gang”, <wysiwyg://1/file:Al/tvang.htm>

⁸² ibid.

Reportasjen indikerer at ranene kan karakteriseres som narkotikarelaterte forbrytelser, men ved å poengtere at kvinnen i sin tid hadde rømt fra et tvangsekteskap, er dette lett å knytte til forbrytelsen, slik at tvangsekteskap står som en indirekte årsaksforklarer. Det faktum at mange tvangsekteskap forekommer i muslimske miljø, gjør også at en kan trekke frem islam som indirekte årsaksforklaring på forbrytelsen. Uansett bidrar dette til å sette fokus på noe som ikke var et hovedanliggende for saken.

Tilspissingen etterfølges gjerne av forenkling av nyhetsstoffet. Enkelte reportasjer beskriver ofte skikken svært forenklet, i den grad skikken beskrives i det hele tatt. Dette fører ofte til ensidige fremstillinger. Det hender også at mediene foretar konklusjoner på basis av slike ensidige fremstillinger. Dermed kommer det ikke tydelig nok frem at det finnes alternative perspektiver som kunne ha nyansert konklusjonen, eller til og med at en med et annet perspektiv kunne få en annen konklusjon.

Det hender også at detaljer forklares ut fra et lite anvendt perspektiv, uten at reportasjer opplyser om dette.

En reportasje⁸³ forklarer islams kvinnesyn. Her forteller en marokkansk sosiolog, Fatima Mernissi, som ifølge redaksjonen også er en anerkjent islamteoretiker, at profeten Muhammed verken hadde aktelse eller medfølelse for sterile kvinner. Videre refererer reportasjen ulike skriftsteder i Koranen som omhandler kvinner på en negativ måte, bl.a. sure 2:223 “[...]Deres kvinner er en åker for dere, så gå til deres åker slik dere ønsker” (Koranen 1980:34). Sure tolkes som mannens fulle rettighet til seksuell tilfredsstillelse når han måtte ønske det. Selv om det foreligger flere alternative tolkninger av denne suren, men dette nevnes ikke dette.

Videre forklarer Mernissi islams syn på ekteskapet og kjærlighet, og sier at kjærligheten mellom mann og kvinne generelt oppfattes som en dødbringende fiende av det muslimske samfunnet.⁸⁴ Heller ikke her nevnes det at det eksisterer alternative tolkninger på slike utledninger.

I forbindelse med at TV2-dokumentaren om tvangsekteskap i stor grad tok for seg situasjonen i Pakistan, ble også æresdrap og æresbegrepet generelt gjenstand for forklaring. I en reportasje om æresbegrepet og forholdet mellom muslimske menn og kvinner, blir Mernissi igjen referert. Hun sier at likestilling bryter med grunnlagsprinsippene i islam, og også her at kjærlighet mellom mann og kvinne truer Guds befaling. Denne tolkningen blir også stående uimotsagt, uten noen antydning til at det finnes alternative tolkninger.

⁸³ TV2, “Hva sier islam?”, <http://www2.tv2.no/riktetstilstand/n2i.vis?par=13043>

⁸⁴ *ibid.*

Forenklingen gjør også at en forsterker og opprettholder oppmerksomheten rundt en sak. Et eksempel fra “Sarwar/Asma-saken” :

[overskrift] Pakistaner drepte sin kone med 15 knivstikk. Tålte ikke hennes vestlige vaner⁸⁵

Budskapet forenkles her ved at drapet konkret knyttes til at ektemannen ikke tålte sin kones vestlige vaner. Her utelukker man forklaringene fra ektemannen, som f.eks. at mange konfliktene mellom ham og konen delvis var pga. deres ulike bakgrunn, at begge parter hadde hatt vanskeligheter med å komme overens med hverandres ulike kulturer, og at de ikke hadde kjent hverandre før ekteskapet ble inngått.

Budskapet forenkles også ved at journalistene ikke er klare nok i begrepsbruken. Dette fører f.eks. til at begrepet “tvangsekteskap” ofte ble likestilt med “arrangert ekteskap.” En reportasje⁸⁶ forteller at norske muslimske jenter løper en risiko dersom de nekter å gifte seg arrangert. Samtidig er reportasjens overskrift “Tvangsekteskap.”

I denne anledning må det nevnes at det er vanskelig å trekke et absolutt skille mellom disse to begrepene, men en sentral avgrensning handler om hvorvidt partene foretar frie valg ut fra hva de selv opplever. Dette er selvsagt en sak av relativ art, da det er vanskelig å måle noe som baserer seg på følelser. Denne debatten skal ikke trekkes videre her, men det som kan fastslås er at alle tvangsekteskap er arrangerte, men alle arrangerte ekteskap er ikke nødvendigvis tvangsekteskap.

Man kan imidlertid kreve at mediene er konsekvent i bruken av disse benevnelsene innenfor hver enkelt sak. Et eksempel på en slik veksling følger:

En pakistansk mann som er tiltalt for å ha drept kona si i Lørenskog i fjor, hevdet mandag i Nedre Romerike herredsrett at problemer etter tvangsekteskap drev ham til drapet⁸⁷

Neste dag sto det i samme avis om samme sak:

Det arrangerte ekteskapet mellom den pakistanske journalisten og hans norskpakistanske kone ble revet i stykker av kulturkollisjonen⁸⁸

Forenkling av nyheter kan gå på bekostning av deres nøyaktighet. I en reportasje om “Sarwar/Asma-saken,” opplyses det at paret giftet seg 03.07.98, og at kvinnen ble drept 26.09.98, altså litt under 4 måneder etter bryllupet. Et annet sted i samme reportasje står det:

⁸⁵ VG, 26.10.99, Tore Johansen, <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=8403301>

⁸⁶ TV2, “Tvangsekteskap” <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=13033>

⁸⁷ VG, 25.10.99, NTB, “Tvangsekteskap drev meg til drapet”, <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=98258>

⁸⁸ VG, 26.10.99, Tore Johansen, “Pakistaner drepte sin kone med 15 knivstikk” <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=8403301>

Mindre enn tre måneder etter bryllupet drepte han henne med 15 knivstikk.⁸⁹

Det skal ikke hevdes at dette er en bevisst feil fra journalistens side, men slike feil kan resultere i at nyhetens sensasjonelitet økes. Et annet eksempel på forenkling finner man i en reportasje om “Nadisasaken”. Mens saken sto på, hadde Nadia uttalt at foreldrene planla å tvangsgifte henne i Marokko. Da saken ble etterforsket benektet hun derimot dette i politiavhør, og tiltalen sa heller ikke noe om dette, slik utdrag fra en reportasje her viser:

[...]Hun (Nadia) har forklart at foreldrene ikke hadde noen konkrete planer om å gifte henne bort. Foreldrene er heller ikke tiltalt for dette.⁹⁰

Likevel står det i en annen reportasje:

Foreldrene til norsk- marokkanske Nadia (19) nektet straffeskyld, da rettsaken mot dem startet i Oslo byrett mandag. Det er stor interesse rundt denne saken som gjelder tvangsekteskap.⁹¹

Videre i reportasjen refereres tiltalen, hvor tvangsekteskap ikke ble nevnt.⁹²

Tvangsekteskapsdebatten er også preget av polarisering av nyhetsstoffet. En reportasje forteller om en 14-årig jente som lever i skjul i Norge, og ifølge henne selv blir hun sendt tilbake til sine foreldre i Pakistan og blir tvangsgiftet hvis hun blir funnet. Av andre reportasjer som er å lese om saken, leser en at norske myndigheter ikke fester tillit til jentens historie, men kan uttale seg begrenset på grunn av taushetsplikt. På tross av dette ser man at de fleste reportasjer om denne saken fester lit til jentens historie, og tydelig sympatiserer med henne:

14-åringen lever hver dag i angst for at politiet skal finne henne og sette henne på første fly til Pakistan. I syv måneder har hun vært på flukt fra politiet.[...] Når vi spør hvorfor hun ikke vil gifte seg med sin fetter likevel, forteller hun gråtende at hun er for ung til å gifte seg.[...] Hun er en flyktning i Norge, med den samme frykten andre flyktninger har. Ofte har hun mareritt om at faren eller andre skal få tak i henne og sende henne rett inn i et tvangsekteskap.⁹³

Videre beskrives ulike segment i den MI-befolkningen også polariserende. Mediene beskriver stort sett de unge muslimske, men vestlige andregenerasjonsinnvandrerne i positive vendinger. På den annen side beskriver en ofte den muslimske foreldregenerasjon, som ofte

⁸⁹ VG, 26.10.99, Tore Johansen, “Pakistaner drepte sin kone med 15 knivstikk”

<http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=8403301>

⁹⁰ Aftenposten, 28.10.98, Robert Gjerde, “Alle norske kvinner er horer” <file:///A1/nadia.htm>

⁹¹ VG, 26.10.98, NTB, “Nadias foreldre nektet straffeskyld”, <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=33980>

⁹² Det skal tilføres at da Nadia fire år etter rettsaken, igjen sto fram i avisen, inneholdt for eksempel hver reportasje i Dagbladet, et kort resymé av saken, hvor første avsnitt lyder: “1.september 1997 ble 18 år gamle Nadia dopet ned, slått og truet med kniv av foreldrene, og bortført til Marokko for å tvangsgiftes”, Dagbladet, 26.01.02, Hege Storhaug, “Frykter fortsatt for mitt liv”,

<http://www.dagbladet.no/nyheter/2002/01/26/308661.htm> og 27.01.02, Hans Bårdsgård, “Drapstruet”, <http://www.dagbladet.no/nyheter/2002/01/27/308821.html>

er tradisjonsbundne førstegenerasjonsinnvandrere med negative attributter. Slik “Nadiasaken” ble beskrevet, fremsto den tidvis som et bilde av en kamp mellom en truet jente og hennes brutale far, mellom første- og andregenerasjonsinnvandrere, mellom et individ og en hel familie (- og her kanskje også mellom vestlig individualitet og østlig kollektivism), samt for leserne – en kamp mellom det “kjente” og det “ukjente”.

Videre er det en tendens i materialet som viser at muslimske kvinner omtales mer positivt enn muslimske menn. Skildringen av muslimske menn avtegner dem ofte som fiendtlige mot det “norske”, de beskrives ofte som generelt truende og overgripende, både overfor innvandrerkvinner og etnisk norske kvinner. Samtidig finner en at mediene tenderer å beskrive muslimske innvandrerkvinner i en slags offerposisjon – og muslimske menn omtales ofte som å være i en overgriperposisjon. Dette resulterer i at kvinner ofte beskrives positivt, men som ofre. Slik var også Nadia omtalt, der hun samtidig som å bli beskrevet positivt, også ble betegnet som et offer for tradisjonen og tradisjonalistiske foreldre. Selvsagt forsterkes slike beskrivelser med det faktum at de fleste ofre er kvinner, og at de fleste overgripere er menn.

I beskrivelser av ofre, benytter mediene seg ofte av begrepet “jenter” fremfor “kvinner”. I omtalen av overgripere, brukes tilsvarende ofte begrepet “menn” fremfor “gutter”. Sannsynligvis har det større effekt å bruke beskrivelsen “jenter” – med den forsvarsløsheten man gjerne forbinder med et slikt ord, enn å kalle ofrene for “kvinner”:

En strøm av fortvilte jenter ber om hjelp for å unnsnippe tvangsekteskap⁹⁴

Likeså fremstilles kanskje en situasjon som mer dramatisk når en overgriper betegnes som “mann” fremfor en “gutt”.

Det er videre en sammenheng mellom adferd og opprinnelseslandsindikator i beskrivelsene av MI. Når MI omtales som “norske”, betegnes de uten unntak også i positiv retning. Når MI omtales i negative vendinger, beskrives de stort sett som “*utenlandske*” eller av “*utenlandsk* opprinnelse”. Dette kobles også sammen med den tidligere nevnte offer/overgriperrollen. Her følger to eksempler som viser at negativ adferd knyttes til utenlandskhet, muslimske menn og overgrepsrolle, og at positiv adferd knyttes til muslimske kvinner (jenter), offerrolle og norskhet:

En pakistansk mann, som er tiltalt for å ha drept[...]⁹⁵

⁹³ Aftenposten, 29.09.00, Erik Hollie, ”14-åring lever i dekning”, wysiwyg://2/file:/A1/jente2.htm

⁹⁴ Aftenposten 14.10.99, Olga Stokke, ”Frivillige organisasjoner krever krisemøte om tvangsekteskap” wysiwyg://120/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d104711.htm

Slike beskrivelser gjelder også i forbindelse med grupper av mennesker, og her gjerne mellom etniske nordmenn og MI. MI beskrives ofte som en anonym, homogen gruppe, i motsetning til beskrivelsen av etniske nordmenn. MI omtales videre på ulike måter som gjør at de oppleves som ikke å være en del av det norske samfunnet, eller det “norske”. Her er et eksempel fra en reportasje vedrørende pakistanske muslimers selvorganiserte debatt om tvangsekteskap i Oslo:

I går ettermiddag skulle pakistanske familiers æresbegrep gjennomlyses – med norske medieoppslag som lyskaster.⁹⁷

Her vinkles det negativt at den muslimske innvandrerbefolkningen har tatt initiativ til en egen debatt om tvangsekteskap. Teksten indikerer at muslimene her ufrivillig legges “under lupen”, for at deres holdninger skal kryssjekkes av norske medier. Man ser også her at tvangsekteskap knyttes direkte til æresbegrepet, et begrep mange assosierer med æresdrap. Her kan også nevnes det tidligere nevnte eksempel, hvor Nadias mor sa at alle norske kvinner var horer⁹⁸. Denne uttalelsen ble av mediene utvidet også til å være hard kritikk av Norge, ikke bare av norske kvinner.

Slik polariserende skriving markerer dermed et større skille enn enkeltmenneskenes uenigheter, og her ser man konturene av en dikotomisering mellom vestlige ideer på den ene side og østlige tradisjonsbundne, religiøst baserte verdier og vaner på den andre side. Et eksempel på dette kan hentes fra “Sarwar/Asma-saken” der en del av en overskrift på en reportasje lød: “Tålte ikke hennes vestlige vaner”⁹⁹. Når dette sies i forbindelse med drap, kan det lett fremstå som en skjult konstatering av en orientalistisk tankegang, hvor pakistanerens primitivitet voldte et annet menneskes død.

Mange reportasjer i debatten er intensivert, ved at skrivingen får et dramatisk tilsnitt. Et eksempel fra “Sarwar/Asma-saken”:

[ingress]Da hans kone Asma (24) fortalte at hun måtte kle seg naken under et legebesøk, svartnet det fullstendig for pakistanske Nadeem Sarwar (31).¹⁰⁰

⁹⁵ VG, 25.10.99, NTB, “Tvangsekteskap drev meg til drapet” <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=98258>

⁹⁶ TV2, “Norske muslimske jenter i krise” <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=13034>

⁹⁷ Aftenposten, 23.10.99, Henning A. Hellebust, ”Innrømmelser om tvungne ekteskap”, [wysiwyg://117/http://www.aftenposten.no/meninger/leder_morgen/d106165.htm](http://www.aftenposten.no/meninger/leder_morgen/d106165.htm)

⁹⁸ Aftenposten, 28.10.98, Robert Gjerde, “Alle norske kvinner er horer” <file:///A1/nadia.htm>

⁹⁹ VG, 26.10.99, Tore Johansen, “Pakistaner drepte sin kone med 15 knivstikk”

<http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=8403301>

¹⁰⁰ ibid.

Ingressen intensiveres her ved at to historier trekkes sammen til én. Riktignok refererer reportasjen både kvinnens legebesøk, samt at det på et tidspunkt svartnet for mannen. Disse historiene henger imidlertid ikke sammen. Ifølge teksten fortalte konen om sine legebesøk, hvorpå hennes mann hadde sagt at han ønsket å følge henne til legen, noe hun da nektet ham. Lengre nede i teksten refereres drapsdagen, og her forteller ektemannen at det svartnet for ham da han i dyp fortvilelse ble latterliggjort av sin kone og hennes mor.

Et annet eksempel er det tidligere refererte utdraget av en reportasje om historien om den 14-årige jenten uten oppholdstillatelse. En ser hvordan beskrivelsen er dramatisert:

14-åringen lever hver dag i angst for at politiet skal finne henne og sette henne på første fly til Pakistan. I syv måneder har hun vært på flukt fra politiet.[...] Når vi spør hvorfor hun ikke vil gifte seg med sin fetter likevel, forteller hun gråtende at hun er for ung til å gifte seg.[...] Hun er en flyktning i Norge, med den samme frykten andre flyktninger har. Ofte har hun mareritt om at faren eller andre skal få tak i henne og sende henne rett inn i et tvangsekteskap.”¹⁰¹

Saken intensiveres også ved at debatten stadig henviser til situasjonen i Pakistan, og lar beskrivelser av hendelser og situasjonen i Pakistan, være gjeldende i for situasjonen i Norge. Dette medfører bl.a. at æresdrap (som følge av tvangsekteskap, relativt hyppig forekommende i Pakistan), aktualiseres uforholdsmessig i forhold til norske tilstander.

Nyhetene intensiveres også ved at mediene gjentatte ganger refererer publikums følelsesmessige reaksjoner, og da gjerne fra kjente politikere. Et eksempel:

Dørum rystet etter TV-sjokk om tvangs-ekteskap.[...] Justisminister Odd Einar Dørum er rystet over at muslimske kvinner i Norge risikerer å bli drept av sin egen familie om de nekter å inngå tvangsekteskap.[...] Bildene [...]gjorde et sterkt inntrykk på justisministeren.[...] Flere ganger under den 30 minutter lange reportasjen måtte han knipe øynene igjen, riste på hodet og notere med penn og papir det han så og hørte. – Ja, jeg reagerte meget sterkt,[...]Helt forferdelig.¹⁰²

Jeg må innrømme at jeg er sjokkert over omfanget av overgrepene mot pakistanske kvinner¹⁰³

Som omskjæringsdebatten, ble også denne debatten gjenstand for konkretiserende skriving, ved at mediene fokuserte på enkeltskjebner, samt personfokusering av ulik art. Dette ser man eksempler på både i “Nadisasaken og “Sarwar/Asma-saken”. I tillegg ble det fokusert på enkeltskjebner fra Pakistan. Det er svært få reportasjer å finne som gir saklig informasjon om skikken, og som presenterer skikken i en større historisk samfunnsmessig sammenheng.

¹⁰¹ Aftenposten, 29.09.00, Erik Hollie, ”14-åring lever i dekning”, wysiwyg://2/file:/A1/jente2.htm

¹⁰² VG, 08.10.99,Erik Sønsteli, ”Dørum rystet etter TV-sjokk om tvangs-ekteskap”
<http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=727172>

¹⁰³ Sitat fra utviklings og menneskerettighetsminister, Hilde Frafjord Johnson, Aftenposten, 08.10.99, NTB, “Frafjord Johnsen: Norsk handlingsplan mot tvangsekteskap”, file:///A1/fra.htm

Utvidelse

Mediene utvider forekomsten av tvangsekteskap ved å sette likhetstegn mellom begrepene “arrangert ekteskap” og tvangsekteskap”. Man vet at arrangert ekteskap er en utbredt skikk bl.a. i store deler av den muslimske verden, men dette betyr ikke nødvendigvis at partene tvinges til ekteskap. Eksempel:

Redselen for å bli drept er grunnen til at mange norske jenter ikke nekter å gifte seg arrangert med den foreldrene velger fra hjemlandet.¹⁰⁴

Ut fra ovennevnte eksempel, er det her grunn til å tro at en her egentlig snakker om tvangsekteskap. Ved å lese dette utdraget kan en ledes til å tro at muslimer som har giftet seg arrangert, er blitt tvunget til ekteskap.

Medienes sammenblanding av de to begrepene virker også utvidende ved at man presenterer tallmateriale over utberedelsen av arrangerte ekteskap. Slik materialet benyttes, er det lett å tro at antallet dreier seg om tvungne ekteskap. En reportasje presenterer tall som underbygger en påstand om at arrangert ekteskap er en “svært sentral skikk som lever videre blant muslimer i Norge.”¹⁰⁵ Først opplyses det at Norges MI-befolkning består av ca. 60 000 personer. Videre hevdes det at flertallet av de muslimske førstegenerasjonsinnvandrerne kommer fra landsbygden, hvor en konservativ islam råder.

Med sammenblandingen mellom “tvangsekteskap” og “arrangert ekteskap” som et generelt utgangspunkt, i tillegg til at reportasjen var skrevet i forbindelse med debatten om tvangsekteskap kan det være lett å blande begrepene. Når man så sier at mange av MI kommer fra landsbyer, hvor en konservativ islam råder, kan man lett oppfatte det som om flertallet av MI i Norge praktiserer tvangsekteskap. I tillegg kan leseren koble “flertallet” til det tidligere nevnte antallet over MI i Norge (60 000).

En annen reportasje¹⁰⁶ om tvangsekteskap foretar muligens også et forsøk på å tallfeste forekomsten av skikken i Norge, ved å omtale antallet arrangerte ekteskap. Reportasjen forteller at det bor 24 395 andregenerasjonsinnvandrere i Norge, med opprinnelsesland hvor islam er den dominerende religion, og hvor arrangert ekteskap er en sentral tradisjon. Ved en slik bruk av statistikk, generaliserer mediene ved å antyde at mennesker med bestemt geografisk og kulturell opprinnelse, kategorisk vil opprettholde tradisjonen også i Norge. Videre:

¹⁰⁴ TV2, “Tvangsekteskap” <http://www2.tv2.no/riktetstilstand/n2i.vis?par=13033>

¹⁰⁵ TV2, “Tvangsekteskap” <http://www2.tv2.no/riktetstilstand/n2i.vis?par=13033>

¹⁰⁶ TV2, “Innvandrerbefolkningen i Norge”, <http://www2.tv2.no/riktetstilstand/n2i.vis?par=13044>

[overskrift]Barn tvinges til ekteskap.[ingress]Unge asylsøkerbarn som kommer til Norge er forsvarsløse. De tvinges inn i ekteskap, holdes som slaver – eller blir mishandlet, melder Aftenposten.[tekst] Et ukjent antall barn og ungdommer blir fysisk mishandlet, seksuelt misbrukt, holdt som slaver i fremmede hjem eller giftet bort med tvang, etter at de har søkt om beskyttelse hos norske myndigheter, skriver avisen (Aftenposten) i dag.[...] I hele fjor, og i de ti første månedene i år, kom det til sammen 981 enslige, mindreårige asylsøkere til Norge. 265 var fra Irak, 244 fra Somalia, 103 fra Sri Lanka, 93 fra Jugoslavia og 52 fra Etiopia.¹⁰⁷

Av dette eksemplet fremgår det at en god del asylsøkerbarn blir tvangsgiftet når de kommer til Norge. Dette knyttes ikke direkte til noen statistikk, det fortelles at antallet er ukjent. Slik får leseren overhodet ikke noe begrep om hvor stort dette antallet er, og må da nødvendigvis trekke sine egne konklusjoner. Imidlertid presenteres antallet mindreårige, enslige asylsøkere som kom til Norge det foregående halvannet året.

Dermed er det en mulighet for at leseren setter dette i sammenheng med den foregående informasjon.

Det er tidligere nevnt at mediens sammenblanding av norske og pakistanske tilstander fungerer intensiverende. I tillegg til dette har en slik sammenblanding en utvidende funksjon.

I debatten benytter mediene seg gjentagende av eksempler hentet fra Pakistan, hvor tvangsekteskap er et utbredt problem, og bruker dette i den norske debatten. En reportasje med overskriften “Frafjord Johnson: Norsk handlingsplan mot tvangsgiftemål”¹⁰⁸ beskriver i ingressen hvor sjokkert Frarfjord Johnson er over en rapport fra Amnesty International. Rapporten behandler pakistanske kvinners vanskelige situasjon med hensyn til tvangsekteskap og æresdrap, og Frarfjord Johnson forteller videre om den norske regjeringens handlingsplan mot tvangsekteskap. Hun redegjør her også for ulike typer holdningsarbeid som planlegges i Norge for å bekjempe skikken.

I en annen reportasje¹⁰⁹ refereres den samme rapporten fra Amnesty, hvor det også føres mange dramatiske enkeltteksempler om grufulle kvinneskjebner fra Pakistan. Videre står det:

Ifølge Amnesty blir kvinner og jenter drept av ektemenn, fedre og brødre som føler at kvinnene har krenket familiens ære. Myndighetene gjør ingenting for å beskytte dem, ifølge rapporten som ble lagt frem i Norge fredag. Amnesty har ingen bevis for at det samme skjer med jenter som sendes (fra Norge) til hjemlandet for å bli gift, men mener likevel at det ikke er usannsynlig.¹¹⁰

¹⁰⁷ Dagbladet, 09.10.00, ”Barn tvinges til ekteskap” - <http://www.dagbladet.no/nyheter/2000/11/09/227112.html>

¹⁰⁸ Aftenposten, 08.10.99, NTB, “Frafjord Johnsen: Norsk handlingsplan mot tvangsekteskap”, <file:///AI/fra.htm>

¹⁰⁹ VG, 08.10.99, Elisabeth Breien Ellingsen, ”Hundrevis av æresdrap i Pakistan”, <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=736541>

¹¹⁰ VG, 08.10.99, Elisabeth Breien Ellingsen, ”Hundrevis av æresdrap i Pakistan”, <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=736541>

Reportasjen antyder at muslimske innvandrerkvinner i Norge kan bli drept hvis de krenker familiens ære. Man ser også at ovennevnte reportasjer i utgangspunktet var utenriksnyheter som ble utgangspunkt for å fortelle om norske tilstander.

Systemskildring

Når enkeltteksempler fra tvangsekteskapsdebatten fokuseres i ulike retninger, og i tillegg utvides til å gjelde flere enn det opprinnelig var snakk om, finnes det et grunnlag for systemskildring. Denne trer frem når disse fokuserte og utvidede trekk brukes for å beskrive enten det muslimske innvandremiljøet generelt, eller andre egenskaper ved miljøet/personene.

Når tvangsekteskapsdebatten i Norge fokuseres og utvides ved at den beskrives med hendelser hentet fra Pakistan – hvor bl.a. æresdrap er hyppig forekommende, trer systemskildringen frem. Dette skjer etter at de utvidede beskrivelsene legges som basis for beskrivelser av hendelser/kvaliteter ved deler MI generelt, eller for deler av minoriteten. Et eksempel på dette er en reportasje¹¹¹ som omhandler tvangsekteskap, men som beskriver hendelser der norske kvinner har blitt drept av sine ektemenn. Selv om bare ett av de nevnte tre drapene ble oppklart, betegnes alle som æresdrap begått av kvinnenens ektemenn, fordi mennene alle hadde muslimsk bakgrunn. Her ser en at debatten om tvangsekteskap er blitt fokusert og utvidet, slik at æresdrap er en følge av tvangsekteskap, også her i Norge, og tilslutt lister en opp ære som motiv for drap som bl.a. ikke er oppklart. Det hele er basert på de konkrete hendelsene omkring debatten om tvangsekteskap.

3.4.3. Analyse med utgangspunkt i journalistens ordvalg/språkbruk

Analyserer man tekstene med utgangspunkt i den enkelte journalists ordvalg, finner man en gjennomgående tendens i denne debatten. Beskrivelsene later til å knytte personers opprinnelsessted sammen med vurdering av oppførsel, slik at oppførsel indikerer hvordan en person omtales mht etnisitet/nasjonalitet. Det er tidligere nevnt under polariseringen av bruken av begrepene “*utenlandsk*” eller “av *utenlandsk* opprinnelse” nesten uten unntak brukes i forbindelse med negativ adferd, samt at personer beskrevet som “norsk” eller “norsk-*utenlandsk*” omtales i positive vendinger/har en adferd som ifølge mediene er god/positiv. Jeg vil nevne denne omtalen også under dette trinnet i nyhetsprosessen, fordi disse betegnelsene er med på å identifisere MI som “gode” eller “dårlige” ut fra hvilke

¹¹¹ TV2, “Æresdrap i Pakistan”, <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=13040>

nasjonalitetsindikatorer som benyttes. I tillegg til dette blir beskrivelsen “medlemmer av det muslimske samfunnet” stort sett anvendt i negative vendinger.

Videre et annet eksempel på hvordan selve språklige betegnelser kan være avslørende for den holdning en innehar til det omtalte objektet:

I går satte ledende pakistanere i Oslo seg for første gang ned for å diskutere noe absolutt tabu i åpenhet: Tvingne og arrangerte ekteskap. Det følsomme temaet ble behandlet av 40 pakistanske familieoverhoder og religiøse ledere[...]¹¹²

Likevel understreker hun [Anne Britt Djuve]at det er svært positivt at 30 familieoverhoder og religiøse har deltatt på møtet.¹¹³

Rent denotativt kan ordet “familieoverhode” defineres som “familiefar”, men beskrivelsen i denne anledning konnoterer autoritet og mannsdominans, da det benyttes for å beskrive muslimske menn, som generelt er antatt å være mer dominerende i familien enn fedre i den vestlige kultur. Ordet vitner også om bærere av en tradisjonell, og kanskje mer primitiv kultur. Videre:

Som våpen mot tvangs-ekteskap krever Odd Einar Dørum at skolene rekrutterer flere lærere av minoritetsbakgrunn og at nyligte må gjennomgå et kurs før de kan få oppholdstillatelse i Norge¹¹⁴

Bruken av benevnelsen “våpen” fremkaller assosiasjoner om en situasjon som må bekjempes med kraftigere virkemidler enn vanlig. En slik beskrivelse kan bidra til at en ser MI som ytterligere aggressive mennesker.

Da mediene kun fremstiller tvangsekteskap i lys av islam og muslimske kontekster, kan dette fremstå som en oppfordring til sterk bekjempelse mot noe muslimsk, der det ikke er noen løsning å bruke mindre drastiske hjelpemidler.

I enkelte reportasjer er assosiasjonene til tvangsekteskap godt synlig i sammenheng med beskrivelsene av skikken. Et eksempel er følgende:

Vi må ta i bruk de sanksjoner som dagens lovverk gir ved utøvelse av vold og tvangsekteskap.[...] et krisemøte med justisministeren, barne- og familieministerens og justiskomiteen for å sette en stopper for vold, trusler og tvangsekteskap.[...] De flykter fra sine hjem for å unnsnippe vold, trusler og tvangsekteskap.[...]¹¹⁵

¹¹² Aftenposten 23.11.99, NTB, “Fremskynder handlingsplan mot tvangsekteskap”, <wysiwyg://1/file:/A1/nord.htm>

¹¹³ Aftenposten, 23.10.99, Jan Ove Årsæter, ”Neppe representativ”. I forbindelse med at innvandrerne selv tok initiativ til samtaler om tvangsekteskap innen islam, ble forsker Anne Britt Djuve i Fafo intervjuet, <file:///A1/and.htm>

¹¹⁴ Aftenposten, 25.10.99, Jan Ove Årsæter, ”Norsk kurs for å få oppholdstillatelse”, <file:///A1/Dørum.htm>

¹¹⁵ Intervju med Gerd Fleischer, Selvhjelp for innvandrere og flyktninger, Aftenposten 14.09.00, Olga Stokke, “Frivillige organisasjoner krever krisemøte om tvangsekteskap”, <wysiwyg://120/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d104711.htm>

I denne reportasjen ser man hvordan begrepene “vold” og “trusler” settes i forbindelse med tvangsekteskap. Slik kan man få inntrykk av at tvangsekteskap uløselig er knyttet til vold og trusler. Selv om nok muligheten for vold og trusler er større i et tvangsekteskap enn i et valgt ekteskap, er ikke dette ensbetydende med at alle tvangsekteskap inkluderer vold og trusler. En vet også at det kan forekomme vold og trusler i såkalte “kjærlighetsekteskap.”

3.5. Gjengvoldepisodene

Nyheter om gjengvold som tema fikk tidvis liten medieoppmerksomhet i innsamlingsperioden. Samtidig var det i forbindelse med enkelte perioder knyttet enorm oppmerksomhet til slike nyheter. Kildematerialet i denne saken består følgelig av en blanding av dramatiske, store reportasjer, og små, udramatiske “fyll-stoff”- pregede notiser med forholdsvis lite informasjon.

Med gjengvold mener man vanligvis rivaliseringer og påfølgende voldsbruk mellom ungdomsgjenger. Hendelsene inntreffer oftest i Oslo sentrum og omegn, og de to gjengene som oftest nevnes i denne anledning er “A”- og “B-gjengen”. A-gjengen består av 50-60 gutter/menn bosatt i Oslo sentrum. Medlemmene er i 20-års alderen og for det meste av pakistansk opprinnelse. Gjengen har forbindelse med det som er igjen av medlemmer av gjengen “Young Guns”, som har røtter tilbake til slutten av 80-tallet.¹¹⁶

B-gjengen har ca. 80 medlemmer, og i likhet med A-gjengen er mesteparten av B-gjengens medlemmer også av pakistansk opprinnelse. Ifølge VG¹¹⁷ er medlemmene i alderen 15 til 24 år.

Begge gjengene allierer seg med andre gjenger av utenlandsk opprinnelse, og da særlig unge fra Vietnam og Thailand.

I Oslo i september 2000 ble to B-gjengmedlemmer angrepet og knivstukket av medlemmer fra A-gjengen. Noen uker senere møttes gjengene igjen i et nytt sammenstøt i Oslo der en 17-åring fra B-gjengen ble beskyttet av A-gjengen. Den sårede satt da i en bil sammen med andre gjengmedlemmer, og A-gjengen hadde selv avfyrt skuddene fra to biler i nærheten i nærheten av bilen den skadde satt i.

Fire dager senere var det nok en skyteepisode, denne gangen utenfor Oslo sentrum, hvor politiet antok at det var A- og B-gjengen som sto bak. Ingen ble såret denne gangen. To uker senere ble det kjent at det var A-gjengen som hadde skutt etter B-gjengmedlemmer.

¹¹⁶ VG, 09.01.01, Rolf J. Widerøe, “Frykter full krig”, <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=974715.htm>

¹¹⁷ VG, 15.01.01, Hege Lyngved Odinsen, ”Ny gjeng truer Oslo”, <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=2710704>

Tre uker etter dette var det opptøyer utenfor Oslo Tinghus, i forbindelse med en rettssak mot flere A-gjengmedlemmer. B-gjengen hadde møtt opp, og sammenstøtet førte til at seks personer ble arrestert, siktet for brudd på politiloven.

Den påfølgende perioden var det liten mediedekning av saken, og de reportasjene som var å finne, var fattig på innhold. Imidlertid kom det igjen fokus på temaet i januar 2001. Under en skuddveksling utenfor Tøyen-senteret i Oslo ble en 27-årig mann skutt ned og drept. På samme tid og sted ble en 21-årig mann fra B-gjengen blitt knivstukket, og det var uklart i hvilken rekkefølge dette hadde skjedd. Politiet så på saken som et gjengvolddrap.

Avisene presenterte mange teorier om drapet. Noen påsto at den drepte ikke hadde tilknytning til noen av gjengene, mens andre mente han var sympatisør med A-gjengen, og at dette var en hevnaksjon fra B-gjengens side for alle tidligere angrep fra A-gjengen. Det ble også sagt at mannen som var drept, egentlig var skutt ved en feiltakelse, da det var hans fetter som skulle drepes.

Dagen etter drapet fortalte avisene at den drepte 27-åringen kunne ha vært involvert i knivstikkingen av B-gjengmedlemmet.

Politiet pågrep mange i forbindelse med hendelsen. To dager senere ble to personer fremstilt for varetekt, mens tre ble dimittert. Ytterligere noen dager senere var det fremdeles to siktede personer som ennå ikke var blitt innbrakt til politiet. I de påfølgende to ukene meldte disse to seg for politiet. Begge personer ble omtalt i avisene med fullt navn under hele perioden, og en av dem ble også flere ganger avbildet i en av avisene.

Senere i januar 2001 var det en ny skuddveksling. Dette foregikk ved T-banestasjonen på Stovner, og tre unge menn ble skadet. De skadde hadde sittet i en bil sammen med to andre personer da de ble beskutt. Noen dager senere var det ennå uvisst om det var et gjengoppgjør eller ei.

I alt er det samlet inn 56 artikler med gjengvold som tema, med en overvekt av reportasjer fra VG, som teller 39 stykker.

3.5.1. Analyse med utgangspunkt i seleksjonsprosessen og kildesituasjonen

Ut fra Galtung og Holmboe-Ruges (Galtung og Holmboe-Ruge, 1965:65-72) faktorer som påvirker utvelgelsen av nyheter, er følgende kriterier til stede i gjengvoldssaken:

Nyhetene har høy frekvens – De fleste gjengvoldepisodene utspilte seg raskt, og de ble raskt avsluttet. En hendelse som utspiller seg raskt har det fortrinn, at det gjør nyhetene lette å rapportere.

Nyhetene har høy terskelverdi – De fleste hendelsene var dramatiske og intense, da det bl.a. dreide seg om skyting, knivstikking og drap. Dette bygger opp under kravet om at en hendelse må ha en absolutt intensitet for å bli rapportert.

Nyhetene er meningsfulle – Nyhetene om gjengvold blir lett meningsfulle for publikum, fordi de bærer preg av nærhet. Episodene utspant seg i stor grad på sentrale steder i Oslo, og dette engasjerer kanskje også innbyggerne i byen, da en ser faremomentet med vold på offentlige steder. En knytter også episodene til innvandrerungdom i Oslo.

Nyhetene er uventede – Til tross for det faktum at gjengvold ikke er et nytt fenomen for de fleste, kunne flere hendelser i defineres som uventede episoder, og da spesielt skuddvekslinger på offentlige steder.

Nyhetene har en høy kontinuitetsterskel - Har en hendelse først fått oppmerksomhet, vil den fortsatt ha det en viss tid. Dette sees etter at enkelthendelser i gjengvoldsaken først hadde fått oppmerksomhet, og fortsatte å nyte oppmerksomhet en stund fremover, på tross av stadig mindre konkret ny informasjon om episodene.

Nyhetene er negative – Det forekommer klart av hvordan nyhetene i gjengvolddebatten er skrevet, at nyhetene regnes for å være udelt negative.

Mediefremstillingen av gjengvoldepisodene er sterkt preget av politiets medvirkning. Kildemessig benyttet mediene seg utelukkende av politiet, og beskrivelsene var i stor grad beskrevet fra politiets perspektiv. Dette førte til at saken i stor grad ble beskrevet ut fra et straffeperspektiv. Dette medførte at straff ble fremstilt som den eneste løsningen på problemet. Mediene hadde en rent refererende stil når politiets synspunkt ble beskrevet, og synspunktene ble aldri beskrevet nyansert eller i et reflekterende perspektiv. Eksempler følger:

Det er dessverre tvilsomt om appellene får de kriminelle innvandremiljøer til å legge ned våpnene. Dem får man bukt med bare gjennom rask og effektiv etterforskning og resolute domfellelser. Politiet må reagere raskere og slå hardere ned på ulovlig våpenbesittelse.¹¹⁸

Skyteepisoder i gatene skal ikke bli hverdagskost. Politimester Anstein Gjengedal lover derfor Oslos gjengmedlemmer en tur på cella - selv for en stjålet sjokolade"[...] Forhåpentlig siger dette inn i gjengmiljøene. "Dere skjønner ikke vår kultur", er en frase som går igjen. Det holder ikke. Folk som bor i Norge må akseptere samfunnets normer. Vi har ingen rom for privat avstraffelse.¹¹⁹

¹¹⁸ Aftenposten, 15.01.01, leder, "Oppløftende demonstrasjon",
wysiwyg://79/http://www.aftenposten.no/meninger/leder_afen/d185704.htm

¹¹⁹ Aftenposten, 04.01.01, Hanne W.Lier, "Gjengmedlemmer følges døgnet rundt",
wysiwyg://18/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/oslo/d183481.htm

Politiets innflytelse på nyhetsformidlingen kan en også se av intervjuene i saken. Av de totalt 66 intervjuene i saken var polititjenestemenn intervjuet 35 ganger, mens innvandrere ble intervjuet 12 ganger. Intervjuene av innvandrerne var også merkbart mindre i omfang enn politiintervjuene var.

Imidlertid kan politiets medvirkning i saken delvis forklares med at gjengvoldsaken i høy grad kan beskrives som en rekke referater over ulike lovstridige handlinger, som gjør at politiet er en naturlig referanse. Imidlertid medvirker dette til at episodene fremstilles ensidig.

Politiets vinkling på saken øver innflytelse på mediene. I reportasjer hvor politiet ikke er nevnt, er det likevel ofte politiets perspektiv som formidles. F.eks. beskriver mediene ofte selve hendelsene ut fra politiets utgangspunkt, og her kommer siktede og mistenkte svært sjelden til orde. I den grad disse personene refereres, er dette både knapt og ofte usammenhengende.

I løpet av hele innsamlingsperioden var det f.eks. en avis som aldri refererte mennesker som var direkte involvert i episodene. Ingen av avisene gjorde det tydelig nok at det også fantes innvandrere som hadde synspunkter på saken, heller ikke at disse kunne være forskjellige, avhengig av de ulike segmentene i det muslimske innvandrer miljøet.

Norske politikeres synspunkt på voldshendelsene ble derimot fyldig referert. Når politikerne angrep hverandre, fikk den angrepne part alltid mulighet til å komme med motsvar på kritikken som var rettet mot dem. Et eksempel på dette er debatten som foregikk mellom Frp og sentrumspartiene, Ap og Høyre etter Tøyen-drapet, der Carl I. Hagen anklaget de andre partienes "snillisme" for å være årsaken til voldsutviklingen i innvandrer miljøene¹²⁰. Angrepet ble besvart samme dag, ved at Odd Einar Dørums motsvar ble fyldig presentert i avisene¹²¹.

Parallelt med denne debatten, kunne en lese i avisene at politiet kritiserte de muslimske lederne for deres uvilje til å ta opp voldsproblemene internt i det muslimske innvandrer miljøet. Det muslimske miljøet ble videre beskrevet av politiet som å ha en tendens til ikke å følge politiets anmodninger, samt til å ha en motvilje mot å ordne opp i egne rekker.¹²²

¹²⁰ VG, 09.01.01, "Snillisme årsak til gjengdrap", <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=2866607.htm>

¹²¹ Eksempel: VG, 09.01.01, "Gjengkriminalitet ikke politikernes skyld", <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=1008136.htm>

¹²² Eksempel: VG, 09.01.01, NTB, "Krimsjef refser muslimske ledere", <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=7217135.htm>

I motsetning til den førstnevnte situasjon kommer innvandrer miljøet her ikke til orde for å forsvare seg, slik norske politikere får mulighet til å forsvare seg. Da innvandrer miljøene ikke besvarte kritikken, ble anklagene fra politiet i lang tid stående ubesvart, helt til bystyrepolitiker i Oslo, Akhtar Chaudry, på vegne av det norsk-pakistanske miljøet uttalte skuffelse over at signalene innvandrer miljøet hadde sendt ut, ikke var blitt fulgt opp¹²³.

Ved å se mediens beskrivelse av gjengvoldeepisodene under ett, får man et inntrykk av at mye av informasjonen om MI ikke kommer direkte fra innvandrer miljøene. Man vet at innvandrer miljøene generelt er fattigere på ulike ressurser enn politi og politikere er, og dette kan kanskje forklare deres manglende initiativ til selv å kontakte mediene, når man er i en situasjon hvor mediene ikke er spesielt oppsøkende mot denne gruppen. Neste eksempel viser hvordan mediene beskriver Tøyen-drapet:

De pakistanske mennene i den såkalte B-gjengen mente de hadde blitt “ydmyket” nok, og ville hevne seg på den rivaliserende A-gjengen. Det kostet en 27-åring livet – men gjengmedlemmene kan ha skutt feil person.”¹²⁴

Her beskriver avisen altså B-gjengens følelser som drapsmotivet. Reportasjen refererer riktignok et gjengmedlem som bekrefter at mannen ble drept ved en feiltakelse, men avisen hevder å vite motivet for drapet, uten å fortelle hvordan, eller fra hvor de vet dette. Forklaringen kan være at det foreligger en politiuttalelse på bakgrunn av påstanden, men dette oppgis ikke. Videre fremstår ikke påstanden om B-gjengens følelse av “ydmykelse” som et mulig motiv, snarere som en konstatering. Påstanden fremstår som ytterligere paradoksal, når en politikilde senere i reportasjen sier at det er vanskelig å si hva som er motivet i disse oppgjørene.

Når avisene ikke benytter seg av politikilder, anvender de hverandre som kilder. Dette kan føre til feilinformasjon når årsaken til at politikilder ikke brukes, er at politiet ikke vil bekrefte påstander. Når politiet f.eks. ikke vil bekrefte overfor Aftenposten hvorvidt A- og B-gjengen var involvert i en bestemt sak, bruker avisen en påstand fra en annen avis for å bekrefte den (fra politiets side) ubekreftede påstanden: “Ifølge Dagbladet er det snakk om et oppgjør mellom A-gjengen og B-gjengen”¹²⁵

¹²³ Aftenposten, 21.01.01, “Må være på vakt”,
wysiwyg://4/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d186862.htm

¹²⁴ VG, 09.10.01, Frank Gander, Rolf J. Widerøe, Stella Bugge, Jan Ovind, Linn Yttervik, Camilla Aadland, Tor Strand, “-Feil mann drept”, <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=1658631.htm>

¹²⁵ Aftenposten, 24.09.00, NTB, “Politijakt etter gjengopprør i Oslo”
<http://tux1.aftenposten.no/nyheter/iriks/d164005.htm>

3.5.2. *Analyse med utgangspunkt i journalistens vinkling av nyhetene*

Under dette trinnet kan det først nevnes noen eksempler på tilspissing.

Generelt hadde avisene en tendens til å referere oppføyer som gjengrelaterte, og dette gjerne i overskrifter, før det fantes noen bekræftelse på at det var gjengbråk det dreiet seg om.

Eksempel:

[overskrift] Politijakt etter gjengopprør i Oslo ¹²⁶

Selve reportasjen handler om en kvinne som hevder å ha vært vitne til to personer som ble forfulgt av flere personer, og det betegnet kvinnen som et “internt oppgjør.” Det ble opplyst at politiet var blitt tilkalt for å kontrollere “gjengopprøret,” og det ble også opplyst at det hadde forekommet knivstikking i forbindelse med “gjengbråket.” Videre ble politiet intervjuet, som meddelte at det ikke var undersøkt om personene pågrepet i saken hadde tilknytning til noen gjeng, og politiet ville ikke kommentere at det var snakk om et oppgjør mellom A- og B-gjengen.

Skyteepisoden på Stovner T-banestasjon i januar 2001 ble fra politiets side ikke definert som et gjengoppgjør. ¹²⁷ På tross av dette skrev en avis:

Oslos mange gjenger er på bristepunktet. Et tilfeldig møte, kjefting, slåsskamp og et knivstikk var trolig årsaken til at fem unge menn nær ble massakrert i en bil utenfor Stovner T-banestasjon fredag kveld. ¹²⁸

I forbindelse med Tøyendrapet lød en overskrift: “Drept i gjengoppgjør” .¹²⁹ Videre i reportasjen står det “En annen person ble knivstukket i det angivelige oppgjøret”.

Overskriften indikerer her først at det uten tvil dreide seg om et gjengoppgjør, mens den videre teksten trekker overskriften i tvil, da den viser at det på det daværende tidspunkt ikke var etablert som et faktum at det virkelig handlet om et gjengoppgjør. En annen reportasje vedrørende Tøyendrapet hadde overskriften “-Var med på knivstikkingen.”¹³⁰ Reportasjen tar for seg spørsmålet rundt drapsofferets eventuelle medvirkning i knivstikkingen på annen mann samme sted. Her tilspisses det ved at overskriften tydelig signaliserer at den drepte var involvert i knivstikkingen. Derimot sier ingressen at den drepte 27-åringen forut for drapet kan ha vært innblandet i knivstikkingen.

¹²⁶ *ibid.*

¹²⁷ VG, 20.01.01, NTB, “Kritisk for 19-åringen”, der det står: “Politiet regner derfor ikke med at skytingen på Stovner har noen sammenheng med den siste tidens bråk mellom de såkalte A- og B-gjengene.”, - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=8287180.htm>

¹²⁸ VG, 21.01.01, Tor Strand, Rolf J. Widerøe, Frank Gander, Trond Sundnes og Nils Bjåland, “Hårsbredd fra massakre”, - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=9007183.htm>

¹²⁹ VG, 08.01.01, Camilla Norli, Geir Terje Ruud, <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=869635.htm>

Reportasjen med overskrift “I retten med skuddsikker vest”¹³¹ viser hvordan detaljer erstattes med spissformuleringer. Reportasjens innhold i sin helhet var et referat fra en rettsaken mot flere A-gjeng medlemmer, og nærmest som en detalj, ble en av tilhørerne i rettssalen beskrevet som å være iført skuddsikker vest. Selv om det ikke ble lagt særlig vekt på denne detaljen i teksten, var den like fullt med på å prege overskriften. Reportasjen “Frykter full krig”¹³² omtaler Tøyendrapet og her intervjues en person fra gjengmiljøet. Mannen sier at om ikke gjerningsmennene blir tatt for drapet, vil de få gjennomgå, da skal drapet hevnes. Videre i reportasjen intervjues en politikilde, som sier om følgene av drapet at “Dette kan det bli full krig av.” Videre tar reportasjen for seg andre detaljer relatert til hendelsen. Likevel setter avisen følgende tekst som ingress:

Sentrale personer i det knallharde pakistanske gjengmiljøet lover full krig etter drapet. Og politiet frykter nettopp det¹³³.

Av ingressen leser en at det er flere personer fra gjengmiljøet som uttaler seg, ikke én person, slik teksten viste. Videre blir politiets uttalelse om “full krig” lagt i munnen på gjengmedlemmet. Dessuten fjernes kondisjonaliteten ved mediets referat, slik at det fremstår som betingelsesløst at drapet skal hevnes.

Det forekommer tilspissing ved at det fokuseres mer på en av to parter opplevelse av en situasjon, slik at det samlet ikke fremgår som en nøytral beskrivelse av hendelsen. Reportasjen “Tiltalt for drapstrusler mot journalister”¹³⁴ forteller at broren til en av de drapsmistenkte i Tøyensaken hadde fremsatt trusler mot VG “hvis de fortsatte omtalen av hans bror”. Det ble videre opplyst hvilken paragraf mannen var blitt tiltalt etter, samt strafferammen for denne. Videre fulgte en kommentar fra en politiinspektør som sa at påtalemyndigheten så alvorlig på denne saken. Først mot slutten av reportasjen ble tiltaltes versjon av hendelsen referert. Her forklarte han motivet for sin oppførsel, og forklarte at VG hadde brutt et løfte ved å bruke bilder av broren hans i avisen. Mannens uttalelser var dessuten atskillig knappere referert i forhold til VGs versjon av hendelsen.

Det forekommer eksempler på forenkling av nyhetsstoffet i saken, f.eks. ved at avisene ikke skjuler sin mangel på nøytralitet, noe som kan prege informasjonen. Et eksempel:

¹³⁰ VG, 09.01.01, Robin Stenersen, “-Var med på knivstikkingen”, - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=7586359.htm>

¹³¹ VG, 20.11.00, Hege Lyngved Odinsen, <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=3157326>

¹³² VG, 09.01.01, Rolf J. Widerøe, “Frykter full krig”, - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=974715.htm>

¹³³ *ibid.*

¹³⁴ VG, 07.02.01, NTB, “Tiltalt for drapstrusler mot journalister”, - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=2813647>

TOTALT UFORSTÅELIG for absolutt alle er krigen som nå utspiller seg i Oslos gater. Ikke bare "hvermannsen", men også politi og forskere har vondt for å forstå hva gjengene egentlig kriger om.¹³⁵

Flere reportasjer forenkler nyhetsstoffet ved slik unnlattelse av forklaring, eller forsøk på dette. Samtidig med denne mangelen på klargjøring, eller mangel på ønske om forståelse og klargjøring, er mange reportasjer ispedd åpenbart fiendtlige og nedlatende elementer. Et eksempel:

[ingress]Ingen vet hvorfor A-gjengen kriger med B-gjengen. [tekst]Gjengene legger skylda på hverandre, men klarer faktisk ikke å forklare hvorfor de så inderlig hater hverandre. "Ære og respekt og vår pakistanske kultur." Slik prøver gjengene å bortforklare den absurde bandekrigen.[...] Men når ingen av dem [gjengmedlemmene] faktisk greier å forklare hvorfor de er så forbannet på hverandre, og hvorfor de prøver å drepe hverandre, blir det rett og slett for dumt. [...] Egentlig handler bandekrigen i Oslo om ingenting, selv om gjengene prøver å forklare det med ære og respekt. Samtidig som de viser til at de som unge pakistanske menn i Norge har en annen kultur – en pakistansk kulturarv.¹³⁶[...]

Selv om man ser av eksempelet at gjengmedlemmer selv er med på å forklare hendelsene, fremstår reportasjen temmelig unyansert. Eksempelvis kommenteres det i slutten av utdraget at gjengmedlemmene her ikke "forklarer" uvennskapet med sine argumenter, men "bortforklarer" det.

Videre er nyhetsstoffet polarisert på ulike måter. Det er en gjentakende tendens til at nøytrale eller positive beskrivelser av en person (der personen har normal, ønsket eller positiv adferd) knyttes til beskrivelsen "norsk" eller "norsk-*utenlandsk*". Likeså ser man at negative beskrivelser av en person (der personen har uønsket eller negativ adferd) knyttes til beskrivelsen "*utenlandsk*" eller "av *utenlandsk*opprinnelse":

Eksempler på beskrivelser av nøytral eller positiv art følger:

De norsk-pakistanske arrangørene mobiliserte mellom 500 og 600 mennesker i en demonstrasjon mot gjengvolden i Oslo lørdag, deriblant mange samfunnstopper.¹³⁷

La denne demonstrasjonen vise at vi ikke er stakkarslige ofre, men samfunnsengasjerte, frie borgere som ønsker å bidra til å gjøre samfunnet tryggere, sa den norsk-pakistanske standup-komikeren Shabana Rehman i sin appell på Jernbanetorget.¹³⁸

NRK-journalisten og norsk-pakistaneren Noman Mubashir sa det som skal sies om gjengkriminaliteten da han stilte seg i spissen for en unik demonstrasjon lørdag.¹³⁹

Videre beskrivelser av negativ art:

¹³⁵ Dagbladet, 10.01.01, Gunnar Hultgreen, "Krig uten mening", - <http://www.dagbladet.no/kultur/2001/01/10/236196.html>

¹³⁶ ibid.

¹³⁷ VG, 13.01.01, NTB, "Samfunnstopper mot gjengvold", <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=2837023>

¹³⁸ ibid.

¹³⁹ Aftenposten, 15.01.01, leder, "Oppløftende demonstrasjon", [wysiwyg://79/http://www.aftenposten.no/meninger/leder_aften/d185704.htm](http://www.aftenposten.no/meninger/leder_aften/d185704.htm)

[...] Det ble skutt vilt da A-gjengen gikk til angrep på B-gjengen med maskinpistol midt i en trafikkert gate. De mistenkte er pakistanere i alderen 18-25 år.¹⁴⁰

De [pågrepne] er alle av pakistansk opprinnelse, og er i alderen 16-24 år.[...] De pakistanske mennene i B-gjengen skal ha ment at de hadde blitt ydmyket nok av den rivaliserende A-gjengen.[...]¹⁴¹

En marokkaner (25) og vietnameser (22) kjørte til Stovner T-banestasjon for å hente 25-åringens lillebror (19) og hans to kompiser – en eritreer (19) og en spanjol (19). Inne på T-banestasjonen skal de ha truffet på en gruppe pakistanske unge menn.¹⁴²

Avisene skaper også en polariserende avstand kriminelle imellom, der det f.eks. sies at kriminelle nordmenn antakelig ville oppført seg bedre enn kriminelle innvandrere gjør:

Politimesteren mener at dersom det hadde vært to norske gjenger som hadde vært i samme oppgjør, ville medlemmene fra den fornærmede gjengen samarbeidet med politiet for å peke ut gjerningsmannen.¹⁴³

Videre:

De [gjengmedlemmene] har faktisk flere likheter enn forskjeller. De er unge menn av pakistansk opprinnelse som er på kant med det norske samfunnets normer. Det er i og for seg ikke overraskende.¹⁴⁴

Ovenstående setning kan leses på en slik måte at det ikke fremstår som noen overraskelse at unge menn av pakistansk opprinnelse er på kant med det norske samfunnets normer. Her sees det en temmelig klar sammenheng mellom pakistansk opprinnelse og lovløshet.

Det kan i denne anledning nevnes at de første reportasjene som ble skrevet om Tøyendrapet, beskrev offeret med kjønn og alder. Da det ble kjent at den drepte kanskje var involvert i knivstikkingen samme sted, ble den drepte allerede dagen etter beskrevet som å være av “pakistansk opprinnelse”¹⁴⁵ eller å være “pakistaner.”¹⁴⁶ Årsaken til dette kan ha vært at avisene først fikk informasjon om mannens etniske opphav samtidig som det ble kjent at han også kanskje var involvert i noe kriminelt. Likevel er det påfallende at han blir beskrevet som pakistaner på samme tid som det festes mistillit til ham.

I mange tilfeller fremholdes det informasjon om menneskers etniske tilhørighet, selv når dette er irrelevant:

¹⁴⁰ Dagbladet 26.09.00, Mads Larsen, “Tre tatt etter gjengskyting”, <http://www.dagbladet.no/kultur/2001/09/26/220789.html>

¹⁴¹ VG, 09.01.01, Frank Gander, Hege Lyngved Odinsen, Rolf J. Widerøe, “Åtte pågrepet for gjengdrapet”, <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=7809956.htm>

¹⁴² VG, 21.01.01, Tor Strand, Rolf J. Widerøe, Frank Gander, Trond Sundnes og Nils Bjåland, “Hårsbredd fra massakre”, <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=9007183.htm>

¹⁴³ VG, 09.01.01, Robin Stenersen, “Politiet når ikke gjengene”, <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=3554240.htm>

¹⁴⁴ Dagbladet 10.01.01, Gunnar Hultgreen, “Krig uten mening”,

<http://www.dagbladet.no/kultur/2001/01/10/236196.html>

¹⁴⁵ VG, 09.10.01, Frank Gander, Rolf J. Widerøe, Stella Bugge, Jan Ovind, Linn Yttervik, Camilla Aadland, Tor Strand, “-Feil mann drept”, - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=1658631.htm>, samt andre artikler fra samme dato.

¹⁴⁶ VG, 09.01.01, Frank Gander, Hege Lyngved Odinsen, Rolf J. Widerøe, “Åtte pågrepet for gjengdrapet”, <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=7809956.htm>, samt andre artikler samme dato.

Han er født i Pakistan og mener at A-gjengen har en gruppe ungdommer som de sjefer over. Disse ungguttene får dem til å gjøre forskjellige forbrytelser¹⁴⁷

Mannens etniske opphav er av ovennevnte ikke på noen måte avgjørende for den informasjonen han bringer.

Videre er det påfallende hvordan avisene konsekvent omtaler involverte i saken som “menn” i stedet for “gutter”, selv om mange av dem er under myndighetsalder. Her ser man en parallell til de to foregående sakene, der kvinnene nesten utelukkende ble betegnet som “jenter”, på tross av at deres alder ofte kunne være høyere enn tilsvarende mannlige personer i denne saken, som altså ble betegnet som “menn”. At de involverte i stor grad er skyldige/har overgriperroller i denne saken støtter opp under antagelsen om at betegnelsene avhenger av perspektivet på offer/overgriperrollen, slik at de mannlige overgriperne sees som “menn”, mens de kvinnelige ofrene sees som “jenter”.

Flere reportasjer som tar utgangspunkt i konkrete hendelser, bruker disse for å si at gjengvolden ikke bare er farlig for andre innvandrere, men at den også utgjør en trussel for nordmenn. Eksempel følger:

Men det kunne like gjerne vært en helt vanlig herr Hansen eller fru Olsen, som mandag kveld var feil person på feil sted til feil tid.¹⁴⁸

Aftenposten snakket med flere sjokkerte vitner etter oppgjøret. De betegner det som et under at ikke tilfeldig forbipasserende ble skadet eller drept.¹⁴⁹

Polariseringen trer også frem når en fremhever mindre sentrale forskjeller, som også har en avstandsskapende effekt mellom nordmenn og MI, der MI fremstilles på en negativ måte:

[...]Vi må ta tak i lokalmiljøene og sørge for at fremtidens ungdommer ikke får kriminelle personer med gullkjeder og luksusbiler som forbilder.¹⁵⁰

[...]penger som blir brukt på blant annet dyre biler, tjukke gull-lenker og moteklær. Materielle ting som gir status.¹⁵¹

[...] Med bryske bevegelser og iøynefallende gullkjeder satte de [B-gjengen]seg på bakerste benk.¹⁵²

¹⁴⁷ Dagbladet, 24.11.00, Ulf Andre Andersen og Jørgen Tangnes, “Gjengslagsmål etter rettsak”, <http://www.dagbladet.no/kultur/2001/11/24/229545.html>

¹⁴⁸ Dagbladet 10.01.01, Gunnar Hultgreen, “Krig uten mening”, <http://www.dagbladet.no/kultur/2001/01/10/236196.html>

¹⁴⁹ Aftenposten, 26.09.00, Lars Kluge, Per-Ivar Nikolaisen, “Mann skadet i oppgjør”, <http://tux1.aftenposten.no/nyheter/iriks/d164496.htm>

¹⁵⁰ Aftenposten 12.01.01, Kjetil Olsen, “Krimsjefen glad for demonstrasjon”, [wysiwyg://10/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d185200.htm](http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d185200.htm)

¹⁵¹ Dagbladet, Gunnar Hultgreen, 12.12.00 “Krever politi-beskyttelse”, <http://www.dagbladet.no/print/?nyheter/2001/12/12/232620.html>

¹⁵² VG. 20.11.00, Hege Lyngved Odninsen, “I retten med skuddsikker vest”, - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=3157326>

Videre refereres det fra et intervju med medlemmer av B-gjengen:

Du kjenner dem igjen på de dyre bilene og kilovis med gull hengende rundt halsen.[...] Dere forstår vel at folk reagerer på stilen deres? Når dere kommer med kilovis med gull hengende rundt halsen?¹⁵³

Av ovennevnte kommer det klart frem at journalisten definerer de omtalte stil som negativ, uten at dette grunnis. Videre beskrives denne stilen som et kjennetegn på kriminalitet.

Nyhetsstoffet ble også intensivert på ulike måter. En måte å se dette på, er hvordan en reportasje får et ytterligere dramatisk inntrykk ved at man overdriver, f.eks. i forbindelse med overskrifter. Reportasjen “Krimsjef refser muslimske ledere”¹⁵⁴ er et eksempel på dette. Mens overskriften antyder at kriminalsjefen uttaler krass kritikk mot de muslimske lederne, formidler teksten en langt mildere tone. Her står det:

Kriminalsjef Roger Andresen i Oslo er ikke fornøyd med hvordan muslimske ledere har fulgt opp politiets anmodning om å ta avstand fra voldsbruk.¹⁵⁵

Videre overdrives det når situasjoner skal forklares, slik som her:

Det er bare fem-seks måneder siden de to stridende gjengene, A- og B-gjengen, var i ferd med å lage amerikanske terrortilstander i bygatene i Oslo – etter stadig nye angrep på hverandre.¹⁵⁶

[...]Det ble skutt vilt da A-gjengen gikk til angrep på B-gjengen med maskinpistol midt i en trafikkert gate¹⁵⁷

Ovennevnte siste utdrag viser at skytingen i Oslo i september 2000 ble beskrevet som vill. Videre i teksten fortelles det at det var én person som avfyrte skuddene, og at det totalt var blitt avfyrt seks-sju skudd. Spørsmålet blir muligens et definisjonsspørsmål – om seks-sju skudd med rette kan karakteriseres som “vill skyting”.

Noen beskrivelser dramatiseres på en teatralisk måte, og har til tider nesten et episk preg over seg:

For Oslo er egentlig en trygg by. Og det skal den fortsette å være, sier Anstein Gjengedal, og skuer utover Oslos indre øst fra kontoret høyt oppe i politihusets etasjer. Vi løfter et øyenbryn og minnes at vi nettopp snakket om både blind vold og ville skudd i gatene.[...]Og for det bekymringsfulle har han en plan. De elementene som truer, skal Oslo-politiet gjøre noe med.¹⁵⁸

¹⁵³ Dagbladet, Gunnar Hultgreen, 12.12.00 “Krever politi-beskyttelse”, <http://www.dagbladet.no/print/?nyheter/2001/12/12/232620.html>

¹⁵⁴ VG, 09.01.01, NTB, - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=7217135.htm>

¹⁵⁵ ibid.

¹⁵⁶ Aftenposten, 26.09.00, May Britt Brøyn, ”Politiet frykter full bandekrig i Oslo”, <http://tux1.aftenposten.no/nyheter/iriks/d164497.htm>

¹⁵⁷ Dagbladet, 26.09.00, Mads Larsen, Lars Erik Eide og Kristian Sarastuen, “Tre tatt etter gjengskyting”, <http://www.dagbladet.no/kultur/2001/09/26/220789.html>

¹⁵⁸ Aftenposten, 04.01.01, Hanne W.Lier, “Gjengmedlemmer følges døgnet rundt”, <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/oslo/d183481.htm>

Fram til mandag kveld hadde det rent blod i Oslos gater, etter både skytesår og knivstikk. Ved 19.30-tida mandag størknet blodet.¹⁵⁹

Nyhetsstoffets konkretiserende preg har likheter med de to foregående sakene.

Gjengvoldsaken preges først og fremst av en sterk fokusering på enkelthendelsene, samt av en mangel på reportasjer som fremstiller problemene i et helhetlig perspektiv. Dette betyr at det ikke finnes redegjørelser for fenomenet fra et generelt synspunkt, som beskriver det på en mer overgripende måte, slik f.eks. et historisk eller samfunnsmessig perspektiv ville gjort. Det ble heller ikke trukket sammenligninger til andre samfunn som står overfor de samme utfordringer som det norske.

Utvidelse

Av utvidende trekk ved nyhetsstoffet, kan først nevnes beskrivelsene av gjengmedlemmene, der disse generaliseres til å gjelde innvandrer menn generelt, og spesielt de med pakistansk opprinnelse. Beskrivelsene av gjengproblematikken er tidvis også utvidet til å gjelde innvandrer miljøet generelt.

I nedenstående eksempel antydes det at gjengmedlemmenes verdi- og kulturbegrep også gjøres gjeldende for unge pakistanske menn i Norge:

Egentlig handler bandekrigen i Oslo om ingenting, selv om gjengene prøver å forklare det med ære og respekt. Samtidig som de viser til at de som unge pakistanske menn i Norge har en annen kultur – en pakistansk kulturarv.¹⁶⁰

Slik relaterer mediene gjengkriminalitet til unge pakistanske menn i Norge, som kanskje gjør at denne samfunnsgruppen settes i et kritisk lys. Videre:

Gjengvolden i innvandrer miljøene har levd sitt eget liv i Oslos gater siden slutten av 80-tallet¹⁶¹

Av ovennevnte ser man hvordan gjengkriminalitet relateres til innvandrer miljøet i Norge som helhet. Dette kan muligvis føre til at en sammenkobler gjengkriminalitet til den muslimske befolkningen som helhet. I tillegg kan slike beskrivelser bevirke at en oppfatter gjengvold som en langt større del av innvandrer befolkningen enn hva den egentlig er.

Videre følger et eksempel som viser hvordan voldsepisodene bidro til å stemple hele det muslimske innvandrer miljøet som negativt og generelt lite samarbeidsvillig. Et annet fenomen

¹⁵⁹ Dagbladet, 10.01.01, Gunnar Hultgreen, "Krig uten mening", <http://www.dagbladet.no/kultur/2001/01/10/236196.html>

¹⁶⁰ Dagbladet, 10.01.01, Gunnar Hultgreen, "Krig uten mening", <http://www.dagbladet.no/kultur/2001/01/10/236196.html>

eksempelet viser, er hvordan det MI-miljøet misoppfattes og kommer til kort i forhold til andre instanser mht. kommunikasjon. Eksempelet dreier seg om at politiet ville involvere innvandrer miljøet i gjengvoldsaken. Da innvandrer miljøet mente at saken var politiets ansvar, ble dette av mediene beskrevet som en svært negativ tilbakemelding fra miljøet:

Det er mer som er forunderlig: Når kriminalsjef Roger Andresen ved Oslo politidistrikt går ut og oppfordrer de muslimske miljøene i Norge til å ta affære, får han til svar at det er politiets og ikke moskeenes oppgave å holde orden. Talsmenn for de forskjellige pakistanske miljøene glemmer at alle innvandrere lider fordi noen få unge pakistanske kriminelle herjer. [...] Innvandrer miljøene har i dag en enestående mulighet til å handle, men det ser foreløpig - kanskje ikke helt overraskende - ut til at de velger å tie.¹⁶²

Det skal sies at denne oppfatningen Fremstår som paradoksal, idet politiet ved flere anledninger uttalte til mediene at innvandrene skal innrette seg etter norske regler, at man ikke skal ha rom for privat avstraffelse, samt at man skal overlate forbrytelser til politiet å behandle. Når så innvandrer miljøet tar konsekvensen av dette, og overlater sanksjoneringen til politiet, hevder politiet at miljøet mangler samarbeidsvilje.

Reportasjene utvider også ved å antyde at problemet med voldskriminalitet kommer til å øke:

Mandag kveld ble en 27 år gammel mann skutt i en trefning mellom to rivaliserende gjenger i Oslo. Voldsforsker Ragnhild Bjørnebekk ved Politihøgskolen frykter at han ikke blir den siste.¹⁶³

Drapet på Tøyen var uunngåelig, og måtte komme. I flere år har alle som har hatt den minste kunnskap om innvandregjengene i Oslo forstått at det bare var et tidsspørsmål før en eller annen ville bli drept. [...] Uansett hva politiet nå gjør, er det all grunn til å frykte at likvideringen på parkeringsplassen i Kolstadgata på Tøyen mandag kveld ikke blir det siste drapet i krigen mellom de to pakistanske innvandregjengene.¹⁶⁴

Selv om det kan dreie seg om detaljer, kan nyhetsstoffet virke utvidende ved å overdrive:

Bare én person ble skadet da minst ti skudd ble avfyrt mot en bil i Hausmanns gate i Oslo i et bandeoppgjør i går.¹⁶⁵

Under bildet av den beskyttede bilden, på samme side, leser man:

En person ble truffet da det ble skutt minst syv skudd, i det politiet mener er et gjengopprør i Oslo i kveld.¹⁶⁶

¹⁶¹ VG, 09.01.01, Rolf J. Widerøe, "Frykter full krig", <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=974715.htm>

¹⁶² Dagbladet, Gunnar Hultgreen, 12.12.00 "Krever politi-beskyttelse", <http://www.dagbladet.no/print/?nyheter/2001/12/12/232620.html>

¹⁶³ VG, 09.01.01, NTB, "-Frykter nye drap", <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=3919941.htm>

¹⁶⁴ Dagbladet, 10.01.01, Gunnar Hultgreen, "Krig uten mening", <http://www.dagbladet.no/kultur/2001/01/10/236196.html>

¹⁶⁵ Aftenposten, 26.09.00, Lars Kluge, Per- Ivar Nikolaisen, "Mann skadet i oppgjør", -

<http://tux1.aftenposten.no/nyheter/iriks/d164496.htm>

¹⁶⁶ ibid.

Systemskildring

Systemskildring kan forekomme når enkelthendelser av gjengvold fokuseres, utvides og brukes som utgangspunkt for beskrivelsen av det muslimske innvandremiljøet generelt, eller beskrivelser av andre elementer/kvaliteter ved miljøet som ikke har noe med de konkrete hendelsene å gjøre. Her er et eksempel på hvordan en reportasje om gjengvold settes i sammenheng med æresdrap:

[overskrift]Familiens ære kan føre til drap [Ingress] Æresbegrepet blir nådeløst praktisert blant enkelte muslimer. En kvinnes blick til en mann kan være nok til å begå et drap. [tekst] Gjengene herjer i Oslos gater, og forteller om ære og hevn. I Barbro Zedini-saken, hvor hennes muslimske ektemann ble dømt, skal ett av motivene ha vært at hun ville skille seg. Også i Gry Hosein-saken i Skien er det gjort et poeng ut av at Gry Hosein skal ha ytret ønske om å skille seg fra sin muslimske mann. Han er nå siktet for forsettelig drap på henne. I de fleste muslimske land er det svært vanskelig for kvinnen å få skilsmisse. Hun er underordnet mannen, og har færre rettigheter.”¹⁶⁷

I ovennevnte eksempel knyttes gjengvold til æresbegrepet. Det fremstår dermed som et paradoks at journalistene her forklarer volden med æresbegrepet, når de samtidig definerer æresbegrepet som “bortforklaringer”, når gjengmedlemmene selv forklarer¹⁶⁸. Videre i reportasjen settes æresbegrepet som utgangspunkt for en redegjørelse av æresdrap, som igjen fører til en beskrivelse av kvinners vanskelige kår i muslimske land. Det nevnes også her to drapssaker. Sakene forteller om norske kvinner som etter all sannsynlighet ble drept av sine ektemenn, som hadde muslimsk bakgrunn. Reportasjen forklarer videre at motivet bak forbrytelsene må være relatert til æresbegrepet.

3.5.3. Analyse med utgangspunkt i journalistens ordvalg/språkbruk

Analyserer man nyhetsstoffet ut fra journalistens konkrete valg av ord, ser man det gjentakende, at gjengvolden beskrives i dramatiske og skjebnesvangre ord og vendinger. Begrepet “krig” går mye igjen i beskrivelsene, og ordets truende og dramatiske assosiasjoner konnoterer langt mer omfangsrike, dyptgripende unntakstilstander, enn den beskrevne situasjonen konstituerer:

Krigen mellom A-gjengen og B-gjengen har pågått i Oslos gater i flere år.¹⁶⁹

[...]at personer i det pakistanske gjengmiljøet nå anskaffer seg våpen som et ledd i opptrappingen av krigen mellom A- og B-gjengen.¹⁷⁰

¹⁶⁷ VG, 23.01.01, NTB, “Familiens ære kan føre til drap”, <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=9276180.htm>

¹⁶⁸ ¹⁶⁸ Dagbladet, 10.01.01, Gunnar Hultgreen, “Krig uten mening”, -

<http://www.dagbladet.no/kultur/2001/01/10/236196.html>, hvor gjengmedlemmene omtales som å “bortforklare” volden med æresbegrepet.

¹⁶⁹ VG, 09.01.01, Rolf J. Widerøe, “Frykter full krig”, <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=974715.htm>

¹⁷⁰ VG, 10.01.01, Rolf J. Widerøe, Marius Tetlie, Tor Strand og Frank Gander, “Jeg skulle drepes”, <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=6224868>

Totalt uforståelig for absolutt alle er krigen som nå utspiller seg i Oslos gater.¹⁷¹

Videre ser en i beskrivelsene av Tøyendrapet, at ordet “likvidering” gikk igjen, også en dramatisk betegnelse som avisene sjeldent bruker om drap:

26-åringen så sin ett år eldre fetter bli likvidert på parkeringsplassen bak Tøyensenteret i Oslo mandag kveld.¹⁷²

Afzal Ahmed dro til Tøyen for å kjøpe kaker i en pakistansk spesialforretning. Kort tid etter ble 27-åringen likvidert.[...] Politiets sentrale teori er at drapsmennene skulle likvidere fetteren.¹⁷³

Videre er bruken av ordene “vill skyting” en beskrivelse av en situasjon ute av kontroll, og dette kan bidra til å skissere situasjonen som ytterligere alvorlig:

[...]Det ble skutt vilt da A-gjengen gikk til angrep på B-gjengen med maskinpistol midt i en trafikkert gate.¹⁷⁴

Like ens ser en at gjengene tidvis omtales som “pakistanske broderskap”, noe som gjør fenomenet mer fremmedartet, og følgelig også skremmende:

Flesteparten av dem som er med i gjengene, er av pakistansk opprinnelse. “A-gjengen” har medlemmer i 20-årene og har sterkt tilknytning til det pakistanske broderskapet “Young Guns”¹⁷⁵

3.6. Oppsummering alle sakene

I alle tre sakene kan man si at mediene har et konservativt forhold til kildene, der politikere og politi langt oftere ble intervjuet enn de muslimske innvandrerne selv. Ofte opplyste ikke mediene om kildene, til og med når de presenterte sensasjonelle påstander. Samlet må man si at omskjæringsdebatten var den mest markante debatten, på grunn av sin sensasjonelle natur, som bl.a. dokumentarprogrammet bidro stort til.

Man ser at påtalemyndigheten øver påvirkning på mediene, og dette ble også indikert ved at mediene åpenbart delte deres oppfatning av saken. Følgen av å ta opp i seg et slikt perspektiv, er at straffeaspektet betones, slik at det fokuseres på det straffbare ved kvinnelig

¹⁷¹ Dagbladet, 10.01.01, Gunnar Hultgreen, “Krig uten mening”, <http://www.dagbladet.no/kultur/2001/01/10/236196.html>

¹⁷² VG, 10.01.01, Rolf J.Widerøe, Marius Tetlie, Tor Strand og Frank Gander, “-Jeg skulle drepes”, <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=6224868>

¹⁷³ VG, 16.01.01, Frank Gander, Tor Strand og Rolf J.Widerøe, “På feil sted til feil tid”, <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=1327149.htm>

¹⁷⁴ Dagbladet, 26.09.00, Mads Larsen, Lars Eirik Eide og Kristian Sarastuen, “Tre tatt etter gjengskyting”, <http://www.dagbladet.no/kultur/2001/09/26/220789.html>

¹⁷⁵ VG, 09.01.01, Rolf J. Widerøe, “Frykter full krig”, <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=974715.htm>

omskjæring, tvangsekteskap og gjengvold, samt at straff fremstår som løsningen på problemene.

Fordi mediene i så stor grad formidlet påtalemyndighetenes og politikernes synspunkter i sakene, ble de muslimske innvandrernes syn underkommunisert. Dette ser man ved at de sjelden intervjues, samt at de intervjuene som finnes knapt refereres. I tillegg syntes skrivingen å være generelt til myndighetenes fordel.

Alle sakenes helhetsinnhold ble fokusert på ulike måter, men tilspissingen står som et sentralt virkemiddel i alle sakene. Her sto omskjæringssaken i en særstilling. En del kunnskapsorienterte reportasjer var svært ensidige, og i enkelte reportasjer ble flere muslimske termer tolket på en uvanlig måte, uten at man gjorde oppmerksom på at tolkningene var svært uvanlige. Spesielt gjaldt dette reportasjer som ble skrevet i forbindelse med tvangsekteskapsdebatten. Det var også et gjennomgående trekk at mediene beskrev den mest ekstreme varianten av et fenomen/den mest skjebnesvangre følgen av en handling.

Mediene er ofte polariserende, ved at de framhever et synspunkt foran et annet. Det synspunkt som likner norsk tankemåte og norm favoriseres alltid framfor alternative oppfatninger og meninger. Det forekommer også beskrivelser av dikotomiserende art, der en kan skue konfliktlinjer mellom første- og andregenerasjonsinnvandrere, og mellom muslimske menn og kvinner (omskjæringsdebatten og tvangsekteskapsdebatten), der andregenerasjonsinnvandrerne og kvinnene tydelig beskrives langt mer positivt enn førstegenerasjonsinnvandrere og muslimske menn. I gjengvoldsaken ser man en tydelig konfliktlinje mellom det norske samfunn som majoritet og gjengene som minoritet.

Mannlige innvandrere ble langt oftere beskrevet som “menn”, og kvinner som “jenter”, selv når de var på samme alder. Denne tendensen sammenfalt med beskrivelser der kvinner befant seg i offerroller, og der menn ble beskrevet i en overgriperrolle, og generelt i situasjoner hvor kvinnene ble betegnet positivt, og menn negativt.

Mediene har en gjennomgående tendens til å beskrive personer med god/ønsket adferd som “norske”, mens personer med dårlig/uønsket adferd nesten konsekvent omtales som “*utenlandske*”.

I gjengvoldsaken ble gjengmedlemmene tidvis beskrevet av mediene med en åpenbar nedlatenhet og arroganse. En ser også at jo mer integrert muslimske innvandrere fremstår, jo mer positivt omtales de.

I tvangsekteskapsdebatten foregår det ofte en sammenblanding av begrepene “tvangsekteskap” og “arrangert ekteskap”, slik at disse fremstår som synonyme.

Mediene knytter også æresbegrepet og æresdrap sammen med tvangsekteskap, og gjør æresdrapene til normale aspekter ved skikken (dermed også med arrangert ekteskap). Debatten om tvangsekteskap blir ytterligere dramatisert og alvorliggjort når eksempler fra Pakistan brukes og dermed indirekte gjøres gjeldende for norsk kontekst.

Det fastholdes løselig av mediene at verken omskjæring eller tvangsekteskap har sin opprinnelse i islam, og heller ikke gjengenes voldsbruk. Derimot blir alle redegjørelser om disse sakene forklart ut fra islamske lover og regler, muslimsk kontekst, etikk og kultur. Fenomenene forklares indirekte ved etnisitet, nasjonal og kulturell opprinnelse, men dette kobles sammen med religiøse aspekter ved den omtalte kultur, som i alle situasjoner er muslimsk. Den stadige henvisningen til æresbegrepet bidrar til en oppfatning av sammenheng mellom lovløshet og islam.

Alle sakene ble intensivert ved spenningskapende skriving. Mediene refererte autoritetspersoners følelsesreaksjoner, og personfokuseringen (spesielt i omskjæringssaken), ble til tider så kraftig at den av og til forkludret de reelle omstendighetene og den reelle situasjon. Personfokuseringen førte også til at de generelle betraktningene og redegjørelsen for fenomenene kom i bakgrunnen.

Omskjæringssaken ble utvidet ved at mediene fremstilte omskjæring som å være et utbredt fenomen i den muslimske kvinnelige innvandrerbefolkning. Mediene framstilte også kvinnelig omskjæring som noe de fleste muslimske foreldre ønsket å gjøre dette mot deres døtre. Denne antakelsen ble synliggjort både ved språklige virkemidler, samt unøyaktig bruk av tallmateriale.

Tvangsekteskapsdebatten ble utvidet, da man satte likhetstegn mellom tvangsekteskap og arrangert ekteskap – noe som er en massiv utvidelse i seg selv. Også her benyttet mediene tallmateriale på en tvilsom måte. Pakistanske tilstander ble dessuten brukt som utgangspunkt for en debatt om norske tilstander. Mediene antydte også på en subtil måte at enkeltepisodene som ble omtalt, bare var symptomer på en dypere uoverenskomst mellom det norske samfunn og den muslimske innvanderminoritet.

I forhold til omskjæringsdebatten brukte mediene de enkelte imamenes svar til Kadra som utgangspunkt for en beskrivelse av disse imamers oppførsel også i fremtiden, i andre sammenhenger, hvordan andre imamer ville oppført seg i en liknende situasjon, samt hvordan imamer generelt ville forholdt seg til andre problemstillinger. Ut fra den spesifikke episoden som utløste omskjæringsdebatten, ble det også forklart at det er akseptert å lyve innenfor islam, så sant man befant seg i en kontekst hvor muslimer var i mindretall. Dette ble forklart med et historisk begrep fra islams ekspansjonstid.

Medienes beskrivelse av tvangsekteskapsdebatten i Norge ble som nevnt i stor grad forklart med eksempler fra Pakistan. Ved det faktum at æresdrap er forekommende i Pakistan, rapporterte mediene dermed at ære var forklaringen på flere motiv for begåtte drap på norske kvinner, som trolig ble drept av sine muslimskåttede ektemenn. Denne konklusjonen blir videre utgangspunktet for en redegjørelse av kvinners vanskelige kår i muslimske samfunn.

I alle sakene har mediene en tendens til å anvende svært dramatiske ord, som i tillegg til å intensivere, også kan virke avstandsskapende mellom nordmenn og MI. Begrepsbruken antyder at MI er farlige og fremmede. Mange negative elementer ved MI forklares ved ordet "kultur" og ikke religion, selv om forklaringen i praksis befatter seg med den religiøse siden av en kultur. Det brukes sjeldent ord som indikerer direkte religiøs tilhørighet, og aldri ord som indikerer hudfarge. I stedet brukes etnisitet, nasjonalitet og kulturell herkomst som identifikasjonsmerker.

Mediene fremstiller alle sakene på en tabloidiserende måte. Forklaringene er saklig snevre, og vitner om liten fagkunnskap fra journalistenes side. Enkelte steder forekommer det en mer eller mindre åpen konstatering fra journalistens side, at hun ikke finner det interessant å beskrive fenomenene ut fra et mer saklig perspektiv.

Det forekommer mange forenklinger og tidvise feil i fremstillingene. En mer helhetlig forståelsesbakgrunn for de ulike fenomener nedtones også. Når den helhetlige forståelsen tones ned, har redegjørelsene en tendens til å stå igjen med én forklaringskategori – fenomenenes eneste minste felles multiplum; nemlig at dette foregår i muslimske miljøer, blant MI.

Da alle fenomenene, kvinnelig omskjæring, tvangsekteskap og gjengvold fremstår som negative aspekt ved en kultur, samt at kulturen nedtones til sine religiøse aspekter, nemlig islam, kan islam dermed oppfattes negativt. Religionsbegrepet viser umiddelbart tilbake på sine tilhengere, muslimene, som ved fremstillingen av de nevnte sakene, fremstår som tradisjonelle, autoritetstro, og delvis fundamentalistiske. Som nevnt omtales førstegenerasjonsmuslimer mer negativt enn andregenerasjonsmuslimer, og muslimske menn beskrives mer negativt enn muslimske kvinner. Av dette følger også at muslimske menn anses for å være mer religiøse enn muslimske kvinner.

Ut fra de nevnte saker og fokuseringene på fenomenene som fremmede og negative, beskriver mediene MI først og fremst som fremmedkulturelle mennesker, hvis fremmed kultur anses som negativ i norsk kontekst. Dette kan føre til at MI assosieres med problematiske aspekter i samfunnet. På den andre siden fremstiller mediene norske

myndigheter og politikere som representanter for den norske offentlighet, i klare positive vendinger, der det norske systemet er i beredskap for å ordne opp i problemer brakt hit av muslimske innvandrere, da deres muslimske kultur hindrer dem i å tilpasse seg det norske samfunnet.

3.7. Avslutning

Når det her er vist hvordan mediene er med på å forme vårt inntrykk av MI i Norge, skal en heller ikke utelukke at dette også bidrar til å forme nordmenns holdninger til muslimer og muslimske kulturer, også utenfor Norges grenser. For eksempel leser vi om mytene som ligger til grunn for omskjæringen, slik de fortelles i Somalia, men ingen somaliere i Norge uttaler seg om dette. Dessuten må man ikke glemme at denne skikken topp-politikerne betegner som bestialsk og torturerende, også nødvendigvis må omfatte de tusener på tusener av gambiere, eritreere og etiopiere som omskjærer kvinner hver dag. Er de også dyr (bestialske) og torturister (påfører andre smerte med dette som mål)? Eller er det slik at når de er i Afrika opprettholder de en tradisjon, men bare så lenge de blir i Afrika?

Hva tenker en om alle muslimske kvinner verden over, når mediene forteller oss at omskjærerne som i hovedsak er kvinner, "voldtar" sine døtre og jentebarnebarn når de omskjærer dem? Neste kapittel vil sette funnene inn i en myteforståelse som gir resultatene et nytt perspektiv.

KAPITTEL 4 MYTEN OM DE MUSLIMSKE INNVANDRERNE

“Overfor det fremmede kjenner den bestående orden bare to reaksjonsmåter, som begge er like lemlestende: enten anerkjenne det fremmede som dukketeater, eller uskadeliggjøre det ved å fremstille det som et rent speilbilde av Vesten. I alle tilfelle er hovedsaken å berøve det fremmede dets historie.” (Barthes 1999:141)

4.1. Innledning

Det er Roland Barthes som åpner dette kapitlet, der han bl.a. forklarer en av nøkkelmekanismene i sin myteteori. Et av hovedmomentene i det han kaller en mytifiseringsprosess, hvori myten har sitt utløp – er å fremmedgjøre objektet fra dets egen historie, slik at sannheten blir forvridd på en nesten usynlig måte.

Fra forrige kapittel har vi sett hvordan mediene har makt til å vri informasjonen i ulike retninger, og man vet også at dette influerer lesernes holdninger¹⁷⁶. I dette kapitlet vil jeg se om vinklingen av informasjonen om MI kan settes i sammenheng med Roland Barthes' myteteori, og ut fra dette forhåpentligvis beskrive hvordan mediene bidrar til en slik mytologisering av MI.

Roland Barthes presenterte sin myteteori i boken *Mytologier* (Barthes 1999 n.utg (1957)). Ifølge Barthes er myten en ytring, eller kommunikasjonsform som feilaktig forenkler det som er gjenstand for denne måten å kommunisere på; myten er det som skjer når noe er gjenstand for en forfeilet forenkling. Dette kommunikasjonssystemet som myten konstituerer kan beskrives som en betydningsmodus. Dette vil si at myten defineres ut fra den måten den framfører sitt budskap på.

Til dette kan man innvende at en slik type mytologiseringsprosess til en viss grad er vanskelig å unngå. I dagens kompliserte informasjonssamfunn blir det vanskelig å orientere seg uten å ta i bruk mytiske forenklinger. Her må det samtidig tas et forbehold: Mytiske forenklinger kan virke stigmatiserende på utvalgte grupper, og i forbindelse med en slik merkelappsetting kan man anse mediene for å være sentrale aktører i slike prosesser. Når

¹⁷⁶ Jfr. Mathiesen, referert under 2.4.2 og Gerbner, referert under 2.4.5.

man er klar over mediernes kamp om forbrukere, kan dette føre til at utviklingene av mediemytene blir en storindustri.

Barthes' bok *Mytologier*, består av flere tekster som omhandler ulike sider av det franske samfunnsliv på 50-tallet. Underveis undergår tekstene også en semiologisk analyse, hvor Barthes viser de ulike prosesser som trer i kraft i dannelsen av myter. På dette grunnlag postulerer han sin teori, som først og fremst skal fungere som en ideologikritikk av massekulturens språk, i tillegg til å demontere dette språket semiologisk.

Barthes hevder videre at myten kunne sees som en avpolitisert tale, fordi mytedannelsens formål er å konsentrere makt, men å gjøre dette på en tilforlatelig og naturlig, "ikke-politisk" måte. Mytens konsekvenser er ifølge Barthes økt aksept av det materialistiske og kapitalistiske samfunn. Dette gjør at innehaverne av den egentlige makten i samfunnet, er dem som har makt til å definere mytene. Hvem dette konkret er vil komme i bakgrunnen for oppgaven, men jeg vil forsøke å se om mediene delvis representerer en slik makt. Hovedmålet er se hvorvidt nyheter om MI og islam i Norge er gjenstand for en slik mytifieringsprosess, og hva resultatet av en slik eventuell prosess består av.

4.2. Fokus for kapitlet

I dette kapitlet vil resultatene fra analysekapitlet fungere som utgangspunkt for en fremstilling av mediernes påvirkning på folks holdninger om MI og islam sett i lys av Roland Barthes' myteteori. Det tas som utgangspunkt at myter defineres av mektige institusjoner, og derfor vil det innledningsvis gjøres en sammenligning mellom makten som mediene ifølge ulike medievitenskapelige teorier besitter, og den makt Barthes hevder konstitueres av den kapitalistiske og materialistiske elite (Barthes opererer med "borgerskap"), slik at tolkningen kan sees i lys av de medievitenskapelige teorier så vel som Barthes teori. Videre vil det føres en beskrivelse av myter om MI og islam, slik de framtrer i mediene, basert på Barthes' myteteori. Teorien vil forutsettes noenlunde kjent for leseren.

4.3. Barthes' myteteori sammenholdt med medievitenskapelige teorier.

Skal en se sammenheng mellom myteteorien og medievitenskapelige teoretiseringer, må det som nevnt minnes om at Barthes' utgangspunkt for mytens opprinnelse og virkemåte har bunn i en spesifikk kontekst; Frankrike i 1950-årene. Tidsspennet og Frankrikes konkrete situasjon mht klassesamfunnet gjør at en ikke ukritisk kan benytte seg av "borgerskap"-begrepet slik Barthes beskrev det. Det er store forskjeller mellom 50-tallets Frankrike og dagens Norge. Samfunnsmessig sett har Norge hatt en mer egalitær struktur uten et like sterkt klasseskille

som Frankrike har (opplevd). Derfor har de styrende krefter i Norge heller ikke hatt tilsvarende uinnskrenket makt, i motsetning til slik situasjonen kanskje delvis har vært i Frankrike. Den forestående tolkningen vil imidlertid basere seg på grunnforutsetninger til myteteorien, der disse kan sees som et bilde på maktens evne til å overføre ideologier til resten av samfunnet. I analysen vil jeg undersøke hvordan de ulike prosesser og elementer i myteteorien kan anvendes i en beskrivelse av mediens fremstilling av MI. Dette vil si at mediens beskrivelser av MI vil sees fra et mytisk utgangspunkt, og jeg vil videre foreta en demytologisering av disse mytiske fremstillingene.

Teorikapittelet i oppgaven har vist at det finnes flere elementer som fungerer støttende for at mediens beskrivelse av MI kan karakteriseres som mytisk. Disse vil i det følgende nevnes.

Ut fra det man har sett som definerer den institusjonelle elite, kan dennes egenart, makt og mål løselig identifiseres med “borgerskapet”. Teorikapittelet beskrev den institusjonelle elite som bestående av maktsterke ressurspersoner som i mange henseender styrer samfunnslivet. Ikke minst beror dette på det faktum at mediene i overveiende grad bidrar i formidlingen av de styrendes interesser, og snarere støtter denne makten, enn å angripe den. Videre kan man også i vid klassemessig forstand identifisere medieaktørene (journalistene) med denne eliten. Ved hjelp fra mediene kan eliten befeste sin makt på ulike måter, bl.a. ved informasjonskontroll, bruk av betegnelser og kontroll på forklaringer, som alle kan formes slik at de fungerer understøttende for nettopp denne makt.

Parallellen mellom den tidligere beskrevne institusjonelle elites konsolidering av makt og Barthes' beskrivelse av “borgerskapets” maktutøvelse og -forsterkning, er at begge prosessene foregår på en subtil måte.

Fra medievitenskapen viser det seg at elitens virkemåte er subtil. Dette har sammenfallende trekk med den navnefrasingen¹⁷⁷ Barthes mener borgerskapet undergår i sin

¹⁷⁷ Barthes utgangspunkt er at samfunnet er borgerlig. Dette begrunnes med at samfunnet baserer seg på bestemte eiendomsforhold, en bestemt orden og ideologi. Som økonomisk foreteelse lar borgerligheten seg lett *benevne*, f.eks. ved bruken av ordet *kapitalisme*. Politisk sett tones det ned, da begrepet “det borgelige” sjelden benyttes og i ideologisk sammenheng forsvinner det totalt. Denne borgerlige navneutslettelse inntreffer da virkeligheten går over til gjengivelsen av denne. I dette øyeblikk blir borgerskapet samtidig transformert til “den sosiale klasse som ikke vil benevnes”. Barthes hevder at borgerskapets politiske vokabular fungerer slik at det viser til noe universelt, fordi politikken her sees som et fragment av en ideologi. Videre hevder han at det i et borgerlig samfunn ikke eksisterer noen proletær moral, kultur eller kunst. Dermed blir alt som ikke er borgerlig (i ideologisk henseende) tvunget til å “låne” hos borgerskapet. Dermed identifiseres alle disse elementer som tilhørende den “borgerlige ideologi”, men uten at de får navnet “borgerlig”. Dette fører til at den ene og sanne menneskelige natur tilslutt står igjen, uten at noe kalles “borgerlig”. Barthes mener alt i dagliglivet avhenger av ens forestilling om borgerligheten, og hva denne gir en om relasjonene mellom mennesket og verden. Da disse formene er utbredt, påkaller de liten oppmerksomhet. At

maktutøvelse, som også kan sies å være subtil. Det foregår skjult, og i borgerskapets henseende forkles maktstrategien av avpolitiseringen¹⁷⁸. Man ser også likhetstrekk mellom mytens funksjon i å konsentrere og forsterke eksisterende makt, og mediens egenskap i å bekrefte eksisterende holdninger. Ifølge Barthes er et av mytens mål å frarøve objektet dets historie – og med henvisning til teorikapittelet i denne oppgaven, kan en minne om den manglende historiske komponenten ved moderne nyhetsdekning. Det hevdes også fra medievitenskapen at mediene først og fremst virker sementerende og passiviserende, og dette er sammenlignbart med den borgerlige meddelelse som også kan defineres som et passivitetsbudskap.

Fra medievitenskapen ser man at mediens befesting av elitens holdninger kan føre til at motstridende meninger ikke blir hørt; de som fremmer alternative meninger blir dermed informasjonssvake. Dette kan sees i lys av hva Barthes sier om mytens formidlere, der disse sees som informasjonssterke, som undertrykkerne; det er de som taler OM tingene – i motsetning til de undertrykte som det tales OM, men som ikke selv snakker. I begge henseender (medievitenskapelig og mytisk) kan man betrakte muslimske innvandrere som en informasjonssvak gruppe (de utdefineres) eller undertrykte, der de utelukkes; de kommer lite til i mediene, de refereres sjeldent og knapt, også i situasjoner der det handler om dem. Som undertrykket kan MI kun snakke med sitt transitive¹⁷⁹, aktive språk, mens elitene har friheten,

formene videre verken er politiske eller ideologiske, går de dermed opp i naturen, de oppleves som selvinnslysende naturlover. Jo mer forestillingene utbredes, jo mer naturaliseres de.

¹⁷⁸ Barthes beskriver myten som en avpolitisert ytring. Denne mytebeskrivelsen betyr imidlertid ikke at myten benekter ting, snarere snakker myten om tingene, renser dem, uskyldiggjør dem ved å forankre dem i natur og evighet. Myten gir tingene en **ikke-fortolkende, men forklarende klarhet**. Betydninger blir fort naturlig og selvfølgelig hvis de konstateres uten å forklares. Når myten gjør historie om til natur, utelukker den de menneskelige handlingers komplekse natur, den gir i myten essensenes enkelhet, uten dialektikk, slik at det serveres en organisert, uimotsigelig verden som om tingene ser ut til å bety noe av seg selv. Her menes *politisert* i betydningen helheten av menneskelige relasjoner i sin reelle, sosiale struktur, i sin evne til å skape verden. Videre må man se prefikset *av-* (i “avpolitisering”) som en forbindelse av operativ bevegelse –en aktiv betydning. Fra et semiologisk utgangspunkt er mytens oppgave å fundamentere en historisk intensjon i naturen. Dette skjer på samme måte som den borgerlige ideologis “innpoding” i verden. Myten foretar omdreiningen fra “anti-physis” til “pseudo-physis”. Man kan se det som om verden “mater” myten med en historisk virkelighet, og myten returnerer dette bilde av virkeligheten utkledd som natur. Slik som den borgerlige ideologi kjennetegnes av sin egen navnefrasing, slik springer myten fram ved forsvinningen av tingenes historiske egenskaper, verdens inntreden i språket og dens forlatelse fra dette, hvor myten tilslutt springer ut som en harmonisk utstilling av essenser. Virkeligheten er tømt for sin historie og fylt med natur. Slik blir mytens funksjon å evakuere virkeligheten.

¹⁷⁹ Transitivitet og intransitivitet har sammenheng med at myten (som kan sees som et sekundært semiologisk system, et *metaspråk*) bygger på språkssystemet (som det primære semiologisk system, et *objektsspråk*). Ved mytens inntreden reduseres mytematerialet (som opprinnelig ga fullstendig mening) til en rent betegnende funksjon, og hvor mytens produsenter bruker det mytiske språk, metaspråket, for å tale *om* det første. Transitivitet og intransitivitet settes dermed i relasjon til de betegnede og betegnerne i rundt skapelsen av en myte. Objektsspråket, som i myten er underlagt metaspråket, sees i relasjon til MI og deres “betegnere”, der MI med sitt objektsspråk er undertrykt, de kan bare snakke om de eksplisitte ting som har med deres “frigjøring” å gjøre. Man kan si at MI *utsier tingene*. Derimot besitter myteprodusentene et intransitivt språk, når de snakker,

anledningen og muligheten til å uttale seg i saker vedrørende MI. De har det intransitive språk, der de snakker om innvandrerne, men ikke lar dem komme til orde.

Dette kan sees i sammenheng med Bourdieus doksiske rom, der den doksiske debatt foregår innen de herskende klassers interessefelt, og hvor debatten alltid virker befestende på styrerlassen/makteliten¹⁸⁰.

En medievitenskapelig forklaring på følgene av de herskendes makt, er paradigmemodellen¹⁸¹. I denne modellen finner man likhetstrekk mellom mytens naturliggjørende og passiviserende form (gjennom språket) og mediens virkemåte. I tillegg til å være dramatisk og mannsdominert, beskriver en også paradigmet som å være over- og middelklassepreget, og betegnelsene (språket) står som sentrale meningsbærere, som gir mening og forståelse. Paradigmaten er påvirket av hegemoni-begrepet, som også har sammenfallende elementer med Barthes' mytemodell. Ifølge medievitenskapen er den hegemoniske ideologi i sitt vesen skiftende og ustabil, og den kan sees på som de borgerlige klassers maktutstrekning. Ideologien virker på ulike måter, den finner bestemte posisjoner, og fremmer sine interesser i bestemte historiske situasjoner, og gjennom bl.a. mediene.

Ut fra den paradigmatisk tankegangen tilvirker mediens fokusering å støtte hegemoniske institusjoner, hvor mediene regnes som en slik institusjon. Mediene støtter altså opp under seg selv. De betegnelser de hegemoniske institusjonene opererer med, medvirker til å gi mottakeren en tilfredshet under de rådende politiske forhold. Dette kan sees i sammenheng med den borgerlige navnefrasing sammen med mytens inntreden, som omgjør menneskelige og historiske prosesser til natur.

Videre så vi i teorikapitlet at alle hegemoniske begreper kan defineres som borgerlige, og man kan da også se ulike hegemoniske institusjoner som formidlere av paradigmet/ideologien som eliten/makten representerer. Begge tilnærmingene vektlegger betydningen av betegnelsesapparatet. Innenfor hegemonitankegangen er det betegnelsene som er meningsbærerne, og ifølge Barthes befinner de skjulte maktstrukturer seg nettopp i betegnelsene av verden.

Resultatet av en slik mytifiseringsprosess er for Barthes at gjennom gjennomsyrende, usynlige og åpenbart uskyldige strukturer, naturaliseres status quo. Man aksepterer og reetablerer gjeldende verdier, ikke bare som normale verdier, men også som de beste, dette om man bruker den "sunne fornuft". Forskning på hegemonibegrepet viste at de hegemoniske

taler de OM tingene, de *besynger tingene*. I motsetning til de undertrykte mål (MI) som er å forandre, er undertrykkernes mål (makten) å forevige.

¹⁸⁰ Se nærmere 2.4.4.

institusjoner formidler en betegnelse av virkeligheten på elitens premisser, som også tilvirker at en føler seg fornøyd med de rådende politiske forhold, og opprørstrangen døyves.

I det følgende vil begrepet “borgerskapet” bli brukt for å betegne den norske politiske, byråkratiske og kulturelle elite – som den gruppen i landet som til sammen stort bidrar med å sette dagsorden i norsk samfunnsliv, og som dermed er mektige. Denne gruppen kan videre sees i sammenheng med den gruppen Barthes kaller for myteprodusenter,¹⁸² de som har makt til å definere virkeligheten.

Videre vil jeg også benytte meg av Barthes’ begrep “småborger” i analysen, og dette vil stå som en betegnelse på mediekonsumenten. Mediekonsumenten kan også sees i relasjon til den rollen Barthes tiller mytekonsumenten (se fotnote over). Det er verd å merke seg at disse betegnelse fungerer som språklige verktøyer for analysen, og sier dermed ikke noe eksakt om virkeligheten. En slik polarisering nyanseres også med det faktum at mytekonsumentene selv kan snakke, f.eks. ved å skrive leserinnlegg til en avis. Videre er det et faktum at de såkalte myteprodusentene, samtidig også er medie- og dermed også mytekonsumenter. Slik kan representanter for den institusjonelle elite f.eks. være produsenter og konsumenter av myter på en gang. Til tross for disse flytende elementene, er mytens funksjon konstant, selv om den skulle produseres og konsumeres av samme gruppe.

4.3.1. Midlertidig konklusjon

Det er en rekke likheter mellom medievitenskapens makteliter og Barthes borgerskap i form av deres natur, kvaliteter, ønsker og stilling, men også ved måten grupperingene befester sin makt. Det foreligger videre likhetstrekk mellom disse grupper motpoler, medievitenskapens informasjonssvake og utdefinerte, og Barthes underklasse. Det ligger videre nær å anta at muslimske innvandrere i Norge kan plasseres i den sistnevnte kategorien. Både borgerskapet og samfunnselitene har samme overordnede mål; ved å “forkle” historien, realiteter og fenomener i naturlighetens skrud, bidrar dette til å befeste deres makt. Dette skjer på en passiviserende måte, fordi elementene fremstår både som naturlige og selvsagte, og oppfordrer til tilfredshet ved de eksisterende systemer hos konsumenten.

¹⁸¹ Se nærmere Gerbner, Enzenberger og Tuchmans arbeider, referert under 2.4.5.

¹⁸² Da myten skaper en signifikant bestående av en dobbelthet av både mening og form, kan man lese myten på tre måter, fra myteprodusentenes sted, der disse tar utgangspunkt i et begrepsinnhold og søker en form for denne. Videre kan man lese myten fra mytologens perspektiv, der man leser signifikanten som fylt, skiller meningen fra formen, og ser hvordan den ene fordreier den andre, som fører til at man mottar myten som et bedrag. Til sist kan man lese myten fra mytekonsumentens synspunkt. Her leser en signifikanten som en helhet, uoppløselig i mening og form, mottar man mytens dobbeltydige betydning, og reagerer i samsvar med mytens grunnleggende mekanismer. Leseren opplever dermed myten på samme måte som en historie som er sann og uvirkelig på samme tid.

4.4. Myten om de muslimske innvandrere i Norge

Jeg vil nå beskrive ulike bestanddeler i myten om MI i Norge, i lys av Roland Barthes myteteori. Utgangspunktet for tolkningen er kildematerialet som tidligere er behandlet, og den påfølgende sammenligning mellom Barthes teoretiseringer om mytens elementer og medievitenskapelige teoretiseringer om maktens virksomheter.

Beskrivelsen vil først befatte seg med enkeltfenomener innenfor hver sak/debatt. Dette etterfølges av en analyse som identifiserer gjennomgående elementer fra alle sakene under ett.

Her vil jeg ta utgangspunkt i noen av de retoriske figurene som Barthes mente var tilstedeværende i mange mytologiseringer, og vise hvordan disse er til stede i myten som tilvirkes av mediernes fremstillinger av MI.

Innledningsvis vil jeg gjøre oppmerksom på den mytologisering som forekommer rundt selve begrepet “innvandrer”.

“Innvandrer” – begrepet

Alle tre sakene som utgjør kildematerialet knytter begrepet “innvandrer” til de ulike hendelsene og personbeskrivelsene. Da fenomenene i stor grad betegnes som negative, omtaler mediene ofte i hvilken grad disse er utbredt i innvandremiljøene. Signifikanten, som omfatter alle reportasjene som inneholder “innvandrer”-begrepet, er i seg selv selvstendige tekster som leseren i utgangspunktet oppfatter som meningsfulle, men ved mytens inntreden blir “innvandrer”-begrepet redusert til en tom, parasittær form som tar til seg et nytt begrepsinnhold/signifikant. For å se hvordan dette fungerer er det viktig å se selve meningen av begrepet – før og etter mytifiseringen.

Leksikalsk står “innvandrer” for en person født og oppvokst i et annet land enn det landet personen nåtidig oppholder seg i på fast basis. Av dette står signifikanten dermed for å være ulike beskrivelser som omfatter dette begrepet. Dette betyr at begrepet “innvandrer” tar inn i seg alle mennesker som faller inn under denne definisjonen, med alle deres ulikheter og likheter, historier og livserfaring.

Slik begrepet fremstår i flere av reportasjene derimot, ser en at det later til å ha mottatt et nytt, annet begrepsinnhold enn det leksikalske, og dette framtrer som naturlig. Jeg velger å kalle dette nye begrepsinnholdet *annerledeshet*, fordi elementene som konstituerer dette nye begrepsinnhold omfatter en orientering mot en ulik, fremmed kulturbakgrunn. I reportasjene

relaterer betydningen av å være innvandrere ikke seg til en ordboksdefinisjon. Derimot antyder denne nye betydningen å referere til en person hvis opprinnelsessted først og fremst fremstår som *fremmed* for de fleste nordmenn.

Myten er høyst levende f.eks. i innvandringsdebatter, hvor det tidvis også kan observeres den evige veksling mellom mening og form – som utgjør mytens alibi for dens formidlere. Begrepets opprinnelige beskrivelser, som verken fører med seg kulturelle eller rasemessige implikasjoner, kan man i debattene se bli utskiftet, og det får ofte et nytt begrepsinnhold som omfatter *fremmedkulturhet*, eller *annerledeshet*.

Dette kan man se i debattene, da slike som oftest dreier seg om fremmedkulturelle, ikke-vestlige mennesker. Når mediene snakker om innvandrere, menes det som regel fremmedkulturelle personer, og det er ikke vanlig å assosiere f.eks. engelskmenn eller dansker med en slik betegnelse.

F.eks. kan en innvandringsfiendtlig politiker foreta en utskiftning av begrepsinnholdet til “innvandrere.” Dette gjøres ved å tillegge “innvandrere” bestemte kjennetegn og kvaliteter som er identifiserbare med en ikke-vestlig, fremmedkulturell innvandrere. Egenskapene blir argumenter når han begrunner sitt standpunkt f.eks. om de mange vanskeligheter i samfunnet grunnet kulturkonflikter mellom etniske nordmenn og innvandrere.

Slik står det fram nesten usynlig og uten at det sies direkte, at innvandringsdebatten uansett hvor balansert den er, egentlig handler om de fremmedkulturelle, ikke-vestlige, og som regel de ikke-kristne innvandrere. Dette kan skues i argumentene, da disse utelukkende baserer seg på et utgangspunkt som definerer innvandrere for å være fremmedkulturelle, og dermed annerledes.

Innvandrere, slik de defineres i den offentlige diskurs besitter denne annerledesheten fordi de har en annen kultur, og ikke fordi de er oppvokst i et annet land enn Norge.

Når myten blir konfrontert, og dermed kommer i et dilemma, kan mytens veksling mellom form og mening komme dens formidler til unnsetning. Når tilhengere av innvandring anklager innvandringsfiendtlige politikere for å være rasistiske eller ukorrekte, løser myten problemet, og dens formidler kan gå tilbake til den opprinnelige leksikalske mening på et øyeblikk. Myten plasserer seg tilbake på språkets nivå, og politikeren kan til sitt forsvar henvise til ordboksdefinisjonen til sine motstandere, og minne dem om at innvandrere tross alt er mennesker født og oppvokst i et annet land enn Norge, og det er disse han snakker om. Dermed går han fri, og debatten fortsetter.

4.4.1. Beskrivelse av myten med utgangspunkt i de konkrete hendelser

Skal man avmytifikere en myte, trenger man å dechiffrere begrepene som ligger skjult i strukturene; språket. Den samlede signifikanten i myten om de muslimske innvandrerne, består av den samlede mengde nyhetsreportasjer som omtaler gruppen. I oppgavens henseende må signifikanten dermed bestå av de reportasjer som utgjør kildematerialet for oppgaven. Materialet består av informasjon om MI i ulike problematiske situasjoner, konsentrert rundt tre saker/tema: Kvinnelig omskjæring, tvangsekteskap og gjengvold. Etter en analyse av reportasjene, kan mytens inntreden i materialet identifiseres der ankomsten av et nytt begrepsinnhold skyver til side det opprinnelige begrepsinnhold som på det språklige nivået konstituerte en fullstendig mening, men som myten omgjør til en form som kun uttrykker det nye begrepsinnhold. Dette nye begrepsinnholdet kommer strømmende til signifikanten. Signifikanten, som i utgangspunktet står for innvandrernes virkelighet forevige i et medium, som var uttrykk for deres verden og historie, og som gav mening fullt ut i seg selv, mottar ved mytens ankomst et nytt begrepsinnhold, og dermed en ny betydning. Dette nye begrepsinnhold som omformer alle i utgangspunktet fullstendige ytringer til å kun bli skjøre uttrykksformer for seg selv, kan man kalle *Annerledeshet*. *Annerledeshet* står her som en beskrivelse av det fremmede, uvante – og kan sees ved den analogi som forbinder signifikanten til begrepsinnholdet: De konkrete absurde, fremmede hendelsene, som f.eks. historier om kvinnelig omskjæring fremstår som. Debatten omfattet fremmede steder, stillinger, dogmer, kommunikasjonsformer, tema, respekt for voksne. Likeså sto debatten om tvangsekteskap som et bilde på fremmedheten, den inneholdt fremmede skikker, fraskrivelse av kjærlighet i forbindelse med ekteskap, ære, respekt for foreldre. Debatten om gjengvolden var også en øvelse i fremmedhet, der beskrivelsene formidlet uvante omgangsformer, personer, interesser, utseende, og tilhørighet til en fremmed kultur.

Ved at myten trer frem og gjennom sin analogi fremmer *annerledeshetens* tilstedeværelse ved de konkrete beskrivelser, har signifikanten dermed også undergått en forberedelse til dette. Dette nye begrepsinnholds fremtreden har også årsak i en unnlattelse av forklaring av begreper og fenomener, situasjoner basert på de omtalte, de muslimske innvandrernes egne premisser.

Fra et medievitenskapelig utgangspunkt ser vi at denne mangel på forklaring skyldes at saker som omfatter MI, ikke inkluderer deres versjon og utgangspunkt for fremstillingen. De intervjues sjelden, både mht. til konkrete hendelser, og annen kunnskaps- eller erfaringsbasert informasjon. Derimot er det mytens formidlere, makteliten eller borgerskapet som i stor grad snakker. Det er dem som uttrykker selve myten ved å la deres spesifikke historie, basert på

akkurat denne situasjon som er for hånden - formulere et vagt konturløst begrepsinnhold som de legger som betydning på de situasjonene som er gjenstand for omtale. Dermed, med denne skjulte nyinnsprøytning av begrepsinnhold, fremstår den beskrivelse og forklaring folk presenteres for, både som naturlig og uskyldig. Den opprinnelige meningen blir ikke lenger hørt eller sett; den er brakt til taushet.

Videre følger en beskrivelse av mytifieringsprosessen slik den gir seg utslag i de enkelte sakene:

Eksempel: Omskjæringssaken

Ved de fleste beskrivelser av debatten rundt kvinnelig omskjæring, lå *annerledesheten* til grunn for beskrivelsene rundt skikken. Beskrivelser av situasjonen som mer eller mindre utløste debatten, av selve fenomenets natur og stilling i det muslimske miljøet, var alle preget av fremmedartethet og annerledeshet. Denne fremmedheten forsterkes da mediene ikke forklarer skikken (som er sterkt fremmed i seg selv) ut fra innvandrernes perspektiv i det hele tatt. Forklaringene som fremgår er mediens egen, og er forankret i annerledesheten som forfektes av journalistene. Kvinnelig omskjæring forklares i “annerledeshetens lys” fordi forklaringen på et fenomen MI kjenner til, kommer fra noen som ikke kjenner til fenomenet. De muslimske mødrenes intensjoner med omskjæringen på sine døtre, som for dem kanskje er mange og vektige, forvandles ved annerledeshetens ankomst til et uttrykk for tortur og bestialsk terror. For det er slik omskjæringen omtales. Det er et velkjent faktum at mange muslimske mødre ønsker å overføre denne til sine døtre, og dette gjøres ifølge dem ikke for smerten i seg selv, men er et nødvendig onde, fordi det i noen tilfeller fungerer som sikkerhet, gir et godt liv, har en identitetsskapende funksjon, eller fordi man simpelthen ikke vet bedre. Det finnes mange årsaker, men ingen av dem kommer godt nok til syne i mediene. Slik står maktens tolkning av et komplekst fenomen fram, formet ut fra “forklarernes” forutsetninger og forståelse – og omformer gjerninger som kanskje har opprinnelse i kjærlighet til å bli et uttrykk for ondskap. Signifikanten, de som omtales i den aktuelle saken, er herved blitt fremmedgjort overfor den mening og argumentasjon de selv ville lagt til grunn for handlingen, hadde de blitt spurt. Hvis man f.eks. spør den omskjærende kvinnen, omskjærer hun neppe fordi hun liker å påføre andre smerte (tortur), fordi hun er et dyr (dette er en bestialsk skikk) eller fordi det gir henne seksuell nytelse eller mektighetsfølelse (voldtekt).

Eksempel: Tvangsekteskapsdebatten

Tvangsekteskapsdebatten ble også avspeilet som et bevis på MIs annerledeshet, spesielt i forhold til forklaringene på tvangsekteskap.

Likeledes som omskjæringsdebatten hadde myten sin ankomst ved at det nye begrepsinnholdet *annerledesheten*, preget mange av beskrivelsene. Dette gjorde at nyhetsstoffet på en underliggende måte var preget av fremmedhet, fare og vold. Ikke minst leste man om grufulle historier som var resultat av tvangsekteskap. Noen innvandere fikk slippe til med forklaringer, men var ikke med på å legge premissene for debattens faglige aspekt. Fra medienes side ble skikken aldri forklart på annen måte enn ut fra sine grufulle utslag, og her brukte man eksempler fra Pakistan, en sivilisasjon høyst ulik Norge, for å kaste lys over norske tilstander. Med dramatisk effekt. Denne underliggende sammenligningen uten å påpeke de mange forskjeller som skiller Norge fra pakistanske tilstander, gjorde at tvangsekteskapsdebatten også handlet om æresdrap. Æresdrap konstituerer en enda sterkere oppfatning om annerledeshet, da det dreier seg om livstruende situasjoner. Når mediene unnlater å forklare denne tradisjonen ut fra sin opprinnelige kontekst og historiske bakgrunn, men bare lister opp uheldige følger av skikken, kommer det klart fram at de premissene som de impliserte selv legger til grunn for forklaringen, faller helt bort.

Slik står fenomenet igjen, men er bare “skinnforklart”, og konstaterende i form, det er blottet for sin egentlige historie, og ikles denne *annerledesheten* av journalistene. Annerledesheten legger premissene for hvordan leserne skal oppfatte skikken, og den forsterkes også, da mangel på adekvat forklaring av fenomenet, fører til at skikken forklares synonymt med arrangert ekteskap. Når myten på forhånd har konstatert at æresdrap er en sentral følge av tvangsekteskap, blir dette også en mulig følge av arrangert ekteskap. Da man vet at arrangert ekteskap er en utbredt skikk bl.a. i muslimske miljøer, fremstår den annerledesheten som myten inngir til, både som mer nærværende og atskillig mer reell.

Eksempel: Gjengvolddebatten

Annerledesheten ved Gjengvolddebatten gikk i første rekke ut på å påpeke den annerledeshet som hefter ved forklaringene som kommer til syne i forbindelse med gjengkriminaliteten. Annerledesheten er i denne saken en blanding av fremmed kultur og kriminalitet, slik at annerledesheten er ukjent og negativ. Myten som blir formidlet om gjengungdommene, er formet av myteformidlernes subjektive, historiske kontekst, hvor gjengmedlemmenes uttalelser og gjerninger beskrives som et uttrykk for den annerledeshet og fremmedkulturellhet som hefter ved dem, og deres syn på kultur, samt blinde tilhørighet til

denne. Dette blir ytterligere virkningsfullt da verken innvanderne selv, eller fagpersoner med erfaring fra slike problemområder, kommer til orde for å forklare hvorfor denne kriminaliteten finnes. Gjengkriminaliteten forklares ikke som kriminalitet blant norsk ungdom, der problemer knyttet til sosial klasse, manglende utdanning, dårlig sosialt nettverk, stigmatisering og lav selvfølelse ofte trekkes frem. Derimot blir gjengkriminaliteten her forklart med gjengungdommenes annerledes og fremmede pakistanske kulturarv, som med sitt voldelige preg står som et vrengebilde på vestlig kultur. Ved myten blir dermed de konkrete voldsepisodene den analogi som forener signifikanten og begrepsinnholdet - annerledesheten blir tilstedeværende i form av den konkrete forbrytelse, som signifikanten inneholder, mens helhetsinntrykket preges av en altoverskridende annerledeshet. Men historien rundt episodene blir satt i parentes, det som kunne være forklaringer, settes som uttrykksform for denne annerledeshet, og ingenting annet.

Slik forklaringer om gjengkriminalitet blir belagt med taushet, blir også de involvertes uttalelser bare forsvarstaler. I tillegg blir mange av dem språklig nøytralisert, slik at de aldri kommer igjennom med sitt budskap.

Det finnes enkelte sammenfallende elementer i beskrivelsene av tvangekteskapsdebatten og omskjæringsdebatten. Begge debattene viser en annerledeshet og fremmedhet ved muslimske foreldre, som ut fra mediens beskrivelser ikke ønsker det beste for sine barn. Ved å omskjære og gifte bort sine barn arrangert – ønsker foreldrene å utøve tvang og elendighet (tortur, voldtekt, terror) på sine barn.

Alle tre sakene fremmer også en motsetning mellom muslimske kvinner og menn, der menn i disse situasjonene er aktive parter i å skape og opprettholde denne annerledeshet, ved at de opptrer dominerende og lovstridig, mens kvinner i sine passive offerroller, blir hjulpet, fra norsk side, til å identifisere seg inn i det norske samfunn, og fraskrive seg denne annerledeshet. Rettferdigheten, forestillingen om gjengjeldelsen kommer tydelig fra mediene, og borgerskapet. Det er et borgerlig synspunkt at Kadra ved sitt besøk hos imamene utsatte seg for fare (fremmede = farlige). Mediene beskrev situasjonen slik at alle grøsset ved tanken på at hun alene snakket med imamene, men hvor det aldri ble presisert hva som faktisk kunne ha hendt. Et eksempel:

Det var ganske ekkelt. En stund vurderte vi å avbryte hele greia. Men Kadra kom seg ut av moskeen, og inn i TV2-bilen. Heldigvis.¹⁸³

Beskrivelsene er i utgangspunktet objektive, men i myten beskrives en virkelighet som hviler på møtet mellom uskylden (Kadra) og grusomheten (imamene). Beskrivelsen gis på en måte som gjør at den faller inn i den vanlige lezers meningsunivers, og oppfordrer leseren til å trekke bestemte konklusjoner.

Alle tre sakene gir leserne et bestemt bilde av muslimske kvinner og menn. Ved i stor grad å se bort fra at kvinner er hovedaktører i omskjæringsprosessen, og at kvinner faktisk er de fremste kulturbærerne i sitt nye land, sees kvinnen kun i sin sympatiske offerrolle, der hun blir tvunget til omskjæring og ekteskap. Når man også nedtoner det faktum at menn ikke er sentrale medspillere i omskjæringsprosessen og at menn like fullt er ofre i tvangsekteskap, men fokuserer på den muslimske manns voldelighet og tradisjonalisme (ikke minst ved gjengvolden og imamene i omskjærings-saken) blir muslimske menn overgripere. På denne måten blir både muslimske kvinner og menn fremstilt med *annerledesheten* som er i tråd med mytens intensjon.

Bildet er imidlertid ikke helt unyansert. Enkelte reportasjer forsøker å motvirke mytologien. I tvangsekteskapsdebatten ble det skrevet et par innlegg som oppfordret den norske befolkning om å forstå skikken med arrangerte ekteskap, men samlet blir dette motangrepet ved noen få innlegg ikke nok mot den kraft myten setter inn for å fordreie beskrivelsene til *annerledeshet*. I omskjærings-saken lister TV2 opp årsaker til kvinnelig omskjæring, med utgangspunkt i slik det reelt forholder seg for dem som omskjærer kvinner. Alle disse beskrivelsene undergraves imidlertid når TV2 samtidig forteller at den egentlige grunnen til omskjæring er mannens kontroll av kvinnens seksualitet.

Myten besitter et godt utgangspunkt når den tar utgangspunkt i muslimske innvandrere. Et kjennetegn ved mytene er at de ofte foretrekker å arbeide med fattigslige og ufullstendige forestillinger, der meningen allerede er “skummet”, og står klar for å motta en betydning. De muslimske innvandrere passer her godt inn, da de ofte presenteres karikert på ulike måter i dagliglivet.

Denne fordreining som myten foretar, er ikke en oppheving av meningen. Enkeltmenneskene som blir beskrevet er fremdeles til stede, men de gjøres stumme og blir

¹⁸³ VG, 23.12.00, Thomas Holst-Hansen, ”En flyktning setter sine spor”, <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=475288>, der den ene Tv2-reporteren uttalte seg om hvordan det var å vente utenfor mens Kadra snakket med en av imamene.

trengt til side av det nye begrepsinnholdet, annerledesheten: slik fratar myten MIs historie, men ikke deres eksistens.

Slik Barthes mente myten alltid hadde en tredje utvei, står den godt imot en utfordring. Fordi myten verken skjuler eller demonstrerer noe, blir den likevel stående sterkt igjen ved å inngå et kompromiss. Fordi språket hjelper myten på alle måter, vil mytens reaksjon når den trues med å avsløre eller tilintetgjøre begrepsinnholdet, være å naturalisere det. Dette er mytens kjerne, den vil forvandle historien som den selv har vrent på sitt mytemateriale, til å bli naturlig, slik at alle kan enes om at dette er naturlig. Det myteomformede materiale vil ikke kunne leses som noe som underbygger makten, men derimot som noe som legitimerer makten, men som i hemmelighet er konstruert av denne.

Signifikantens (den samlede mengden reportasjer) dobbelthet er også den som bestemmer betydningens karakter. Myten, som i høyere grad defineres ut fra sin intensjon (*annerledeshet*) enn ut fra sin ordlyd (“pakistaner drepte sin kone”), stivner og eviggjøres likevel. Den gjøres fraværende ved hjelp av den bokstavelige betydning (“Hvem snakker om annerledeshet? Her er jo en pakistaner som har drept konen sin, denne klare kjensgjerningen forteller ikke mer en akkurat det den forteller!”). Det er denne grunnleggende tvetydighet som gjør at myten får intensjonell makt på den ene siden, samtidig som den fremstår som fakta. Budskapet oppsøker sin leser, og gjenvinner etter å ha tilført sin leser det nye begrepsinnhold, en generalitet og naturlighet ved det faktum at MI er annerledes. Det er nok med en overskrift, myten trenger ikke mye tid for å slå igjennom. Selv om myten kanskje avslører seg selv lengre nede i teksten, kan den like fullt fordreie sine lesere, kun med en mytisk overskrift.

Analogien er mytens forsvar, fordi den er mytens påstands alibi. Motiveringen som analogien fremmer, er uunngåelig. Det er selve historien som forsyner formen med dens analogier, dette innhold som blir gjenstand for annerledesheten. Tvangsekteskap og kvinnelig omskjæring er soleklare brudd på både norsk lov og menneskerettigheter, og vold er ikke tillatt i det norske samfunn. Ved å forsvare MIs annerledeshet er det fort gjort å nevne disse fakta, og alle kan være enig i at dette er uakseptabel adferd. Hvis en derimot spør en muslimsk innvandrer om kvinnelig omskjæring, tvangsekteskap og vold er representative elementer ved hennes *annerledeshet* som muslimsk innvandrer, er det ikke sikkert hun hadde svart ja.

Av mytens “geografi” viser det seg at den innlemmer to retoriske figurer,¹⁸⁴ nemlig identifikasjonen, og fjernelsen av historien. Jeg vil i det følgende beskrive hvordan disse figurene bidrar til utformingen av myten, og hvordan de preger mytens form og betydning. Både hvis man ser sakene enkeltvis og under ett, presenterer mediene en annerledeshet i sine betegnelser av MI. Imidlertid er det nyanser i denne annerledesheten. Muslimske kvinner fremstår som annerledes, på en måte som i bunnen er positiv, i en offerliknende tilstand, som trenger å hjelpes, og kvinnenens ønsker blir av mediene formidlet som å være litt lik våre, majoritetssamfunnets ønsker. Selv om kvinnene er annerledes, er dette en ikke-farlig hjelpeløshet, og vi ønsker å hjelpe dem, vi ser formildende element ved annerledesheten, også fordi vi har overtaket. Derimot ser vi en annen annerledeshet i beskrivelsen av muslimske menn og gutter. Annerledesheten er negativt ladet, den er preget av fare og aggresjon, og kombineres med en reaksjon fra det norske samfunn om ikke-identifisering med dem. Disse ulike måter å respondere på annerledeshet, er begge kjente reaksjonsformer hos borgerskapet, og begge former faller inn under en retorisk figur Barthes hevder er tilstedeværende i mange myter; identifikasjonen.

4.4.2. *Beskrivelse av myten med utgangspunkt i identifikasjonen*

Identifikasjonen kan sees på som borgerskapets eller maktens manglende evne til å se *Det Andre*, noe som er ulikt en selv, fordi en selv er barn av sin kultur. Når borgerskapet og spesielt småborgeren, utsettes for fremmedhet, vil man ofte forandre *Det Andre* til seg selv. *Det Andre* og fremmede utgjør en trussel for eksistensen, og dermed reduseres ofte alt i det småborgerlige univers til “det samme”. Et eksempel på dette er innvandrerkvinnene som frykter omskjæring eller tvangsekteskap, de som kanskje er omskåret eller tvangsgiftet, er alle individer som er annerledes for Oss, men på grunn av den subjektive beskrivelsen tillegges de tanker og følelser som er våre egne, og vi forstår deres situasjon ut fra våre perspektiver. Vi forventer at de vil oppfatte situasjonen slik vi oppfatter den. Igjen kommer borgerskapets manglende evne til å se *Det Andre* fram, og ikke minst fordi det fremmede strider mot den *sunne fornuft*, f.eks. hvis en tvangsgiftet kvinne ville forbli gift, eller en omskåret jente hadde tatt avgjørelsen selv, og var fornøyd med dette. Fordi de fleste situasjoner ikke er slik, forstår vi deres forklaringer. De blir ikke fremmede for oss, vi forstår at de ble tvunget, presset og overtalt, også fordi det stemmer overens med vårt fornuftsbegrep. Dette tydeliggjøres også ved at de muslimske kvinnene betegnes som “norske”, og deres erfaringer beskrives

¹⁸⁴ Barthes påviste flere retoriske figurer som ofte gikk igjen i mytisk materiale. Jeg har nevnt de som er tilstedeværende i denne eksplisitte myten.

utelukkende fra vår synsvinkel, med masse sympati fordi kvinnene defineres som ofre for religion og mannsdominans.

Når forskjellene blir for store, når det fremmes ureduserbare elementer som ikke lar seg assimilere eller som oppfattes usympatisk, blir reaksjonen annerledes. I gjengvoldsaken, og i bakgrunnen av de omskårne og tvangsgiftede kvinnene står de muslimske mennene, og deres situasjon og adferd er ikke like lett forklarbar, og en benytter seg ikke av identifikasjonen. Her settes den andre reaksjonen på *Det Andre* i verk, nemlig eksotismen. Denne mekanismen inntreffer når en ikke klarer å gjøre fornuft av forklaringene. En vil dermed forsøke å utstøte det som er annerledes, fordi en ikke ser den *sunne fornuft* i saken. Annerledesheten understøttes også av beskrivelsene i mediene, ved å beskrive det som er godt, positivt og lovløst som norsk, og det som er dårlig, negativt og lovløst som utenlandsk, og dermed fremmed.

Mediene omtaler gjengvoldeepisodene som uforklarlige, slik at man verken forstår eller finner noe sympatisk og forståelig i beskrivelsene. De unge muslimske mennene blir beskrevet på en måte som ikke appellerer til omsorg og nestekjærighet, slik at leseren overbærende får lyst å hjelpe dem, slik vi får lyst til å hjelpe muslimske kvinner.

I gjengvoldeepisodene fremheves det som er annerledes ved poengteringen av en kulturbakgrunn som vi nordmenn ikke kan forstå, og dette ispes fremmede kjennetegn, som å fokusere på detaljer som f.eks. klesdrakt, smykker etc.

I lys av tvangekteskapsdebatten og omskjæringsdebatten ser man at den rådende makten som nevnt søker å speile og å redusere det som er annerledes til seg selv, men dette gjelder de forklaringer som er forståelige for eliten, altså ofrenes fortelling. Gjengvolddebatten mangler dette snev av forståelse som finnes i de to første sakene, og blir dermed eksotert, henvist til menneskehetens grenseland, slik de muslimske menn som fremstilles i overgrepsrollen i de to førstnevnte sakene blir. Det eneste unntak som fantes i gjengvoldssaken, var mediens fremstilling av den drepte i Tøyen-saken, FØR det ble oppdaget at mannen trolig hadde knivstukket en annen mann før han ble drept.

Når så man har identifisert seg med de identifiserbare elementer i fremstillingen (stort sett kvinner og andregenerasjonsinnvandrere), og eksotert bort de uidentifiserbare elementene (stort sett menn og førstegenerasjonsinnvandrere) står selve begrepene igjen, volden, tvangsekteskapet og omskjæringen. De to siste begrepene utsettes for en slags pervertering: Når man ser på tvangsekteskapsdebattens kjerne, handler dette ikke bare om overgrep, men erkjennelsen av ekteskap basert på fornuft, og ikke kjærighet, noe den norske leseren får vanskeligheter med å forstå. Individuell frihet og uavhengighet (og spesielt for kvinner) er

viktige og grunnleggende verdier for de fleste nordmenn, og gjør at denne fremmede oppfatningen tolkes som et uttrykk for en pervertert virkelighetsforståelse. Skikken blir transformert til noe allment uakseptabelt som en lett kan fordømme – og her kan debatten om tvangsekteskapets tyranni også sees på som en forkledning av fordømmelsen av det fornuftsbaserte ekteskap.

Da man vet at arrangerte ekteskapsinngåelser er en sentral del av muslimers liv, perverteres dette ved å identifisere denne typen ekteskap med det tvungne. Da tvangsekteskap også identifiseres med æresdrap, kan dette lett bli ett av alibiene som kan frigjøre oss fra betenkelighetene med å fordømme noe som bare er annerledes. Med konsekvenser som æresdrap kan man dermed rettferdiggjøre å mislike det arrangerte ekteskap, som strider mot nordmenns ideal om det kjærlighetsbaserte ekteskap. Alle disse manøvrene kan identifiseres med den småborgerlige tanke om at alt må bli likt det selv, så også de MI. Fordi en avskrivelse av det fremmede kun fordi det er fremmed ikke synes å være helt legitimt, søker man en mer gyldig grunner for sitt synspunkt. Det er denne grunnen som myten gir, ved at leseren kan proklamere det faktum at tvangsekteskap strider mot allmennmenneskelige oppfatninger om menneskeverd. Da argumentene for fordømmelse hentes fra menneskerettigheter, kvinnefrigjøringen og demokratiet, rettigheter nordmenn har kjempet for, kan alle være enig i at tvangsekteskap er forferdelig. Medienes beskrivelser av noe absolutt annerledes blandet med objektiv negativitet, gjør at leseren avviser det. Slik rammer denne debatten skeivt også i forhold til norsk livsanskuelse, og det blir lett å se på den som en abnormal diskurs, som underbygger andres sosialitet og livsform som uforståelig.

Overfor det fremmede kjenner den bestående orden altså bare to reaksjonsmåter. Den ene reaksjonen, eksoteringen fremstår først og fremst i gjengvolddebatten, hvor det fremmede fremstår som et dukketeater, hvor både mediene og leserne fremstår som fordømmende tilskuere.

I den andre reaksjonen, reduksjonen, prøver man å redusere det som er annerledes til det som er likt, til de verdier som man forstår, og ikke gir opp jakten på sammenlignbare trekk ved det åpenbart ulike. Uansett tolker man fenomenene med en vestlig forståelsesbakgrunn, egne forutsetninger og forstår det fremmede i den grad det er forståelig for ens egne tolkningsrammer. I alle tilfeller er hovedsaken å berøve det fremmede (MI) dets historie.

Av dette fremstår identifikasjonen som en kraftig mekanisme i mediemyten om de MI. MI oppnår først sosial eksistens når de transformeres til små avbildninger av majoritetssamfunnets medlemmer, som også vil søke å hjelpe dem til å bli dette.

Vi har sett i myten at borgerskapet eller makteliten behandler enhver form for annerledeshet med å forsøke å redusere den, vri den om til å bli lik seg selv. Hvis annerledesheten ikke lar seg redusere tilstrekkelig, fortsetter vi å se dem som fremmede, ureducerbare elementer som man ved bruk av eksotismen og perversjonen henstiller i periferien for normal menneskelig adferd.

Ved alle tre debattene viser den borgerlige mytologi seg å avvise alt som er ikke-norsk, samt klamre seg til de trekkene ved det fremmede som er identisk med seg selv. I mediernes beskrivelser av de velintegrerte innvandrerne, trekkes individene frem, individer som blir “belønnet” med å kalles “norsk”. Denne betegnelsen er også en naturaliserende betegnelse hvis likningsmessige reduksjon av verden er forberedelsen til en ekspansjonistisk tanke hvor de menneskelige fenomeners “identitet” raskt blir grunnlaget for en “natur” og følgelig for en allmenngyldighet.

Slik kan de muslimske innvandrere – først når de har forstått at det er det vestlige, verdisystem og adferdsmønster som er det beste – anerkjennes som spontane, elskverdige og sjenerøse. Dette ser vi ved at beskrivelsene av velintegrerte innvandrere belønnes med å bli kalt “norsk”. De inndeferes og inkorporeres i samfunnet som et positivt innslag – da først er det greit å fremheve disse menneskenes vennlighet og gode kvalifikasjoner. Når man er kommet hertil, skader det heller ikke å vise litt av den “ufarlige” annerledesheten, uvante matretter og sjarmerende gester er bare med på å “krydre” den grå norske hverdag.

En ser også her at positive beskrivelser også uløselig er knyttet til funksjon, og ikke væren. Ut fra et borgerlig ideal har en innvandrer som handler positivt verdi, og den som gjør nytte for seg, belønnes med å kalles norsk.

De inndefererte innvandrerne, kan også være individuelle, mange av dem får oppmerksomhet og blest, men disse viltre påfunn er overfladisk, avisene tillater dem å uttrykke seg, fordi et slik overfladisk anarki i seder og ytre adferd fungerer som et alibi for den bestående orden: individualismen er selv en borgerlig myte som gjør det mulig å vaksinere den bestående orden og klassetenkningen med en harmløs frihet.

Ser man begge reaksjonene som forekommer innenfor identifikasjonen, reduksjonen og eksoteringen, ser man at de har begge en felles funksjon, nemlig å frarøve det fremmede dets historie. Fjernelsen av historien utgjør en selvstendig retorisk figur innenfor Barthes’ teori, og myten om MI kan videre sees i lys av denne.

4.4.3. *Beskrivelse av myten med utgangspunkt i fjernelsen av historien*

Uansett om det fremmede reduseres eller henstilles til eksotismen, fører dette uansett til at en berøver historien til objektet som omtales. Slik myten omtaler MI, fremmes *annerledesheten* også ved at historien til objektene fjernes. Mytens egentlige eksistensgrunnlag er å fornekte alle historiske sammenhenger. Den opprinnelige menings historie erstattes av en ny, som er myteforbrukerens, denne vage konturløse assosiasjonsviten som er historisk og til stede hos myteforbrukeren der og da. I alle tekstene gjennomgår menneskene som omtales, en historietømming, hvor deres uttalelser så vidt høres, og det som oppfattes tolkes i en annen retning. Når alle omkringliggende beskrivelser fjernes, og denne tomme, parasittære formen står igjen, er den lett tilgjengelig for et nytt begrepsinnhold. Den blir et uttrykksmiddel for den “nye historien”, *annerledesheten*. Slik kan man se gjengungdommens forsøk på forklaring, som kort beskrives som “bortforklaring”, sammen med en gjentakelse av uforstrengheten for innvandrerulturen.

Ved fremstillingen av MI, omtales de bl.a. som en fremmedkulturell, primitiv folklore. Slik deres handlinger og adferd fremstilles, er de med å illustrere “naturen”: ritene, fordi de kulturelle fenomener aldri blir satt i sammenheng med en spesiell historisk utvikling, en eksplisitt økonomisk eller sosial status.

Ikke bare i forbindelse med de spesifikke episodene i kildematerialet, men også i de fleste beskrivelser herfra, eksisterer det en historieløshet ved mediens beskrivelse av MI i Norge, hvor man utelukker historiske eller sosiologiske aspekter.

F.eks. settes MIs tilstedeværelse i Norge sjeldent i sammenheng med internasjonale konflikter. Ved mytens ankomst settes MI ut av sin kontekst, de blir til evige innvandreressenser.

I den grad det skapes historier rundt innvandrerne, har disse et typisk orientalsk preg. Dette kan f.eks. være beskrivelsen av kvinner som vevre og mørkøyde, og menn som skremmende, og generelt slik som en ikke vil gjette MI selv vil synes var representative beskrivelser av seg selv.

For å holde seg sterk, beskytter myten seg mot anklager mot historieløshet. Dette gjør den ved å vaksinere leserne innimellom de historieløse beskrivelsene, ved at det innsprøytes sporadiske faglige bakgrunnsartikler i materialet. F.eks. handler de om situasjonen i Somalia eller Pakistan, men uten at dette knyttes til hendelsene i en årsakssammenheng. Slik forhindrer en å bli satt til veggs for nettopp å unngå dette krav om historie. Slik fritar den rådende makten seg selv fra kravet om en mer inngående historisk plassering og forklaring på de ulike begivenhetene.

Oppsummerende kan man si at beskrivelsen av annerledesheten ved MI i Norge inkluderer en fjernelse av MIs historie. Om dette har utgangspunkt i en identifisering/redusering av ulikheter med dem, eller i en frastøtelse av dem ved hjelp av eksotismen, avhenger av graden av det fremmedes evne til assimilasjon. Fjernelsen av historien fremstiller MI på en ensartet måte og øker fremmedheten ved dem. Utelatelsen av historisk sammenheng medvirker også til å fraskrive borgerskapet for ansvar. Der man erstatter situasjonsbestemte komplekse bakgrunnshistorier med den rene gjerningen, og omtaler denne kun med bakgrunn i den fremmede kultur, fraskrives enhver utenom den impliserte for ansvaret. Slik fremgår f.eks. gjengvoldsaken som ungdommenes egen feil, og mennenes tradisjonisme som deres eget problem, og om ikke den muslimske kvinne skal kjempe alene, sørget hun nå en gang for å komme i den situasjonen. I forbindelse med gjengvold, blir erkjennelsen om at kriminalitet er klassebestemt blåst vekk, til tross for at forskning viser at kriminalitet ikke korrelerer med kultur og religion, men ved sosial klasse.

Ved mytifiseringen blir alle hendelsene samlet til en slags “kulturell halting” ved minoriteten, slik at det helst er innvandrerne, og ikke norske myndigheter som bør ordne opp i det de selv har stelt i stand.

Ved en slik konstatering av annerledeshet og fremmedhet, sammenholdt med en frarøvelsen av historien, lar myten fenomenene og personene bak gjerningene stå fram blottet for kontekst og samtidig full av det som i siste instans er det eneste som forener disse menneskene; deres fremmede kulturbakgrunn, og med dette deres religion, islam.

4.4.4. Følgene av mytens virksomhet

Barthes hevder at den rådende makt har en uendelig forestilling om kausalitet: grunnlaget for dens moral er på ingen måte magisk, men rasjonelt. Makten er ifølge ham i besittelse av en snever, lineær rasjonalitet basert på et nesten numerisk samsvar mellom årsaker og virkninger. Det som mangler ved denne rasjonalitet, er åpenbart forestillingen om sammensatte funksjoner, evnen til å forestille seg et fjerntdekkende panorama av årsaksprosesser, en sammenvevning av hendelser som den materialistiske tradisjon har systematisert under betegnelsen totalitet.

Slik man så reaksjonene på omskjæringsaken og tvangsekteskapssaken, kan disse sees på som den sunne fornufts opprør. Det ble hele tiden søkt en direkte mekanisk årsakssammenheng, noe som stemmer godt overens med den småborgerlige logikk. Selve begrepene kvinnelig omskjæring og tvangsekteskap, samt hele gjengvolddebatten ble alle konstatert som ikke-reduserbare fenomener, og viste behovet for en forklaring.

Beskrevet fra rettsvesenets og dermed også mediene side (da denne holdning ble videreformidlet av mediene), ble gjengvoldsepisodene behandlet ut fra rettsvesenets egen psykologi. Man så problemene som om de kunne løses ved å rekonstruere motivene for handlingene og sammenhengen mellom dem. Denne tenkemåten ble av mediene formidlet som å være i kraft av en “allmenmenneskelig” psykologi.

Denne psykologi som Barthes betegner som adjektivisk, består i å gjøre de Andre til objekter, og beskrive dem og fordømme dem på en gang. Slik kan man se rettsvesenet og mediene utstyres gjengmedlemmene med forskjellige attributter, fordømmer, og overser alt ved handlingene som ikke stemmer overens med den skyldens kategori som man har presset handlingen inn i. I dette videreføres også forestillingen om perversjonen, som har det hele og fulle ansvar for seg selv, og som bør fordømmes uten hensyn til om den kan forklares eller ikke.

En forklaring tilbys leserne om gjengvoldproblematikken. Et eksempel på hva dette dreier seg om:

TOTALT UFORSTÅELIG for absolutt alle er krigen som nå utspiller seg i Oslos gater. Ikke bare “hvermannsen”, men også politi og forskere har vondt for å forstå hva gjengene egentlig kriger om.¹⁸⁵

Denne “anti-forklaring” kan skimtes ved at enkelthendelsene kronologisk føres for oss, og mens historiefjernelsen tilvirker at det ikke føres sammenligninger med andre samfunn med liknende problemer. Gjengvolden sees som en lang rekke av enkeltstående hendelser, men like fullt som et kjennetegn på innvandremiljøet som helhet. Mediene viser at journalistene ikke har problemer med å akseptere sin egen utilstrekkelighet i forhold til å forstå hvorfor gjengene er uvenner, tvert imot påpeker de sin egen utilstrekkelighet. Denne anti-forklaringen journalistene tilbyr, fremstår som paradoksal, for journalistens rolle må da være å søke å forstå fenomenet, i tillegg til å referere dem. Journalistens tiltro til sin egen intelligens fremstår i reportasjene som sikker nok til at bekjennelsen om at man ikke forstår, sår tvil om gjengmedlemmene i stedet for hennes egen fatteevne. Dermed kaster journalistens uforståenhet automatisk tvil over gjengungdommene. Journalisten spiller dum for å få publikum til å protestere, og på denne måten fører journalisten seg og sine lesere fra et hjelpeløshetens fellesskap til et intelligensens fellesskap. Det er som journalisten sier: “Jeg som har til yrke å være intelligent, forstår ikke noe av det; dere vil heller ikke forstå noe av det; altså er dere like intelligente som meg.” Dermed forhøyer journalisten sin egen blindhet

¹⁸⁵ Dagbladet, 10.01.01, Gunnar Hultgreen, “Krig uten mening”, - <http://www.dagbladet.no/kultur/2001/01/10/236196.html>

og stumhet til et allment persepsjonsprinsipp, hvis resultat betyr å forvise gjengungdommen fra verden med å si “Jeg forstår ikke, altså er disse menneskene uforståelige”. Det journalistene indirekte forklarer, til tross for denne uforklarligheten som fremstiller gjengmedlemmene som dumme, er nettopp deres kulturbakgrunn.

Gjengenes “ukultur” ble indirekte forklart med kulturen i deres hjemland, og ikke de sosiale, klassebestemte forklaringer som gjerne vektlegges når det handler om etnisk norske kriminelle. Her ser man også at staten v/politiet faller sammen med den absolutte rettferdighet, den er den eneste mulige hjelp mot forbrytelsen.

Gjengungdommen blir dermed bare eksisterende i egenskap av de “karaktertrekk” som utpeker dem som objekt for en mer eller mindre assimilering, som subjekt for en mer eller mindre respektfull underkastelse. Ved denne maktutøvelse mediene foretar i sine beskrivelser, blir rettsavgjørelsene rundt gjengkriminaliteten nesten likegyldige i forhold til skyldspørsmålet, der hendelsene blir redusert til et skuespill som viser den terror som truer oss alle, og dette basert på den fremmede kultur.

I behovet for forklaringer velter også den rådende makts filosofi, den “sunne fornuft” opp. Vi har tidligere sett at Det borgerlige samfunn kan ikke akseptere hvis den ikke forstår – og man ser av mediedekningen at mediene forsøker å dekke publikums behov, - tradisjonene og hendelsene sees i mange henseender kun som et element i en lineær rasjonalitet, de *bør tjene til noe*, ellers mister det sitt vesen, og man kan da ikke lenger gjenkjenne det, man må søke en årsak. Som vist i analysekapittelet er det her forklaringen med islam nedsettes, som måleenhet og årsaksforklaring på alle fenomen, i mangel av andre.

Det faktum at alle sakene tok utgangspunkt i en spesiell minoritetsgruppe, de muslimske innvandrerne, gjorde at når alle omkringliggende forklaringer og beskrivelser ble revet bort, var det kun en faktor igjen, deres kulturelle arv. I omskjæringssaken hadde de fleste impliserte i saken opprinnelse i land hvor islam er en sentral kulturbærer (Somalia, Gambia og Pakistan). Disse faktorene ble derfor utgangspunkt for mange av medienes forklaringer. Riktig nok ble det kommentert at det ikke var godt nok grunnlag for å si at kvinnelig omskjæring var en islamsk skikk, at tvang strider mot islam og at vold ikke er et ideal innen islam, men fenomenene ble likevel for det meste forklart ut fra islamske termer. Med den mediefremstillingen som fremkom av islam, falt forklaringen på kvinnelig omskjæring godt sammen med islams kvinne- og æressyn. Et nedvurderende syn på kvinner og fanatisk tro på tradisjoner, begrunnes i et ærbarhetssystem, som baserer seg på kvinnens ærbarhet og den muslimske mannens kontroll på kvinners seksualitet. Bl.a. ved hjelp av medienes forveksling av begrep og referering av situasjonen i Pakistan, kan vi dermed avsky både arrangert

ekteskap og tvangsekteskap, fordi det i bunn og grunn er det samme, et grusomt utslag av muslimsk mannsdominans.

Islam sto videre som forklaring på hvorfor kvinner lar seg omskjære og tvangsgifte, det islamske lydighetsprinsippet er et sterkt argument, som retter seg mot respekt både for foreldre og menn. Imamenes svar i omskjærings-saken sto videre som utgangspunkt for forklaringen om hvorfor muslimer kan lyve. Med bunn i begrepet “krigens hus”, forklarte en at løgn er akseptert i situasjoner hvor muslimer er i mindretall. Imamene ble også kritisert for å ha brukt Koranen som argument i sin overtalelse på Kadra (som ikke var tilfelle i noen av situasjonene). Alle muslimske forsøk på å frigjøre religionen fra skikken, ble ikke tatt til følge. Det ble aldri fokusert særlig på de mange muslimske kvinner som jobber aktivt for å forhindre skikkens utberedelse, samt at loven som forbyr kvinnelig omskjæring, i sin tid ble vedtatt etter press fra muslimske kvinner i Norge.

I tvangsekteskapsdebatten ble tvangsekteskap, til tross for muslimenes egne uttalelser om at tvang ikke var lov i islam, utelukkende forklart i muslimske termer. Mediene benyttet seg av Korantolkinger, som utledet at tvangsekteskap og arrangert ekteskap er en naturlig konsekvens for muslimer, da islam ifølge slike tolkninger anser kjærlighet mellom mann og kvinne for å være dødbringende. I saken generelt, ble det formidlet at de muslimske foreldre var de fremste bærere av religionen, med deres nærhet til tradisjonen, religiøse overbevisning og kollektive tankegang. Dette ble satt opp mot den positive beskrivelsen av de unge, vestlig-inspirerte muslimer, hvis tanke-system baserte seg på individualisme, frihet, kjærlighet og andre vestlige idealer.

Tvangsekteskap ble også satt i sammenheng med kriminalitet (ran), og uløste drap på norske kvinner, ble forklart med æresbegrepet, som ble ansett for å være eksplisitt muslimsk. Innvandrerne i tvangsdebatten og omskjæringsdebatten ble alle beskrevet som eksplisitt religiøse, og fokuset lå hele veien på det religiøse miljøet som helhet.

I gjengvoldeepisodene var det først og fremst den pakistanske kulturen som forklarte kriminaliteten. Når kriminalitet blir et kulturproblem, og ikke et klasseproblem, blir islam årsaken, men dette sies sjelden direkte. Da man vet at den pakistanske kultur i stor grad preges av tradisjonell islamsk kultur, omgår man å direkte anklage islam, men får klart frem sitt budskap ved å kritisere den pakistanske kultur. Gjengmedlemmene selv opererte med en annerledes æreskodeks, som ble beskrevet som å underslå enhver respekt for norske regler. Denne “krigen”, mente norske fagpersoner heller ikke ville stoppe i nær fremtid. Voldsepisodene var også utgangspunkt for reportasjer om tvangsekteskap, og drap på norske kvinner (i likhet med at man også i tvangsekteskapsdebatten assosierte disse drapene med

tvangsekteskap). Drapene ble her forklart med det muslimske æresbegrepet, og beskrivelsene avtegnet et perverst bilde av fenomenene.

Slik ser man at mediene forklarer handlinger, adferd, tradisjoner med islam. Der ingen av forklaringene gjør hele og fulle nytten, da fenomenet ikke lar seg tilstrekkelig forklare og integreres, skapes perversjonen. Dermed gjenoprettes den orden som er influert av den rådende makt, ved at det reageres mot det uforklarlige og fremmede, samtidig som den gamle forestilling om en perversjon har det hele og fulle ansvar for seg selv, trer i kraft.

For at islam kan stå som forklaring, må dette system som handlingene stammer fra, være et helhetlig, kategorisk religiøst system, og slik antyder myten ikke bare islam som et forklaringselement, men den type islam som fremgår, er av en statisk og ortodoks type. Her tas det ikke høyde for regionale, personlige og dogmemessige ulikheter, og religionen som fremstår virker dermed både altomfattende, manipulativ og undertrykkende.

4.5. Avslutning

Ved å lese sakene fra et mytisk perspektiv, blir de alle ulike uttrykk for en fremmedartet *annerledeshet* hos MI. Denne *annerledeshet*, fremmedkulturellhet, fremmedartede adferd og tankegang forklares ikke ut fra MIs perspektiv, men utenfra, på en utenforstående måte. Ulike elementer og fenomen knyttet til MI, reduseres til å bli likt det flertallet av befolkningen kjenner seg igjen i. Lar ikke fenomenene seg assimilere, eller er det ikke attraktivt nok for folk å prøve å assimilere dem, forkastes eller eksoteres de. Dette betyr å enten sette *annerledesheten* i et forståelsessystem, eller observere *annerledesheten* som utenforstående, som man ser et teater, men ikke befatter seg med.

Historiene rundt MI fjernes av den rådende makt, med det resultat at den befester sin makt og dominans, og får folk til å bli fornøyd med den eksisterende situasjon. Fjernelsen av historien medfører at den omkringliggende historien rundt alle hendelsene som mytologiseres, fordamper, slik at fenomenene står blottet tilbake, frarevet sin kontekst, og dette bidrar til å fremmedgjøre dem ytterligere. Et utelatelse av omkringliggende forståelsesfaktorer, gjør det også lettere for mytekonsumentene å avgjøre om en skal assimilere det fremmede, eller forkaste det.

Imidlertid må prosesser og hendelser forklares. Og makten forklarer helst de mytisk bevirkede fenomenene ved å benytte seg mye av fornuftsbegrepet, som rasjonaliserer hendelsene som forklaringer. Disse “skinn-forklaringer”, er egentlig bestående av en rasjonalitet som bygger på ens egne forståelsesrammer, der forklaringen foregår på ens egne premisser. Forklaringene preges som sagt av en borgerlig logikk som anser fornuftsbegrepet

som essensielt for enhver forståelse. Ikledd den “sunne fornuft” og en naturlighet over det hele, virker forklaringene ofte plausible.

I de tre sakene består annerledesheten i stor grad av MIs tilhørighet til sin religion, islam. Det er i stor grad islam som er annerledes.

Denne annerledeshet som hefter ved MI i Norge kan etter alt å dømme i stor grad bestå av den fremmedkulturellhet som islam bringer med seg, og også konstateringen av at den muslimske kultur kan forklare hendelsene.

Den islamske kultur forklares som en statisk kategorisk religion, et system alt kan utmeisles fra, og som er svært lite fleksibel. I dette altomfattende systemet, beskrives MI som anonyme tilhengere, hvis adferd styres av de religiøse forordninger; som muslimer. Unntakstilfellene er individualisert beskrevne, vestliggjorte og integrerte innvanderne, som uten problemer lever i tråd med norske lover og regler.

Denne islamske kultur beskrives også i form av forskjellene til den vestlige kultur, der de vestlige idealer alltid blir favorisert. Slik står den muslimske kultur frem som vrengebildet på Vår kultur, der kvinner blir undertrykket og menn er overgriperne, og der foreldedegenerasjonen råder over sine barn med jernhånd, ikke til deres barns beste.

Reduseringen og eksoteringen er begge prosesser som har som følge å fjerne historien til det beskrevne objekt. Prosessen er iscenesatt av den rådende makt, hvis hensikt er å forsterke og samtidig å reetablere seg selv. Samtidig ser en at makten fraskriver seg selve ansvaret for alle fenomenene (volden, omskjæringen og tvangen). Dette er en følge av at alle problemenes årsak forstås å ha å gjøre med de implisertes egen bakgrunn, kultur og religion, og det er derfor disse som bør stilles til ansvar. Muslimske innvanderes egen historie, erfaring og oppfatning av virkeligheten settes imidlertid i parentes. Deres annerledeshet, historie, erfaring og adferd forklares riktignok, men forklaringene kommer fra makten, for det er de som har muligheten til å uttale seg, og dem som har kontroll på alle forklaringer. Den forklaringen som oftest velges er kultur (religion), og bunner i de mektiges anskuelse og forståelsesrammer. Slik gjøres MI stumme, og vil de forsvare seg, blir dette ufullendte forsvarstaler, der deres tale så vidt høres. Slike taler kan videre lett brytes ned ved at den rådende makt trekker frem mytens analogier, mytens evige alibi som gjør den kraftfull. Når innvandreren sier at islam er imot drap og løgn, er det lett for andre å minne om “Sarwar-Asma”-saken, eller imamenes løgner i omskjæringssaken. Den konkrete hendelse vil fungere som maktens evige bevis for nettopp denne Annerledeshet som de muslimske innvanderne kanskje ikke kjenner seg igjen i.

KAPITTEL 5 OPPSUMMERING OG KONKLUSJON

Det skulle vært bevilget penger til å fyre oppunder de to gjengene [A- og B-gjengen], så kunne de kanskje utryddet hverandre, og vi hadde vært kvitt en samfunnsbyrde.

*Summetonen, Bergensavisen,
23.01.01*

5.1. Introduksjon

Sitatet ovenfor viser hvor kraftige følelser og holdninger mediene kan sette i sving hos sine konsumenter. Uttalelsen er skarp, men samtidig ikke utpreget sensasjonell. Fellesnevneren for slike og liknende uttalelser, er at de ofte er utløst av noe mediene har fortalt.

Målet for denne oppgaven har vært å se hvorvidt norske medier skaper, formidler og forsterker myter om MI i Norge. Oppgaven har i praksis bestått av en medieteoretisk del som har dannet grunnlaget for en videre myteteoretisk del. Fra et slikt utgangspunkt har jeg forsøkt å vise hvordan de ulike deler av nyhetsprosessen kan sees som komponenter i en helhetlig fremstilling som avbilder MI i Norge og islam på en forenklet og forfeilet måte. Den myteteoretiske delen har vist hvordan disse skeive representasjonene kan sees i lys av en teori som fremstiller mediene som formidlere og forsterkere av myter om MI.

Teorien viser også hvordan mediene kan settes i sammenheng med de etablerte krefter i samfunnet. Det er videre vist hvordan den etablerte makten med medienes hjelp underbygger og befester de etablerte krefter som konstituerer denne makten. Eksempler på dette er bl.a. at mediene tilvirker å bekrefte etablerte holdninger, naturliggjøre den rådende makt og dermed også holdninger korrelerende med den rådende makts interesser. Videre er det vist at makten tilvirker en passivitet som tilslutt fratrer samfunnsgrupper som f.eks. MI (eller andre som er underlagt denne makt) muligheten til å reagere mot den rådende makt, bl.a. fordi denne overføringen av ideologi skjer på en slik måte at man ikke ser sin egen undertrykkelse.

Spesifikt har jeg sett hvordan slike mediebeskrivelser om MI influerer holdninger om MI som religiøs minoritet i Norge, og dermed også islam. Oppgaven har forsøkt å vise hvor viktig mediene er i relasjon til holdninger om MI, samt å gi en presentasjon av en måte å lese prosessene i og virkningene av medienes makt over en religiøs minoritet. Det er forsøkt å vise hvordan mediebeskrivelsene formidler en virkelighet om MI som MI selv kanskje ikke

kjenner seg igjen i. Dette er dels basert på å avdekke prosessuelle og dels substansielle aspekter, som til sammen utgjør det totale resultat – som vil presenteres under konklusjonen senere i kapittelet. I tillegg til å belyse journalisters arbeid i forbindelse med en religiøs minoritet, fokuseres det også på mediekonsumentens rolle omkring mediepåvirkning.

5.2. Fokus for kapittelet

Kapittelet vil omfatte en samlende oppsummering av oppgavens formål, metode og anvendte teorier, før den endelige konklusjonen presenteres. Videre vil jeg se funnene i lys av tidligere forskning relatert til temaet muslimer og medier. Før avslutningen vil det også pekes ut relaterte problemstillinger som springer ut av funnene.

5.3. Helhetlig perspektiv

Spørsmålet om medienes rolle i dannelse, formidling og forsterkning av myter om MI i Norge tar utgangspunkt i den offentlige diskurs, hvor diskusjoner om og rundt MIs tilstedeværelse i Norge i stor grad dreier seg om den religiøse siden av deres (for oss) fremmede kultur. Dette betyr at islam er et viktig moment i helhetsinntrykket av MI.

Hovedkildene i oppgaven er 204 nyhetsreportasjer fra fire ulike medier, som størsteparten skriver seg fra primo september 2000 til ultimo februar 2001. Reportasjene som ble hentet ut, omhandler MI i forhold til kvinnelig omskjæring, tvangsekteskap og gjengvold.

Ved dokumentanalyse er reportasjene først gjennomgått i et medievitenskapelig rammeverk, strukturert som en tre-trinns-analyse. Hovedfunnene viser at valg av nyheter og intervjuobjekter, samt journalisters språkbruk og vinkling på nyhetsstoffet i stor grad bidrar til et delvis forenklet og forfeilet helhetsinntrykk av de konkrete hendelsene.

De medievitenskapelige funn er videre brukt som utgangspunkt for en analyse basert på Roland Barthes' mytebegrep. Her ble mediene satt i assosiasjonsfelleskap med Barthes' borgerskapsbegrep, og MI satt i sammenheng med Barthes' beskrivelse av individer/grupper/fenomen som blir gjenstand for en mytifikasjon. Både ut fra medieteorier og Barthes teori er det grunn til å se MI som en informasjonssvak, maktssvak gruppe.

Barthes' teori om mytebegrepet tok som kjent utgangspunkt i et samfunn ulikt Norge mht. hierarki og sosial/økonomisk klasseskillen. Det norske samfunn har aldri hatt et tilsvarende klasseskille, lik det Frankrike har (hatt), og såkalte "svake" grupper i Norge har generelt større muligheter for å tilegne seg makt, f.eks. gjennom organisasjoner, enn det som er (har vært) situasjonen i Frankrike. Det er et videre faktum at teorien baserer seg på en annen tidsperiode enn i dag. At teorien stammer fra 50-tallet kan svekke teoriens anvendbarhet.

Barthes' teori har et eksplisitt geografisk og tidsmessig nedslagsfelt, men i forhold til oppgavens formål vil ikke hovedfokuset ligge på teorien slik den kan sees i sin opprinnelige kontekst. Heller har teorien blitt anvendt som en generell modell for maktkonsolidering og ideologioverføring, og i dette henseende kan den ennå sees som å være gyldig. Den spredning av de mektiges interesser, er en maktutøvelse som foregår på en "naturliggjørende" og dermed uskyldig måte, som også virker passiviserende på befolkningen som befinner seg i mytens nedslagsfelt. Teorien har vist seg å fungere som et fruktbart rammeverk til en undersøkelse om hvordan mediene etablerer et bestemt tankesett hos sine forbrukere, og hermed hvordan de oppfatter muslimske innvandrere og islam og deres tilstedeværelse i Norge.

Oppgaven må selvsagt sees på bakgrunn av at den ikke befatter seg med radio og fjernsyn, hvor fjernsyn spesielt regnes for å være et sterkt medium. Det skal også minnes om at selv om sakene som har vært gjenstand for diskusjon i stor grad dominerer nyhetsbildet av MI, representerer ikke kildematerialet det totale antall reportasjer om denne gruppen i den aktuelle perioden. At tidsspennet i stor grad er begrenset til en seksmånedersperiode, gjør også at en skal være forsiktig med å si noe om mediernes rolle i dannelsen av mytiske forestillinger.

Det skal minnes om at mediene ikke er eneansvarlig i å formidle et bilde av en minoritet som MI og dermed også islam. Fordi om det ikke er like synlig, ligger det også et ansvar på samfunnsforskerne, som også kan være influert av et slikt "kulturelt paradigme" vi befinner oss i. Imidlertid bør det settes krav til begge parter, kanskje spesielt bør det settes høyere krav til en forskers arbeid, idet vitenskapelig erkjennelse vurderes høyt. Selv massemediene er avhengig av forskernes oppdagelser i rapporteringen om ulike aspekter av virkeligheten til deres lesere.

5.3. Konklusjon og funn

Tar man utgangspunkt i Roland Barthes' myteteori finner en at MI i Norge representerer med sine annerledes og fremmede verdier en utfordring mot den etablerte makt, som har som ønske å motvirke all samfunnsmessig endring. De MIs annerledeshet kan videre stille spørsmål ved den etablerte makts verdier og normer, med sine fremmede og nye anskuelser. For å motvirke mulige endringer på bakgrunn av disse nye tankesystem utelukker og stigmatiserer makten (ved mediene) denne gruppen, for dermed å opprettholde den interne harmonien, slik at MI ufarliggjøres.

Det kan etter dette konkluderes med at mediene formidler mytiske forestillinger om MI.

En vet også at mediene er effektive i å bekrefte eksisterende holdninger, og med henblikk på det faktum at en lettere vil ta til seg informasjon som støtter oppunder allerede eksisterende holdninger, i forhold til informasjon som divergerer med dette, kan man derfor også anta at mediene i sin gjentakende formidling og bekreftelser på holdninger, også virker forsterkende på holdninger.

Om mediene danner mytiske forestillinger er vanskelig å si. På den ene side vet man at det finnes mytifiserende oppfatninger om MI – også uten for den offentlige sfære. Om det er personlige erfaringer eller opprinnelige mediefremstillingene som står bak slike holdninger er umulig å si med bakgrunn i hva som har vært utgangspunktet, og hva som har kommet frem i denne oppgaven. Dessuten er tidsintervallet oppgaven baserer seg på, for kort til å si noe sikkert om mediens rolle i skapelsen av myter om MI.

Det forutsettes altså at mediene både formidler og forsterker mytiske forestillinger om MI. Hvordan denne formidlingen foregår, har blitt beskrevet ved hjelp av Roland Barthes mytebegrep. En analyse av de medievitenskapelige funn i lys av denne myteteorien viser at MI på ulike måter er gjenstand for en mytifiseringsprosess. Mediene kan identifiseres med Barthes' borgerskap, som har som mål å konsolidere makt på en måte hvor denne prosess fremstår som naturlig og selvsagt. Det er videre grunn til å tro at mediene opererer på vegne av denne makten, og at mediekonsumenter generelt er ubevisst denne prosess som påvirker dem. Følgene en slik mytifisering får for den gruppen som er gjenstand for en slik fremmedgjørelse, her de muslimske innvandrerne, er at de som religiøs minoritet i Norge først og fremst fremstår som *annerledes*, mht. deres eksistens, historie, handlinger og verdisystem.

Annerledesheten, denne nye overordnede betydning som tillegges alle hendelser og beskrivelser relatert til MI, er et resultat av utenforståendes fortolkning av noe som for dem er fremmed og annerledes. På grunn av mediens makt i samfunnet, har de makt til å forklare hendelser (som de finner fremmed og annerledes) nettopp med denne annerledesheten som fremstilles som den nye hovedindikator for de MI. Dette fører til at alle de ulike beskrivelsene av personer og hendelser – som i utgangspunktet er fenomener som gir fullstendig mening for de impliserte – ikke lenger har en selvstendig mening i seg selv. Gjennom mediens filter blir alle disse meningene “satt i parentes”, og blir redusert til kun å være ulike uttrykk for denne nye betydningen som tillegges alle disse hendelsene; de er alle uttrykk for de MIs annerledeshet og fremmedhet.

Den annerledesheten som de MI tilskrives gjennom de ulike beskrivelser mediene gir dem, fremstår på ulike måter. De MI fremstilles som fremmede og underlige mennesker som det er vanskelig å forstå, ulike nordmenn på alle mulige måter. Denne fremmedheten betegnes også

som negativ. Sammen med dårlig fagkunnskap hos journalisten, og mediernes tilnærmede enerett på uttalelser og utgangsperspektiv, er det dem som har kontrollen på både valg av tema og valg av forklaring. Dermed kan man også si at det er den rådende makts tolkning av MI og deres gjøren som formidles i mediene. Omtalen av MI på maktens egne premisser, gjør at det er denne som trekker grensene for hva som er normalt og hva som er annerledes – og dermed unormalt.

Dermed forklares hendelser og fenomen vedrørende MI, ikke beskrevet av dem selv, men ut mediene, fra deres forståelsesrammer. Mange av de beskrevne fenomenene som fra sine betegneres (mediernes) side er fremmede, blir gjenstand for en av to mytiske delprosessene innenfor den retoriske figur Barthes beskrev som *identifikasjonen*.

Hvis det i beskrivelsene av det annerledes/fremmede finnes elementer som den rådende ideologi delvis kan identifisere seg med, vil man umiddelbart prøve å se disse elementene i sin egen tolkningsramme, man vil automatisk se etter likheter med en selv. De fremmede elementene speiles dermed mot den rådende ideologis tolkningsramme. Slik vil mediekonsumentene forsøke å redusere det fremmede og ulike til å bli likt med seg selv.

Når en slik reduisering av fremmede elementer er mulig, kan de individer som er gjenstand for denne “nesten-akseptable” annerledesheten, regnes for å være “innenfor”, på tross for deres annerledeshet. Av dette følger selvsagt en forutsetning om at denne annerledeshet ikke på noen måte truer den rådende makt. Denne tendensen foregår i stor grad i beskrivelsene av den kvinnelige muslimske innvandrerbefolkning, som fremstilles som passive, ufarlige (for makten) ofre for sine voldelige og tradisjonalistiske, mer religiøst forankrede fedre, brødre og ektemenn.

Muslimske kvinner fremstilles ofte som ofre for sin fremmede kultur, som har mer til overs for den norske kultur. Derfor beskrives de også som å ha et ønske som å bli mer lik nordmenn. Kvinnene beskrives som sympatiske, men hjelpeløse, og de påkaller medlidenhet.

Mer sjelden formidles et annet kvinnebilde, der man leser om unge muslimske kvinner som motsetter seg den skjebne som hadde ventet dem hvis de hadde oppfylt familiens forventninger. Eksempler på dette er kvinnene Kadra og Nadia, hvor begge i utgangspunktet ble beskrevet som ofre, men som snudde og angrep sitt tradisjonsbundne miljø. Dette resulterte i at de begge kom seirende ut av kampen mot den tradisjonalistisk og strenge foreldregenerasjon, tviholdende på sine vestlige, avsakraliserte individuelle idealer. I forbindelse med denne kvinnebeskrivelsen, formidles det også klart at disse kvinnene er unntak fra regelen om hvordan muslimske kvinner egentlig er. Dermed opprettholdes stadig det tradisjonelle kvinnebildet blant MI, der de avtegnes som svake og passive, og dette holdes

for å være det normale; det er de svake og hjelpeløse kvinnene som bekrefter regelen om hvordan muslimske innvandrerkvinner egentlig er.

Når annerledesheten i mediens beskrivelser ikke lar seg redusere til (våre) forståelige konsepter, hvis en reduksjon av de fremmede fenomenene skulle stride mot den sunne fornuft, eller hvis de fremmede elementene ikke er attraktive for leserne på noen måte, trer en annen mekanisme i kraft. Når en ikke kan speile det fremmede til seg selv, takler man det ikke, og en vil dermed utstøte og objektivere det. Tvangsekteskap, kvinnelig omskjæring og gjengvold som begreper i seg selv, ser man er gjenstand for en slik frastøtelse. Man klarer ikke å se ekteskapet som noe annet enn en kulminering av sann og ekte kjærlighet, heller ikke kvinnelig omskjæring som noe annet enn en torturerende, bestialsk skikk. Man klarer heller ikke å se gjengvolden som noe annet enn grusomme utslag av en fremmed og voldsfremmede kultur.

Videre er muslimske menn i stor grad gjenstand for denne mekanismen. De beskrives som patriarkalske monstre i skyggen av mishandlede kvinner, eller som utøvere av vold av grunner man på ingen måte forstår, eller blir oppfordret til å forstå. Muslimske menn beskrives også i langt høyere grad som religiøse enn muslimske kvinner blir. Mennene fremstilles verken som sympatiske eller som ofre, og de er derfor overhodet ikke i besittelse av noe som tiltrekker mediene – og oss. Alle disse ureduserbare fremmede elementene blir dermed hensatt til et mentalt grenseland for menneskelig adferd, man fordømmer det; eksoterer det.

Et konkret eksempel på identifikasjonens to utslag (redusering og eksotering), kan skues i mediens beskrivelser av menn kontra kvinner. Kvinner, som generelt betegnes positivt, “inviteres” og “belønnes” ved å kalles “norske” eller “norsk-*utenlandsk*”. Mennene bortvises ved å bli kalt “*utenlandsk*” eller “av *utenlandsk* opprinnelse”.

Følgen av både reduksjon og eksotering av de fremmede elementene ved MI, er at de MI fratras sin historie. Annerledesheten forsterkes når mediene utelater MIs uttalelser og MIs versjon av de ulike hendelsene. MIs egen argumentasjon for deres handlinger kommer helt bort, samt at de bakenforliggende, mer helhetlige forklaringsrammene rundt fenomenene i et historisk, politisk og økonomisk og kulturell sammenheng, også forsvinner. Et unntak her er sporadiske reportasjer om historie, som fungerer “vaksinerende”, og forhindrer det krav om historikk som ellers kanskje kunne blitt resultatet.

Når historien fjernes, fjerner man også de muslimske mødrenes intensjon og argumentasjon rundt sine døtres omskjæring, de muslimske foreldrenes intensjon og egen forståelse av å arrangere – og til og med av å tvinge sine barn inn i ekteskap. Forståelsen av ekteskap basert på annet enn kjærlighet faller utenfor mediens lys, og like fullt de andre

(klassebestemte) forklaringene til gjengvold, samt enhver beskrivelse som viser at gjengvold ikke utelukkende er et norsk fenomen (dette kunne kanskje gjort hendelsene mindre dramatiske?). Videre er det mangel på beskrivelser som forklarer MI rene tilstedeværelse i Norge i et internasjonalt perspektiv.

Beskrivelsene rundt MI vitner også om dårlig fagkunnskap fra journalistenes side, og stedvis ser man en uvilje i tekstene mot å forstå hendelsene, som resulterer i en formidling av negative holdninger om det som skal beskrives.

Annerledesheten som formidles i nyhetene om MI, påkaller leserens tanker, og henvender seg til leseren slik at leseren selv henter frem sin egen erfaring i møtet med teksten (hvis overordnede ide formidler denne annenledeshet). Leseren tolker teksten sammen med sine personlige assosiasjoner og forutsetninger, som igjen har en bred historisk og kulturell forankring, basert på mang slags ulike kunnskaper. Bearbeidet, og klar til "invasjon", slik mediene har tilrettelagt teksten, oppfylles den av den nye bevisstheten rundt MIs annenledeshet, men dette skjer på en måte som gjør at en ser denne "konsept-inntrengningen" som naturlig, som den mest selvsagte ting i verden. Det budskapet leseren som mytekonsument er blind for, er en formidling av at det som er annenledes, ikke er ønskelig, det må øyeblikkelig reduseres eller fraskyves, men dette skjer selvsagt i den sunne fornufts, naturlighetens og ikke-politikkens navn, og hjelper i siste instans å bekrefte den eksisterende makt, dennes oppfatning om hva som er ønskelig og uønsket adferd, og motvirke endring.

Denne annenledesheten som myten bringer, er i stor grad forankret i MIs tilhørighet til sin religion, islam. Det fremgår dog av analysen svært få direkte beskrivelser av MIs religiøse tilhørighet, men derimot fastholdes ofte hjemlandskultur(arv)en som en stor del av forklaringen. I beskrivelsene av hjemlandskulturene, understrekes det som regel at islam er den dominerende kulturkomponenten, at samfunnet i stor grad er basert på religiøse, muslimske grunnforutsetninger.

MIs kulturelle og (dermed) religiøse bakgrunn brukes ofte som forklaringskategori for uønskede handlinger. Dette foregår slik at det ofte henvises til islam og muslimske termer i forbindelse med forklaringer på ulike negative adferder/fenomen, slik at islam oppfattes som forklaringen på disse.

Enkelte reportasjer nevner riktignok at det ikke bare er muslimer som arrangerer tvangsekteskap, at kvinnelig omskjæring ikke kan kalles muslimsk. Videre finnes det reportasjer om gjengvold som ikke forklarer ungdommenes kriminalitet med deres pakistanske (og dermed muslimske) kulturarv. Likevel konstateres det i nesten samtlige beskrivelser at hendelsene har sammenheng med MIs identitet som muslimer, og som

medlemmer av det muslimske samfunn, i tillegg til antydningen om fenomenenes tilhørighet og tradisjon i islam.

Når det gjelder kvinnelig omskjæring, preges beskrivelsene av at mediene rettferdiggjør skikken i relasjon til muslimske termer og uvanlige Korantolkninger. Det opplyses ikke at fortolkningene er spesielle, og det vises heller ikke til hva som danner grunnlaget for tolkningen. Enkelte forklaringer om kvinnelig omskjæring antyder dog at det finnes andre måter å forstå skikken på, men dette elimineres da de på samme tid avfeies som reelle forklaringer, og kommer totalt i bakgrunnen for den “egentlige” forklaringen som presenteres som den eneste riktige og gyldige: at kvinnelig omskjæring er mannens kontroll av kvinners seksualitet (som igjen forklares i lys av muslimske dogmer). Enkelte reportasjer sier også rett ut at skikken er islamsk.

I forbindelse med tvangsekteskapsdebatten presenterte mediene et konservativt muslimsk kvinnesyn, som sto som en indirekte forklaring på skikken. Beskrivelsene var med få unntak preget av at skikken utelukkende fant sted i muslimske samfunn.

De få gangene mediene påpeker at tvangsekteskap ikke utelukkende forekommer i muslimske kulturer, skrives det heller ikke noe videre om disse andre kulturene, som kanskje kunne satt skikken i muslimsk kontekst i perspektiv.

Både i tvangsekteskaps- og gjengvolddebatten var det flere reportasjer som tok utgangspunkt i de konkrete sakene for å forklare uløste norske drapssaker, i tillegg til å beskrive løste drapssaker med norske kvinner. Med islam som fellesnevner, forklarte reportasjene – som i utgangspunktet beskrev tvangsekteskap eller gjengvold – at det muslimske æresbegrepet var forklaringen på de uløste drapene, slik det var forklaringen på de oppklarte drapene. Dette ble grunnlagt ved at samtlige av de drepte kvinnene hadde hatt et forhold til menn med muslimsk bakgrunn. I beskrivelsen av de uløste drapene, ble disse mennene utpekt som mordere, på grunnlag av deres religiøse og kulturelle opprinnelse. Slik æresbegrepet i materialet generelt ble beskrevet, sto det frem som et utelukkende muslimsk begrep. Æresdrap ble også fremstilt på en måte som gjorde at man fikk inntrykk av at skikken var atskillig mer utbredt og vanlig. Det kom ikke godt nok frem at æresdrap er et unntak snarere enn en regel, også i de land hvor det faktisk til tider forekommer, og hvor det fra mange kan forsvares eller rettferdiggjøres. Slik situasjonen var beskrevet omkring reportasjene rundt drapene på de norske kvinnene, later det til å tro at det ville være like plausibelt å antyde at drapene var motivert av f.eks. raseri eller sjalusi, like fullt som tap av ære.

Gjengvoldproblematikken ble også forklart med islam, om enn indirekte. Volden ble her grunnlagt med medlemmenes fremmede kultur, og herunder islam. Svært få beskrivelser inneholdt ordene “muslimsk” eller “islamsk”, men derimot ble kulturbegrepet hyppig benyttet, som regel i form av en kombinasjon med opprinnelseslandsindikatorer, som f.eks. “den pakistanske kulturen”. Videre ble årsakene til kriminalitet gjentakende forklart med ære. Også i gjengvolddebatten formidles islam som forklaring på lovstridige handlinger, og i den grad gjengmedlemmene selv kommer til i mediene, avfeies deres forklaringer raskt med at journalistene kaller dem for “bortforklaringer”. Når alt som presenteres som motiv for kriminaliteten er den pakistanske kulturarv og tilhørende æreskodekser, blir veien til å anklage islam kort.

Selv om islam ofte indirekte beskrives som årsak, føres det ikke noen videre forsøk på å beskrive islam mer enn den delen av religionen som kan forklare det fenomenet en har på hånden. Slik får en vite hva islam sier om bestemte detaljer, men aldri settes religionen inn i et helhetlig, forklarende perspektiv.

Ved at mediene forklarer negativ/uønsket adferd blant MI med islam, bidrar dette klart til å skape et negativt bilde av islam.

Mediene formidler at islam tillater løgn, overgrep, vold og drap, at religionen er fordømmende på kvinner og at den fordømmer kjærligheten mellom mann og kvinne. Når uakseptabel oppførsel får en religiøs forankring, fremtrer islam som farlig, og religionens idealer (slik vi blir presentert dem) blir for mange forkastelige. Det bildet som gis av islam er i tillegg fornemmelsen av en kategorisk og ortodoks religion, som tilstreber et moralsk hegemoni overfor sine tilhengere. Videre beskrives både islam og muslimer som primitive og usiviliserte, som ikke å ha synes kommet like langt på utviklingsstigen. Islam står i mediens bilde for alt det vårt norske samfunn mener å ha befridd oss fra.

Den negative fokuseringen på islam kan kanskje ha en sammenheng med mediens kritiske beskrivelse av muslimske menn. Sammenfører man det faktum at islam fremstilles negativt, og at muslimske menn fremstilles som mer religiøse negative enn muslimske kvinner, munner dette ut i en skarpere kritikk av nettopp menn.

Videre inngir kildematerialet til en underliggende problemstilling som ligger subtilt i nyhetsstoffet, nemlig spørsmålet om hvorvidt man kan tro på islam i norsk kontekst, kan man være en ekte muslim i Norge? Dette har med å gjøre at den islam som formidles, kjennetegnes av å være både svært lite dynamisk og lite tilpasningsdyktig.

Inntrykket mediene gir om MI er bestemt også av mer utenforliggende faktorer. Innsamlingsperioden avdekket at beskrivelser om MI i mer normale henseender nærmest er

fraværende. Når vi i tillegg vet at de fleste nordmenn ikke har privat erfaring med MI, blir mediebeskrivelsene nærmest lagt til fri disposisjon for leserne som inkorporerer den tendensiøse informasjonen med sine forutsetninger, erfaringer og fortolkninger. På denne måten blir myten virksom, fordi informasjonen som ovenfor beskrevet er tilrettelagt med et bestemt mål for øye; å fremstille dem som annerledes.

Alt dette virker sammen med det faktum at nyheter om MI ikke er prioritert nyhetsstoff fra mediernes side, og de representerer på ingen måte noen maktfaktor i samfunnet. Videre vet vi at når MI kommenteres i mediene, er dette nesten utelukkende i negative sammenhenger. Medienes ekstreme fokusering på utvalgte situasjoner (som de tre sakene i oppgaven er eksempler på), unyanserte valg av kilder og vinkling fører til at bildet i tillegg til å være negativt, også er dramatisk, samt at det fremkommer at situasjonene er høyst representativ for den muslimske innvandringsbefolkningen som helhet.

Selv om det ikke er det dominerende trekket ved analysefunnene, fremtrer det likevel en viss tendens til stereotypifisering av MI. Dette har sammenheng med at myten delvis er basert på generaliseringene til mediene.

Beskrivelsen av muslimske menn fremstår i stor grad som negativ. De oppfattes som tradisjonalistiske og voldelige, som utøver sin makt både på sine koner og døtre. De muslimske kvinnene yter mer sympati i mediebildet. De fremstilles positivt, men kun i form av sin offerrolle eller sin trass mot tradisjoner (begge bilder leserne kan identifisere seg med), og i form av sin sympati og tiltro til de norske normer og regler.

Førstegenerasjonsmuslimene, og mennene beskrives generelt i negative vendinger. Foreldregenerasjonen fremstilles som å ikke ønske det beste for sine barn, samt å ha skyld i alle sine barns vanskeligheter, og æresbegrepet skildres som å kun forekomme innen islam.

På grunn av disse stereotypiske beskrivelsene faller bestanddeler av virkeligheten ut, slik at elementer som bryter med et slikt bilde, skyves i bakgrunnen. Det som underkommuniseres er først og fremst erkjennelsen at innvandrerkvinner ofte er de største kulturbærerne og dårligst integrerte blant den MI befolkning. Videre legges det liten vekt på at det også er mange gutter/unge menn som presses inn i ekteskap de selv ikke ønsker, ikke bare muslimske kvinner. Hadde dette blitt kommunisert mer, ville det dermed kanskje bryte det fastsatte bildet som stort sett kommuniseres, der kvinner kontra menn utgjør en "konfliktlinje", og første- kontra andregenerasjonsinnvandrerne utgjør en annen.

Imidlertid preges ikke bildet først og fremst av stereotypiske elementer, men heller en fremstilling av MI på andres premisser, der de blottes for sin egen historie, og deres forståelse av sin egen situasjon blir beskrevet av andre, som selv benytter sin historie og sin erfaring

som bakgrunn for denne beskrivelse. MI beskrives i tråd med en gjeldende norm som for dem selv fremtrer som fremmed, og ut fra denne fremmede kultur (basert på myteprodusentenes og mytelesernes eget norm- og verdsett) dømmes eller aksepteres de. Ved ulike journalistiske virkemidler kan en slik presentering bli gjeldende for et helt samfunns oppfatninger av MI og deres minoritetssamfunn.

I relasjon til rettsavgjørelser, er mediene også dømmende. Ved tabloidisering og unøyaktige referering av kjensgjerningene fungerer mediene som en utenomrettslig straffeinstans, som dømmer MI. Her finnes det flere eksempler, bl.a. imamene i omskjøringssaken som skulle bli politietterforsket. Medienes dom kom lenge før det ble avklart at det ikke var grunn til å reise tiltale mot noen av imamene. Likeledes ble Nadias foreldre i alles øyne dømt for å ha forsøkt å tvinge datteren sin i ekteskap, selv om tiltalen som var reist mot dem ikke nevnte dette. En voldsepisode ble av mediene betegnet som gjengvold, lenge før det ble kjent at det ikke var en gjengvoldsepisode.

Medienes negative fokusering på annerledeshet, fremmedartethet og fremmedkultur må nødvendigvis føre til et behov for en avstandtagen fra MI og alle omkringliggende elementer relatert til MI. Annerledesheten ved MI blir beskrevet av mediene som et motstykke til norskheten. Denne avstandtagen bunner også i en “utenfra-forklaring”, som ut fra den tolkningsramme den har oppstått i, forkaster det som ikke er identifiserbart og umiddelbart forståelig. I en slik dikotomiserende prosess opptrer det norske samfunn som majoriteten, hvis numeriske flertall fremmer en tolkningsramme som anser majoritetens anskuelser som selvfølgelige og naturlige. I dette kan man se et implisitt maktforhold, som er med å øke bevisstheten omkring en “Oss” og “De Andre” – tankegang.

Ved medienes mytologiseringen reduseres MI til rene “innvandrere-essenser”, hvor medienes beskrivelser av de konkrete hendelsene stilles til disposisjon for annerledesheten, dette nye begrepsinnhold som overordnet preger beskrivelsene og viser hvordan MI er ulik oss, og hvor problematiske de er, inntil de blir lik majoritetssamfunnet. Dermed ligger ansvaret på forandring hos MI, og ikke på majoritetssamfunnet.

MI selv er offer for omtalen, og i den grad de selv kommer til orde i mediene, har de nok med å forsvare seg. Det er grunn til å tro at MI når de leser om seg selv i mediene, ikke kjenner seg igjen i den virkeligheten mediene presenterer om dem.

Myteprodusentene eller den rådende makt via mediene, legger dermed premissene for hvilke sider av MIs liv som skal offentliggjøres, hva deres motiver og intensjoner bak deres adferd og holdninger er, og ikke minst hvilken adferd som skal straffes og belønnes. MIs

annerledes holdninger/adferd beskrives i stor grad ut fra deres religiøse identitet; som **muslimske** innvandrere.

Mytifiseringen kan forsøkes verifisert, hvis man spør en MI til selv å beskrive en hendelse/et fenomen, hvorpå denne fremstår som annerledes enn den medieformidlede hendelsen. Men dette skjer ikke, fordi hele mytens prinsipp er å motarbeide virkelighetsoppfatninger som ikke er i tråd med maktens interesser. I stedet for å beskrive virkeligheten, beskriver mediene – som myteprodusenter – et bestemt bilde av virkeligheten, som myten lar oss tro er reell.

Som det også er vist, foregår denne maktkonsolideringen på en meget subtil måte, som gjør at vår stillingstaken (som er manipulert av den rådende makts ideologi) til fenomenene fremstår som selvsagte og fornuftige, fordi myten samtidig som den er intensjonell, øyeblikkelig gjenvinner et preg av generalitet.

Denne øyeblikkelige transformasjon myten kan foreta fra intensjonalitet og generalitet er også en av dens kraftigste virkemidler. Slik virker myten når en avisoverskrift forteller om et gjengopprør. Myten har allerede satt seg og blir ikke alltid avslørt ved neste dags oppslag om at det ikke dreiet seg om et gjengopprør likevel. Det er lett å huske at Nadia nesten ble tvangsgiftet av sine foreldre. Det sto til og med i ingressen på reportasjer som var skrevet om saken fire år etter. Mediene lot ikke selve tiltalen Nadias foreldre var siktet etter, få like stor oppmerksomhet, da det i denne ikke sto noen ting om at foreldrene skulle ha forsøkt å tvangsgifte Nadia. Hvem fikk med seg tre måneder etter omskjæringssaken at det ikke fantes noe som helst grunnlag for å politietterforske imamene og det muslimske miljøet på bakgrunn av et redigert fjernsynsprogram?

Det helhetlige bildet av MI i Norge er preget av at MI er problematiske, usympatiske, passive og hjelpeløse, og lever kun i form av sine religiøse tradisjoner og anfektelser. Slik kan man si at de presenteres som fragmenterte, endimensjonale, mangelfullt normaliserte mennesker i mediehverdagen.

5.4. Funnene sett i lys av tidligere forskning

Satt i sammenheng med relatert forskning finnes det både fellestrekk og avvik. I forhold til Norman Daniels historiske gjennomgang av den muslimsk-kristne polemikk, er nok tidsspennet avgjørende for mange av avvikene mellom Norman Daniels og mine funn (Daniel 1993 (1960)). Daniel baserer seg på en historisk gjennomgang av tekster fra middelalderen til moderne tid, mens denne analysen baserer seg på samtidige tekster. Et av hovedavvikene mellom Daniels og mine funn, er at mediernes beskrivelser av islam ikke er preget av et eksplisitt kristent utgangspunkt, hvor kristen tro og moral holdes som sannhetskriterier, og

hvor islam fremstilles som en ulogisk avledning fra kristendommen. Et av Daniels funn som stemmer overens med denne oppgavens analysefunn, er den tendens mediene har til å omtale fremmede fenomen uten at det tas i bruk kilder som direkte relaterer seg til det beskrevne – f.eks. den kildeverdien MI selv utgjør i forbindelse med beskrivelser om disse. I likhet med Daniels resultater, ser man i dette materialet også at mediene heller benytter seg av sine egne kilder, som er vinklet etter deres egne forutsetninger og forståelse, som dermed legger premissene for hvordan noe skal oppfattes. I likhet med Daniel, finner jeg at enhver behandling av fornuftsbegrepet, normer og dermed normalitet er basert på et sekularisert vestlig utgangspunkt. Dette resulterer – i likhet med Daniels funn – at fremstillingen av deler av det muslimske innvandrer miljøet, sannsynligvis ikke stemmer overens med den fremstilling de MI (likesom muslimene i middelalderen i møtet med kristne kilder) selv ville gitt dem. Daniel hevder at faglitteraturen om islam og muslimer i dag har fjernet seg fra slike fremmedgjørende beskrivelser, men mine funn tyder kanskje på at mediene ikke har kommet like langt.

Funnene kan videre sees i lys av Saids, Lindstad og Fjeldstads samt Hylland-Eriksens forskning, som alle hevder at mediene beskriver MI på en stereotypisk måte (Said 1997 (1981), Lindstad og Fjeldstad 1999, Hylland-Eriksen 1995).

Likevel kan det i det bildet som fremtrer, ansføres enkelte stereotypiske trekk. Det bildet som først og fremst fremkommer av denne analysen, er et mer mangefasettert bilde på MI. Det avbilder MI slik at de fremtrer både som en helhetlig, men samtidig kompleks minoritet i Norge. Relatert til de mer rene stereotypiske fremstillinger av resultater, kan dette perspektivet tåle avvikende enkeltmomenter uten at bildet “velter”, på grunn av sin helhetlige “gestalt”, som kan sees både som vag, men samtidig tydelig i sitt overordnede budskap. Det kan her nevnes at stereotypisk rettede undersøkelser på ingen måte er unyttige, fremstillingen denne oppgaven gir, er simpelthen en annen måte å avtegne medienes bilde av MI på.

I forhold til Edvard Saids stereotypifisering, blir denne typen oppdeling kanskje vel grovmasket for dagens situasjon. Saids forskning var på alle måter epokegjørende og høyst nødvendig, men han tok kanskje ikke nok høyde for andre interne forskjeller innenfor den gruppe som var gjenstand for forskningen.

Kanskje ville hans resultater være mer bærekraftige hvis han opererte med momenter som internt i gruppen utgjorde forskjeller, som f.eks. kjønn, klasse og generasjon? Slik sett kan man antyde at Said selv kanskje ansprett til en mytifikering? Said mente videre at mediene gjør muslimske dogmer til determinanter for muslimers adferd, og til dette finnes det ikke noe direkte samsvar med oppgavens resultater. Derimot viser resultatene at religion i høy grad

beskrives som store deler av forklaringen av fremmede fenomen og i likhet med Saids funn, viser det seg også at mediene har en klar tendens til å betegne MI som langt mer religiøse enn man vanligvis betegner mennesker med andre religioner. Sistnevnte tendens stemmer også overens med et at de stereotypiske bildene Lindstad og Fjeldstad mener pressen tegner av MI, nemlig bildet av “den fremmedkulturelle innvandreren”, hvor et fremtredende trekk er hvor mye innvandreren, og spesielt den muslimske – omtales som en religiøs person, sammenholdt med andre mennesker med annen tro.

Flesteparten av undersøkelsene referert i artikkelsamlingen *Islam og muslimer i den danske pressen* (Dindler og Olesen (red.) 1988) viser at den danske pressen stort sett omtaler MI på en negativ måte. Til dette kan ikke mine funn tillegge noe nytt, fordi kildene allerede er etablert som problemrelatert materiale, og kildematerialet er ikke den samlede totale mengden nyheter om MI som verserte på det nevnte tidspunkt. Samtidig kan en være tilbøyelig til å tro at også den norske pressen ikke skriver flere innvandrerrelaterte nyheter om positive hendelser, enn de skriver om problemrelaterte sådanne.

Imidlertid finner man paralleller både til Daniel og Sinding Jensens (Sinding Jensen referert i Dindler og Olesen (red.) 1988) arbeider, der de begge mener at beskrivelsene rundt muslimer og MI har båret, og fremdeles bærer preg av en attraktiv kombinasjon av fremmedhet, forundring og underholdning, hvis kombinasjon uproblematisk kan sies å være attraktive for de fleste mennesker.

Et annet funn ved oppgaven, kan sees i lys av et annet bilde Lindstad og Fjeldstad gir i bildet av “den passive innvandreren”. I likhet med dette bildet, viser oppgaven av mediene fokuserer negativt på MI ved å sette søkelyset på deres handlingsløshet, hjelpeløshet og passive rolle.

Lindstad og Fjeldstad peker på at det norske samfunn i slike situasjoner, beskrives som handlende, aktivt og pågående i å hamle opp med problemer som MI setter på agendaen, slik vi kan se i oppgaven, hvor samfunnet tilrettelegger og igangsetter handlingsplaner, lover, guider og politietterforskning. Et annet moment i oppgaven stemmer overens med en av Mustafa Husseins konklusjoner (Hussein referert i Dindler og Olesen (red.) 1988), nemlig at selve betegnelsene ofte tilvirker å “forkle” islam i “kultur” og “nasjonalitet”, slik mange diskusjoner og uttalelser overfladisk virker som en kulturell debatt, men hvor argumentene og konklusjonene indikerer at debatten i stor grad også er en religiøs debatt.

Marianne Gullestads anskuelser kan også sees i lys av oppgaven, og da først og fremst i henhold til den avstandsskapende funksjon hun mener språket har og tilvirker i innvandrerrelaterte nyheter og –debatter (Gullestad 2002). Funnene fra oppgaven viser at

mytens virkning har en avstandsskapende effekt mellom nordmenn som majoritet, og MI som minoritet. Mange av mediens beskrivelser har anstrøk av en “Oss” og “De Andre”-terminologi, der MI med sin annerledeshet lever i grenselandet for det norske samfunn, bestemt av et rammeverk utarbeidet innenfor den styrende makts og majoritets verdi- og normsett. Gullestads analyse baserer seg imidlertid på gjennomgang av tekster, hvor analysen befatter seg med selve betegnelse, språk- og symbolbruken. I tillegg til at selve betegnelse og språkbruken kan bidra til å marginalisere MI som gruppe, har oppgaven også vist at det er flere faktorer som tilvirker en slik marginalisering. Valg av kilder, tilgang til disse, utvelgelsen av hva som regnes for nyheter har også vist seg å være viktige momenter i slik prosess.

Opgavens mål har vært å gi et bilde på hele kommunikasjonsprosessen, med alle dens elementer. Hva som blir utfallet er også viktig, men det krever andre studier. Uansett ser man at denne type kommunikasjon virker fremmedgjørende og avstandsskapende i relasjonen mellom nordmenn og muslimer.

5.5. Utblikk på videre forskning

I fremstillingen av mediemyter om MI og islam i Norge, er det avdekket ulike prosesser som bidrar til å skape et skjevt inntrykk av denne gruppen, men dette sier ikke nødvendigvis noe om selve sannhetsverdien i reportasjene. I dette henseende kunne det være interessant med en analyse som befatter seg med det faktiske i hendelsene, og se i hvilken grad mediens fremstillinger stemmer overens med virkeligheten.

Funnene viser også at den islam som fremstilles av mediene, er av en enhetlig og forutbestemmende type, preget av streng tradisjonisme og naiv fundamentalisme. Religionen fremstilles ikke dynamisk, det fremheves heller ikke de ulike trosmessige, regionale, nasjonale og klassebestemte retninger og forskjeller religionen innehar. Det kan i denne sammenheng være interessant å i høyere grad enn denne oppgaven gjør - analysere den islam som fremgår av mediens beskrivelser. Det er av mine funn grunn til å tro at ikke alle MI i Norge hadde kjent seg hjemme i den islam mediene presenterer.

5.6. Avslutning

Denne oppgaven har handlet om hvordan mediene kan ha en negativ innflytelse på nordmenns oppfatninger om MI. Det må igjen minnes om at funnene må sees i forhold til sin spesifikke kontekst, det norske samfunn. Man kan ikke se bort fra at dette fremdeles er preget av en kulturell homogenitet som bidrar til å spisse konturene rundt det som er annerledes, og Denne

annerledesheten fremstår dermed som mer markert i en norsk kontekst, enn den kanskje ville gjort i et mer flerkulturelt samfunn. En årsak til denne homogenitet er landets korte innvandringshistorie, mangel på erfaring rett og slett - som kanskje også kan være med å forklare de ulike problemfylte situasjoner som oppstår i møtet mellom to ulike kulturer. Videre kan kanskje historien gi oss noen svar, der den historiske gjensidige mangel på respekt mellom Østen og vesten, kanskje fremdeles legger føringer på våre holdninger.

Oppgaven har ikke gitt noen absolutte svar, men det er forsøkt å vise hvordan mediene spiller en bevissthetsdannende rolle hos sine forbrukere, og hvordan de kan svekke forholdet mellom nordmenn og MI. I dette ligger en oppfordring til mediene om at de bør ha et bevisst forhold til å betegne fremmede fenomen, og at man bør tilstrebe å presentere en virkelighet som også gjelder for dem man beskriver.. Denne edruelighet journalistene bør tilstrebe i sine beskrivelser av fremmede fenomen, bør yte det fremmede rettferdighet og respekt, selv om en personlig er sterkt uenig. Her er det ikke minst avgjørende å gi leserne nok informasjon om det fremmede, slik at man unngår fordømmelser basert på mangelfull kunnskap.

Det er et ubestridelig faktum at en kulturs selvfølgheter kan fremstå som uforståelig for den annen. Mediene bør her se det som et mål å motarbeide at slike kulturelle forestillinger blir skylapper som vanskeliggjør forståelsen av andres virkelighet.

Klarer mediene å starte en nedbrytingsprosess av kulturelle fordommer, kombinert med økt kunnskapsformidling, kan dette kanskje bidra til at MI selv føler stigmatiseringen blir mindre presserende, og dermed ser nytten av, og muligheten til – selv å bidra med i debattene i høyere grad enn i dag. Kanskje man også kunne hjelpes ved at flere innvandrere kommer inn i forskningen om innvandrerne, slik at de kan motvirke det strukturelle underordningsforholdet som man i her kan se eksisterer.

TILLEGG LITTERATURLISTE

Primærlitteratur

Omskjæringsaken

TV2

- “Andre forklaringer” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=6203>
- “Barn og ungdom i risikozonen” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=6198>
- “Forebyggende arbeid i Europa” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=6208>
- “Hva er omskjæring?” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=6194>
- “Hvem gifter seg med hvem?” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=620>
- “Hvem omskjærer jentene?” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=6204>
- “Hvorfor lyver imamene?” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=6380>
- “Hvorfor omskjæres jenter?” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=6202>
- “Hvor mange kvinner er omskåret?” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=6224>
- “- Ikke kultur, men tortur” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=6278>
- “Internasjonalt lovverk” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=6225>
- “Islamsk Råd Norge” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=6382>
- “Landet Somalia” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=6226>
- “Lemlestes for livet” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=6189>
- “Lese mer?” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=6228>
- “Loven mot omskjæring” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=6200>
- “Norske jenter som er omskåret” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=6191>
- “Norsk rettsak” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=6201>
- “Omskjæring i Europa” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=6207>
- “Rettsaker i Europa” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=6206>
- “Skader ved omskjæring” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=6196>
- “Skjulte opptak” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=6359>, herunder
- “Les samtalen mellom Kadra og Kebba Secka her” og
- “Les samtalen mellom Kadra og Ebrahim Saidy her”.
- “Støtter omskjæring” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=6353>
- “Støtte til moskeene” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=6371>
- “Undersøkelse fra England” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=6209>

“Å adlyde foreldrene” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=6383>

Dagbladet

“Anmeldt for omskjæring av datteren” -

<http://www.dagbladet.no/nyheter/2000/10/22/234274.html>

“Dette er kvinnelig omskjæring” - <http://www.dagbladet.no/nyheter/2000/10/05/221943.html>

“Drapstruet av muslimer” - <http://www.dagbladet.no/nyheter/2000/10/06/222109.html>

“- En helt” - <http://www.dagbladet.no/nyheter/2000/10/08/222363.html>

“-Helsekontroller fjerner ikke omskjæring” -

<http://www.dagbladet.no/nyheter/2000/10/06/222203.html>

“Omskjæring er voldtekt” - <http://www.dagbladet.no/nyheter/2000/10/05/222079.html>

“Omskjæringssjokk” - <http://www.dagbladet.no/nyheter/2000/10/08/222410.html>

“Omskårne får tilbud om behandling” -

<http://www.dagbladet.no/nyheter/2000/10/23/224423.html>

“Oppfordrer EU til kamp mot omskjæring” -

<http://www.dagbladet.no/nyheter/2000/12/05/231701.html>

“Sterkt Somalia-møte for statsråder” -

<http://www.dagbladet.no/nyheter/2000/10/12/223107.html>

“Søppel-tv” - <http://www.dagbladet.no/nyheter/2000/10/05/222062.html>

Aftenposten

“Avslørt imam vil innføre helsekontroll” -

wysiwyg://148/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166516.htm

“Far anmeldt for omskjæring av døtre” -

wysiwyg://100/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d181840.htm

“Frykter at flere jenter blir omskåret hvis man truer med straff” -

wysiwyg://175/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166297.htm

“Harlem raser over imamene” -

wysiwyg://166/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166339.htm

“Hvem skal hjelpe dem nå?” -

wysiwyg://151/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166518.htm

“Imamer skal etterforskes” -

wysiwyg://160/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166404.htm

“Ingen vil snakke om omskjæring” -

wysiwyg://107/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d1186438.htm

“Jeg kom til feil konklusjon” -

wysiwyg://121/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166842.htm

“Jenter blir omskåret utenlands” - <http://tux1.aftenposten.no/nyheter/iriks/d164758.htm>

“Jenter som omskjæres kan få erstatning” -

wysiwyg://106/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d181346.htm

“Kadra: Meld fra!” - wysiwyg://103/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d181347.htm

“Kebba Secka trekker seg” -

wysiwyg://169/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166338.htm

“Krisesentre vil hjelpe jenter på flukt fra omskjæring” -

wysiwyg://115/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d167035.htm

“Kvinnene har nøkkelrollen” -

wysiwyg://112/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d185471.htm

“Loven gjelder for innvandrere også ” -

wysiwyg://136/http://www.aftenposten.no/meninger/leder_morgen/d166470.htm

“Lunkne til obligatorisk helsesjekk” -

wysiwyg://130/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166594.htm

“Lyden av redsel” -

wysiwyg://97/http://www.aftenposten.no/meninger/kommentarer/d169320.htm

“Miljøet etterforskes” - wysiwyg://139/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166513.htm

“Også kristne blir omskåret” -

wysiwyg://142/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166511.htm

“Omskjæring er voldtekt” -

wysiwyg://133/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166593.htm

“Omskjæring må stoppes, sjekk alle 11-åringer” -

wysiwyg://163/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166405.htm

“Omskårne får tilbud om behandling” -

wysiwyg://109/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d169815.htm

“Personalsak mot Seckas” -

wysiwyg://145/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166510.htm

“Positive reaksjoner strømmer inn til Kadra” -
wysiwyg://154/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166517.htm

“Riksadvokaten vurderer å trekke ut tiltale mot imam” -
wysiwyg://172/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166326.htm

“Riktig å trekke seg fra Verdikommisjonen” -
wysiwyg://127/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166597.htm

“Råd om omskjæring har blitt personalsak” -
wysiwyg://157/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166450.htm

“Sjokkert over oppgang i kvinnelig omskjæring” -
wysiwyg://118/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166942.htm

“Somaliere har ikke mistet respekt for imamen” -
wysiwyg://124/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166598.htm

“Verdikommisjon-medlem anbefalte omskjæring” -
wysiwyg://178/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d166298.htm

VG

“Angrer ikke” - <http://www.vg.no/pub/skrivervennlig.hbs?artid=8304807>

“Ber helsepersonell anmelde omskjæring” -
<http://www.vg.no/pub/skrivervennlig.hbs?artid=168575>

“En flyktning setter sine spor” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=475288>

“Gode grunner for skjult kamera” - <http://www.vg.no/pub/skrivervennlig.hbs?artid=5657461>

“Må satse på menn for å hindre omskjæring” -
<http://www.vg.no/pub/skrivervennlig.hbs?artid=7873349>

“Ny pris til Kadra” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=3516480>

“Statsadvokaten etterforsker omskjæring” -
<http://www.vg.no/pub/skrivervennlig.hbs?artid=4831237>

“Vil tilby muslimske jenter helsesjekk” -
<http://www.vg.no/pub/skrivervennlig.hbs?artid=4485700>

Tvangsekteskap

TV2

“Arrangert ekteskap” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=13042>

“FNs erklæring om menneskerettighetene”-

<http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=13046>

“Hva sier islam?” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=13043>

“Hva sier loven om ekteskap?” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=13045>

“Innvandrerbefolkningen i Norge” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=13044>

“Korrupsjon” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=13041>

“Kvinner som brennes” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=13048>

“Litteratur og kilder” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=13051>

“Muslimer i England” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=13050>

“Norske muslimske jenter i krise” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=13034>

“Pakistanske menneskerettighetsaktivister”-

<http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=13047>

“Selvmord” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=13049>

“Tvangsekteskap” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=13033>

“Ære- hva er det?” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=13052>

“Æresdrap i Norge” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=13035>

“Æresdrap i Pakistan” - <http://www2.tv2.no/rikestilstand/n2i.vis?par=13040>

Dagbladet

“Alle bør vies borgerlig” - <http://www.dagbladet.no/nyheter/2000/10/09/222476.html>

“Barn tvinges til ekteskap” - <http://www.dagbladet.no/nyheter/2000/11/09/227112.html>

“Dørum vil hindre tvangsekteskap” -

<http://www.dagbladet.no/nyheter/2000/09/08/218328.html>

“Hvorfor følge loven?” – <http://db.no/kommentarer/971007-side2-1.html>

“Maryam tapte” – [file:///Internettdokumenter/Maryam tapte - Dagbladet.htm](file:///Internettdokumenter/Maryam%20tapte%20-%20Dagbladet.htm)

“Tvangsekteskap drev meg til drapet” -

<http://www.dagbladet.no/nyheter/1999/10/25/181341.html>

“Uanstendig Hagen” - <http://www.dagbladet.no/nyheter/2000/10/11/222831.html>

“Vigselsretten” - <http://www.dagbladet.no/nyheter/2000/10/10.222622.html>

Aftenposten

“Alle norske kvinner er horer” – <file:///Al/nadia.htm>

“Arrangerte ekteskap – hvorfor ikke?” - wysiwyg://1/file:/Al/islam.htm

“-Bør bli mer opptatt av tvangsekteskap” - wysiwyg://1/file:/Al/islamme.htm

“Den islamske utfordring i Norge” – <file:///Al/kultur.htm>

“Departementet tror ikke på jentas historie” - wysiwyg://1/file:/Al/trorikke.htm

“14-åring lever i dekning” - wysiwyg://2/file:/Al/jente2.htm

“Flere vil ha informasjon om tvangsekteskap” – <file:///Al/gutter.htm>

“Frafjord Johnson: Norsk handlingsplan mot tvangsgiftemål” – <file:///Al/fra.htm>

“Fremskynder handlingsplan mot tvangsekteskap” – wysiwyg://1/file:/Al/nord.htm

“Frivillige organisasjoner krever krisemøte om tvangsekteskap” -
wysiwyg://120/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d104711.htm

“40 tiltak – ingen fullført på ett år” - wysiwyg://1/file:/Al/wide.htm

“Gjentok sitt nei til tvangsekteskap” – <file:///Al/dør.htm>

“Historisk avtale mot tvangsekteskap” -
wysiwyg://90/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d187514.htm

“Innrømmelser om tvungne ekteskap” -
wysiwyg://117/http://www.aftenposten.no/meninger/leder_morgen/d106165.htm

“Megling hindrer tvangsekteskap” - wysiwyg://2/file:/Al/koko.htm

“Mitt ekteskap er arrangert” – <file:///Al/tor.htm>

“Nadia-saken og manglende kommunikasjon” –
<http://tux1.aftenposten.no/meninger/kronikker/262913.htm>

“Nadias melodrama og våre holdninger” – <file:///Al/rkon.htm>

“-Neppe representativt” – <file:///Al/and.htm>

“Norsk kurs for å få oppholdstillatelse” – <file:///Al/Dørum.htm>

“Plan mot tvangsgifting” – <file:///Al/ekteskap.htm>

“Ranskvinne tiltalt for tredje gang” – wysiwyg://1/file:/Al/tvang.htm

“Reell likestilling langt unna” – wysiwyg://2/file:/Al/kadavi.htm

“Tvangsekteskap” -
wysiwyg://85/http://www.aftenposten.no/meninger/leder_morgen/d187691.htm

“Tvangsekteskap også problem blant nordmenn” – wysiwyg://2/file:/AI/lest.htm

“Tøft å bli norsk og selvstendig” – <file:///AI/tøft.htm>

“Under større og mindre grad av tvang” - wysiwyg://2/file:/AI/tvangsek.htm

“Unge frarådes å bli med til foreldrenes hjemland” – wysiwyg://2/file:/AI/utlandet.htm

VG

“Arrangert ekteskap” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=36875>

“Avtale mot tvangsekteskap” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=2223476>

“Dom faller for ødelagt familie” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=35630>

“Dørum rystet etter TV-sjokk om tvangs-ekteskap” –
<http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=727172>

“Gutter frykter tvangsekteskap” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=8051555>

“Hundrevis av æresdrap i Pakistan” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=736541>

“Kriseguide mot tvangsekteskap” - <http://www.vg.no/pub/skrivervennlig.hbs?artid=8844828>

“Kvinner leier livvakter” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=5016592>

“Nadias foreldre dømt” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=35655>

“Nadias foreldre nektet straffeskyld” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=33980>

“Nadias lov og rett” – <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=35692>

“Norske kvinner ikke horer” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=34561>

“Pakistaner drepte sin kone med 15 knivstikk” -
<http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=8403301>

“Pakistaner: -Tvangsekteskap drev meg til drapet” -
<http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=98258>

“Tvangsekteskap er ikke muslimsk” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=2469779>

“Vil ha borgerlig vielse for alle” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=113605>

Gjengvold

Dagbladet

“B-gjengen rømmer Norge” -

<http://www.dagbladet.no/print/?nyheter/2001/01/19/237624.html>

“Gjengslagsmål etter rettssak” - <http://www.dagbladet.no/kultur/2001/11/24/229545.html>

“Islamhets og fakler mot vold” -

<http://www.dagbladet.no/print/?nyheter/2001/01/20/237893.html>

“Krever politibeskyttelse” - <http://www.dagbladet.no/print/?nyheter/2001/12/12/232620.html>

“Krig uten mening” - <http://www.dagbladet.no/kultur/2001/01/10/236196.html>

“Tre tatt etter gjengskyting” - <http://www.dagbladet.no/kultur/2001/09/26/220789.html>

“Vil kaste innvandrerne ut av Norge” -

<http://www.dagbladet.no/print/?nyheter/2001/01/31/239517.html>

Aftenposten

“Bevæpnet politi leter etter gjengmedlemmer” -

<http://tux1.aftenposten.no/nyheter/iriks/d163972.htm>

“Gjengmedlemmer følges døgnet rundt” -

wysiwyg://18/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/oslo/d183481.htm

“Harlem møtte motbør” - wysiwyg://10/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d185307.htm

“Krimsjefen glad for demonstrasjon” -

wysiwyg://10/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d185200.htm

“Mann skadet i oppgjør” - <http://tux1.aftenposten.no/nyheter/iriks/d164496.htm>

“Må være på vakt” - wysiwyg://4/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d186862.htm

“Oppløftende demonstrasjon” - wysiwyg://79/http://www.aftenposten.no/meninger/leder-_aften/d185704.htm

“Politiet frykter full bandekrig i Oslo” - <http://tux1.aftenposten.no/nyheter/iriks/d164497.htm>

“Politijakt etter gjengoppgjør i Oslo” - <http://tux1.aftenposten.no/nyheter/iriks/d164005.htm>

“Soning i moske – dårlig ide” -

wysiwyg://10/http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d185109.htm

VG

“Ali tør ikke reise hjem” – dato: 22.01.01. URL er utilgjengelig.

“Drept i gjengopprør” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=869635.htm>

“Familiens ære kan føre til drap” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=9276180.htm>

“Feil mann drept” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=1658631.htm>

“Forlenget varetekt i Tøyen-drapet” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=1449014>

“Fengslet etter gjengoppgjør” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=8726397>

“Frykter full krig” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=974715.htm>

“Frykter nye drap” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=3919941.htm>

“Gjengene sprer seg til distriktene” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=7531867.htm>

“Gjeng-foreldre frykter fremtiden” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=6996980.htm>

“Gjengkriminalitet ikke politikernes skyld” -

<http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=1008136.htm>

“Gjengmedlemmer i retten” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=6749575.htm>

“Godtar varetekt, men nekter skyld” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=5621920>

“Hårsbredd fra massakre” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=9007183.htm>

“I retten med skuddsikker vest” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=3157326>

“Jeg skulle drepes” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=6224868>

“Krever fire uker for Malik” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=2861590.htm>

“Kriminalsjefen positiv til imam-initiativ” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=2381978>

“Krimsjef refser muslimske ledere” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=7217135.htm>

“Kritisk for 19-åringen” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=8287180.htm>

“Løp for livet” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=2619739>

“Løslatt i gjengdrapsaken” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=8777106.htm>

“Meldte seg etter Tøyen-drapet” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=1553523.htm>

“Ny gjeng truer Oslo” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=2710704.htm>

“Politiet fremstiller to for varetekt” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=4641662.htm>

“Politiet når ikke gjengene” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=3554240.htm>

“På feil sted til feil tid” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=1327149.htm>

“Samfunnstopper mot gjengvold” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=2837023>

“Siktes for drapsforsøk” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=2975130.htm>

“Siktet etter Tøyen-drapet fengslet i to uker” -

<http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=3455979.htm>

“Skaffer våpen på dagen” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=2468622.htm>
“Skyteepisode var gjengoppgjør” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=1740540>
“Snillisme årsak til gjengdrap” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=2866607.htm>
“Tilsto å ha skutt – gikk fri” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=2808602>
“Tiltalt for drapstrusler mot journalister” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=2813647>
“To knivstukket etter gjengoppgjør” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=6458133>
“- Var med på knivstikkingen” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=7586359.htm>
“Vet ikke om gjerningsmannen er pågrepet” -
<http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=3235863.htm>
“Åtte pågrepet for gjengdrapet” - <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=7809956.htm>

Sekundærlitteratur

Aftenposten, reportasje 21.01.03, Inger Anne Olsen, “-Betroelser til media utløste drapet”,
http://www.aftenposten.no/ku_und/article.jhtml?articleID=475046

Allern, Sigurd *Kildenes makt: ytringsfrihetens politiske økonomi*, Pax forlag A/S, Oslo 1996,
2. reviderte utgave, først utgitt i 1992

Barthes, Roland *Mytologier*, Gyldendal, Oslo 1999, 3.utgave, først utgitt på fransk i 1957

Bergensavisen, leserinnlegg, 23.01.01, wysiwyg://106/http://ba.no/dump/0/72/67/3.htm

Bourdieu, Pierre *Outline of a Theory of Practice*. Engelsk utgave, Cambridge University Press
1977.

Brox, Ottar *Jeg er ikke rasist, men...Hvordan får vi våre meninger om innvandrere og
innvandring?* Gyldendal Norsk Forlag, Oslo 1991

Brox, Ottar *Praktisk samfunnsvitenskap*, Universitetsforlaget, Oslo 1990

Brune, Ylva, Hedman, Lowe og Öberg, Kjell, *Innvandrare i tystnadsspiralen –Journalisten
som verklighetens dramaturg: En rapport fra Diskrimineringsutredningen*,
Diskrimineringsutredningens rapporter och betänkanden, 12, Stockholm1985

Dagbladet reportasje, 27.01.02, Hans Bårdsgård, “Drapstruet” -
<http://www.dagbladet.no/nyheter/2002/01/27/308821.html>

Dagbladet, reportasje 26.01.02, Hege Storhaug, “Frykter fortsatt for mitt liv”,
<http://www.dagbladet.no/nyheter/2002/01/26/308661.htm>

Dagbladet, papirutgave av 09.02.2001, s.5

Dagbladet, reportasje 01.10.00, "Diskriminering vanlig i Norge",
<http://www.dagbladet.no/nyheter/2000/10/01/221452.html>.

Dagbladet, papirutgave av 15.08.1995, s.2

Norman Daniel *Islam and the West: The making of an image*, Oneworld, Oxford 1993, 2. reviderte utgave, først utgitt i 1960

Dijk, Teun A van. *Racism and the Press*, Routledge, London and New York 1991

Dindler, Sven og Olesen, Asta (red.) *Islam og muslimer i de danske medier*, Statens humanistiske forskningsråd, initiativområdet "Islam i nutiden", publikasjon nr. 5, Århus universitetsforlag, 1988

Eide, Martin (red.) *Til dagsorden! Journalistikk, makt og demokrati*, Gyldendal, Oslo 2001

Eide, Martin *Nyhetens interesse: nyhetsjournalistikk mellom tekst og kontekst*, Universitetsforlaget, Oslo 1992 (2.utg.1995)

Enzenberger, "Hans Magnus: Constituents of a theory of the Media" i McQuail, Denis (red.): *Sociology of Mass Communications*, Penguin 1972

www.fundamental.net, reportasje 03.11.00, Marianne Store Søndmør, "Utdanning under press", <http://www.fundamental.net/2000/11/03/1162.html>

Galtung, Johan og Holmboe-Ruge, Mari "The structure of foreign news", *Journal of Peace Research*, 1965, vol.2, International Peace Research Institute, Oslo, Universitetsforlaget Oslo 1965

Gerbner, George og Gross, Larry "Living with television: The Violence profile", *Journal of Communication*, 1976

Gerbner, George "Mass Media and Human Communication Theory" i McQuail, Dennis (red.) *Sociology of Mass Communications*, Penguin 1972, først utgitt i 1967

Gilhus, Ingvild Sælid og Mikaelsson, Lisbeth *Nytt blikk på religion: Studiet av religion i dag*, Pax forlag A/S, Oslo 2001

Gitlin, Todd "News as Ideology and Contested Area: Toward a Theory of Hegemony, Crisis and Opposition" i *Socialist Review*, nr.48, 1979

Glaser B.G. og Strauss, A.L. *The discovery of Grounded Theory*, Aldine, Chicago 1967

Golding, Peter: "The Missing Dimensions: News and Media and the Management of Social Change" i Katz, Elihu og Szceskö, Tamás (red.): *Mass media and Social Change*, Sage Publications 1981.

Gramsci, Antonio *Selections from the Prison notebooks*, International Publishers, New York 1971

Gullestad, Marianne, *Det norske sett med nye øyne*, Universitetsforlaget, Oslo 2002

Gaasholt, Øystein og Togeby, Lise *I syv sind – Danskernes holdninger til flyktninge og innvandrere*, Forlaget Politica, Århus 1995.

Hammer, Ole “Sådan gør man en befolkningsgruppe synlig”, i Dindler og Olesen (red.) *Islam og muslimer i de danske medier*, Statens humanistiske forskningsråd, initiativområdet “Islam i nutiden”, publikasjon nr. 5, Århus universitetsforlag, Århus 1988

Heradstveit, Daniel og Bjørge, Tore *Politisk kommunikasjon: Introduksjon til semiotikk og retorikk*, Tano, Oslo 1987.

Hernes, Gudmund og Knudsen, Knud, *Svart på hvitt: norske reaksjoner på flyktninger, asylsøkere og innvandrere*, Fafo rapport 109, Falch Hurtigtrykk, Oslo 1990

Hernes, Gudmund (red.) *Det medievridd samfunn: forhandlingsøkonomi og blandingsadministrasjon*, Universitetsforlaget, Oslo 1978

Hussein, Mustafa “Billedet af muslimer i pressen – Et mediesociologisk perspektiv” i Dindler og Olesen (red.) *Islam og muslimer i de danske medier*, Statens humanistiske forskningsråd, initiativområdet “Islam i nutiden”, publikasjon nr. 5, Århus universitetsforlag, Århus 1988

Hylland-Eriksen, Thomas *Det nye fiendebildet*, Cappelen, Oslo 1995

Koranen, oversatt til norsk av Einar Berg, Universitetsforlaget, Oslo 1980

Kristiansen, Kristof K., og Rasmussen, Jens R. (red.) *Fjendebilleder og Fremmedhad*, FN-forbundet 1988

Kvale, Steinar “Det kvalitative forskningsinterview – ansatser til en fænomenologisk-hermeneutisk forståelsesform”, i Broch, Tom m.fl (red.) *Kvalitative metoder i dansk samfundsforskning*, Nyt fra samfundsvitenskaperne, København 1979

Lazarsfeld og Merton, i Dahl, Hans Fredrik (red.) *Massekommunikasjon, folks smak og organisert sosial holdning*, n.utg., Gyldendal 1973

Lindstad, Merete og Fjeldstad, Øivind *Pressen og de fremmede*, IJ-forlaget, Kristiansand 1999

Lindstad, Merete og Fjeldstad, Øivind *Innvandrere, fremmedfrykt og norske medier. En undersøkelse av utvalgte mediers dekning av saker knyttet til innvandrere og flyktninger, fremmedfrykt og rasisme*, Norsk Journalistlag, 1997

Lofland, John, *Doing Social Life*, Wiley, New York, 1976,

Mathiesen, Thomas *Makt og medier: en innføring i mediesosiologi*, Pax forlag A/S, Oslo 1993, 2. reviderte utgave, først utgitt i 1986

Noelle-Neumann, Elisabeth “Mass Media and Social Change in Developed Societies“, i Katz, Elihu og Szceskö, Tamás (red.): *Mass media and Social Change*, Sage Publications 1981.

Noelle-Neumann, Elisabeth “The spiral of Silence, a Theory of Public Opinion”, *Journal of Communication*, 1974

Nordberg, Michael: *Profetens folk: Stat, samhälle och kultur i islam under tusen år*, Tidens forlag, Stockholm 1988

Norsk Gallup, statistikk over nordmenns lesevaner,
http://www.gallup.no/arch_img/178520.ppt

Ottosen, Rune *Mediestrategier og fiendebilder i internasjonale konflikter: norske medier i skyggen av Pentagon*, Universitetsforlaget, Oslo 1994

Paine, Robert (red.) *Politically speaking: Cross-cultural Studies of Rhetoric*, Philadelphia: Institute for the Study of Human Issues, 1981

Reinton, Per Olav “Kildenes tyranni – om journalisten som medium”, *Nytt Norsk Tidsskrift*, 1984

Repstad, Pål *Mellom nærhet og distanse: Kvalitative metoder i samfunnsfag*, Universitetsforlaget, Oslo 1993, 2.reviderte utgave, først utgitt i 1987

Rohleder, Niels *Drengene på Blågårds Plads – Om medier og minoriteter*, Informations Forlag og Mellempøkeligt Samvirke, 1997

Said, Edward W. *Covering Islam: how the media and the experts determine how we see the rest of the world*, Vintage, London 1997, 2.reviderte utgave, først utgitt i 1981.

Said, Edward W. *Orientalismen: Vestlige oppfatninger av orienten*, Cappelen, Oslo 1994, først utgitt på engelsk 1978

Sinding Jensen, Jeppe “Billedets virkelighet og den abnormale diskurs” i Dindler og Olesen (red.) *Islam og muslimer i de danske medier*, Statens humanistiske forskningsråd, initiativområdet “Islam i nutiden”, publikasjon nr. 5, Århus universitetsforlag, Århus 1988

Tuchmann, Gaye “Myth and the Consciousness Industry: A New Look at the Effects of the Mass Media” i Katz, Elihu og Szceskö, Tamás (red.): *Mass media and Social Change*, Sage Publications 1981.

UDI, rapport om diskriminering blant innvandrere, <http://www.udi.no>, evt. <http://193.71.11.42/default.asp?MenuID=2498&pubid=1837&intStrukturID=11243#integring1> under “Art og omfang av rasisme og diskriminering i Norge 1999 – 2000”

Vaage, Odd F. *Kritikk av journalistikk*, Norsk Journalisthøgskole, Oslo 1985

Würtz Sørensen, Jørgen “Fjendebilleder – De muslimske fremmedarbejderne i de danske medier i slutningen av 1960’erne” i Dindler og Olesen (red.) *Islam og muslimer i de danske*

medier, Statens humanistiske forskningsråd, initiativområdet "Islam i nutiden", publikasjon nr. 5, Århus universitetsforlag, Århus 1988